

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Libri XXXI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78332)

LIBER SEXTVS, ET TOTIVS OPERIS TRIGE- SIMVS PRIMVS.

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

DIVERSOS authores de matrimonij sacramēto tractantes refert Henriquez in 1. par. suæ summæ initio lib. 11. Quibus nouissime ex nostris accessit Thomas Sanchez latissime quæ ad illud spectant bipartito opere persequens. In iure autem canonico apud Gratianum de eodem habentur decem causæ integræ, nempe 27. & sequentes usque ad 36. inclusivæ: nisi quod in 33. causâ interserantur distinctiones de penitentia. In reliquis vero partibus eiusdem iuris habetur totus quartus liber Decretalium Gregorii. Item totus quartus Sexti, & Clementinarum, ad quorum intelligentiam multum conducit Epitome eiusdē libri quarti, quam scripsit Covarruias. Considerabimus autem primo, ipsum matrimonii sacramentum secundum se absolute; secundo, ipsius causas; tertio, impedimenta; quarto adiuncta ei antecedenter; quinto, adiuncta comitanter; sexto, adiuncta consequenter.

TRACTATUS I.

De Matrimonij sacramento secundum se absolute.

IC consideranda occurrūt primo, matrimonij nomen, & definitio; secundo, necessitas & institutio; tertio, consensus quo perficitur; quarto, vinculum quo adstringit contrahentes illud; quinto, eius divisiones.

CAPVT I.

De nomine, & definitione Matrimonij.

SVMMARIVM.

- 1 Nomina quibus istud sacramentum appellatur, & eorum ratio.
- 2 Definitio matrimonij, & cuiusmodi contractus sit matrimonium in noua lege.
- 3 Aliquot partium eiusdem definitionis breuis declaratio.
- 4 De eo quod in Christiana lege vnus vir non potest simul habere plures uxores.
- 5 De consensu quo perficitur contractus matrimonij.
- 6 Consensus in contractum matrimonij est impl. cit. in copulam coniugalem: quod non impedit quin de communi consensu coniuges possint ab hac abstinere: quodque ea nondum completa, vnus possit sine alterius consensu ingredi religio.
- 7 Matrimonium tanquam verum sacramentum nouæ legis vim habet conferendi gratiam sanctificantem.

Na.

MATRIMONIUM nomen habet à matre, inquit Covar. in citata epitome par. 2. cap. 1. in initio: siue quia ob id positum debet femina nubere vt mater fiat: siue quia in procreatione liberorum, ad quam matrimonij instituitur, maior ratio habetur matris quam patris, propter illius munia in ferendo vtero, & in edenda ac educanda prole, quæ illam facilius ac certius cognoscit: vnde ceteri potest dictum matrimonium quasi matris munium, sicut bona fortunæ dicuntur patrimonium ob patris in illis acquirendis & conseruandis præceptum munus.

Ipsam quoque, connubij & nuptiarum nomine significatur, vt notat Sanchez in præmio, num. 4. Ab obnubendo,

seu velando, quia quasi nube obtegitur: mulier velamine dum benedicitur, quo inferiorem viro illicque subditam se esse cognoscat, exemplo Rebecca, quæ Genes. 24. viso viro suo Isaac ambulante, ac veniente ei obuiam, caput suum velauit.

Dicitur etiam coniugium ab effectu, eo quod virum & feminam coniungat, vt vna caro efficiantur, & idem quasi iugum trahant societate contracta ad prolem procreandam & educandam, & cætera matrimonij onera pariter ferenda.

IAM MATRIMONIUM prout celebratur inter Christianos, & est nouæ legis sacramentum, potest defini: contractus legitimus, mutuus & indissolubilis, inter virum & feminam, quo traditur mutua corporis potestas, & gratia sanctificans coniuges. Cuius definitionis prima pars, contractus, sic accipienda est, vt indicet societatis contractum, quem ad gignendam sobolem vir & femina, approbante Deo inueniunt: cumquæ Christo in lege noua assumptum institutumque; in signum rei factæ: indissolubilis nimirum coniunctionis ipsiusmet Christi & Ecclesiæ, itemque gratiæ sanctificantis; quam conferendæ, est quoque vis eidem attributa: ita vt ceteri debeat verum sacramentum nouæ legis: quod esse de fide habetur ex Concilio Florentino in instructione Armenorum, & ex Concilio Trident. sess. 7. can. 1. & sess. 24. in initio, & abunde aduersus hæreticos probant Bellarminus in lib. vnico De matrimonio, controuersia prima, & Grego. à Val. n. 1. ad D. Thomam romo 4. disput. 10. quæst. 1. punct. 5. Ex quibus sumuntur sequentia documenta.

Primum est: contractum matrimonij legitime inter baptisimo initiatos celebratum, sacramentum esse. quandoquidem tali contractui, vt prædictum est, ratio sacramenti annexa est Christo. Videri potest Bellarm. loco citato cap. 7.

Secundum est: matrimonium esse nullum in ratione sacramenti, quoties in ratione contractus, ex aliquo defectu fuerit nullum, siue diuina siue humana lege. Nec enim ratio matrimonij reperiri potest, vbi vera ratio contractus deest.

Tertium est: illud quod in omni contractu inuenitur, debere necessario inueniri in matrimonio: quale est requirere consensum interiore, explicatum per exteriorem: & contrahi posse cum absente per nuntium, aut procuratorem aut per literas. Pro quo faciunt iura quæ in verbo, *Idoneus*, citat glossa ad cap. finale, De procuratoribus in 6. Vbi tria ad id spectantia statuuntur. Primum est, nõ esse procuratorem idoneum ad matrimonium contrahendum quia id non

habuerit speciale mandatum. Secundum talem procuratorem non posse, sicut potest procurator ad alia negotia, alium suo loco deputare, nisi sit ei specialiter commissum, propter magnum periculum, quod ex facto iam arduo posset imminere. Tertium, si reuocatus fuerit a domino antequam contrahat (licet tam ipse quam ea cum qua contraxit reuocationem eiusmodi penitus ignorarent) matrimonium postmodum ab eo contractum nullius momenti existere; cum in eo defuerit consensus eius sine quo firmitatem habere nequit.

3. Secunda pars definitionis *legitimus*, indicat ad verum matrimonium requiri ut contrahatur inter personas legitimas, seu nullum habentes impedimentum quod reddat illud inualidum, iuxta post dicenda in seq. tract. 3.

Tertia pars, *mutuus*, indicat ad verum matrimonium requiri utriusque personae contrahentis consensum interiore, quem altera alteri signo aliquo sensibili explicet; prout in sequenti cap. 3. declarabitur; & constat ex fine memorati cap. finalis, & ex aliis iuribus quae ibidem notat glossa verbo *Nequiuit*.

Quarta pars, *indissolubilis*, indicat quod etsi communiter conueniat contractibus humanis, ut sicut sunt per mutuum consensum, sic etiam possunt per mutuum consensum dissolui, matrimonium tamen indissolubile esse. Ad quod plene intelligendum facient quae dicuntur in seq. cap. 4. De vinculo matrimonij.

4. Quinta pars, *inter virum & feminam*, indicat matrimonium esse tantum inter vnum & vnam: id est, quae non possit inter virum & plures feminas simul contrahi licite, nisi dispensatione diuina, ut expressum est in cap. Gaudemus, De diuort. & aperte sequitur ex eo quod lege diuina id esse prohibitum Christianis definiatur in *Concil. Trident. sess. 24. can. 2. De sacramento matrimonij*. Videri possunt *Bellarminus in lib. vi. de matrimonio, cap. 10.* & *Gregor. a Valent. disput. 10. quest. 1. puncto 3.* Nobis enim sufficit obseruare matrimonium vnius viri cum pluribus vxoribus non esse contra naturam legem: tanquam sola naturalis ratio ostendat tale illicitum esse & inualidum. Non enim ita est: praesertim cum possit seruire procreationi & conseruationi: sed quia ab initio mundi matrimonium institutum est a Deo: attributis ei duabus proprietatibus: altera, ut esset vnus cum vna tantum: altera ut dissolui non posset. Id quod patet ex tali institutione in paradiso terrae facta, *Genel. 2.* Quando enim dictum est. Erunt duo in carne vna: prior proprietatis: quando vero Relinquet homo patrem & matrem, & adheret vxori suae: posterior designata est: interpretare etiam Christo Domino, *Matth. 19.* ut a *Concil. Trident.* notatum est *sess. 24. in i. i. vbi* habetur, quod Christus dum verba illa: *Et erunt duo in carne vna:* tanquam a Deo prolata referens dixit; Itaque iam non sunt duo, sed vna caro: apertius docuerit matrimonij vinculo duos tantummodo copulari & coniungi: statimque eiusdem vinculi firmitatem tanto ante ab Adamo pronunciatam, confirmat his verbis: Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Quapropter cum Deus postea Patriarchis concessit ut plures haberent vxores, non dispensauit proprie in lege naturae, quasi concesserit eis, ut aliquid contra eandem legem facerent: sed potius dispensauit in lege postiuua, quam in paradiso terrestri, prout dictum est, ipse constituerat.

5. Sexta pars, *quo traditur mutua potestas corporum*, indicat id quod habetur ex cap. Matrimonium & quatuor sequentibus 27. quest. 2. contractum matrimonij perfici in mutuo coniugum consensu de praesenti; per quem in se mutuo transferunt potestatem corporum in ordine ad vsum coniugij: cuius potestatis virtute, postea iuste a se mutuo petant coniugale debitum, ad matrimonij finem consequendum. Vnde sequitur primo, carnalem copulam non esse de ratione matrimonij, sed tantummodo esse actum, illud consequentem: ita ut ante eam sit perfectum matrimonium, quoad vinculum contractus & sanctitatem sacramenti: licet quoad significationem imperfectum sit, ut *Couarr. in Epit. 4. Decret. part. 2. cap. 1. §. vii. in princ.* annotat ex Magistro sentent. & quibusdam aliis. Quae imperfectio consistit in eo, quod coniunctio Christi cum Ecclesia (quam hoc sacramentum significare, ex D. Paulo ad *Ephes. 5.* traditur in cap. Debitum,

de bigamis, & in *Concil. Trident. loco supra citato*) melius explicatur per matrimonium carnali copula consummatum, per quod coniuges sunt: vna caro argum. cap. 2. De conuersione coniugatorum: quam per non consummatum.

Sequitur secundo, consensum in matrimonium non esse expresse in carnalem copulam; sed solum tacite se implicite, ut in *additionib. ad D. Thom. 3. part. quest. 48. art. 1.* hac ratione docetur: quia consensus in copulam, non debet aliter intelligi, quam prout effectus, implicite continetur in sua causa: nempe quia potestas corporum, quam contrahentes matrimonium transferunt in se mutuo, causa est carnalis copula; sicut potestas vtendi re sua, est causa vsum.

Idem vero tacitus consensus includit duas condiciones. Prior est: si alter coniux petierit debitum: adeo ut possit quis matrimonium contrahere cum proposito nunquam consummari illud, nisi alter coniux exgerit debitum: siq; certo sciret, cum nunquam petiturum, non censeretur habere impedimentum repugnans voto castitatis, sicut non habuit in beata Virgine: quae fuit cum Sancto Ioseph vero matrimonio coniuncta, ex cap. Sufficit, cap. Beata, & cap. Coniuges, 27. q. 2. Posterior conditio est: nisi alter coniugum, post contractum matrimonium ingrediatur religionem: antequam illud consummaret: tunc enim quantumvis alter petat debitum: is tamen non tenetur illud soluere, qui vult ingredi religionem ex cap. 2. De conuers. coniug. & ex *Concil. Trident. sess. 24. De sacramento matrimonij, c. 6.* Et ex eo quod naturalis ratio dicit contractum ad Dei gloriam institutum, eiusdem gloriae intuitu mutari possit in melius, si id fiat sine iniuria eius cum quo initum est, sicut accidit in proposito casu, in quo coniux quae relinquitur in saeculo, potest matrimonium inire, ut in eod. cap. 2. expressum est: & loco citato sufficienter significatum a *Concil. Trident.* statuendo matrimonium tunc dirimi.

Vltima pars, *Et gratia sanctificans coniuges*, indicat gratiam sacramenti nouae legis, inesse matrimonio Christianorum: quod certum est de fide ex definitione *Concilij Tridentini sess. 7. De sacramento in genere & sess. 24. De sacramento matrimonij verobique canone primo.* Et probatur: quia gratiam sanctificantem conferre significando, non nisi sacramento nouae legis conuenit: per quod prouideat sacramenti veteris legis maxime distinguitur, congruenter definitione *Concil. Trident. sess. 7. De sacramento in genere, can. 2. & 7. & Concilij Florent. in instruct. Armenorum.* Quam Catholicam doctrinam aduersus sectarios defendunt *Bellarminus in lib. D. matrim. cap. 2. & aliquot sequentibus, & Gregor. a Valent. in memorata disput. 10. quest. 1. puncto 5.*

Aduerte vero quod auctoribus citatis notat *Sanchez lib. 2. De matrimonio, disput. 10. conclus. 3.* gratiam sacramentalem matrimonij habere duplicem effectum: vnus est concupiscentiam reprimere: alter vero efficere ut coniuges fid. liter sibi assistant, operas suas communicent, ac prolem religiose educant. Ad quos effectus cum facultas detur per matrimonium, consentaneum est dari pariter gratiam, per quam suis temporibus executioni mandentur. Pro cuius repleiore intelligentia, quae antea notauimus in praeced. lib. 26. cap. 6. sub finem prioris sectionis videri poterunt.

CAPVT III.

De necessitate & institutione sacramenti matrimonij.

SVMMARIVM.

- 8 Matrimonium non est necessarium necessitate medij, & quo modo sit, necessitate praeccepti.
- 9 Quando institutum fuerit matrimonium in lege naturae.
- 10 Quando in lege Evangelica.

CERTVM est matrimonium non esse ad salutem necessarium necessitate medij: nec item necessitate praeccepti quoad singulos homines. Vnus enim voti perpetuae castitatis sacris literis consentaneus, & omni tempore in Christi Ecclesia vsurpatus & commendatus, satis ostendit naturam necessitatem imponi. Quoad communitatem vero per illud praec-

præceptum diuinum Gen. 1. Crescite & multiplicamini, &c. necessitatem humano generi impositam esse, ac etiam non perseverare. sententia est probabilior Theologorum: quos refert Sanchez lib. 2. disput. 3. m. 3. Quibus accedit Gregorius Valerius disput. 10. quest. 1. puncto 4. rationem adferens: quod eiusmodi præceptum nusquam sit reuocatum; atque consentium sit naturale, ut pote datum de re, quæ si non singulis hominibus, toti tamen hominum speciei necessaria est, toto eo tempore quo, mundo hoc durante, ea debet per propagationem conservari. Quamquam ut ille bene addit: cum ipsi homines per se satis vulgo dediti sint coniugio, non est necesse eos qui eorum gerunt communitatis sollicitos esse de huiusmodi præcepti executione procuranda: quæ procuratio ipsi alias incumbit, prout est etiam à Soto notatum in 4. disput. 26. quest. 1. art. 2. sub finem; ubi & addit, quod si aliquando immineret periculum, ne species humana interiret, eos etiam qui voto castitatis tenerentur, debere operam dare coniugio ad subueniendum publicæ necessitati: quia votum eederet obligationi tunc vigenti præcepti naturalis, sicut & cedit, inquit Sanchez sub fine in citata disputatione, obligationi præcepti naturalis de vitando scandalo, cum bella & seditio- nes sequerentur, nisi Principis filius etiam si voto castitatis adstrictus, uxorem duceret.

9. QVOD AD institutionem attinet: constat inter omnes, ut Sanchez notat in intro sequentis disput. quartæ, matrimonium ante Adami lapsum institutum esse in naturæ officium, seu in conferuationem humanæ creaturæ officium, seu in conferuationem humanæ creaturæ: post illud vero in concupiscentia remedium: & demum in lege noua eleuatum esse, ut sacramentum esset. Videri potest Couar. in Epit. 4. Decret. par. 2. cap. 3. §. unico num. 6. Controversia est autem de tempore institutionis. Aliqui enim volunt institutum esse matrimonium in lege naturæ, Gen. 2. cum Deo inspirante Adamus dixit: Hoc nunc os est ossibus meis, &c. Inde enim tanquam ex matrimonij institutione Christus Dominus, Matth. 19. colligit ipsam esse indissolubile, dicens: Quos ergo Deus coniunxit homo non separet. Inde quoque Apostolus ad Ephes. 5. argumentum fumens, dixit de matrimonio, Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia: sicut est, eo quod sit signum coniunctionis Christi & Ecclesiæ: ut ea verba accipienda esse indicat Concil. Florent. in instruct. Armenorum agens de hoc sacramento. Alij vero malunt institutum esse cum Deus dixit Gen. 1. Crescite & multiplicamini, quia tunc copiam viro & feminæ fecit ut coniungerentur, ac sibi mutuo traderent corporum potestatem ad hominum multiplicationem: atque pro utraque sententia pluribus authorib. commemoratis Sanchez censet postertorem tenendam esse: quia argumentis prioris satisficit dicendo quod ab Adamo autum sit declaratum matrimonium à Deo institutum: sicut D. Iacobus in sua epistola cap. 5. tantum manifestauit institutam à Christo Extremam vñtionem.

10. In lege autem Euangelica aliqui volunt matrimonium à Christo, ut sacramentum esset eleuatum esse Ioan. 2. cum inter fuit nuptiis. Alij vero volunt tunc quidem approbatum fuisse, sed institutum, seu prout prædiximus eleuatum, dum eius inseparabilitatem præcepit dicens, Matth. 19. Quos ergo Deus coniunxit, homo non separet: utrosque idem etiam author commemorat, & posteriores merito sequitur, cum Christianorum matrimonium inseparabilitatem fortiatu maxime ex ratione quam habet sacramenti, iuxta cap. Quanto. De diuortis, §. Nam etsi.

CAPVT III.

De consensu quo matrimonium contrahitur.

SVMMARIVM.

- 11. Ad matrimonium ita necessarius est coniugum consensus mutus: ut nulla potestate, sine eo valere queat.
- 12. Matrimonium nequit esse, nisi vterque coniux ipsam, habeat rationis.
- 13. Contrahens matrimonium sine interiore consensu peccat mortaliter, nec matrimonium valet.

- 14. Obligatio, verbis tantum non aut voto, contrahentis cum familia ad obtinendam illius carnalem copulam.
- 15. Protestatio facta non consentiendi in matrimonium, quoad vim habeat in foro externo.
- 16. Ad matrimonium, cum interno consensu, requiritur externus, quo ille significetur.
- 17. Idem esse debet de presenti, & verbis consistere potissimum: non tamen de necessitate.
- 18. Quæ debeant esse verba ea: & documenta notanda in iudicando ex verbis, an contractum sit matrimonium.
- 19. In dubio de valore matrimonij iudicandum est in eiusdem fauorem.
- 20. Documenta ex variis signis iudicandi verum interuenisse internum consensum in matrimonium.
- 21. Consensus verus & elicitus requiritur ad matrimonium, nec debitus sufficit.
- 22. Ille est in carnalem copulam tantum implicite.
- 23. Matrimonium initum à filiis abque parentum consensu validum est.
- 24. De peccato filiorum contrahentium sine parentum consensu.
- 25. Etas quæ iure tam civili quam canonico requiritur ad contrahendum matrimonium.
- 26. Peccatum quod committitur contrahendo infra eam.
- 27. Ad matrimonij validitatem nihil interest, siue vir siue mulier prius exprimat suum consensum: aut si inter vtriusque expressionem aliquod intervallum temporis intercedat.

11. QVÆRITVR PRIMO: An ad matrimonium contrahendum requiritur coniugum mutus consensus. Respondendum est affirmative per cap. Sufficiat, 27. quæst. 2. & cap. Cum apud, & cap. Tuæ fraternitati, & c. Tu nos Desponsalibus. Quibus accedit ratio: tum quia matrimonium est contractus, quo in coniuges potestas mutua corporum transferretur: communique est omni contractui & pacto, ut mutuo partium consensu perficiatur, ex lege prima, ff. de pactis. Tum etiam quia matrimonium est sacramentum pendens ex ipso contrahentium consensu tanquam ex efficiente, iuxta definitionem Concil. Florent. in Instruct. Armenor. De matrimonio: deo que in iisdem requirens intentionem faciendi quod facit Ecclesia, ex eadem instructione §. Hec omnia. Quæ quidem intentio non contingit sine contrahentium mutuo consensu in vinculum matrimonij, cui vt prædiximus à Christo, Matth. 19. attributa est ratio sacramenti.

Inferitur autem hinc primo, nulli humanæ potestati concessum esse coniugendi aliquos matrimonio sine ipsorum consensu: pro quo plures authores citat Sanchez lib. 2. disput. 27. Et facit quod Concilium Trid. sess. 24. cap. 9. De reform. matrim. excommunicat omnes, cuiuscumque dignitatis & gradus sint: quosvis modo directe vel indirecte, subditos suos vel quoscumque alios cogna matrimonium contrahere non libere. Cuius coactionis indignitas patet: Tum ex eo, quod aduersetur fini matrimonij, qui est tam mutua fides, quam prolis susceptio & educatio, quæ per illam impediuntur: Tum ex eo, quod absurdum sit auctoritatem sibi sumere illos ligandi contra suam voluntatem vinculo à quo nulla humana potestas, ne quidem ipsi volentibus illos liberare potest: dicente Domino Matth. 19. Quod Deus coniunxit, homo non separet.]

12. Inferitur secundo. Nec infantem, nec mente captum, nec ebrium, nec furiosum posse matrimonium contrahere: nam tales sunt expertes consensus, sicut & rationis. Ad quod faciunt, tum cap. Dilectus, De sponsalibus. tum alia quæ Couar. h. bet in Epitome par. 2. cap. 2. num. 3. & sequentibus: in quorum 7. sub finem monet nihil referre in hac re, an ille qui sana mente contrahit, seiat alterum furiosum esse, an nesciat. Et ratio est: quia vnus tantum coniugis consensus non sufficit ad contractum matrimonij. Quod si furor non esset continuus, furiosus posset tunc cum est mentis compos, valide matrimonium contrahere, iuxta cap. Neque furiosus, 32. quæst. 7. non tamen sæpenumero sine peccato, etiam mortali: siue propter periculum coniugi aut infanti inde imminens: siue propter malam prolis educationem, aliave similia incommoda: Quæ tamen si studio & industria

dustria personarum coniunctarum caueantur, non erit peccatum saltem mortale, ex Soto in 4. distin. 34. quæst. vnica, art. vltimo. Vbi addit non esse licitum coniungere duos amantes vel furiosos, vt modo bestiarum, ex illis fatui nascantur: quia fieret magna iniuria proli. Neque etiam videtur id illis concedendum ad remedium concupiscentiæ, quia tales vt potest rationis expertes, peccare nequeunt. De quo plenius in sequentibus num. 66. 67. 68.

13. Inferitur tertio illud, quod Nauar. habet in Enchirid. cap. 22. num. 76. mortaliter peccare eum qui sicte seu absque interiore consensu matrimonium contrahit, eo quod tale matrimonium quoad conscientiam forum sit nullum. Nec obstat, vt ille ex Syluestro addit, quod cum illa tanquam propria cohabitaret, deceptus forte ab aliquo dicente, verum esse tale matrimonium: quia per eam copulam non intendit contrahere matrimonium, sed vt priore, vere vt sibi videtur contracto. Addit præterea tali contrahente cum secunda, matrimonium esse validum, etiam si peccet mortaliter: cum sub peccato mortali, id ipsum prius contractum matrimonium stabilire teneatur, ex cap. 1. & 2. De adulterio.

Si opponas, quod iuxta cap. Tua nos, & cap. Is qui, De sponsal. Ecclesia iudicabit prius matrimonium esse verum ac validum, & sub excommunicatione cogit talem cohabitare cum prima. Respondetur, Ecclesiam de interioribus præsumere ex signis exterioribus, quæ nonnunquam fallacia sunt, vt in casu proposito, in quo proinde non debet condemnatus obedire, sed humiliter pati excommunicationis sententiam: quæ non ligat ipsum coram Deo, cum illud ad quod per illam compellitur, ipse nequeat absque peccato præstare.

14. ADDI possunt adhuc duo, quæ aliis eitis Couar. habet in ante memorato, cap. 2. num. 3. & 4. Vnam est: eum qui vt à femina carnale commercium consequeretur, verbis non animo matrimonium cum ea contraxit: semperque animo & effectu fornicario eam cognouit (ita vt coniugium non sit effectum) teneri sub pena peccati mortalis cum illa matrimonium contrahere, nisi sit conditionis adeo inæqualis, vt satis intelligi poterit non loqui ex animo extra Syluestrum *Matrimonium, 4. quæst. 8.* aut iam aliam duxerit: in quibus casibus tenetur damnum quod seductæ inuit refarcire, eo modo quo ibid. Syluest. ipse declarat: atque subire penas à iure impostas cap. 1. & 2. De adulteriis, prout Couar. habet. Addens de seducta, quod possit alteri nubere si possit probabilibus coniecturis sibi persuadere, coniugalem consensum in eo viro defuisse: quales coniecturæ sunt; dispar genus, vel impar conditio diuitiarum aut status.

15. Alterum est: ne quidem in foro iudicali matrimonium iudicari, si vnus coniunx, ex alterius consensu expresso, protestetur se nolle coniugalem consensum præstare per quæcumque verba illum significantia ab eo die proferenda: dummodo consistat iudici de tali protestatione. Attamen si secuta esset copula, qui protestatus est iudicaretur à sua protestatione recessisse. Iam si protestatio eius inodi fieret absque consensu alterius, vel certe cum solo consensu tacito, seu altero coniuge tacente, ea non iuuaret, vt inquit Couar.

16. QUÆRITVR SECUNDO, An cum interno consensu, ad matrimonium requiratur externus, & qualis. De qua re tenendum est primo, ad matrimonium requiri externum consensum, quo tanquam sensibili signo internus significatur. Id enim patet ex cap. Licet, De sponsa duorum: & ex eo quod matrimonium sit contractus humanus, cui addita est ratio sacramenti. Per contractum enim homo homini obligatur more humano; qui est, vt actu exteriori, seu sensibili signo, explicet alteri internum suum consensum: qui alioqui lateret, nec cognoscitur ab homine, sicut cognoscitur à Deo; cui propterea per solum actum mere internum, obligari possumus; vt per votum vel iuramentum interiori tantum cogitatione factum.

Item ratio sacramenti exigat, vt res quibus perficitur, signa sint sensibilia. Neque obstat quod in cap. Tua, & in cap. Cum locum, De sponsalib. habeatur, solos consensum efficere matrimonium, verbaque necessaria esse quoad Ecclesiam. Sensus enim esse potest, non desiderari verba determinata, sicut in aliis sacramentis: sed satis esse quibuscumque verbis vel signis patefieri consensus interiores. Exigi autem verba

ad faciliorem probationem in foro exteriori. Ita Sanchez lib. 2. disp. 30.

Tenendum est secundo, eundem consensum externum debere esse de presenti, ex cap. Tua fraternitati, & cap. Si inter, De sponsalibus, & ex Concilio Florentino in instruct. Armenorum: cum ait causam efficientem matrimonij esse consensum expressum per verba de presenti. Et ratio est, quia verba de futuro, sit tantum promissio rei, non autem traditio. Et vt superius in cap. I. tradita definitio matrimonij indicat, ipsum non in promissione, sed in traditione quadam, consistit.

Tenendum est tertio, præcipuum quidem modum consensum exterioris, quo interior exprimitur esse per verba: quoniam hæc principatum tenent inter signa, magisque determinate significat: ea tamen non requiri præcise ad matrimonium: sed loco eorum sufficere posse nuda vel alia signa, vt scripturam præsentem porrectam vel epistolam, vel nuntium, vel procuratorem, ex cap. Cum apud, in fine, & ex cap. Tua fraternitati De sponsalibus: vbi declaratur mutuum posse contrahere matrimonium: quod fieri non posset, si ad id necessaria essent verba: sicut sacramenta cætera, quæ requirunt formam verbis exprimi, nullo modo possunt à mutuo cõferri. Idem confirmatur ex natura matrimonij, quod cum sit quidam contractus societatis: cõsequenter est de genere eorum contractuum, qui perficiuntur solo consensu, quæ contrahens explicuit, siue per se, siue per alium ab ipso constitutum, & siue verbis siue alio signo sufficiente.

Cum autem dicitur in citato cap. Tua fraternitati; quantum ad Ecclesiam necessaria esse verba, consensum non presenti exprimentiam; intelligi debet de verbis non proprie sed late: ita vt complectantur ea omnia signa, quibus perinde ac verbis exterioribus exprimitur consensus interior ad matrimonium requisitus. Ad quod facit illud quod ibi statuitur mutuum posse contrahere matrimonium, quem constat non posse verba proferre: quod tamen necessarium esset, si illa requirerentur ex natura talis contractus. Quod si queras, an sit licitum contrahere matrimonium aliis signis, cum potest verbis, ea que ratione contractum, sit sacramentum. Respondetur affirmatim. Nam est vere matrimonium fidelium nullo præcepto prohibitum. Quæ de re pluribus Sanchez, lib. 2. d. sp. 31.

Tenendum est quarto, matrimonium contrahi posse omnibus illis verbis quibus significatur præsens consensus in matrimonij contractum, ex cap. Si inter, De sponsal. vbi loco exempli, verba ista ponuntur: Ego te in meam accipio, & ego te in meam: ex quibus iudicabitur de cæteris: videndo verum illis in significatione æquivalent. Similiter de signis, quæ loco verborum vsurpantur, vt nutus & similia signa; quæ coniuges dant sui consensus interioris: vt quando viro interrogat ne feminam; An velit ipsum de præsentem coniugem habere: inclinatione capitis aut alio signo sufficienti, annuit se velle: aut Parochus alterum aut virum que interrogante an velit, vterque similiter signum dat consensus interioris.

Tenenda sunt autem hæc documenta ad iudicandum ex verbis, an vere contractum sit matrimonium. Primum est in foro conscientie: talia verba accipienda esse secundum mentem & intentionem contrahentium in ea proferentium. Nam siue certa sint siue dubia, & quæ in plures sensus trahi possint, seruiunt eidem intentioni proferentium: non autem intentio ipsa illis, iuxta cap. Intelligentia, De verborum significat.

Secundum est, in foro exteriori talia verba sumenda esse iuxta communem sensum: ita vt magis inspiciendus sit vsus communis secundum loquentium conditionem & consuetudinem patriæ; quam propria significatio verborum, cap. Ex literis De sponsal.

Tertium; Si verba secundum communem sensum certo iudicent consensum in matrimonij de presenti, & alter coniugum vel vterque asserat se non illo sensu ea accepisse, sed solum voluisse sponsalia contrahere, fidem ipsis non adhiberi in foro exteriori, etiam si id iuramento cõfirmet, iuxta cap. Per tuas, De probationibus. Quartum est, cum verba fuerint ambigua, recurrendum esse ad circumstantias, & ad alia verba peripicua, atque iuxta illa iudicandum.

Quintum,

19. Quintum; In dubio quo dabitur in matrimonium sit, necne iudicandum seu ferendam esse sententiam in fauorem matrimonij; vt pote cuius causa maxime fauorabilis est, cap. finali, De sent. & re iudicata. Quod documentum Sanchez lib. 1. disp. 18. nu. 6. docet locum habere tam in foro conscientie, quam in externo; quia inter vtrumque forum non est discrimen quoad matrimonij vinculum. Id enim quod in foro conscientie non censetur matrimonium, neque censendum est in foro externo. Nam Ecclesia non potest facere vt matrimonium sit, quod non est. Discrimen est tantum in cognoscendi modo: quia in foro conscientie statur confessioni de se loquentis: in externo vero, statur allegatis & probatis vt bene docet Couar. in Epit. par. 2. c. 1. nu. 2. Dato igitur quod Iudex, quando ei non quidem falsa presumptione, sed explorata veritate, constat de dubio valoris matrimonij, debeat in foro externo iudicare in fauorem eiusdem valoris: id ipsum pariter dandum est in foro conscientie. Sicque, vt Sanchez ex Couar. & alii addit, dubitans de suo consensu, & quo affectu ad sponsam accesserit, cōpellendus est in vtroque foro ad matrimonium, nisi post tale dubium contraxisset cum alia: quia tunc posterius matrimonium certum, priori incerto preferri debet. Nec obstat, quod in dubio votum simplex non obliget; quia cum in dubio melior sit conditio possidentis, votum quod consistit in promissione, non in traditione quare possideatur, nō cogit in dubio iudicare in ipsius fauorem, sicut matrimonium quod consistit in traditione & possessione potestatis mutua in corpora coniugum.

20. Tenendum est postremo, varia esse signa interioris consensus, ex quibus vices verborum suppletibus, Ecclesia iudicat contractum esse verum matrimonium. Primum est, si postquam vnus consensit per verba de presenti; Ego te accipio: alteri non repugnanti anulum inferat digito. De hoc Couar. in citata par. 2. cap. 4. num. 3. Addens idem esse, quando introducitur est consuetudine, vt in matrimonio detur anulus certa forma signatus; sub illaque datur. Alios modos traditionis annuli persequitur, citatis aliis, Sanchez lib. 1. disp. 22. de quibus & aliis, si qui sint, qui non ad matrimonium, sed ad sponsalia sufficiant: ex communi sensu eorum apud quos usurpantur, iudicandum est.

Secundum signum est, de quo pluribus Sanchez, in sequenti disp. 23. si parentibus aut tutoribus coniugalem consensum exprimentibus, liberi ipsorum, inter quos contrahendum est matrimonium sint presentes ac taceant: tunc enim matrimonium, ab Ecclesia validum iudicatur ex cap. vnico, De despons. impuber. in 6. §. vlt. Et ratio est, quia cum liberi tacent presentibus parentibus, aut tutoribus, coram nomine contrahentibus, nec contradicunt, censentur approbare; quia illi ius habent pro ipsis agendi. Ceteri vero non habentes idem ius: tam consanguinei, quam extranei, si talem consensum expriment, non ideo censentur matrimonium validum, nisi contrahentes ante declararint, per illos tanquam procuratores à se constitutos, suum consensum tacentes exprimere velle. Nec etiam quoad forum conscientie sufficeret ipsos interius consensisse: quia ad rationem sacramenti matrimonij requiritur contrahentium consensus, tam externus, quam internus, vt ante ostensum est.

Tertium signum est, si post sponsalia de futuro, matrimonium per copulam consummatur. Id enim Ecclesia accipit pro signo consensus de presenti sufficiente ad matrimonium, iuxta cap. Veniens 2. & cap. Is qui fidem, De sponsalib. Videndus est Couar. in Epit. part. 1. cap. 4. §. 1. & aduertendum id non procedere vbi promulgatum est decretum Concil. Trid. irritantis matrimonium clandestina: de quo in sequenti cap. 23.

21. QUARTIVS TERTIO: An ad matrimonium requiratur consensus verus & elicitus, an satis sit consensus debitus. Respondetur, requiri consensum verum & elicitem: talem enim natura contractus exigit, ex lege Consensu, ff. De actionib. & oblig. aliisq; iuribus quæ Sotus refert in 4. disp. 27. quæst. 1. ar. 2. concl. 3. addita hæc ratione: quod nihil sit tam conueniens & quitati naturali, quam voluntatem domini rem suam in alterum transferri volentis, ratam haberi, seu admitti: ad quod non sufficit consensus debitus, secluso vero & elicito consensu. Iam per matrimonium mulier transfert sui corporis dominium in virum, & vicissim vir in mu-

lierem, iuxta illud prioris ad Corinth. cap. 7. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Et similiter vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.] Vnde efficitur, vt licet is qui promissit matrimonium, teneatur in illud consentire: si tamen non consentiat ex animo, etiam si fingat verbis & signis exterioribus, matrimonium esse nullum.

Si quis obicit in aliis contractibus sufficere consensum debitum. Nam si quis bona fide domum emerit ab alio, qui vere non consensit in venditionem, sed dolum ficte, non tenetur contractum rescindere. Respondendum est, in aliis contractibus, in quibus solum agitur de rebus externis, tale quid potuisse institui autoritate publica, cui illæ ipsæ res ita sunt subiectæ, vt ex causa, dominium illarum possit ex vno in alium transferri. Non potuisse autem in matrimonio, vt pote adferente secum vinculum, quod sicut humana autoritate tolli nequit, ita nec induci: itemque carnalem copulam, aliqui illicitam, reddente licitam: id quod est autoritatis tantum diuinæ, qua factum est, vt inlitteretur in sacramentum.

22. Ceterum talem consensum constituentem matrimonium, non esse explicitum in carnalem copulam, sed in ius & potestatem ad illam, quod est implicite & virtute esse ad eandem, communis sententia est: in quam multos citat Sanchez lib. 2. disp. 28. num. 3. Et probatur: quia matrimonij contractus de se ordinatur ad talem potestatem acquirendam, talisque potestas ad copulam carnalem tanquam ad effectum suum intrinsecum. Quo fit vt consensus quo idem contractus perficitur, sit explicitum in traditionem diuine potestatis; implicite autem in ipsam copulam: quia consensus in aliquam rem, implicite saltem fertur in effectum ad quem eadem res intrinsece ordinatur. Quocirca nullus esset contractus matrimonij, celebratus sub conditione, quod contrahentes non tenebantur sibi mutuo debitum coniugale reddere: quia consensus in potestatem ad copulam, esse nequit; consensu in copulam penitus secluso. Quamquam si contrahentes intentionem habeant nunquam exercendi talem potestatem, nō ideo impeditur valor matrimonij, prout idem auctor nu. 4. addit significatū ad Thom. in 4. disp. 30. quæst. 2. ar. 1. quæstion. 2. ad 3. cum dixit, quod B. Virgo implicite consensit in copulam: sed copula nunquam fuerit illi in proposito: quia erat à Deo certificata, illam nunquam subsequi debere. De qua re iam aliquid attigimus in præced. num. 6.

23. QUARTIVS QUARTO: An aliorum quam contrahentium, v.g. parentum, aut tutorum, vel curatorum, consensus necessarius sit, vel sufficere possit ad matrimonium. Respondendum est, certum esse de fide (quam aduersus sceleratores Bellarm. tuetur in lib. De matrimonio cap. 19. & 20.) quod validum sit matrimonium à filiis initum absque parentum consensu: nec ab ipsis parentibus irritari posse. Ita enim habetur ex cap. Cum virum, De Regularibus: & ex cap. Tuas, De sponsa duorum: & ex Concil. Triden. sess. 24. De reform. matrimonij cap. 1. Et ratio est, quæ redditur in fine cit. cap. Cum virum: quod cum habeant liberum arbitrium in electione præpositi, nō cogantur sequi parentum voluntatem. Ex qua etiam ratione constat ad matrimonium filiorum: nisi hi simul consentiant, non sufficere parentum consensum: quod expresse definitur in cap. Sufficit 27 q. 2. & in cap. Vbi non est 30. quæst. 2. & in cap. vnico §. fin. De despons. impub. in 6. Quod autem obici potest in contrarium ex cap. 1. De despons. impuberum, puerum debere omnino implere sponsalia quæ pater nomine ipsius inierit, intelligendum est cum glossa finali, & aliis quos Sanchez refert lib. 4. disp. 23. num. 3. debere de honestate. Quod vero attinet ad leges ciuiles, ipsium parentum consensum requirentes tanquam necessarium, censendæ sunt abrogatæ iure Canonico.

24. Difficultas est autem, An mortaliter peccent filij contrahentes nescientibus aut inuitis parentibus. De qua tenendum videtur, in eo non committi quidem peccatum suo genere mortale, cum filij non teneantur absolute in tali sequi parentum voluntatem, vt ante habitū est: esse tamen ordinariè aliquod peccatum: cum de honestate sit, vt in ea re filij in consiliū adhibeant parentes: imo sæpe esse mortale ob scandala, & alia mala quæ ex taliter contracto matrimonio oriri cōsueverunt. Locus nihilominus est excusationi, quādo oc-

currit iusta causa contrahendi sine parentum consensu: qualis est, quod ipsi parentes probabiliter credantur probaturi tale matrimonium: aut certe illud iniuste prohiberi. De quibus Sanchez plenius in citata disput. 23.

25. **Q. UÆRITVR QVINTO:** An contrahentium consensus in quacunque eorum ætate sit ad matrimonium sufficiens. Respondetur, iure quidem naturali nullam certam ætatem præfixam esse matrimonio contrahendo, dummodo contrahentes usum rationis habeant: iure tamen canonico, De despons. impub. cap. 3. 6. 10. & 11. certum tempus ætatis statutum esse: nempe in masculis decimum quartum annum completum, & annum duodecimum in feminis. Videndus est Couar. in Epit. 2. par. cap. 3. m. 2. qui in sequenti num. 3. docet eam ætatem posse perueniri, malitia supplente ætatem, iuxta textum satis apertum in cap. Puberes, in cap. De illis 2. & in cap. finali, De despons. impub. Quam malitiam ille addit consistere in duobus: nempe in discretione ad consensum conjugalem intelligendum, & in potentia ad carnalem copulam: quæ potentia quibus signis probetur, apud eundem relinquemus videndum: vt & quædam alia, quæ duobus sequentibus numeris subiicit.

26. Illud quod est nostri in instituti ad demum: multorum auctoritate iudicio (quos Sanchez refert lib. 1. disput. 17. num. primo) peccatum esse mortale ante ætatem à Canonibus præscriptam contrahere: quia id grauib. verbis prohibetur in cap. 2. De despons. impuberum; quæ sunt. Distinctius inhihemus, ne aliqui, quorum vterque, vel alter ad ætatem legis vel Canonibus determinatam non peruenerit coniungatur: nisi forte aliqua vrgentissima necessitate interueniente; vt pote pro bono pacis, talis cõiunctio toleretur. De qua re in casibus particularibus statueret, est Episcopi, tanquam iudicis ordinarij in causis spiritalibus, aut alterius gerentis vices ipsius. Quod autem Sanchez in sequenti num. 6. contrarium (non esse inquam mortale) probabilis iudicat: existimari posse locum habere in illis, qui illo quidem modo prohibito contrahunt; sed ea mente vt intendant non aliter contrahere, quam ius patitur: atque adeo vt tale matrimonium habeat tantum rationem sponsaliorum, congruenter cap. finali, De despons. impub. & cap. vnico, §. Idem quoque, eodem tit. in 6.

27. **Q. UÆRITVR VLTIMO:** An vtriusque coniugis consensus debeat fieri cum aliquo ordine, & an in eodem instanti temporis. Ad hoc respondetur negatiue, quia nihil interest ad matrimonij validitatem, an prius vir, quam femina, vel contra, exprimat suum consensum: neque necessarium est vt statim post vnus consensum subsequatur consensus alterius: sed satis est, vt si vnus consentiat prius, illo consensu non reuocato, sed tacite durante, consentiat alter: etiam si id faciat interposito interuallo aliquot horarum vel dierum. Id enim commune est omnibus contractibus; qui alias nequirent iniri per literas, nuntium, vel procuratorem. Videndi sunt pro pleniore explicatione Couar. in citata 2. par. cap. 4. num. 6. & 7. & Sanchez alios citans, lib. 2. disput. 31. in fine, & in tota sequenti disput. 32.

CAPVT IV.

De vinculo matrimonij indissolubili.

SVMMARIVM.

- 28 Vinculi matrimonij tanta est firmitas, vt sit indissolubile.
 29 Vnde proveniat talis firmitas.
 30 Matrimonium inualidum nullum inducit vinculum. Validum ratum, & validum consummatum differunt, vt imperfectum & perfectum.
 31 Differunt etiam significat. one, & quo modo.
 32 Cur vinculum matrimonij consummati sit omnino indissolubile, non item matrimonij rati.
 33 Quid requiratur vt matrimonij infidelium indissolubile sit: quod, ipsum non nisi improprie dici possit sacramentum.
 34 Matrimonium infidelium verum, non dissoluitur conuersione vnus coniugum ad fidem.
 35 Quando altero volente perseverare in infidelitate, conuerso ad fidem, ius sit dissolucendi matrimonium.

36 Matrimonium etiam consummatum dissoluitur morte vnus coniugum: ratum vero, & per professionem factam in religione approbata.

37 Non item per susceptionem sacri Ordinis.

38 Multa quæ relinquuntur videnda apud Thomam Sanchez, pro pleniore explicatione.

39 De difficultatibus. Quando matrimonium censendum sit consummatum, & an oppressio sponsæ per vim aut metum cadentem in virum constantem impediatur ne ea possit ingredi religionem.

40 Quatenus matrimonium consummatum dissolui possit.

41 Quinque diuisiones matrimonij, posite in seq. cap. 5.

VINCULI matrimonij tantam esse firmitatem vt dissolui non possit ab homine, iam in præcedentibus annotauimus per illud Domini nostri Matth. 19. Quos Deus coniunxit, homo non separet; [atque illud D. Pauli in priorum ad Corinth. cap. 7. His qui matrimonio cõiuncti sunt præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere.] Quod etiam definitur in cap. Quæ sunt, & in cap. Quanto, De diuortis: ideoque nulla de causa licet deserta coniuge viuentis, alteri coniungi matrimonio, neque ob sterilitatem, neque ob fornicationem, prauos mores, fædos morbos, aut capitales inimicitias. Et in hoc matrimonij distinguitur à cæteris contractibus, qui cum res notabiliter mutata sunt, aliter que de causis: imo & solo mutuo contrahentium consensu dissolui possunt, sicut & nasci: iuxta illud, Res per quas causas nascuntur per eadem dissoluntur Institutus §. fin. Quibus oblig. tollitur.

Cuius differentie ratio ex eo sumitur, quod matrimonium ex se ordinatur ad educandam prolem. Id autem vt commodè fiat requirit firmitatem illius vinculi, quo parentes, quibus talis educatio incumbit, se mutuo adstringunt, dum inuent matrimonium. Quam tamen firmitatem ex nuda matrimonij natura non provenire, ex eo intelligitur, quod matrimonium ratum non cõsummatum: imo nec vnquam consummandum carnali copula, habeat veram naturam matrimonij, vt patet ex illo, quod Beata Virgo cum Sancto Ioseph contraxit.

Ex diuina vero institutione adiuncta eidem nature, illam provenire intelligitur ex eo, quod habetur in cap. vnico, De voto in 6. Matrimonij vinculum ab ipso Ecclesie capite, rerum omnium conditore, illud in paradiso & in statu innocentie instituit, vnionem & indissolubilitatem accepisse. Et in Concil. Trid. sess. 24. initio: quod matrimonij perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens, diuino instinctu pronunciarit, cum dixit Genes. 3. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. J Accedit quod à Christo Matth. 19. sublatam sit dispensatio de iudæis, Deuter. 24. repudiandi suas vxores: adeo vt in noua lege matrimonium reuocatum sit ad statum, quem in initio mundi habuit: de quo ibidem Christus ipse ait: Ab initio non fuit sic. Videndi potest Bellarm. in lib. De matrim. cap. 17. præsertim in responsione ad obiectionem 14. Occurrit autem explicandum; An ex reuocatione tantam firmitatem vinculum matrimonij accipiat, vt sit penitus indissolubile.

Quæstio, An matrimonij vinculum sit penitus indissolubile.

NOTANDVM est primo, Matrimonium inualidum (quale est quod contrahitur ab habente aliquod impedimentum ex maioribus de quibus postea suo loco) non inducere vinculum illud de quo agimus. Validum vero distingui in ratum & consummatum: atque ratum dici, quod carnalis copula nondum est secuta: consummatum dici, quod carnalis copula iam est secuta. Illudque ab hoc differt tanquam imperfectum à perfecto: nõ quod illi desit aliquid spectans ad essentiam matrimonij: sed eo modo quo homo truncatus manibus, ab altero truncato non distinguitur: non quid em ratione essentia; sed ratione integritatis. Id quod post Bellarm. annotans Sanchez lib. 2. disput. 14. in solutione secundi argumenti. Addit ad explicationem; quod sicut venditio per quam potestas ad usum rei venalis traditur, non perficitur essentialiter

31. tialiter per accedentem traditionem ipsius rei: sed solum integraliter completis, quæ prius erant essentialiter perfectæ: sic per consummationem matrimonij, per quam traditur poss. sio corporis, impletur integraliter matrimonium, quod prius iam erat essentialiter perfectum traditione potestatis in ipsa corpora per mutuum consensum.

32. NOTANDUM est secundo, ex cap. Debitum, De bigamis: Matrimonium ratum & consummatum differre adhuc quoad significationem: nimirum, quod ratum si significet Christi per charitatem unionem cum anima existente in gratia: indicat ab Apostolo in prioria ad Corinth. cap. 6 cum ait: Qui adhæret Deo vnus spiritus est cum eo. Consummatum vero, significet unionem Christi cum Ecclesia, non modo per charitatem, sed etiam per carnem ab ipso assumptam, de qua Ioan. 1. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et quam Pontifex in eodem cap. Debitum, vocat coniugium inter Christum & Ecclesiam contractum per Incarnationis mysterium: iuxta illud quod ad Ephes. 5. Apotolus exponens dictum primi parentis Genes. 2. Hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna: statim subiungit: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Cur vero non etiam istiusmodi vnio significetur per matrimonium nōdum consummatum, ratio redditur: quod per solum matrimonium carnali copula consummati coniuges fiant vna caro, ex cap. Lex 27. q. 2. & cap. 2. De conuersione coniug. Ideo; ipsum solum fit, quod secundum Apotolum sacramentum est magnum in Christo & Ecclesia. Videndus est Thom. Sanchez lib. 2. disput. 13. in princip.

33. NOTANDUM est tertio, ex prædicta differentia aliam sequi: quod vinculum matrimonij consummatum, sit omnino indissolubile: quia Christi per incarnationem cum Ecclesia vnio est omnino indissolubilis. Nec n. fieri potest vt Christus naturam assumptam relinquat. Vinculum vero matrimonij rati, non repugnet dissolui, quia Christi per gratiam vnio cum anima iusti, dissoluitur cum is incidit in peccatum mortale, vt sæpe contingere potest. De qua re Sanchez in eadem disp. num. 7. Atque his ita prænotatis proposita difficultas explicatur sequentibus propositionibus.

PRIMA est: Matrimonij consummatum vinculum iure diuino omnino firmum, & indissolubile est. Hæc patet ex verbis Domini nostri & D. Pauli citatis initio huius cap. Et vt habet ex Abulensi Sanchez, in præced. num. 3. procedit etiam quoad matrimonium infidelium consummatum: quia lex Christi obligat omnes, & quia apud infideles matrimonium legitime contrahitur (dummodo seruentur leges regionis, ex que non repugnent legi nature, vt repugnent, si patri concederent propriam filiam ducere) ipsum est verum ac validum, prout exprimitur in cap. Quanto §. Nam et si De diuortijs: & habetur ex prioria ad Corinth. cap. 7. illis verbis: Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc cōsentit habitare cum illo, non illum dimittat. Ex quibus verbis id ipsum definitur in cap. Gaudemus. De diuortijs. Aduerte autē tale matrimonium appellari sacramentum non quidem proprie; cum Baptismus, cuius expertes sunt infideles, ianua sit vitæ spiritualis ex Concil. Florent. in instruct. Armenorum de Baptismo: adeoq; ianua sacramentorum nouæ legis: sed appellari solummodo large & improprie: eo quod aliquo modo quidem designet unionem Christi cum Ecclesia: non tamen proprie: ob defectum scilicet fidei, prout post Abulensem & Sotum nonnullosq; alios notat Sanchez in præced. disput. 8. Ad dens de matrimonio quod fidelis ex priuilegio Papæ contraxerit cum catechumena, idem esse dicendum: nempe non esse sacramentum: quia matrimonium in vtroque coniuge est vnum numero: & ideo si non sit sacramentum in fœmina, nec erit in viro.

34. SECUNDA propositio est: Matrimonium infidelium nō dissolui, quando vnus coniugum ad fidem conuertitur perseverante altero in infidelitate. Hæc habetur expresse in cap. Si quis, 28. quest. 2. Et procedit quantumcumque tale matrimonium in gradibus iure tantum Canonico prohibitis (secus si iure etiam naturali secundum omnes ex Syluestro, Matrimonium octavo, quest. 10. dicto secundo) contractum fuerit, ex citato cap. Gaudemus, & ex cap. De infidelibus, titulo De

confang. & affinitate. De qua re postea cum de impedimentis matrimonij. Accedit ratio, quia, vt iam diximus, matrimonium inter infideles valde contrahitur, idque iure nature, quod lex gratiæ, rectaq; fides non destruit, cum ei non repugnat: sicut in hac re vsuenerit certum est, quandoquidem vtroque coniuge infideli suscipiente baptismum, matrimonium ipsorum, quod iure naturali validū est, accipit eo ipso rationem sacramenti secundum probabiliorem sententiam quam Sanchez lib. 2. disput. 9. tuetur, post aliquot alios quos ipse refert. Eo ipso enim, quod tales communi consensu baptizantur dant signum externum, quod consentiant in matrimonium præcedens, vt iuxta Christi institutionem sit indissolubile, signetque illius unionem cum Ecclesia. De quo tamen quoad vinculi firmitatem, antequam consummetur post baptismum susceptum, perinde ac de matrimonio rato fidelium iudicandum est; prout ex Nauarro Sanchez habet in sequenti disput. 17. vtens hac ratione: quod maiorem firmitatem matrimonium sortiatur ex ratione sacramenti, reperi in rato fidelium; quam ex ratione contractus naturalis, quam solum habet matrimonium consummatum infidelium.

35. TERTIA propositio est: Coniugem infidelem ad fidem conuersum, altero remanente in infidelitate, ius aliquod dissoluendi matrimonium habere ex Christi dispensatione. Hæc probatur ex D. Paulo in prioria ad Corinth. cap. 7. illis verbis: Quod si infidelis disciderit, discadat: non enim seruituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi. Sic enim ea verbaintellexit Ecclesia in cap. Si infidelis, 28. quest. 2. & in cap. Quanto, & in cap. Gaudemus, De diuortijs: constituens tres casus in quibus tale quid licitum est: quos ab Archid. Richard & Panor. notatos refert Syluest. Matrimonium 8. quest. 10. di. 70. 6. Quorum primus est, quando coniunx infidelis nō vult fideli cohabitare. Secundus, quando vult quidem cohabitare, sed non sine Creatoris contumelia: Christum scilicet blasphemans, & religionem Christianam contemnens. Tertius est quando nō cretur trahere coniugem ad infidelitatem aut ad aliud peccatum mortale. Alia quædam tradit Syluest. in eadem quest. 10. de istiusmodi matrimonio, quæ relinquimus apud ipsum viderē, & apud Sotum in 4. dist. 39. quest. vnic. art. 4. De illo habentur in iure canonico, tota causa 28. & totus titulus De conuers. infidelium, & cap. Quanto ex cap. Gaudemus De diuortijs.

36. QUARTA propositio est: Matrimonium fidelium etiam consummatum dissolui morte alterutrius coniugis. Hæc patet per illud de muliere ad Rom. 7. Si mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, vt nō sit adultera, si fuerit cū alio viro] & in prioria ad Corinth. cap. 7. Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit: quod si dormierit vir eius, liberata est, cui vult nubat. Proinde in futura vita non erit tale vinculum; dicente Domino Matth. 22. In resurrectione neq; nubent neque nubentur.]

36. QUINTA propositio est: Vinculum matrimonij rati nec dum consummati omnino dissolui per solemnem in religione approbata professionem vnus coniugis, ita vt alter manens in seculo, sit omnino solutus ab eo vinculo, possitq; ad alias nuptias transire. Hæc est certa, & de fide prout intelligitur ex cap. Desponsatam, & cap. Decreta legalia, 27. q. 2. & ex cap. 2. cap. Ex publico, cap. Ex parte 2. De conuers. coniug. & ex Extrauaganti Ioannis cap. 22. que incipit, Antiqua: De voto, ac demum ex Concil. Trident. sess. 24. can. 6. De matrimonio his verbis: Si quis dixerit ratum matrimonium non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius coniugis non dirimi, anathema sit. Ratio vero eiusdem propositionis hæc reddi potest; quod per talem professionem homo sic mutet vitæ statum, vt sibi mudoque mortuus, pendeat totus ex alieno arbitrio, exutus omni proprietate rerum, ex quibus petuntur huius vitæ comoda. Quod est maxime perfectionis, & obsequium Deo gratissimum; ac proinde per matrimonium non impediendum, quando proximi iniuria non interuenit. Ad id facit, qd omne votum sit mutabile in votum religionis ex cap. Scripturæ De voto & voti redemp.

37. Aduerte autem obiter quia mutatio status in eo qui suscipit maiores Ordines non est prædictæ perfectionis: eam non inducere dissolutionem matrimonij rati, prout habe-

tur ex memorata Extrauaganti. Proindeque *vr Sotus* notat in 4. *distinct.* 38. *quest.* 1. ar. 2. potest vxor debitum petere à sic ordinato, illeque tenetur reddere: & per eandem Extrauag. irregularis est etiam matrimonium per vxoris mortem soluto. De qua re Sanchez *lib. 7. De matrim. disput.* 49. *num.* 2. Licet si religionem approbatam fuerit tunc profectus: Diocæsanus possit cum ipso dispensare. Viuente autem vxore non poterit religionem ingredi: nisi ipsa sit sexagenaria & consentiat; aut pariter religionem ingrediatur: de quo videnda est glossa ad illam Extrauag. verbo *Nouerit*. Adde vel nisi diuortium perpetuum ob fornicationem, aut aliud crimen interuenierit, etiam si ille eidem diuortio causam dederit culpabilem: prout aliis in margine citatis litera K, & L, notat Henriquez in *lib. 12. cap. 5. sub finem*.

38. **MULTA** alia de eiusdem matrimonij rati nec consummati dissolutione occurrunt hoc loco proponenda: sed quoniam rarissimus est eorum usus, & longi sermonis explicationem requirunt, ea relinquemus cui libuerit videnda apud Thomam Sanchez in *lib. 2. contenti* indicare ex illius *disput.* 14. vinculum de quo agimus posse secundum probabilior sententiam per Summi Pontificis dispensationem dissolui: & ex *seq. 15.* secundum probabilior quoque sententiam, talem dispensationem vt valida sit factam esse debere iusta de causa: ex 16. aut *disp.* tales iustas causas esse primo, notabilem disparitatem, seu quod contrahentes sint notabiliter conditione impares, & affectione cæca, a que leuitate quadam ducti interunt matrimonium. Secundo grauem timorem seculari futuri: quia scilicet id cedit in graue damnum commune, eo quod rixæ graues, & necesse inde oritur timentur. Tertio, lepra, aut impotentia consummandi matrimonium alteri coniugum interea superueniens. Ac demum cum alter assereret se non habuisse contrahendi animum, atque adeo reculeret præstare verum consensum, & ex eo matrimonio coactio, graues iniuriæ secuturæ credantur.

Præterea ex tradita propositione multa deduci possunt que idem author persequitur *disput.* 18. & inter cætera dissolutionem, de qua talis propositio traditur, non fieri per professionem vitæ eremiticæ: fieri autem per professionem Equitum militarium Ordinum, qui non possunt vxorem ducere. Item in *disp.* 19. secundum probabilior sententiam, quod professio religionis dissoluat matrimonium ratum, competere ei ex solo iure diuino positio, id est, per priuilegium à Christo concessam, cuius testis est Ecclesiæ usus: de quo antea *nu.* 36. aliquot canones retulimus.

39. **DIFFICULTATEM** autem: Quando matrimonium censetur ita consummatum vt dissolui nequeat, latius tractatam relinquemus etiam apud eundem videndam in *disp.* 21. Itemque aliam, An copula per vim extorta ita consummet matrimonium, vt uterque coniugum amiserit ius quod alioqui haberet transfundendi ad religionem, in *disput.* 22. Quæ autem de priore docet, sunt tria. Primum, ad eam consummationem requiritur vt in coniugali copula semen virile subintret vas sponse ad generationem ordinatum, quoniam inde coniuges vna caro efficiuntur: quod in matrimonio exigitur ad significandum incarnationis mysterium, quo Christus per unitatem carnis coniunctus est Ecclesiæ. Secundum est, dubium esse in vtramque partem probabile, vtrum ad eandem consummationem debeat concurrere seminatio sponse cum prædicta seminatione viri. Sequitur autem ipse Sanchez affirmantem, concedens nihilominus contrariam esse communem. Tertium est, per copulam antecedentem matrimonium ipsum non consummari: quia talis copula non est matrimonialis, sed fornicaria, iuxta cap. *Veniens secundo, De sponsalibus*.

Quæ vero docet de posteriore difficultate sunt. Primum, si copula vi extorqueatur post bimestre, in c. *Ex publico, De conuers. coniug.* concessum vxori ad deliberandum de religionis ingressu, per eam matrimonium consummari, neutriusque coniugum licere ad religionem transire: quia vir in eo usus est iure suo, vtendo corpore sibi debito. Secundum, per copulam vi extortam intra memoratum bimestre, matrimonium consummari quidem: quia coniuges per eam fiunt vna caro, sufficienter vt consanguinei vnus coniugis, censentur affinitate coniuncti alteri, ex cap. *Discretionem, De*

eo qui cognouit consanguineam, &c. Nihilominus tamen sic oppressam iniuste (præueniendo scilicet tempus præscriptum solutioni debiti) retinere ingrediendi religionem, quo non debet priuari absque sua culpa iuxta citatum cap. *Discretionem, versus finem: præsertim cum possit scemina, sicut ob adulterium vel hæresim deserere virum, & religionem ingredi: ita & ob talem violentiam, non minus contrariam iuri matrimonij. Sponsa autem qui vim intulit, tanquam ei cuius voluntate consummatum est matrimonium, non esse pariter liberum religionem ingredi. Tertium est, sponsam vt vi, sic & metu cadente in constantem virum oppressam, posse religionem ingredi: quia hoc illi permittitur ratione iniustitiæ illatæ ei à sponso: quam memoratus author *num.* 15. mortale peccatum esse notat: quia sponsus ipse auferit corporis integritatem; quod nequit iure, antequam bimestre transiit.*

SEXTA propositio est: Matrimonium fidelium, etiam consummatum, posse manente vinculo, dissolui per ingressum vtriusque; coniugis in religionem approbatam. Hæc habetur ex cap. *Agathosa, & ex cap. Quia Agatho, & ex c. Scribit nobis, 27. q. 2. & ex cap. Cum sis, De conuers. coniug.* Permittitur autem vt vnus tantum coniugum, siue vir siue scemina ingrediatur, dum modo alter in sæculo manens castitatem voueat; neque sit de continentia suspectus ex citat. cap. *Cum sis, & ex cap. Vxoratus, & ex cap. Ad Apostolicam, eod. tit.* Possè pari modo hoc est, manente vinculo, matrimonium consummatum quoad thorum & cohabitationem dissolui per fornicationem, siue carnalem, siue etiam spirituales (quæ præsertim est hæresis & apostasia; quibus tollitur fides qua desponsati sumus Deo, iuxta illud *Osæ 2.* Sponsabo te mihi in fide) constat ex communi doctrina de diuortio quam tradituri sumus in cap. 42.

CAPVT V.

De diuisionibus matrimonij.

41. **QUINQUE** inueniuntur diuisiones matrimonij. Prima, in verum, quod scilicet validum est coram Deo: & in presumptum, quod vere & coram Deo non est matrimonium, ab hominibus tamen iudicatur esse verum: vt quando inter coniuges interuenierit impedimentum dirimens matrimonium ipsum, & ab illis ignoratur. Habetur hæc diuisio ex cap. *Is qui De sponsalibus*. Secunda est in matrimonium verum quidem, sed non ratum id est, non habens rationem sacramenti: quale est inter non baptizatos. Hæc habetur ex cap. *Quanto, De diuortijs, §. Nam est.* Tertia est, in perfectum ac consummatum, *copula scilicet carnalis*, & in initiatum seu non consummatum, quod contractum est quidem per verba de presenti, sed carnalis copula non est secuta. Sumitur hæc diuisio ex cap. *Statutum & aliquot sequentibus, 27. q. 2. & ex cap. Ex publico. De conuers. coniug.* Quarta, in non clandestinum, seu factum in facie Ecclesiæ, & in clandestinum, seu occultum: quod scilicet non est contractum testibus presentibus saltem duobus aut tribus, per quos illud probari possit: atque etiam præsertim Parocho: præsertim vbi promulgatum est decretum Concilij Trident. *sess.* 24. *Reformation. matrimonij cap. 1.* in fine: de quo agemus in sequentibus. Tangitur hæc diuisio in cap. 2. & 3. De clandestina desponsatione. Vltima diuisio est in legitimum & non legitimum, quando adfuerint omnia quæ iure siue canonico siue ciuili ad matrimonium requiruntur: non legitimum vero, cum defuerit aliquid talium.

TRACTATUS II.

De causis matrimonij, ac primo de materia & forma.

CAPVT VI.

41. *Diuisa sententia de materia & forma matrimonij.*
42. *Probabilior ceteris, quo modo sit intelligenda.*

43. *Quædam*

43 Quatenus sacramentum matrimonij, censetur constare ex rebus & verbis.

44 Quatenus coniuges dici possunt matrimonij materia.

42 **M**ATERIA & forma sacramenti matrimonij diuersa sunt sententia quas referunt Greg. à Valent. tom. 4. disp. 10. quaest. 1. punct. 6. & Thom. Sanchez De matrim. lib. 2. disput. 5. citatis pro vnaquaque authoribus.

Prima est dicentium verba Sacerdotis esse formam, & verba contrahentium esse materiam huius sacramenti. Quae ex eo reicitur, quod Sacerdos non sit huius sacramenti minister, vt postea docebitur, neque alterius quam ministri verba, dici possint sacramenti forma, vt de se constat.

Secunda est; Consensus interiores contrahentium esse materiam, & verba quibus exprimentur esse formam huius sacramenti. Quae ex eo reicitur, quod materia totalem oporteat sensibilem esse: vnde in sacramento penitentiae interior contritio non est materia nisi expressa per exteriorem confessionem (per quam est sensibilis) tanquam causa per suum effectum. Quae eadem ratione reicitur tertia sententia, dicentium consensum internum esse formam & verba externa esse materiam.

Quarta est; Contrahentes esse materiam & verba quibus contrahunt esse formam. Quae reicitur, quia materia sacramenti concurret ad productionem gratiae, quod non contingit contrahentibus, nisi ratione aliquorum suorum actuum; qui proinde actus, debent potius dici materia, quam ipsimet contrahentes. Accedit, quod sicut in aliis contractibus, res vendita vel locata vel commutata, & sic de ceteris: est materia circa quam conficitur contractus; non autem materia ex qua conficitur; ita in contractu matrimonij, contrahentes sunt tantummodo materia circa quam, non autem ex qua ipsum conficitur.

Quinta est: verba quae à priori contrahente proferuntur materiam esse, quae vero à posteriore esse formam. Reicitur autem, quia hoc sacramentum non haberet aliquam materiam certam, certamque formam: quandoquidem esset in contrahentium voluntate, ex materia facere formam; & contra ex forma, materiam; quod non est consentaneum dicere de re, quae secundum omnia sua essentialia pendet ex Christi institutione.

43 Reliqua igitur est sexta (quam vt ceteris probabilioris citatis pro ea Bellarmino & Suarezio aliquotque aliis sequitur Sanchez) consensus vtriusque coniugis expressos verbis, aut aliis signis, esse sibi inuicem materiam & formam. Quod qua ratione fiat. Suarez tomo tertio in 3. partem D. Thomae disput. 2. sect. prima explicat; inquiring externam caeremoniam huius sacramenti esse contractum qui inter coniuges perficitur, & in quo, sicut in omni alio contractu, interueniunt traditio & acceptatio illius rei, de qua conficitur contractus: nempe mutua traditio & acceptatio corporum; quae sic concurrunt in ipso contractu matrimonij, vt traditio supponatur acceptationi, itque in illa inchoetur, consummetur vero per ipsam acceptationem. Vnde fit vt consensus vtriusque coniugis siue verbis siue nutibus exprimentur rationem habeant materiae, quatenus continent mutua traditionem corporum: rationem vero formae, quatenus efficiunt mutua acceptationem eorundem corporum; quia matrimonij contractus ex illis pendet ea ratione, vt traditio inefficax sit ad illius constitutionem, tanquam imperfecta donec accedente acceptatione perficiatur: quod quidem in illa rationem materiae: & in hac, rationem formae ostendit.

43 **A**DVERTE autem, hinc consequens esse, matrimonij sacramentum non constare rebus tanquam materia nisi proportionem quadam: nempe quia mutua traditio corporum, proportio est quid informe, nec sortitur effectum suum translationis dominij corporum, donec accedat mutua acceptatio illam completens, ac perficiens, dicatur res: quantumcumque; confset verbis. Ipsa vero acceptatio, dicatur verba; proprie quidem, quando interior consensus verbis exprimitur: secundum proportionem vero, quando aliis signis.

Aduerte secundo, quod loco cit. habet Suarez, peculiare esse huic sacramento: vt neque in materia, neque in forma requiratur verba in omni rigore, & proprietate sumpta: quia

Christus Dominus nihil aliud, tanquam signum sensibile voluit ad hoc sacramentum exigere, quam quod necessarium esset ad perficiendum humanum contractum. Ad id autem sufficiunt quaelibet signa quibus contrahentium consensus exprimitur.

44 Aduerte tertio, quod ex Bellarmino habet Sanchez in fine citatae disputationis: sacramentum hoc spectari posse, & in fieri, sicut de illo antedicta verificari: & in factum esse, sicut coniuges dici posse materiam illius ex qua: quoniam coniunctio in illis orta ex celebratione matrimonij, in illisque manens manente vtriusque vita, signum est externum coniunctionis Christi & Ecclesiae: sicut aliquo modo hoc idem sacramentum conuenit cum sacramento Eucharistiae; vt sicut in eo panis & vinum sunt materia circa quam ipsum perficitur per consecrationem: hacque peracta, sunt eius materia ex qua: non quidem secundum substantiam, quae definit: sed secundum accidentia, quae salua manent. Ita etiam in matrimonio post peractum legitimum contractum; coniuges sunt materia ex qua, qui dum ille perageretur, erant materia circa quam.

CAPVT VII.

Ratio iudicandi de materia & forma ad matrimonium sufficientibus.

S V M M A R I V M.

45 Quid sit iudicandum, cum verba sunt dubia: quodque verba sine interiore consensu, neque hic sine illis, ad matrimonium sufficiant.

46 In dubio de consensu iudicandum est in fauorem matrimonij.

47 Cum verba, tam quoad sonum, quam quoad significationem fuerint de presenti, iudicandum est contractum esse matrimonium: cum vero de futuro, solummodo sponsalia.

48 Secus accidit quando verbis de presenti adicitur particula trahens ea ad futurum: & verbis de futuro, particula trahens ad praesens.

49 Quid iudicandum sit cum verba fuerint dubia.

50 Quid sit iudicandum cum verba sunt pure negatiua.

51 Et quid, cum verba continent particulas Nisi, Quam, Praterquam.

VM traditio & acceptatio quas antea diximus constituit materiam & formam huius sacramenti perficiuntur consensu, externis signis, maxime verbis, expresso: an ad matrimonium sufficiens interueniat, plerumque verba quibus exprimitur, occasionem dubitandi praebent: ideo subiicienda sunt aliquot documenta, per quae tolli poterit talis aliqua occurrens dubitatio.

45 **P**RIMUM est. In foro conscientiae, quando verba sunt dubia, esse intentionem contrahentium, si de illa constet standum iuxta cap. Intelligentia De verborum signific. Et confirmatur: quia verba in contractibus vim obligandi habent, quatenus explicant consensum internum: talis enim obligatio, est cuiusdam particularis legis, quam homo sua sponte sibi imponit: obligatio autem cuiusvis pendet ex mente & consensu legislatoris.

SECUNDUM est. Si desit consensus internus obligandi se vinculo matrimonij, qualia cumque sint verba nullam ori obligationem matrimonij: sicut nec de contra, si ad sit quidem praedictus consensus, sed is nullo signo verborum aut alio externo apto manifestetur, per quod vterque contrahentium alter alterius animum intelligat explicari. Patet hoc documentum ex traditis in praeced. cap. 3. Ex eo autem inferuntur duo, quae ab aliis notata refert Sanchez lib. 1. disput. 18. num. 2. Prius est; licet consensus contrahentium sint de presenti, si tamen suum alter alteri ignotum, aperiat per verba de futuro, non esse matrimonium. Posterius est: si contrahentes satis intelligant se velle matrimonium de presenti inire, quibuscumque verbis illam suam voluntatem consensum ve internum explicent, matrimonium contrahi. In priore enim

46.

casu deest exterior consensus interiore sufficienter exprimens, non item in posteriore.

TERTIUM documentum est: In dubio de consensu, & consequenter de matrimonio, iudicandum esse in fauorem valoris matrimonij in vtroque foro. Hoc iam attingimus in citato cap. 3. quæst. 2. Ex eoq; inferitur quod Sanchez habet in seq. num. 6. ex Couar. & quibusdam aliis, dubitantem de consensu, & quo affectu ad sponsam accesserit compellendū esse matrimonium in vtroq; foro, tanquam eum, qui præsumendus sit consensum adhibuisse.

Inferitur secundo, quod idem num. 7. addit pluribus aliis citatis: vnus doctoris singularem opinionem de alicuius matrimonij validitate, præferri sententiæ plurium illud impugnantium, si talis opinio innitatur probabilis ratione, nec contra illam detur textus apertus. Ad quod facit illud in cap. Licet De testib. & attestat. Tolerabilis est aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam coniunctos legitime, contra statuta Domini separare.

Inferitur tertio, quod idem adhuc in seq. num. 8. habet ex aliis. Quando constare nequit de consensu contrahentium, & verba dubia sunt, in foro interno tunc contrahendi per ea verba mutuo dicta. Similiter si adderetur particula ex nunc vel alia similis, vt ex hoc tempore, semper, deinceps, omnibus diebus vitæ meæ volo te habere vxorem. Aut si verbum volo, vsurparetur ad explicandum velle eligentis, seu velle efficacis, & non tantum velle appetentis, seu velle inefficax, qui appetere matrimonium non est illud inire, sicut illud eligere, est illud inire.

47.

QUARTUM documentum est, quod idem Sanchez *ibid.* a num. 10. persequitur variis authoribus citatis: Quando verba tam quoad sonum, quam quoad significationem sunt de præsentibus, certum esse, quod constituatur verum matrimonium, ex cap. penult. De sponsalib. Qualia verba sunt hæc: Accipio te in meam, & æquivalentia: vt Habeo te in vxorem: Ex nunc reputo te in vxorem. Item si viro dicenti. Accipio te in meam, fœmina respondeat; Placet, vel Consentio: aut si à viro querat alius visne hanc in vxorem? ille respondeat Volo: & fœmina similiter interrogata, similiter respondeat. Item si vir dicat volo te in vxorem; & fœmina dicat, volo te in virum.

Cum vero verba tam quoad sonum, quam quoad significationem fuerint de futuro: nõ quidem matrimonium; sponsalia tamen constituuntur, siue addatur verbum promitto: dicendo Promitto quod te in vxorem ducam; siue simpliciter proferantur: vt Ducam te vel Accipiam te in vxorem. Talia enim verba ex communi Ecclesiæ vsu tanquam promissoria accipiuntur: non autem, vt præsentia tantum futuri euentus, aut declaratiua propositi voluntatis. Ad quod confirmandum Sanchez num. 12. adfert, quod Doctores (quorum multos commemorat) tradentes modos quibus sponsalia contrahuntur, ponant hos, Ducam te, Accipiam te in vxorem. Aduerte vero pro praxi quod post Couar. & quosdam alios docet idem in seq. num. 13. hæc verba: Promitto quod ego te desponsabo; non plus operari, quam hæc; Ego te desponsabo: quæ ne sponsalia quidem constituunt sed tantum indicant animum ea faciendi: nisi forte consuetudo haberet, vt per talia verba eadem contraherentur.

48.

Aduerte præterea, verba de præsentibus propter adiectam particulam ad futurum tantum significandum trahentem, non constituere matrimonium sed tantummodo sponsalia. Qua ratione à Victoria De sacram. nu. 251. ait sponsalia tantum constitui per hæc verba: Accipio te in meam in crastinū & deinceps. Ratio vero est: quia talia expriment consensum de futuro; nec per ea, de præsentibus accipitur fœmina in vxorem. Ex aduerso vero adiecta particula significante de præsentibus, potest constitui matrimonium, iuxta illud quod definitur in cap. Ex parte, De sponsalibus, matrimonium esse, si quis fœminæ iurauerit se ab eo tempore illam habiturum in vxorem. Quod idem contingit, quoties verbo futuri temporis importanti executionem, adiungitur similis particula spectans ad tempus præsens: vt si quis dicat; Ex nunc vel Ex hoc tempore, vel Semper, vel Deinceps seu diebus omnibus vitæ meæ tenebo te, habebove in vxorem; vel, Prouidebo tibi vt vxori, vel, tractabo te vt vxorem; vel eris mihi vxor. Nam tales verborum formulæ significant consensum in matrimonium de præsentibus. Ea enim quæ ex nunc, seu semper habenda est in vxorem, præsentibus certe tempore est vxor.

Quinimo nonnulli sunt qui prædictas verborum formulas, etiam si nulla addatur eis particula faciens significare de præsentibus, velint constituere matrimonium: vt si dicatur: habebove te in vxorem: prouidebo tibi sicut vxori, & sic de similibus. Verum probabilis est constituere tantum sponsalia: quia talia sensum omnino verum possunt habere, etiam si ille à quo proferuntur intentionem habeat tantum de futuro. Quæ de re Sanchez plenius num. 16. & aliquot sequentibus.

QUINTUM documentum est de quo idem Sanchez in sequenti num. 22. Dubium esse, an per verba dubia, qualia sunt volo tecum contrahere, volo te ducere, volo te habere in vxorem, matrimonium constituatur. Probabile autem videri, tunc constitui solummodo sponsalia. Ratio est, quod talia verba verificentur, quantumuis illa proferens nolit fœminam cui loquitur esse tunc suam vxorem, sed tempore futuro. Quod quidem procedit etiam si talia verba prolata essent interrogante altero visne mecum contrahere, cum velle contrahere non sit contrahere. Secus vero est si præcessisset tractatus de matrimonio contrahendo de præsentibus, quia ad effectum sufficiens coniectura animi matrimonium tunc contrahendi per ea verba mutuo dicta. Similiter si adderetur particula ex nunc vel alia similis, vt ex hoc tempore, semper, deinceps, omnibus diebus vitæ meæ volo te habere vxorem. Aut si verbum volo, vsurparetur ad explicandum velle eligentis, seu velle efficacis, & non tantum velle appetentis, seu velle inefficax, qui appetere matrimonium non est illud inire, sicut illud eligere, est illud inire.

SEXTUM documentum est, de quo idem author in sequenti disput. 19. per verba puram negationem continentia, nec matrimonium nec sponsalia contrahi: qualia sunt Nullam aliam vel nunquam aliam à te, ducam. Per ea vero quæ negationi affirmationem admixtam continent, vel matrimonium vel sponsalia contrahi. Qualia sunt, nullam aliam, sed te ducam; vel Nullam aliam sed te ducam. Ratio prioris partis est, quod consensus non præstetur per meram negationem; nec possit sine contrahentium consensu, constare contractus. Sed aduerte, quod est dicens: Nullam aliam à te ducam, non teneatur illam ducere, si velit omnino abstinere à matrimonio, tamen si velit matrimonium inire, teneri illam ducere. Plus enim obligatur, quam si absolute spondidisset nullam se ducturum: alioqui verba illa à te, essent proflus inutilia. Eo ergo ipso quod addidit, aliam à te quod idem est ac te excepta, sicut referunt sibi hanc presentem ducendi, dato casu quod eligat matrimonium: ita etiam adstrixit se ad eam, & non ad aliam in eo casu ducendam. Ratio autem posterioris partis est, quod illa verba, sed te, sint exceptio affirmatiua, exprimens sufficienter consensum, vel in matrimonium, cum dicitur Ducam te, non aliam: vel in sponsalia, cum dicitur; Ducam te, non aliam, quia talia verba non tantum sunt negatio ducendi aliam, sed etiam affirmatio ducendi hanc.

SEPTIMUM documentum est, de quo idem author in eadem disput. 19. cum dicitur Nullam ducam nisi te, aut quam te, aut præter te, particulas Nisi, Quam, & Præter includere solum negationem: ideoque ne sponsalia quidem constituere, iuxta priorem partem præced. documenti. Ratio est: quia secundum eõmunem loquendi modum, cui stidum est quando non constat de intentione, cap. Ex literis, 1. de sponsalib. in promissionibus & contractibus particula prædicta faciunt sensum conditionalem: ita vt, Nullam ducam nisi te, aut quam te; aut præter te, idem sit atque Si aliquam ducturus sim, te ducam; perinde ac cum dicitur; Promitto me hunc equum non venditurum, nisi, aut quam, vel præterquam Principi, sensus est, Si cui venditurus sim, vendam eam tantum Principi. Item cum dicitur; Nullam religionem ingrediar nisi, aut quam, vel præterquam Carthusianorum, sensus est; Si religionem ingrediarur sim, religionem tantum Carthusianorum ingrediar; & sic de similibus. Quod est non esse obligatum ad vendendum equum vel ingrediam religionem si nolit, sed ad vendendum equum Principi si velit equum vendere, aut ad ingrediam Carthusiam si velit religionem ingredi. Pro qua doctrina idem author sub finem num. 5. plures Doctores citat. Et in seq. nu. 7. admonet eam non procedere quando ex coniecturis apparet contrahentes voluisse per eiusmodi verba matrimonium vel sponsalia inire: vt quia

tunc

tunc temporis ea de re tractabatur, unde conicitur probabiliter, talia verba ex consensu in illam, prolata fuisse; ita vt accipi debeant non quidem in sensu conditionali, sed in sensu exceptiuo: sicut cum dicitur: Nullus adfuit nisi, aut quam, aut præterquam Petrus; sensus enim est, Petrum adfuisse, cæteros vero omnes abfuisse.

C A P. VIII.

De efficiente causa Sacramenti matrimonij.

S V M M A R I V M.

- 52 *Causa efficiens principalis sacramenti matrimonij est Deus: & secundaria coniuges.*
- 53 *Modus quo conficitur matrimonij sacramentum.*
- 54 *Solutio obiectionum quibus impugnatur, quod coniuges dicuntur causa efficiens sacramenti matrimonij.*
- 55 *Ritus, quibus Ecclesia in nuptiis vtitur.*
- 56 *Quædam nota de nuptiarum benedictione.*

52. **Q**UOD principalis causa efficiens sacramenti matrimonij sit Deus, constat tum per illud Matth. 19. Quod ergo Deus coniunxit homo non separet. Tum per rationem sacramenti omnib. comunem, quam proposuimus lib. 26. initio, cap. De causa vero secundaria, & ministeriali, seu de ministro: id quod Carius lib. 8. de locis Theologicis cap. 5. sensu esse Sacerdotem sacris & solemnib. verbis coniuges benedicentem, refutatur bene à Bellarm. in lib. De matrim. cap. 6. 7. & 8. & à Thoma Sanchez, in lib. 2. disp. 6. Recepta vero lententia est, contrahentes esse huius sacramenti ministros, illud sibi mutuo conferentes; vt quidem mulier dicendo: Accipio te in meam: mulier autem viro vicissim dicendo: Accipio te in meum: hæc probatur efficacissime per definitionem Concilij Florentini in instructione Armenorum, quæ habet efficientem causam matrimonij regulariter, esse mutuum consensum, per verba de præfenti expressum.

53. Unde sequitur matrimonij sacramentum confici prolatione verborum, quibus coniuges consensum suum mutuū exprimunt: proindeque eos esse eiusdem sacramenti ministros: cum sacramentum non aliter perficiatur à ministro, quam applicatione verborum ad elementum, tanquam formæ ad materiam iuxta antedicta in lib. 26. cap. 3. Accedit quod in noua lege Christus non mutauerit matrimonij naturam: sed tantum eleuauerit ad esse sacramenti, prout Concilium Trident. sess. 24. in initio satis indicauit, dicens à Christo approbatum esse coniugium in statu innocentie institutum: & ab eodem Christo, sacramentorum institutore, ipsi matrimonio adiunctam esse gratiam quæ naturalem coniugium amorem perficeret, & indissolubilem unitatem confirmaret, coniugesque sanctificaret. Et cum matrimonium in lege Euangelica veteribus connubijs per Christum gratiam præstet, merito inter nouæ legis sacramenta censerè annumerandum. Iam vero de natura matrimonij est, vt sit contractus, adeoque aliorum contractuum naturam sequatur: quæ est vt contrahentes se suis consensibus exteriori expressis ligent: neque alij quam ipsi, efficiant contractum. Accedit etiam, quod ex Concil. Trident. in ead. sess. cap. 1. matrimonium clandestinum: seu quod soli contrahentes inter se celebrant, verum ac ratum matrimonium sit, quamdiu Ecclesia illud non facit irritum: vnde satis intelligitur concursum Sacerdotis non esse de essentia matrimonij: atque adeo quod ibidem Concilium ad matrimonium præsentiam Parochi requirit; nõ esse, quod ex ea Christi institutione sit necessaria tanquam essentialis: sed quod Ecclesia pro potestate accepta à Christo, talem præsentiam constituat conditione, ita de cætero necessariam ad matrimonium, vt nolit ipsum absque ea amplius valere.

54. Sed obiici potest primo, Collationem sacramenti matrimonij: cum sit actio sacra, requirere personam sacram, à qua perficitur: quales non sunt coniuges. Respondendum est, quod sicut laicis concessum est, vt necessitate urgente, possent baptismum conferre: sic etiam eisdem concedi sacramenti matrimonij collationem: nam quia ipsum est à Christo institutum in quodam contractu, nec contractus potest

fieri nisi per contrahentium consensus: de necessitate fuit vt per coniuges contrahentes perficeretur.

55. Obiici potest secundo, Concil. Trident. in cit. cap. 1. præcipere, vt Parochus mutuo contrahentium consensu intellecto dicat, Ego vos in matrimonio coniungo In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: quæ verba ne falsa sint coniunctionis coniugum, seu matrimonij, Sacerdos debet esse causa efficiens. Ad quod Sanchez in sine citata disput. 6. respondet: illorum verborum, Ego vos coniungo: sensum esse, coniungo vos esse declaro; vel approbo coniunctionem vestram. Ex qua doctrina sequitur, quod idem auctor ibidem num. 5. ex alijs habet Sacerdotem culpæ mortalis reum, non peccare mortaliter assistendo matrimonio: quia non cõficit illud, neque benedictio quam facit, sacramentum est, sed tantum sacramentale seu cæremonia pertinet ad Ecclesiasticum ritum celebrandi matrimonium.

Cuius ritus summa hæc est, quæ tangitur in cap. Nostrates, 30. quæ st. quinta; & à Gregor. à Valen. disput. 10. quæ st. 1. puncto 6. sub finem, traditur his verbis, Sicut Adam & Eua à Deo benedicti fuerunt Genesi. ita in Ecclesia à Sacerdote, sponsi benedicuntur. Cuius benedictionis meminit Innocentius primus in Epist. ad Victricium cap. 6. Item commendatur coniugium illorum Deo precibus & oblatione Eucharistia. Cuius oblationis meminit quoq; Tertul. lib. 2. ad vxorem. Præterea velo obnubuntur in signum pudoris. Cuius ritus meminit D. Ambros. epist. 79. & libri. De Abraham cap. 7. Item ad significandam munditiam vitæ, & posteritatem sanguinis, copulantur vitta, candido & purpureo colore permixta. Item anulum sponsus sponsæ dat in signum & pignus mutue fidei & dilectionis ex Isid. lib. 2. De officiis Ecclesiasticis cap. 19. De coniugatis. Deinde monentur officij. De quo toto rituum genere Concil. Trid. sess. 24. can. 11. sic statuit, vt anathemati subiciat eum, qui damnauerit benedictiones & cæremonias, quibus Ecclesia in nuptiis vtitur: vt & cum qui dixerit prohibitionem solemnitate nuptiarum certis anni temporibus, superstitionem esse tyrannicam. De quibus temporib. in eadem sess. cap. 10. De reform. matrimonij sic habetur, Ab aduentu Domini nostri Iesv Christi, vsque ad diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum vsque ad octauam Paschatis inclusiue, antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obseruari sancta Synodus præcipit.

56. Nota obiter, quod licet secundæ nuptiæ licitæ sint ex cap. Aperiunt, & duob. seq. 31. quæ st. 1. veteri tamè earum benedictionem in cap. Vir autem, De secund. nupt. Ita vt Sacerdos eas benedicens puniendus sit suspensione ab officio & beneficio, ex cap. 1. eod. titulo. De quare legendus est Nauar. in Enchir. cap. 22. num. 83. §. 35. Nota etiam obiter licere mulieri sine infamie metu, intra tempus luctus, seu intra annum à morte mariti secundas nuptias inire; ex cap. penult. & vltimo De secundis nuptiis. Nota denique Sacerdotem benedicentem nuptias, debere esse Parochum contrahentium: non autem alium, nisi de illius aut proprij Episcopi licentia ex Concilio Trident. sess. 24. cap. 1. De reform. matrimonij. De pena quæ incurritur à peccante in eo, vide in sequen. lib. tract. 2. num. 67. circa medium.

C A P. V T. IX.

De fine matrimonij.

S V M M A R I V M.

- 57 *Varij fines matrimonij.*
- 58 *Triples bonum matrimonij, quo triplex eiusdem detrimentum compensatur.*
- 59 *Matrimonium quocumq; sine contractum, est validum, si substantialia seruentur in eo: alias non: vt si intendatur finis excludens consensum.*
- 50 *Aut finis repugnans matrimonij indissolubilitati aut excludens obligationem reddendi debitum, aut seruandi fidem, aut educandi susceptam prolem.*
- 61 *Intentio non implendi talem obligationem, de se non reddit matrimonium inualidum.*

57. **C**ONTRAHENTIUM matrimonium possunt esse varias fines accidentales: vt carnalis delectatio, diuitiæ, honor, aut aliud eiusmodi. Sed essentialia matrimonio, siue ob quas ipsum institutum est à Deo, sunt hi specialiter: quatenus quidem institutum est in officium nature: tum procreatio liberorum, iuxta illud Genesis cap. 1. Masculum & foemina creauit eos, benedixitque illis Deus, & ait; Crescite & multiplicamini.] tum etiam, mutuum coniugum auxilium & solatium in liberis educandis, alitq; ad idipsum spectantibus officiis obeundis, iuxta illud Genesis 2. Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi.] Quatenus vero constitutum est in remedium concupiscentiæ inordinatæ, pro sine habet vitiationem fornicationis, iuxta illud prioris ad Corinth. 7. Propter fornicationem vnusquisque vxorem suam habeat, & vnaqueque suum virum habeat.] Quatenus denique institutum est in sacramentum; finem habet gratiam illam specialem, quam coniugibus confert, vt facilius perpetuum illud vinculum ferant: difficultateque illius omnes superent, & se mutuo diligant, sicut Christus dilexit Ecclesiam: vt pote qui illius cum hac coniunctione, suam coniunctionem representant, ex cap. 5. epist. ad Ephes.

58. **R**atione quorum finium, matrimonium habet in se triplex illud bonum, *prolis scilicet, fidei & sacramenti*, quo Theologi cum Magistro in 4. dist. 31. ex D. Aug. compensari volunt triplex detrimentum, quod matrimonium ipsum adferre solet: nempe seruitutis perpetuæ, de qua in prioris ad Corin. 7. Alligatus es vxori, noli quaerere solutionem: deinde hebetationis mentis; quandoquidem voluptas in vsu matrimonij hanc omnino absorbet; & denique nimie sollicitudinis placendi alteri coniugi, suscipiendi liberos, suscipiendisque educandis, ac illis thesaurizandi. Quorum detrimentorum primum, compensatur bono sacramenti, conferentis coniugibus gratiam ad conseruandam inter ipsos animorum vniionem, atq; ad se mutuo diligendum sicut Christus dilexit Ecclesiam. Secundum vero compensatur bono prolis, quæ generatur & educatur ad diuinum obsequium. Tertium demum compensatur bono fidei seu fidelitatis: non tantum efficientis, vt nulli alteri copiam sui facere possint; sed etiam vt debeant sibi mutuo exhibere obsequia, quibus in suis difficultatibus leuamen & solatium ab inuicem accipiunt.

59. **H**IC OCCURRIT difficultas; An matrimonium sit inualidum si contrahatur alio fine, quam quo institutum est à Deo. Ad cuius explicationem faciunt quæ lib. 2. disp. 29. q. 2. Sanchez tradit. Primum est, matrimonium minime irritari ob quemcumq; etiam peruersum, finem: qui substantiæ illius minime aduerferet. In quo auctor notat omnes consentire: tum per cap. Solet 32. quæst. 2. tum quia alij omnes contractus & sacramenta, ex malo fine adiuncto, non annullantur, si substantialia seruentur.

Secundum est, matrimonium inualidum esse si illud contrahens intendat finem excludentem consensum in aliquid eorum, quæ sunt de eiusdem sacramenti essentia. Ratio est: quia ad matrimonium necessarius est consensus, saltem implicitus ad ea quæ sunt de illius essentia; consensu enim contrahentium, ipsum perficitur: nec potest constare sine omnibus suis essentialibus.

60. **T**ertium est: esse quoque matrimonium inualidum si contrahens proponat sibi finem repugnantem illius indissolubilitati. Hanc enim esse de eius essentia, patet ex definitione tradita in cap. 1. Itaque nullum esse matrimonium, si quis aliquam ducat intentione ipsam dimittendi, cum alia dicitur aut nobilior adoleuerit. Accedit, quod intentio faciendi quod facit Ecclesia, sit ad validitatem sacramenti necessaria ex Concilio Florent. in instructione Armenorum: tuæ autem desit talis intentio, vt manifestum est.

Quartum est: nec validum esse matrimonium contractum cum intentione excludente obligationem; siue reddendi coniugi coniugale debitum, siue illi fidem seruandi, siue educandi susceptam prolem: nam eiusmodi obligatio est essentialis matrimonio. Obligantur enim coniuges ex vi matrimonij vt ad vitam indiuiduam, sic ad reddendum sibi mutuo coniugale debitum, nec faciendam alteri copiam sui corporis, & ad prolem non impediendam, habitamque educandam. Quæ doctrina est D. Thomæ in 4. distin.

31. quæst. 1. artic. 3. in corpore: cuius verba Sanchez refert, num. 3.

Quintum est: validum esse matrimonium contractum cum intentione includente quidem prædictam obligationem, sed excludente illius executionem: vt cum quis contrahit intentione faciendi quod facit Ecclesia, sicque ligandi vinculo sacramenti, prout faciunt ceteri Christiani: in animo tamen habet (*sed non deducit in pactum, quod esset contrarium obligationi prædictæ*) vitare prolis generationem aut habitam non educare, aut debitum negare coniugi, & alteri committeri. Ratio est quia talis intentio ipsius: nihil aufert, quod ad substantiam matrimonij attinet. Namque cum ea stare potest obligatio, de qua prius diximus: quia stat velle obligari ad aliquid faciendum, & ad esse animam non implendi illud: vt patet ex eo qui iurat vere animo iurandi, & simul intendit non seruare iuramentum: quæ intentio non impedit quominus iuramento obligetur. Sic ergo valide contrahet matrimonium qui illius obligationem intendit, etiam si habeat in animo transgredi eandem: nisi ipsa quoque transgressio consistat in aliquo, quod essentia matrimonij repugnet, vt v. g. in dissolutione matrimonialis vinculi: quam intendens, vt iam ante attigimus, non contrahit valide: vt nec intendens, se tali vinculo non adstringere.

CAPVT X.

De modis quibus peccatur contrahendo matrimonium.

SVMMARIVM.

62. Septem sunt tales modi, quorum primus est ex parte intentionis, secundus ex parte finis.
63. Ratio de hoc iudicanda, tum in conclusionibus comprehensa.
64. Tertius modus ex parte impedimentorum, quartus ex parte modi, & quintus ex parte ordinis.
65. Sextus ex parte temporis, & septimus ex parte contrahentium.

EX his quæ Syluest. Matrimonium 4. & Caiet. eod. verbo, Nauar. in Enchir. cap. 22. à num. 76. nonnulli; alij habent, constat septem tales modos esse posse.

PRIMVS est, ex parte intentionis: quando quis simulat se contrahere, nec habet intentionem, & animam contrahendi; quod peccatum est mortale ob notabilem iniuriam quam facit sacramento. Quod idem pari ratione dicendum est, quando quis adiecerit matrimonio conditionem contra illius substantiam. Nam in eo casu perinde ac in prædicto sacramento sit irritum.

SECUNDVS modus est ex parte finis; ad quem diiudicandum facit doctrina quam lib. 2. disput. 29. q. 3. tradit Sanchez contenta his conclusionibus. Prima est; Quando matrimonium à contrahente non ordinatur ad copulam carnalem, vt contingit in matrimonio B. Virginis, & in eo quod iuxta cap. Commissum; De sponsalibus, contrahitur cum intentione non consummandi illud, sed ingrediendi religionem: tunc peccatum nullum esse; non proponere sibi sobolis procreationem & educationem aut fornicationis euitationem. Ratio est: hæc sunt tantum finis matrimonij, quatenus ipsum celebratur ut edicto illo; quod quidem est finem esse matrimonij tantummodo ratione copulæ: quam cum licet non intendere, vt patet ex propositis exemplis, licebit pariter non proponere sibi illum ipsum finem: sed contentum esse eo, ad quem matrimonium proxime ordinatur, qui est sanctificatio coniugum, coniunctioque; animorum, cum mutua potestate ad actum coniugalem.

Secunda conclusio est: Quando matrimonium celebratur animo vtendi eo, peccatum esse non intendere principaliter sobolem vel fornicationis vitiationem: sed fines alios, non malos quidem; matrimonio tamen extraneos: vt cum quis vxorem ducit principaliter ob ipsius pulchritudinem, vel ob diuitias, aut etiam ad pacem inter illos componendam. Cuius peccati ratio in eo consistit, quod de se est instituta. Auctores ita tenentes, plures citat Sanchez num. 21. Qui & admonet id peccatum, esse tantum veniale. quia cum tali inordinatione

dinatione seruat substantiam matrimonij, recte recto ordine ad finem principalem: qui est mutua potestas ad actum coniugalem, ob sobolem propagandam.

Tertia conclusio est, Non esse peccatum, minus principaliter seu secundario intendere finem de se indifferentem, matrimonij extraneum. Pro qua facit exemplum Iacob, qui Genes. 29. accepit Rachel propter pulchritudinem. Facit & ratio: quia inde nulla oritur inordinatio finis matrimonij, cum non obstante motio siue diuitiarum, siue pulchritudinis, siue amicitiae, quo quis forte ad contrahendum inducitur, seruetur matrimonij finis debitus, quando celebratur principaliter ob prolem vel fornicationis vitiationem. Quod censetur fieri, quantumcumque contrahentes nihil de tali fine cogitent. Eo enim ipso, quod matrimonium contrahere intendunt, nisi talem finem expresse excludant, illum virtute & implicite intendunt, vt ex Caiet. & Couar. Sanchez in seq. num. 15. addit.

Quarta conclusio est, Quando matrimonium contrahitur in ordine ad copulam, peccatum esse veniale principaliter contrahere gratia vitandae fornicationis, non autem procreandae prolis, si contrahentes tales sint vt secundum communem spem possint habere prolem: non item si secundum commune spem nequeat prolem generare. Ratio prioris partis est: quod inordinatum sit, nisi primario, qualis est matrimonij, procreatio prolis, proponere secundarium, qualis est matrimonij, vitatio fornicationis. Ratio vero posterioris est, quod quando finis primarius impossibilis est, licitum sit, cum impossibile intendi non possit, eo omisso secundarium intendere. Adde quod alioqui scnes generationi inepti, semper peccarent contrahendo; quod dicendum non est. Pro hac doctrina plures auctores idem Sanchez nu. 26. refert.

Quinta conclusio est, Contrahere matrimonium ob finem venialem vt ob vanam gloriam, peccatum esse veniale: & contrahere ob finem mortalem, vt ob commoditatem interficiendiali quem, peccatum esse mortale. Hanc ab omnibus receptam esse notans Nauar. in Enchir. cap. 22. n. 79. probat: quia quam malus est finis alicuius actus, tam & ipse actus malus est argumentum cap. Cum minister 23. qu. 5.

Postrema conclusio est, Contrahentes matrimonium peccare mortaliter, si expressa conditione excludant fines ad quos institutum est a Deo. In eo enim grauem iniuriam inferunt & Sacramento & Christo, à quo in tales fines illud est institutum. Vide antedicta nu. 59.

64. TERTIUS modus, quo peccatur in contrahendo matrimonium, est ex parte impedimentorum, de quibus dicitur in proxime sequenti tractatu: isque procedit quantumcumque habes impedimentum, speret se habiturum dispensationem: quia talis spes non tollit impedimentum ipsum. Est autem peccatum mortale, cum impedimentum fuerit ex maioribus, non autem cum ex minoribus, exceptis tribus, quemadmodum notat Caiet. in verbo Matrimonium: quorum primum est Ecclesiae interdictionem: secundum, sponsalia: & tertium, simplex votum castitatis.

65. QVARTVS modus, est ex parte rationis contrahendi: nempe cum matrimonium celebratur clandestine, aut contra iustam voluntatē parentum: de qua in sequentibus. Cuiusmodi peccatum est mortale Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. De reform. matrimonij satis indicauit, cum dixit: Ecclesiam semper detestatam esse & prohibuisse id genus matrimonij. Vide Nauarrum in Enchir. cap. 22. nu. 69.

QVINTVS modus, est ex parte ordinis: nempe si non adhibeatur benedictio ante consummationē matrimonij: quod tamen peccatum ex communi sententia non est plusquam veniale, de quo late Sanchez lib. 3. disp. 12.

65. SEXTVS modus est, ex parte temporis: sunt enim certa tempora in quibus non licet celebrare nuptias vt antea retulimus ex Concil. Trid. sess. 24. De reform. matrimon. cap. 10. Quod peccatum quando sit mortale, Nauarrus in seq. nu. 71. explicat docens, mortaliter peccare eum, qui temporibus ab Ecclesia prohibitis benedictionem nuptiarū accipit, aut in domum suā solemniter sponsam inducit: tanquā transgrediens Ecclesiae prohibitionem: de qua in cap. Capellanus, De ferijs, & in cap. Non oportet, & tribus sequentibus 33. qu. 4. non item qui solum sponsalia aut matrimonium de presenti contrahit: quoniam illa prohibitio tantum est quoad matrimonij

solemnitatem, & non ad impediendū ne talibus diebus qui contraxerunt carnaliter coniungantur; prout ad citatū cap. Capellanus, verbo Quocumque tempore, glossa annotat. Pro quo D. Thomam, Paludanum, Caieta. & Syluestri Nauar. citat. Videri potest Thomas Sanchez lib. 7. disp. 7. latius de eo differens. Sufficiunt autem nostro instituto quae dicturi sumus sub finem sequentis nu. 183.

VLTIMVS modus est ex parte contrahentiū. Nam quando ille qui contrahit, nouit se esse excommunicatum maiore aut minore excommunicatione, aut se esse in peccato mortali, peccat mortaliter contrahendo matrimonium in eo flatu: quod Nauar. in seq. nu. 81. & ceteri cōmuniter notant. Ratio autem est, indigna susceptio Sacramenti: ad quam vitandam Concil. Trid. in praeced. cap. 1. hortatur futuros coniuges vt antequā contrahant, vel saltem triduo ante matrimonij consummationem sua peccata diligenter confiteantur, & ad Sacrosanctum Eucharistiae Sacramentum pie accedant. Quod obseruandū est non solum quando contrahitur matrimonium inter praesentes: sed etiam cum inter absentes per procuratorem aut per literas: cum tunc etiam sit verum Sacramentū, argumento cap. Ex parte 2. De conuers. coniug. De qua relate Sanchez lib. 2. matrim. disput. 11. & 12. Itaque ille qui procuratorem mittit debet constituitur alteri certum diem in quo contrahatur matrimonium, & interea curare vt tunc temporis ab excommunicatione & peccato mortali se liberum inueniat.

TRACTATUS III.

De impedimentis matrimonij.

66. Xpositis ijs quae ad matrimonij substantiam & causas ipsius spectant, consideranda sunt impedimenta, quae contractum, in quo debet consistere, inuolidum vel illicitum faciunt: quorum alia dicuntur maiora redduntque matrimonij contractum & illicitum & inuolidum: alia minora, quae reddunt quidem illicitum, non tamen inuolidum matrimonij contractum. Vnde ista ab authoribus definiuntur esse, quae matrimonium impediunt contrahendum, sed non dirimunt contractū, id est, ratione quorum, peccatur quidem contrahendo matrimonium: sed ita vt contractū, nihilominus sit validū. Istiusmodi sunt votum simplex castitatis, sponsalia cum alio iam contracta, interdictionē Ecclesiae traditio Catechismi: & sex crimina, nempe incestus, raptus sponsae alienae, coniugij sacrilegium cum Sanctimoniali; occisio vxoris, interfectio Presbyteri, & Baptismus proprii filij. Miora vero definiuntur quae non solum impediunt contrahendum, sed etiā dirimunt contractum. Quod aduertit non esse ita intelligendum quasi talia impedimenta dissoluant ac dirimant matrimonium ante valide contractum: illius enim vinculum indissolubile est, prout plenius expositum est in praeced. cap. 4. sed quod eam vim habeant, vt qui cum illis contraxerint, iure separari debeant, tanquam ij qui non vere & legitime, neque valide contraxerint, prout ex D. Thoma cōmuniq; sententia notat Nauar. in Enchir. cap. 22. nu. 29. Duodecim autem istiusmodi communiter numerantur expressi his verbis:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibus.

67. Quae sic inter se distinguuntur, vt alia referantur ad coniugum consensum: vt primum, secundum, & septimum: nempe error, conditio, & vis, quorum duo priora eidem consensui libero aduersantur per ignorantiam: & posterius per coactionem. Alia autem referantur ad personas contrahentes quas reddunt ad matrimonium inhabiles: alia quidem absolute, atque adeo ad matrimonium quodcumque quorum vnum est naturale, nempe duodecimum, hoc est, impotentia coeundi perpetua; siue innata sit, siue maleficio procurata: tria vero sunt voluntaria, scilicet tertium, & octauum & nonum: hoc est, votū, ordo, & ligamen. Alia vero inhabiles reddunt tantū ad aliquod matrimonium, sed ad matrimonium cum certis

tantum personis contrahendum : vt quartum, quintum, sextum, decimum & vndecimum, hoc est, cognatio, crimen, nempe adulterium iunctum boni. idio in via ad futurum matrimonium, cultus disparitas, honestas publica, & affinitas. Videri possunt Bellarminus in libro De matrim. cap. 18. & Sanchez in lib. 7. disp. 6.

Diffinguuntur adhuc aliter eadem maiora impedimenta; quod quaedam sint iuris naturæ; nimirum quia recta ratio dicitur impedire matrimonij contractum, cleuatum à Christo in Sacramentum: quædam vero tantum sint iuris Ecclesiastici. Vnde fit vt in his auctoritate publica dispensari possit: non item in illis. De singulis in particulari dicturi: primo, considerabim⁹ maiora, quæ sunt iuris naturæ: secundo, maiora quæ sunt iuris tantum Ecclesiastici: & postremo loco minora. Quæ autem dicentur de viro erunt pariter intelligenda de femina, & è contra, nisi aliud annotetur.

TITVLVS PRIMVS.

De maioribus matrimonij impedimentis quæ iuris sunt nature.

Ista sunt sex, indicata hoc versu:

Mens ægra, ac coniunx, vis, error, ineptia, sanguis;

Quorum sensus est: carere vsu rationis, coniugatum iam esse, cogiad contrahendum, errare circa personam cum qua contrahitur, ineptum esse ad carnalem copulam, & consanguineum esse illi cum quo contrahitur, de iure naturæ impedire matrimonium. Cui, quatenus requirit consensus liberum, repugnant mens ægra, vis, & error: & quatenus significat vnici Christi cum vnica Ecclesia coniunctione, aduersatur ipsum contrahi cum pluribus, quam cum vno vel vna. Ac demum quatenus institutum est ad liberorum procreationem, repugnat non modo ineptia; sed etiam sanguis, qui naturaliter facit illud auersari.

CAP. XI.

De impedimento egræ mentis.

SVMMARIVM.

- 66 Defectus egræ mentis, seu vsus rationis, impedit matrimonij validitatem.
67 Amentes non sunt permittendi coniungi etiam si id expectant.
68 Quando sit aut non sit peccatum inire matrimonium cum furioso habente lucida interualla.

66. **Q**uoniam ad matrimonium liber consensus requiritur, per tradita in precedenti cap. 3. n. 12. nec talis esse potest, nisi adsit rationis vsus: illos in quibus is defuerit, necesse est ad matrimonium inhabiles esse. Et ita pueris contrahentibus ante vsu rationis, matrimonium nullum esse ex defectu consensus, habetur ex cap. Tuæ fraternitati De sponsalib. in fine. Similiter perpetuo furiosis vel amentibus, contrahentibus, ex defectu quoque consensus, nullum est matrimonium ipsorum ex cap. Dilectus De sponsalibus.

67. Neque licitum esse duos amentes coniungere: imo prohibedos esse, si coniungi vellent, bene probat Sotus in 4. dist. 34. sub finem: tum quia fieret proli iniuria: quia quantumcunque per aliam personam prouideretur illius educationi, non obuiaretur tamen illi graui incommodo, quod amentis nasceretur; deinde quia alienum est à ratione permittere vt homines belluarum more carnaliter coniungantur: nec refert, quod in eo non peccarent de iustitiae ratione. Nam si blasphemaret, vel aliud legi naturæ repugnans attentarent, sine dubio cohibendi essent.

68. Quod si furiosus lucida habens interualla matrimonium contrahat: atque tunc, cum contrahit compos sit mentis validum est matrimonium, ex cap. Neque furiosus 32. quæstio. 7. vbi glossa id annotat. Verum tamen si inde probabile mortis periculum, vel vxori vel infantibus immineret, peccatum esset mortale cum tali contrahere. Sin tale peri-

culum abesset, non videretur peccatum esse plusquam veniale, aut forte nullum esse. Quia si tali vxorem duceret, iuxta Apostolum in priore ad Corinth. 7. ad euitandum fornicationis peccatum cui obnoxius est (nec enim ab eo liber est omnino, sicut is qui perpetuo caret vsu rationis) licet bit quoque; femina nubere illi, cum spes fuerit probabilis & se & prolem conferuandi ab illius furia.

CAP. XII.

De impedimento coniugij.

SVMMARIVM.

- 69 Stante matrimonio, etiam non dum consummato, secundum iuri non potest: non obstant quod alter coniunx probabiliter putetur mortuus.
70 Dux conditiones requiritur vt mulier possit tuta à conscientia inire secundas nuptias.
71 Quatenus indititia, aut fama de morte mariti possint sufficere summe, ad contrahendum licite cum secundo.
72 Non est speranda mulier eo solo nomine, quod propria auctoritate nupsit: & ad quid ea tenetur, cui dubitat an prior maritus adhuc viuat, aut scit adhuc viuere.
73 Quando sit validum matrimonium contractum mortua vxore, quam maritus qui contrahit existimat viuere.
74 Pater auentis vxorem priore adhuc viuente.

Cum sit contra rationem matrimonij à Christo in Sacramentum instituti, vt patet ex dictis et citatis primo capit. 1. num. 4. quod vnus viri plures simul sint vxores: vel vnus vxoris plures simul sint viri: dubium non est, quin per legitimum matrimonium habere iam coniugem, sit tale impedimentum contrahendi secundum, vt reddat ipsum omnino inualidum. Quod verum est non modo cum prius matrimonium fuerit carnali copula iam consummatum, sed etiam cum nondum fuerit, ex cap. 1. 3. & vlt. De sponsa duorum. Atque hinc est quod si mulier existimans probabiliter virum suum mortuum esse, secundo viro auctoritate iudicioque Ecclesiæ nubat, etiam si cum eo manserit diuissime, nõ ideo tamen prius matrimonium dissoluitur, siq; prior vir ipsius reuertatur, debeat ad illum redire: vt habetur 34. quæstio. 1. cap. 1. Quamquam, vt ex eod. cap. habetur, non censetur talis mulier peccasse, adulteraque; fuisse: nisi secundo viro ad hæserit, postquam primum adhuc viuere cognouit, ex cap. Si virgo, eadem quæstio. 1.

CÆTERVM vt intelligatur quando mulier possit tuta conscientia accipere secundum virum, dum prior non compareret, & probabiliter putatur mortuus (de quare late Sanchez lib. 2. disput. 46.) obseruandæ sunt duæ conditiones ad id necessariæ, iuxta cap. 2. De secundis nuptiis. Prior est, vt mulier ipsa vere sibi persuadeat priorem virum suum mortuum esse: aliqui enim ageret contra conscientiam; quod non licet. Posterior est, cum faciles sint mulieres ad tale quid sibi persuadendum, vt id credat non leui de causa, sed iusta: & argumento moraliter certo. Quod argumentum, cum triplex assignari possit iuxta glossam ad cap. finale, De lite non contest. verbo Presumatur; nempe certus nuncius, fama communis, & indititia quæ gignat vehementem præsumptionem; vt v.g. quod ille prior vir fuerit valde senex, abfueritque multis annis: aut quod ingressus sit prælium nec amplius vitus. Atq; constat quidem mulierem, cum acceperit certum prudentis iudicio nuncium de morte prioris viri, posse alteri nubere, ex cap. In præsentia, De sponsal. in fine.

SED ad ad idem sufficiant fama & indititia prædicta, verisimiliter in controuersia. Communior autem sententia (quam cum Syluestro Matrimonium 8. quæstio. 13. tenet Nauarr. in Enchir. cap. 22. num. 53. ac tribus sequentibus: tenent item Sotus in 4. dist. 37. sub finem: atque Couarr. in Epitome quarti Decretalium parte 2. cap. 7. §. 3. num. 3. & 4. pluresque alij quos Sanchez loco citato quæstio. 3. refert) declaratur his propositionibus.

Prima est: Iudicem Ecclesiasticum non debere mulieri facultatē concedere, vt secundo viro nubat, donec certum

nuncium

nuncium acceperit de morte prioris, quantumcunque annorum spatio is abfuerit. Hanc esse constitutam à Clemente tertio, habetur ex cap. In praesentia De spons. & à Lucio tertio, ex cap. Dominus De secundis nuptijs. Moderata est autē postea per Innocentium tertium in cap. finali De lite non contest. §. Si autem i. ubi habetur, quod Iudex Ecclesiasticus in tali causa procedere non debeat, nisi verosimiliter praesumatur de morte viri: quod quidem indicat ad procedendum, aliquando sufficere posse indicia quae pariant verosimilem praesumptionem. Quando sint vero talia, quae sufficiant, ut & quando nuncium accepit de viri morte sit certum sufficienter, relictum est praedictis arbitrio attentis circumstantijs occurrentibus.

Secunda propositio est: Mulierem posse bonā conscientia secundo viro nubere, quando talis est publica fama, aut talia adsunt indicia de morte prioris mariti, ut iudicio Ecclesiastici Iudicis alteriusque prudentis, bonique viri, faciant verosimilem praesumptionem. Haec praeterquam ex praecedenti sequitur, habetur etiam ex eo, quod falli possit is qui mittit certum nuncium: ita ut hoc non excludat omne periculum deceptionis: & nihilominus potest sufficere ad excusationem secundarum nuptiarum, ex cap. In praesentia, & ex cap. Dominus ante citatis. Igitur sufficere quoque poterunt alia indicia, quae faciant non minorem probabilitatem quam id ipsum certum nuncium.

De qua probabilitate aduerte, talem esse debere, ut excludat omnem contrariam, quae rem faciat dubiam: alioquin enim esset abstinendum à secundis nuptijs, quod nullam habet periculum, non autem illas inire; in quo periculum esset tum nullitatis matrimonij, tum etiam adulterij. Pro quo faciunt quae Sanchez tradit in memorata disput. 46. quaestio. 1. qui & in sequenti quaestio. 2. bene docet vnius testimonium de morte prioris mariti non sufficere uxori ad licite nubendum alteri: quia si in causis pecuniarijs dictum vnius, insufficientis est; multo minus sufficere in causa secundi matrimonij, in qua imminet damna peccati, inualiditatis Sacramenti, infamiae, & dedecoris, si vir ipsius superstes sit. Excipit autē in fine eiusdem quaestionis casum in quo ob loci distantiam non potest haberi alia probatio: & qualitas personae, & veritudo eorum quae dicit, prudens iudicet fidem esse ei adhibendam. Ex eodem fundamento tenendum videtur etiam quod idem multis pro se citatis tenet, solum famam non sufficere ad probationem mortis mariti, nisi alijs adminiculis fuleatur: ut quod ea sit longi temporis & cōstans in loco ubi maritus morabatur, & ex alijs id genus, quae ipse Sanchez citatis auctoribus refert: additis conditionibus quas fama requirit, ut plene vereque probata censeatur: quae cum spectent ad usum fori externi, ei cui libuerit ipsum videndas relinquimus.

Tertia propositio est: Mulierem quae priuata etiam auctoritate, nupit secundo viro, non esse ab eo separanda per Iudicem Ecclesiasticum, nisi certo constiterit, quod prior maritus viuat. Haec deducitur ex eo, quod talis mulier eidem secundo viro postulanti, non debeat negare debitum; quando ipsa de morte prioris viri adhuc sibi dubitandum existimat, ex cap. Dominus, De secund. nupt.

Quarta propositio est: Mulierem quae siue temere, siue iustis argumentis subnixa contraxit cum secundo viro, si postea sciuerit priorem maritum viuere, debere ab hoc posteriori abstinere. Quod si nesciat certo, credat tamen leuiter, & sine iustis argumentis, debet ad consilium sui pastoris dubitationem huiusmodi deponere, libereque non modo reddere, sed etiam petere debitum. Sin credulitas eius probabilis sit & discreta, utpote innixa verosimilibus coniecturis & argumentis, tenetur quidem reddere debitum eidem secundo viro petenti: sed illud ab eo petere non potest. Haec habetur ex cap. Inquisitioni De sentent. excommunic. Pari autem ratione, quando matrimonium ratum solummodo, nec cōsummatum fuerit, iudicandus est de muliere, quae cum secundo viro contraxerit, eo quod crederet priorem illum ingressum esse religionem: nam si res aliter se habere deprehendatur, ipsi priori adhærere compellitur, etiam si secundum matrimonium fuerit consummatum ex cap. Licet De sponsa duorum. Id quod Couarr. tractat in Epitome part. 2. cap. 7. §. 3. num. 5.

ALIA difficultas hie occurrit, An ille qui existimans uxorem suam adhuc viuere, cum esset mortua, contraxit cum secunda, valide contraxerit. Ad quam cum Sylu. Matrimonium 8. qu. 13 §. 5. Nauar. in Enchir. cap. 22. nu. 56. distinguendo respondet: quod si talis putarit se posse uxorem secundam ducere viuente priore, quantumcumque sciret id esse peccatum, tunc matrimonium fuisse validum: quia vere habuit intentionem contrahendi; neque interuenit impedimentum coniugij, cum prior vxor iam esset mortua. Sed si existimarit se non posse tale quid: utpote sciens contractum cum secunda, viuente priore, non esse matrimonium: tunc inualidum esse matrimonium, quia non habuit intentionem contrahendi, sed solum decipiendi. De eo qui in tali casu vniuersim interderet matrimonij contrahere, non distinguendo an possit, vel non possit valide contrahere viuente adhuc vxore, dicendum videtur quod valide contrahat; cum intendat contrahere eo modo quo potest, nec subit impedimentum coniugij, nec aliud, ut supponimus, dirimens matrimonium.

Ceterum ille qui sciens uxorem adhuc viuere, ducit secundam: praeter peccatum mortale, quinque poenas incurrit. Nam in capit. 2. De sponsa duorum, illi imponitur ut quadraginta diebus in pane & aqua ieiunet, & septem sequentibus annis poeniteat. Deinde fit irregularis, ex capit. Nuper De bigamis. Tertio, contrahit matrimonij impedimentum vnum de minoribus, significatum nomine criminis, de quo in sequenti sectione tertia. Quarto, efficitur ipso iure infamis, ex citato cap. Nuper. Ac tandem incurrit poenas alias adulterij, & stupri, de qua re Couarr. in cit. §. 3. numer. 6. & 7.

CAP. XIII.

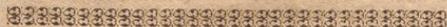
De impedimento Vis, seu Metus grauis.

SVMMARIVM.

- 75 Duo moti quibus vis seu metus grauis potest impedire matrimonium: & diuersas fori exterioris & interioris in iudicando de consensu in matrimonium.
- 76 Quatuor conditiones requirit, ut per metum reddatur matrimonium inualidum: quarum prima est, ut malum quod timetur, sit graue.
- 77 Idemque probabiliter imminet; nec necesse est grauius esse matrimonio ingrato, dummodo vere sit graue.
- 78 Secunda conditio requirit, ut metus sit extrinsecus ab homine incussus. Et tertia, ut sit iniustus ad obrinendam celebrationem matrimonij.
- 79 Quarta, ut sit iniuste incussus, & nonnulla quae ex ea inferuntur.
- 80 Qui per metum cadentem in constantem virum matrimonium contrahit, non peccat ut contrahens inualide.
- 81 Metus peccati in re alio, censetur cadens in constantem virum, & de veniali quid tenendum.
- 82 Metus amissionis honorum, metus infamiae, metus excommunicationis, & metus lucri cessantis, quatenus censentur cadere in constantem virum.
- 83 De metu reuerentiali: quatenus ex eo contractum matrimonium sit validum.
- 84 Moderatio cum qua idem accipiendum est: & de minus conuictis metu reuerentiali.
- 85 In quos cadat metus reuerentialis: & an importuna preces adiunctae eidem metui, ipsum faciant cadentem in virum constantem.
- 86 Quatenus non possint aut possint inferiores à superioribus compelli ad matrimonium.
- 87 Matrimonium contractum metu cadente in constantem virum non reddi validum per adiectum iuramentum, nec vim habere sponsaliorum.
- 88 Nulla est obligatio contractus matrimonij per metum cadentem in constantem virum, in iti de futuro, etiam si adiectum sit iuramentum de non contrahendo ei.
- 89 Obiectio in contrarium solutione.
- 90 De dubio an validum sit matrimonium contractum & consummatum metu cadente in constantem virum, aliud tenendum quoad forum externum, aliud quoad internum, & quid.

tantum personis contrahendum : vt quartum, quintum, sextum, decimum & vndecimum, hoc est, cognatio, crimen, nempe adulterium iunctum boni. idio in via ad futurum matrimonium, cultus disparitas, honestas publica, & affinitas. Videri possunt Bellarminus in libro De matrim. cap. 18. & Sanchez in lib. 7. disp. 6.

Diffinguuntur adhuc aliter eadem maiora impedimenta; quod quaedam sint iuris naturæ; nimirum quia recta ratio dicitur impedire matrimonij contractum, cleuatum à Christo in Sacramentum: quædam vero tantum sint iuris Ecclesiastici. Vnde fit vt in his auctoritate publica dispensari possit: non item in illis. De singulis in particulari dicturi: primo, considerabim⁹ maiora, quæ sunt iuris naturæ: secundo, maiora quæ sunt iuris tantum Ecclesiastici: & postremo loco minora. Quæ autem dicentur de viro erunt pariter intelligenda de femina, & è contra, nisi aliud annotetur.

TITVLVS PRIMVS.

De maioribus matrimonij impedimentis quæ iuris sunt nature.

Ista sunt sex, indicata hoc versu:

Mens ægra, ac coniunx, vis, error, ineptia, sanguis;

Quorum sensus est: carere vsu rationis, coniugatum iam esse, cogiad contrahendum, errare circa personam cum qua contrahitur, ineptum esse ad carnalem copulam, & consanguineum esse illi cum quo contrahitur, de iure naturæ impedire matrimonium. Cui, quatenus requirit consensus liberum, repugnant mens ægra, vis, & error: & quatenus significat vnici Christi cum vnica Ecclesia coniunctione, aduersatur ipsum contrahi cum pluribus, quam cum vno vel vna. Ac demum quatenus institutum est ad liberorum procreationem, repugnat non modo ineptia; sed etiam sanguis, qui naturaliter facit illud auersari.

CAP. XI.

De impedimento egræ mentis.

SVMMARIVM.

- 66 Defectus egræ mentis, seu vsus rationis, impedit matrimonij validitatem.
67 Amentes non sunt permittendi coniungi etiam si id expectant.
68 Quando sit aut non sit peccatum inire matrimonium cum furioso habente lucida interualla.

66. **Q**uoniam ad matrimonium liber consensus requiritur, per tradita in precedenti cap. 3. n. 12. nec talis esse potest, nisi ad sit rationis vsus: illos in quibus is defuerit, necesse est ad matrimonium inhabiles esse. Et ita pueris contrahentibus ante vsu rationis, matrimonium nullum esse ex defectu consensus, habetur ex cap. Tuæ fraternitati De sponsalib. in fine. Similiter perpetuo furiosis vel amentibus, contrahentibus, ex defectu quoque consensus, nullum est matrimonium ipsorum ex cap. Dilectus De sponsalibus.

67. Neque licitum esse duos amentes coniungere: imo prohibedos esse, si coniungi vellent, bene probat Sotus in 4. dist. 34. sub finem: tum quia fieret proli iniuria: quia quantumcunque per aliam personam prouideretur illius educationi, non obuiaretur tamen illi graui incommodo, quod amentis nasceretur; deinde quia alienum est à ratione permittere vt homines belluarum more carnaliter coniungantur: nec refert, quod in eo non peccarent de situti ratione. Nam si blasphemaret, vel aliud legi naturæ repugnans attentarent, sine dubio cohibendi essent.

68. Quod si furiosus lucida habens interualla matrimonium contrahat: atque tunc, cum contrahit compos sit mentis validum est matrimonium, ex capit. Neque furiosus 32. quæstio. 7. vbi glossa id annotat. Verum tamen si inde probabile moris periculum, vel vxori vel infantibus immineret, peccatum esset mortale cum tali contrahere. Sin tale peri-

culum abesset, non videretur peccatum esse plusquam veniale, aut forte nullum esse. Quia si tali vxorem duceret, iuxta Apostolum in priore ad Corinth. 7. ad euitandum fornicationis peccatum cui obnoxius est (nec enim ab eo liber est omnino, sicut is qui perpetuo caret vsu rationis) licet bit quoque; femina nubere illi, cum spes fuerit probabilis & se & prolem conferuandi ab illius furia.

CAP. XII.

De impedimento coniugij.

SVMMARIVM.

- 69 Stante matrimonio, etiam non dum consummato, secundum iniri non potest: non obstant quod alter coniunx probabiliter putetur mortuus.
70 Duæ conditiones requiruntur vt mulier possit tuta à conscientia inire secundas nuptias.
71 Quatenus inditia, aut fama de morte mariti possint sufficere summe, ad contrahendum licite cum secundo.
72 Non est speranda mulier eo solo nomine, quod propria auctoritate nupsit: & ad quid ea tenetur, cui dubitat an prior maritus adhuc viuat, aut sit adhuc viuere.
73 Quando sit validum matrimonium contractum mortua vxore, quam maritus qui contrahit existimat viuere.
74 Pater auentis vxorem priore adhuc viuente.

Cum sit contra rationem matrimonij à Christo in Sacramentum instituti, vt patet ex dictis et citatis primo capit. 1. num. 4. quod vnus viri plures simul sint vxores: vel vnus vxoris plures simul sint viri: dubium non est, quin per legitimum matrimonium habere iam coniugem, sit tale impedimentum contrahendi secundum, vt reddat ipsum omnino inualidum. Quod verum est non modo cum prius matrimonium fuerit carnali copula iam consummatum, sed etiam cum nondum fuerit, ex capit. 1. 3. & vlt. De sponsa duorum. Atque hinc est quod si mulier existimans probabiliter virum suum mortuum esse, secundo viro auctoritate iudicioque Ecclesiæ nubat, etiam si cum eo manserit diuissimè, nõ ideo tamen prius matrimonium dissoluitur, siq; prior vir ipsius reuertatur, debeat ad illum redire: vt habetur 34. quæstio. 1. cap. 1. Quamquam, vt ex eod. cap. habetur, non censetur talis mulier peccasse, adulteraque fuisse: nisi secundo viro ad hæserit, postquam primum adhuc viuere cognouit, ex cap. Si virgo, eadem quæstio. 1.

CÆTERVM vt intelligatur quando mulier possit tuta conscientia accipere secundum virum, dum prior non compareret, & probabiliter putatur mortuus (de quare late Sanchez lib. 2. disput. 46.) obseruandæ sunt duæ conditiones ad id necessariæ, iuxta cap. 2. De secundis nuptijs. Prior est, vt mulier ipsa vere sibi persuadeat priorem virum suum mortuum esse: aliqui enim ageret contra conscientiam; quod non licet. Posterior est, cum faciles sint mulieres ad tale quid sibi persuadendum, vt id credat non leui de causa, sed iusta: & argumento moraliter certo. Quod argumentum, cum triplex assignari possit iuxta glossam ad cap. finale, De lite non contest. verbo Presumatur; nempe certus nuncius, fama communis, & inditia quæ gignant vehementem præsumptionem; vt v.g. quod ille prior vir fuerit valde senex, abfueritque multis annis: aut quod ingressus sit prælium nec amplius vitus. Atq; constat quidem mulierem, cum acceperit certum prudentis iudicio nuncium de morte prioris viri, posse alteri nubere, ex cap. In præsentia, De sponsal. in fine.

SED ad ad idem sufficiant fama & inditia prædicta, verisimiliter in controuersia. Communior autem sententia (quam cum Syluestro Matrimonium 8. quæstio. 13. tenet Nauarr. in Enchir. cap. 22. num. 53. ac tribus sequentibus: tenent item Sotus in 4. dist. 37. sub finem: atque Couarr. in Epitome quarti Decretalium parte 2. cap. 7. §. 3. num. 3. & 4. pluresque alij quos Sanchez loco citato quæstio. 3. refert) declaratur his propositionibus.

Prima est: Iudicem Ecclesiasticum non debere mulieri facultatē concedere, vt secundo viro nubat, donec certum

nuncium

nuncium acceperit de morte prioris, quantumcunque annorum spatio is abfuerit. Hanc esse constitutam à Clemente tertio, habetur ex cap. In praesentia De sponsa. & à Lucio tertio, ex cap. Dominus De secundis nuptijs. Moderata est autē postea per Innocentium tertium in cap. finali De lite non contestata. Si autem i. ubi habetur, quod Iudex Ecclesiasticus in tali causa procedere non debeat, nisi verosimiliter praesumatur de morte viri: quod quidem indicat ad procedendum, aliquando sufficere posse indicia quae pariant verosimilem praesumptionem. Quando sint vero talia, quae sufficiant, ut & quando nuncium accepit de viri morte sit certum sufficienter, relictum est praedictis arbitrio attentis circumstantijs occurrentibus.

Secunda propositio est: Mulierem posse bonam conscientiam secundo viro nubere, quando talis est publica fama, aut talia adsunt indicia de morte prioris mariti, ut iudicio Ecclesiastici Iudicis alteriusque prudentis, bonique viri, faciant verosimilem praesumptionem. Haec praeterquam ex praecedenti sequitur, habetur etiam ex eo, quod falli possit is qui mittit certum nuncium: ita ut hoc non excludat omne periculum deceptionis: & nihilominus potest sufficere ad excusationem secundarum nuptiarum, ex cap. In praesentia, & ex cap. Dominus ante citatis. Igitur sufficere quoque poterunt alia indicia, quae faciant non minorem probabilitatem quam id ipsum certum nuncium.

De qua probabilitate aduerte, talem esse debere, ut excludat omnem contrariam, quae rem faciat dubiam: alioquin enim esset abstinendum à secundis nuptijs, quod nullam habet periculum, non autem illas inire, in quo periculum esset tum nullitatis matrimonij, tum etiam adulterij. Pro quo faciunt quae Sanchez tradit in memorata disput. 46. quaestio. 1. qui & in sequenti quaestio. 2. bene docet vnius testimonium de morte prioris mariti non sufficere uxori ad licite nubendum alteri: quia si in causis pecuniarijs dictum vnius, insufficientis est; multo minus sufficere in causa secundi matrimonij, in qua imminet damna peccati, inualiditatis Sacramenti, infamiae, & dedecoris, si vir ipsius superflus sit. Excipit autem in fine eiusdem quaestionis casum in quo ob loci distantiam non potest haberi alia probatio: & qualitas personae, & verisimilitudo eorum quae dicit, prudens iudicet fidem esse ei adhibendam. Ex eodem fundamento tenendum videtur etiam quod idem multis pro se citatis tenet, solum famam non sufficere ad probationem mortis mariti, nisi alijs adminiculis fuleatur: ut quod ea sit longi temporis & cōstans in loco ubi maritus morabatur, & ex alijs id genus, quae ipse Sanchez citatis auctoribus refert: additis conditionibus quas fama requirit, ut plene vereque probata censeatur: quae cum spectent ad usum fori externi, ei cui libuerit ipsum videndas relinquimus.

Tertia propositio est: Mulierem quae priuata etiam auctoritate, nupit secundo viro, non esse ab eo separanda per Iudicem Ecclesiasticum, nisi certo constiterit, quod prior maritus viuat. Haec deducitur ex eo, quod talis mulier eidem secundo viro postulanti, non debeat negare debitum; quando ipsa de morte prioris viri adhuc sibi dubitandum existimat, ex cap. Dominus, De secund. nupt.

Quarta propositio est: Mulierem quae siue temere, siue iustis argumentis subnixa contraxit cum secundo viro, si postea sciuerit priorem maritum viuere, debere ab hoc posteriori abstinere. Quod si nesciat certo, credat tamen leuiter, & sine iustis argumentis, debet ad consilium sui pastoris dubitationem huiusmodi deponere, libereque non modo reddere, sed etiam petere debitum. Sin credulitas eius probabilis sit & discreta, utpote innixa verosimilibus coniecturis & argumentis, tenetur quidem reddere debitum eidem secundo viro petenti: sed illud ab eo petere non potest. Haec habetur ex cap. Inquisitioni De sentent. excommunic. Pari autem ratione, quando matrimonium ratum solummodo, nec cōsummatum fuerit, iudicandus est de muliere, quae cum secundo viro contraxerit, eo quod crederet priorem illum ingressum esse religionem: nam si res aliter se habere deprehendatur, ipsi priori adhærere compellitur, etiam si secundum matrimonium fuerit consummatum ex cap. Licet De sponsa duorum. Id quod Couarr. tractat in Epitome part. 2. cap. 7. §. 3. num. 5.

ALIA difficultas hic occurrit, An ille qui existimans uxorem suam adhuc viuere, cum esset mortua, contraxit cum secunda, valide contraxerit. Ad quam cum Sylu. Matrimonium 8. qu. 13 §. 5. Nauar. in Enchir. cap. 22. nu. 56. distinguendo respondet: quod si talis putarit se posse uxorem secundam ducere viuente priore, quantumcumque sciret id esse peccatum, tunc matrimonium fuisse validum: quia vere habuit intentionem contrahendi; neque interuenit impedimentum coniugij, cum prior vxor iam esset mortua. Sed si existimari se non posse tale quid: utpote sciens contractum cum secunda, viuente priore, non esse matrimonium: tunc inualidum esse matrimonium, quia non habuit intentionem contrahendi, sed solum decipiendi. De eo qui in tali casu vniuersim interderet matrimonij contrahere, non distinguendo an possit, vel non possit valide contrahere viuente adhuc vxore, dicendum videtur quod valide contrahat; cum intendat contrahere eo modo quo potest, nec subit impedimentum coniugij, nec aliud, ut supponimus, dirimens matrimonium.

Ceterum ille qui sciens uxorem adhuc viuere, ducit secundam: praeter peccatum mortale, quinque poenas incurrit. Nam in capit. 2. De sponsa duorum, illi imponitur ut quadraginta diebus in pane & aqua ieiunet, & septem sequentibus annis poeniteat. Deinde sit irregularis, ex capit. Nuper De bigamis. Tertio, contrahit matrimonij impedimentum vnum de minoribus, significatum nomine criminis, de quo in sequenti sectione tertia. Quarto, efficitur ipso iure infamis, ex citato cap. Nuper. Ac tandem incurrit poenas alias adulterij, & stupri, de qua re Couarr. in cit. §. 3. numer. 6. & 7.

CAP. XIII.

De impedimento Vis, seu Metus grauis.

SVMMARIVM.

- 75 Duo moti quibus vis seu metus grauis potest impedire matrimonium: & diuersas fori exterioris & interioris in iudicando de consensu in matrimonium.
- 76 Quatuor conditiones requirit, ut per metum reddatur matrimonium inualidum: quarum prima est, ut malum quod timetur, sit graue.
- 77 Idemque probabiliter imminet; nec necesse est grauius esse matrimonio ingrato, dummodo vere sit graue.
- 78 Secunda conditio requirit, ut metus sit extrinsecus ab homine incussus. Et tertia, ut sit iniustus ad obrinendam celebrationem matrimonij.
- 79 Quarta, ut sit iniuste incussus, & nonnulla quae ex ea inferuntur.
- 80 Qui per metum cadentem in constantem virum matrimonium contrahit, non peccat ut contrahens inualide.
- 81 Metus peccati in re alio, censetur cadens in constantem virum, & de veniali quid tenendum.
- 82 Metus amissionis honorum, metus infamiae, metus excommunicationis, & metus lucri cessantis, quatenus censentur cadere in constantem virum.
- 83 De metu reuerentiae: quatenus ex eo contractum matrimonium sit validum.
- 84 Moderatio cum qua idem accipiendum est: & de minus conuictis metu reuerentiae.
- 85 In quos cadat metus reuerentiae: & an importuna preces adiunctae eidem metui, ipsum faciant cadentem in virum constantem.
- 86 Quatenus non possint aut possint inferiores à superioribus compelli ad matrimonium.
- 87 Matrimonium contractum metu cadente in constantem virum non reddi validum per adiectum iuramentum, nec vim habere sponsaliorum.
- 88 Nulla est obligatio contractus matrimonij per metum cadentem in constantem virum, in iti de futuro, etiam si adiectum sit iuramentum de non contrahendo ei.
- 89 Obiectio in contrarium solutione.
- 90 De dubio an validum sit matrimonium contractum & consummatum metu cadente in constantem virum, aliud tenendum quoad forum externum, aliud quoad internum, & quid.

75.

75. **V**ls seu metus grauis dupliciter potest impedire matrimonium: vno modo, auferendo non tantum libertatē consensūs, sed etiam consensum ipsum: vt quando homo propter metum, non consentit reuera, sed tantum fingit se consentire: tuncq; matrimonium inualidum est omni iure, tam naturali & diuino, quam Ecclesiastico: quia omni iure consensu requiritur ad matrimonium. Ad hoc faciunt cap. Si verum ei tua sanitas 31. quæst. 2. & cap. Consultationi De sponsal. neque id in dubium vocatur. Altero modo potest impedire auferendo tantum consensu libertatē, non autem consensum ipsum; vt fit cum quis vere quidem consentit in matrimonium, sed inuitus omnino propter metum grauem, qui dicitur cadens in constantem virum: sicq; certum est, inualidum esse matrimonium de iure Ecclesiastico, iuxta cap. Veniens 2. De sponsal. & cap. 2. De eo qui duxit in matrimonium.

SED DVBIUM EST, An sit etiam de naturali & diuino. Ad cuius explicationem & aliorum huc spectantium, prenotandum est. I. quod etsi in foro exteriori consensum liberum in matrimonio interuenisse iudicetur per signa externa, & in primis per consecutam copulam carnalem: ac etiam iuxta cap. Ad id, De sponsalibus, per cohabitationem diuturnam, seu quæ durauerit post cessationē metus, nihilominus tamen in foro interiori nullum locū esse signis sed relatiuū consentis rei veritatem: De quo per cap. Tua nos De sponsal. docet Couarr. in Epitome par. 2. cap. 2. nu. 2. quod in foro exteriori credatur testibus & alijs documentis, non autem consenti in causam propriam: contra vero in foro interiori consentis testimonium sufficiat, quantumcumq; mille aduerterent testes.

76.

76. **P**renotandum est secundo, requiri quatuor condiciones vt Matrimonium per metum reddatur inualidum. **PRIMA**, vt metus non sit leuis, quod ex instituto tractat Sanchez lib. 4. disputat. 17. sed grauis sit; qui in antecitato cap. Veniens dicitur cadens in constantem virum: de quo in præcedenti libro 1. cap. vltimo pluribus egimus. Sufficiet hic notare tria esse necessaria vt talis sit, saltem sufficiēt ad reddendū matrimonium inualidum. Primum est, vt malum quod timetur sit graue, seu valde magnū: de quo si non constat iure, relinquitur definiendum arbitrio Iudicis in foro externo: & arbitrio prudentis in foro interno, prout alijs citatis notat Sanchez in eod. lib. 4. disp. 5. sub initium: in qua consequenter tradit, quæ sint illa mala, de quibus iure constat, quod sufficiant ad metum cadentem in constantem virum; inter quæ certa sunt maximē, indicata hoc versu:

Stupri, siue status, verberū atque necis.

relata à D. Thoma in 4. distict. 29. questio vica, artic. 2. ad 2. Nam mortē & cruciatus corporis per verbera, aut æquiualentem illis carcerem diuturnum, vel cum vinculis atrocibus, satis constat adferre metum, qui cadat in constantem virum: idq; habetur ex cap. Cum dilectus De his quæ vi, & ex lege Nec timorem ff. Quod metus causa. De mutatione status, qua ex libertate in seruitutem aut captiuitatem redigitur aliquis, itemq; de violatione pudoris in femina casta, idem constare potest ex eo quod talia mala censentur non inferiora verberibus & carcere. Quæ ratio est, ad quam circumstantijs dispētis, prudens formare debet suum arbitriū in reliquis casibus: de quibus Sanchez in eadem disp. 5. Ex quo in præcedenti disp. 4. aduerte quod diximus, procedere non tantum cum eiusmodi mala inferenda sunt illi, qui timet, sed etiam quando alijs valde coniunctis; vt patri, vel matri, vxori vel filijs, aut alijs consanguinitate vel affinitate, vel amicitia valde coniunctis.

77.

77. **A**lterum necessarium ad metum cadentem in constantem virum, est vt prædictum graue malum probabiliter imminet: nec enim vir est constans, qui malum etiam si magnū timet, quantumuis cognoscat illud minime sibi imminere. Hoc, de quo plenius Sanchez in eod. lib. disp. 1. conditione 1. colligitur ex cap. in 31. quæstio. 2. vbi glossa verbo Reprehensibilem duas causas tangit propter quas malum censendum est non imminere probabiliter. Prior est imbecillitas personæ quæ tale malum minatur: aut si ea nō solet minas exequi. Videndus est Sanchez ibid. conditione 4. Posterior vero est locus publicus, in quo multi adsunt qui valeant illud impedire. Idem iudicium est quoties timens potest aliter occurrere malo sibi

imminenti, quæ contrahendo tale matrimonium. De qua re idem Sanchez ibid. conditione vltima.

Postremum necessarium ad prædictum metum, est ex plurimorum sententia, quos commemorat Sanchez in sequenti disput. 2. sub initium, talem proportionem esse inter malum quod quis minatur & matrimonium inuitum, vt melius sit accipere vxorem ingrati, quam pati tantum malum. Ratio est, quod cum viri constantis (vt pote sequentis rectæ rationis iudicium) non sit eligere maius malum ad vitandum minus, nec sanè erit eligere matrimonium: quando ipsius celebrationem pati, maius malum est, quam pati id quod aliter minatur. Verum tamen idem Sanchez ibid. numer. 3. cum Nauarro & aliquot alijs quos refert, sententiam contrariam sequitur; quæ vt mitior teneri potest: respondendo ad rationem allatam, iura grauitatem metus, per quem matrimonium redditur inualidum, metri ex grauitate mali quod metuitur: adeo vt cum illa de se tanta fuerit, vt malum reddat à viro etiam constanti metuendum; sit nata impedire in eo libertatē consensūs, requisitam ad matrimonij validitatem. Si veritas ex lege quinta, ff. Quod metus causa, metum accipiendum esse, quemlibet, sed maioris mali: idem Sanchez respondet ex glossa ibidem, comparatum illic sumi propositio; sensumq; esse timorem maioris mali; id est, magni mali.

SECUNDA conditio ad metum requisita, vt is reddat matrimonium inualidum (de qua Couarr. in Epitome 2. part. cap. 3. §. 4. num. 16 & plenius Sotus in 4. dist. 29. quæst. 1. art. 3. versu. Regula ergo generalis) est, vt extrinsecus ab homine sit incussus: ita vt intrinsecus ab ipso metuente susceptus ex aliqua suspitione propria, aut passione aut incussus ab aliqua re experterationis, non reddat matrimonium inualidum. Quocirca verum matrimonium censetur, cum quis metu moris, aut naufragij concubinam ducat in vxorem: similiter cum ex quibusdam suspitionibus vel indicijs metu infamie, aut alterius mali concipiens, contrahit matrimonium. Item ex morbo quo laborat timens mortem, promittit medico se accepturum filiam eius in vxorem: si ipsum curauerit: non enim medicus, sed morbus metum illi incutit: & sic de similibus.

TERTIA conditio, quam Sotus ibidem subiungit, est, vt metus non tantum incutiat ab homine, sed etiam incutiat eo sine vt matrimonium celebretur. Nam alio sine incussus, etiam ab homine, non reddit matrimonium inualidum. Et ita, inquit ibidem Sotus, si obsidetur aliqua ciuitas, & dominus illius metu mali imminenti matrimonium contrahat cum filia obsidentis, illud erit validum, quia obsidio non est eo sine cepta, vt talis ad matrimonium cogatur: quo sine si cepta fuisset, matrimonium esset inualidum. Similiter is, qui iam ab hoste captus matrimonium offert vt liberetur, contrahit valide: vt & is cui ad mortem propter sua facinorā damnato, Iudex vitam offert, si aliquam ducat in vxorem. In talibus enim casibus non incutitur metus vt matrimonium celebretur: sed potius celebratur matrimonium vt metus auferatur.

QUARTA conditio, de qua pluribus Sanchez alijs citatis, lib. 4. disput. 13. est, vt metus iniuste incutiat eo sine, vt matrimonium celebretur. Si enim iuste incutiat, non ideo impediatur validitas matrimonij. Nam ratio cur contractus metu factus censetur inualidus, est quod contra iustitiam celebretur quod non contingit cum quis ad illum iniuste cogitur. Matrimonium igitur non erit ex eo inualidum, quod contrahatur metu, si sit iniuste incussus. Accedit quod quando metus iniuste incutitur, ille cui ob peccatum suum incutitur, censetur causa esse illius: adeoq; libertatem per illum sibi auferre. Nam eo ipso quod peccauit, meruit vt sibi talis metus incuteretur, atq; plena contrahendi libertate priuaretur. Sic ex cap. 1. & 2. De adulterijs ille qui intulit stuprū virgini, cogitur etiam poena temporali, eam ducere in vxorem: ac secundum omnes, teste Nauar. in Enchir. cap. 22. nu. 51. in fine, is qui foeminaam coegit secum matrimonium contrahere, si ipsa postea libere consentiente, ille renuat consensum præbere, cogi poterit ad præbendum.

Ex hac conditione inferitur verum esse, quod Sotus ibidem adhuc ait, nō esse validum matrimonium, ad quod quis furti aut homicidij reus cogitur ab alio incutiente metum,

quod

quod nisi filiam suam duxerit, illi ad Iudicem deferret. Nam quamvis possit iuste d. ferre, non potest tamen iuste per de- lationem illi metum incutere in eum finem, vt filiam suam ducat in vxorem. Inferret pariter (ad idq; facit cap. Veniens 2. Despons.) non esse validum matrimonium, si is qui inue- nit aliquem cum filia, illum metu mortis, propria authorita- te cogat matrimonium cum ea contrahere. Nec enim pater potest authoritate propria, iuste talem cogere ad matrimo- nium: quia id iudicis officium est. Valeret autem, si pater non venisset animo cogendi illum ad matrimonium, sed ani- mo interficiendi illum ob eam culpam: ille autem precibus imp. trasset ab eodē patre, vt vitam sibi condonaret, sub con- ditione quod filiam suam acciperet in vxorem. Tunc enim metus non est, tunc nullus vt matrimonium fieret, neq; con- uentio illa contingeret vt matrimonij obtineretur per me- tum: sed vt metus per matrimonium tolleretur, sicut in casu- bus propositis in 3. conditione. Valeret quoq; matrimonij si tunc pater tantū minaretur se accusaturum illum apud Iu- dicem, nisi filiam accipiat in matrimonium: eo quod pater non tantum potuit talem iuste accusare: sed etiam iuste illum accusare in eum finem vt matrimonij contraheret, ad quod iudex illum iuste cogere poterat.

Iam sequitur, vt ad dubia de re proposita veniamus quæ latius quidē persequitur Sanchez in supra cit. lib. 4. sed con- tenti erimus necessaria nostro instituto, quam paucis fieri poterit, perstringere.

Dubia de re proposita.

80. PRIMVM DVBIVM EST, An peccatis qui matrimonium contrahit per metum cadentem in constantem virum. Illud tractat Sánchez disp. 16. cum quo ac cum alijs quos ipse citat num. 6. respondendum est negatiuè: quia contrahere inualide non est intrinsecè suæ genere malum: vt patet ex eo quod in cap. vnaico §. idem quoq; De despons. impub. approbetur cōtractus matrimonij per verba de præsentibus inter im- puberes: & declaratur non valere tanquam matrimonium, sed tanquam sponsalia: quæ approbatio satis ostendit nō esse peccatū de se, matrimonium contrahere inualidum. Deinde sic contrahens matrimonij, nec facit iniuriam proximo, qui illum iniuste cogit; nec Sacramento, cuius inualiditas in hoc casu non est ex parte contrahentis: sed à iure irritante, tota prouenit. Cuius prohibitioni cōtraueniens, à peccato excu- satur per metum cadentem in constantem virum, nisi is incu- teretur in odium religionis vel contemptum Ec. lesiæ: atq; adeo in iniuria Christi rebus omnib. anteposendi. Nec etiā ratio peccati potest in eo consisti, quod abutatur materia vel forma Sacramenti: quoniam consensus & verba quibus matrimonium contrahitur per metum cadentem in constantem virum: nec materia sunt nec forma vera Sacramenti ma- trimonij: quandoquidem non valent ad contractum eum, quem in Sacramento Christus eleuauit. Namq; talis contra- ctus debet esse validus: qualis certe non est factus metu cadente in constantem virum, vt pote qui irritus est ipso iure.

81. SECUNDVM DVBIVM EST, An cuiuslibet peccati metus cē- sendus sit cadens in constantem virum. Respondetur, de me- tu peccati mortalis certum esse, quod sit talis cēsendus: cum consistet peccatum mortale, plusquam mortem timendum esse, ex cap. finali 31. qu. 2. & ex cap. Sacris De his quæ vi. &c. De metu vero peccati venialis Sotus in 4. dist. 29. q. 1. art. 2. cir- ca medium, id negandum censet: nec sine ratione: quia licet malum sit eo committere peccatum veniale: & è contra virtu- tis sit egregia, mortem potius quam illius cōmissionem eli- gere; non censetur tamen qui inconstantem ex eo solum, qd tali peccato succubuerit, quia cum leptis in die iustus taliter cadat, ex cap. 24. Prouerb. nemo in præsentī vita inuenire- tur, qui constantem dici possit.

82. TERTIVM DVBIVM EST, An omnis bonorum amissio vel infamia, vel maior excommunicatio constituat metum cadentem in constantem virum. Illud Sanchez tractat in cit. lib. 4. disp. 5. docens à num. 20. de metu amissionis bonorum, quod cadat in virum constantem, quando iactura est grauis, & ali- cuius momenti: nec facile ei occurrī potest. Cuius doctrinæ fundamentum est, quod talis amissio acquiratur morti: vt iudicatur per illud, quod ad eam auertendam ho-

mines non dubitent cruciatibus, adeoque morti, se expo- nere.

Iam quod in virum constantem cadat etiam metus infam- iæ, si hæc grauis fuerit, & alicuius momenti, ex eo patet: quod melius sit nomen bonum quā diuitiæ multæ Prouerb. 22. Inde enim sequitur metum infamæ non minus cadere in constantem virum, quam metum amissionis bonorum. De qua re plenius Sanchez in preced. nu. 13. 14. & 15.

De metu autem excommunicationis maioris, dicendum est: eum leuem esse si excommunicatio fuerit iusta: quia tan- quam medicina applicatur in remedium inobedientiæ. Ef- fe vero grauem si excommunicatio fuerit iniusta, nec ei fa- cile occurrī potest recurrendo ad Superiorem per appella- tionem, aut per humilem petitionem abolutionis. Excom- municatio enim maior pœna est, qua maior nulla inferri po- test iure Canonico ex cap. Corripiantur 24. quæst. 3. ni- hilque tam formidandum est, quam ab Ecclesia separari, ex cap. Nihil 11. quæst. 3. Id autem fit per excommunicationem maiorem.

Addit ipse Sanchez alijs c. tatis nu. 25. & 26. idem ac de me- tu amissionis omnium, aut maioris partis bonorum, dicen- dum esse: in hac re de metu amissionis rei magnæ ac notabi- lis, aut instrumentorum totius vel maioris partis patrimonij. Idem quoq; de metu amissionis lucri notabilis, si metuens habu- rit ius quæsitum ad illud faciendum, & ipse ab eo per in- iuriam arcetur. Secus vero, si nullum tale ius habuerit, quia tunc cupiditas lucri frænari censetur potius, quam metus mali incuti.

83. QUARTVM DVBIVM EST, An metus reuerentialis tan- quam cadens in constantem virum, efficiat inualidum matri- monium, quod per illum contrahitur. Illud latissime tra- ctat Sanchez in eod. lib. 4. disp. 6. Contenti erimus necessaria pro praxi, aliquot propositionibus tradere. Quibus præmit- tendam est metum reuerentialem hic dici illum, quo inferior ex reuerentia erga suum superiorem (vt filius erga patrem, & sic de ceteris) adducitur ad præstandum in matrimonium consensum: siue expressum, vt cum verbis aut alijs signis il- lum exterius declarat; siue præsumptum, vt cum pater filio præsentem matrimonium contrahit pro eo, nec ipse contradic- it. Ex tali enim taciturnitate præsumitur consentire, ex cap. vnaico De despons. impub. §. Porro in 6.

Prima igitur propositio, hoc ita posita, sit; Solum metum reuerentialem, nisi minæ aut verbera, aut alterius grauis mali metus adiungatur, non cadere in constantem virum, ac pro- inde non annullare matrimonium. Hanc Sanchez nu. 7. ex utroq; iure deducit, pro eaq; plurimos auctores citat. Ratio vero est, quod metus reuerentialis nudus, non videatur tan- tam vim habere (sicut haberet si minæ ei adiungerentur, ex cap. Ex literis, De despons. impuberum) vt vir constans eo terreri debeat, atq; cogi censetur.

84. Moderanda est vero propositio, iuxta eundem nu. 11. & ali- quos sequentes. vt non procedat, si cum metu reuerentiali cō- currat, filium aliumve subditum, esse valde paternis aut heri- libus præceptis obtemperantem, & valde imbecillum: pa- tremq; erga filium, aut alium Superiorem erga suum subditum, sibi non consentientem esse crudelem & austerum. Ratio est, quia sine minis potest esse metus viri constantis, si is cui reuerentia debetur, nimis crudelis sit, & sanctiam præ se fe- rat, solutusque sit sauire, vbi non obtemperatur suæ volun- tati: tunc enim quantumcunque minæ desint actū: adsunt tamen virtute, cum probabili timore coactionis. Idem iudi- cium est, si ad metum reuerentialem adiungatur indignatio patris aut alterius Superioris, quæ probabiliter creditur fu- tura diuturna: ita vt patrem filius, aut alius inferior suū Su- periorem semper sit habiturus in festum, ac passim obijcientem inobedientiam, & peiora de eo sentientem atque lo- quente, pro more eorum qui alicui infesti sunt. Talis enim mali timorem cadere in constantem virum, argumento est; quod vir prudens tale quid existimet adeo graue; vt quam illud, eligat potius à patria domoq; paterna exul esse. Id quod inter grauia mala numerant Doctores, quos idem Sanchez commemorat in preced. disp. 5. nu. 8.

Secunda propositio est: Cum metu reuerentiali, & minus ad metum cadentem in constantem virum, requiri, vt is qui minatur solitus sit minas exequi. Hanc Sanchez disput. 6.

nu. 21. probat: quia dum solet quis minas iactare, & parū exequi, perinde est ac si non minaretur: quo fit, vt virū prudentem nihil, aut parum tales minas moueant tanquam vanæ ac nullius momenti. Addit idem in nu. 22. hanc non procedere, cum ille qui minatur potens fuerit, etiam si de illius conditione dubitetur, an sit atrox & solitus minas executioni mādare. Ratio est: quia metum passus, merito timendi causam ex eo arripit, quod vir potens cui reuerentia debetur, minatus sit. Etenim dum mores ipsius ignorantur, nō est æquum exponere se periculo executionis talium minarum.

85. Tertia propositio est: Metum reuerentialem dari in omni illo, qui iure aliquo subiectionis subest alteri: vt in Clerico respectu Episcopi: in laico, respectu magistratus: in filio vel filia, respectu patris aut matris (quando hæc perinde ac ille, altera fuerit & solitas minas exequi) aut aliorum ascendentium: itē in fratre vel sorore respectu fratris maioris, si cum hoc habitet ab eo; gubernetur; itemq; in minore annis respectu sui caratoris: ac demum in nepote aut nepte respectu patris aut auunculi cum quo habitat & a quo gubernatur. Ratio propositionis est: quod suapte natura inferiores, in quibus subijciuntur debeant reuerentiam: quæ pudorem ac timorem incutit, retrahentem ipsos ne audeant voluntari illorum contradicere.

Quarta propositio est: Metum reuerentialem precibus importanis, id est, instantissimis, ac sæpius repetitis coniunctum, censeri posse cadere in constantem virum. De hac late differit Sanchez disput. 7. & illam tandem nu. 7. hac ratione concludit: quod cum ex vna parte importunitas cuiuscunque, non modo valde urgeat, sed etiam vexet: & interdum opprimat: prout patet ex historia Sampsonis Iud. 16. vbi de Dalila dicitur, quod cum molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhereret, spatium ad quietem non tribuens, deficit anima eius, &c. Ex altera parte vero reuerentia debita personæ potenti, reddat rogatum pusillanimitatem ac timidum: nec audentem contradicere. Cum inquam hæc ita sint: iure sane optimo, vtraque talis timidum causa coniuncta, prudentem ac constantem virum coget, consensumque extorquebit. Vnde tali coniunctione concurrente cum metu reuerentiali, is censeri poterit, vt cadens in constantem virum, matrimonij validitatem impedire. Hic duo occurrunt notanda.

86. Prius est: excommunicationem quidem ipso facto incurere Superiores qui cogunt suos inferiores ad matrimonium: imposita in Concil. Trid. sess. 24. cap. 9. De reform. matrimonij: patres tamen posse sine vilo peccato tractare, & statuerē de futuro matrimonio suorum liberorum, qui nondum attingerunt annos pubertatis, posseq; huiusmodi tractatum iuramento confirmare iuxta cap. Ex literis 1. De sponsalib. Et ratio est, quam ibid. gloss. verbo Tam patres, attigit: quia tale iuramentum intelligendum est, si filij voluerint postea consentire: quodq; ipsi parentes quantum licite poterint, conabuntur illos inducere ad huiusmodi matrimonium. Vbi aduerte quod si pœna imposita esset illi, qui id à filio non cōsequeretur, ab illius solutione excusari eum, qui ad obtinendum talem consensum, quam potuit diligentia & industriam adhibuisset, ex cap. Gemma. De sponsalib. Et ratio est, quia puniendus non est, qui culpa caret.

Posterior est: quod et si lædi non debeat matrimonij libertas, possint tamen subditi à Principibus, & filij à parentibus non tantum prohibitione; sed etiam pœnæ metu retrahi ab aliquo matrimonio per quod iniuriam, seu notabile detrimentum (adeoq; grauiter peccarent) Reipub inferretur aut propriæ familiæ aut alicui priuatae personæ. Sic enim cōtrahens; quia, *verbi gratia*, hostibus præbet occasionem inuadendi Rempub. aut infamiæ notam inurit suæ familiæ, aut aliquem iniuste neci exponit, potest iuste puniri. De qua tota re late differens Sanchez videri potest in libr. 4. disp. 22. & aliquot sequentibus. Illud solum moncbimus ad eam facere, quod Isaac Gen. 28. filio suo Iacob prohibuit ne acciperet coniugem de genere Canaan: quodq; interdum iuste prohibeatur lege vel statuto regionis, aut ciuitatis, ne matrimonium contrahatur cum ijs qui sunt alterius regionis aut ciuitatis. Quæ prohibitio sicut iusta est, ita obseruatio illius potest iuste virgeri metu incusso: qui quando iustus est, non obstat validitati matrimonij.

87. QUINTVM DVBIVM EST; An matrimonium contractum metu in constantem virum cadente, validum sit, si confirmetur iuramento. De hoc copiose quoque Sanchez differit in præcedenti disput. 20. Nobis autem sufficere posse videntur sequentes propositiones. Prima est: Si matrimonium per prædictum metum contracto, apponatur iuramentum de presenti dicendo, Dico & iuro me ducere: sicut matrimonium nullum est omnino, ita & iuramentum: adeo vt non indigeat relaxatione. Hæc deducitur ex cap. 2. De eo qui duxit in matrimonium: vbi cum qui per metum grauem contracto & iurato matrimonio secundum duxit, definitur libere permittendum esse eum eadem secunda permanere. Quis significatur non modo prius matrimonium inualidum fuisse, sed etiam iuramentum ei additum minime obligasse. Alioqui enim ob illius violationem imponeretur aliqua pœna, à qua ne metus quidem grauis quod extortum fuerit omnino excusatur, iuxta cap. Verum, De iureiur. Confirmatur quoque ratione: tum quia iuramentum accedens ad contractum propter cōmuniem vtilitatem prohibuitur (cuiusmodi est contractus matrimonij factus metu cadente in constante in virum) non obligat: vt patet ex cap. Si diligenti, De foro competenti. Videndus est idem Sanchez libr. 1. disput. 32. num. 8. & aliquot sequentibus. Tum quia iuramentum sequitur naturam contractus cui adiicitur. Ergo sicut matrimonium natura sua requirit cōsensum liberum, ita & iuramentum illi accedens, censendam est requirere: iuxta regulam 42. iuris in 6. Accessorium, naturam sequi congruit principalis. Tum demum, quia prædictum iuramentum est assertorium, cuius si nulla sit obligatio de presenti, neque erit de futuro. Ipsum enim statim verum est aut falsum. Quod vero iuramentum quo matrimonium metu supradicto contractum confirmatur, falsum sit de presenti, patet: quia tale matrimonium nullum est, propter impedimentum metus interuenientis.

Secunda propositio est, Ex matrimonio per metum cadente in constantem virum contracto de presenti ac iurato, nullam, ne quidem sponsaliorum, consurgere obligationem. Probatur, quia tam sponsalia etiam iurata, quam matrimonium, vt valent, requirunt liberū consensum, iuxta cap. Ex literis, De despons. impub. Cum ergo in proposito casu liber consensus deficiat omnino, talis contractus non valebit, neq; vt matrimonium, neq; vt sponsalia.

88. Tertia propositio est, Si contractui matrimonij per metum cadente in constantem virum, inito per verba de futuro, adiiciatur iuramentum, de non contrauentione ei, nulla esse neq; contractus neq; matrimonij obligationem. Nam ea vel esset seruandi matrimonium absque nouo consensu, nouaque ratificatione illius: vel esset illud ratum habendi nouo consensu libero. At prior obligatio nulla est: quia daretur alioqui obligatio ad peccatum mortale: quandoquidem vt matrimonium inualido, peccatum est mortale: nisi ipsum conualecat nouo consensu libero. Posteriorem quoque obligationem nullam esse; probatur: quia iurare se non contrauenturum matrimonio, sed nouo consensu libero illud habiturum ratum: perinde est ac iurare se de nouo contracturum matrimonium; seu, quod idem est, se facere sponsalia iurata: quæ quidem facta metu cadente in constantem virum non obligare, ante habitū est; ac late docet Sanchez libr. 4. disp. 21. Qui pro eius rei pleniori noticia, videri quoq; potest in præced. disp. 19. vt & in disp. 15. pro declaratione eius quod hinc sequitur: nempe matrimonium metu extortum, vt nullum est omnino, sic nullam obligationem parere ex parte contrauenturum, ita vt vnus altero inuito possit rescire.

89. Sed obijci potest, iuramentum istiusmodi non esse contra bonos mores, ex cap. Inter cætera, 22. quæ lib. 4. ideoque; seruati posse sine salutis æternæ dispendio, & obligare ad sui obseruationem, iuxta cap. Cum contingat, De iureiur. & capit. Quamuis pactū, De pactis in 6. Sic enim iurans solvere vsuras ad redimendam vexationē, cum non peccet obseruando tale iuramentum, tenetur illud obseruare, ex cap. Debitores, De iureiur. Respondendum est, quod est iuramentum de quo agimus non fit contra bonos mores, quia potest absque culpa seruari: vergere tamen in præiudicium alterius (quod etiam sufficit ad tollendam illius obligationem, ex cit. cap. Cum contingat) quādoquidem obseruatio illius aduersetur publicæ

publicæ utilitati, vt quid de se odiosum, & perturbationis, aliorumque malorum seminarium in Repub. Ad hæc iurans per iniuste incussum metum, cadentem in constantem virum, potest à peccato excusari hoc nomine, quod ratione talis metus possit iurando vti verbis ambiguis; quibus iniuste cogentem decipiat; vel si apertis verbis vt cogatur, nõ habendo intentionem iurandi: vel si habeat, subintelligendo mente aliquam conditionem, qua iuramentum reddatur inualidum; qualis est, Si iuste cogor: aut, Si alias obligor.

90. **SEXTVM DVBIVM EST,** An validum sit matrimonium quod & contrahitur & consummatur per metum cadentem in constantem virum. Istud satis persequitur Sanchez in eodem lib. 4. disput. 18. Contenti autem erimus notare in foro conscientie distinguendum esse. Nam si is qui matrimonium coactus consummat, accedat ad sponfam nõ affectu maritali tanquam ad vxorem, sed animo fornicandi: tunc in conscientia non est matrimonium. Nec enim est per priorem consensum, quia is non potuit efficere matrimonium, cum procederet ex metu cadente in constantem virum: nec per ipsam consummationem, in qua cum nullus sit consensus in matrimonium, vt supponitur, nullum quoque ex ea erit matrimonium. Si vero ille qui matrimonium consummat, metu etiam mortis cogitur, accedat ad sponfam affectu maritali tanquam ad vxorem, matrimonium erit validum, qua nouum consensum in matrimonium adhibuit, sufficientem ad illius validitatem, non obstante metu: quia metus mortis quidem, cum agitur tantum de consensu in matrimonium, potest censerì metus cadens in constantem virum; quia talis consensus non est peccatum mortale, quod vir constans nunquam eligit. Non potest autem similiter censerì, cum agitur de consummatione matrimonij: quæ si fornicario, non autem affectu maritali fiat, peccatum est mortale: & ideo illam vir constans nusquam eligeret præ morte. Vnde fit, vt matrimonium nequeat inualidum censerì, ex eo, quod consummatur sit per metum cadentem in constantem virum.

C A P V T XIV.

De impedimento erroris.

S V M M A R I V M.

- 91 Que ignorantia significetur nomine erroris constituentis impedimentum matrimonij.
- 92 Error circa personam iure naturæ impedimentum est validitatis matrimonij.
- 93 Non item error circa personæ qualitatem, nisi sub huius conditione matrimonium contrahatur.
- 94 Aut cum illius errore inuoluatur error personæ: quod an contingat, quæ ratione d. prebendatur.
- 95 Tria requisita vt error qualitatis, error em persone inuoluere censeatur.
- 96 Impedimentum erroris circa qualitatem conditionis seruilis.
- 97 Cur alij contractus, non autem matrimonium, per errorem circa quantitatem rei reddantur inualidi.
- 98 Duo adhuc errores quibus matrimonium reddatur inualidum.

91. **C**ONSENSUS VI libero qui ad matrimonium, iuxta antedicta necessarius est, obstat non modo vis, sed etiam ignorantia: quæ esse potest vel puræ negationis, vel præuæ affectionis: quarum illa nullum ponit intellectus iudicium, vt pote *nescientia pura*, ideoque de ea non est sermo in presentia: cum contrahens matrimonium nunquã id faciat ex pura ignorantia, sed ex aliqua scientia: quando quidem necesse est vt aliquo modo cognoscat personam cum qua contrahit, cum voluntas non feratur in incognitum. Ignorantia vero præuæ affectionis, est quidem cum aliquo intellectus iudicio, sed falso: vt quando iudico eam esse Petrum qui est Paulus: constituitque errorem, de quo hic agitur, quatenus in contractu matrimonij contingens, cum reddit inualidum. Duplex autem potest esse talis error: vnus contingens circa personam cum qua contrahitur: quando scilicet

hæc de facto est alia ab ea cum qua contrahens putat se contrahere: vt quando Iacob accepit Liam existimans esse Rachel. Genes. 29. Alter vero potest esse circa qualitatem seu conditionem eiusdem personæ, vt cum putatur nobilis, vel formosa, vel Catholica, vel conditionis libera, vel diues, & sic de cæteris: non est.

Atque prior error facit matrimonium iure naturæ omnino inualidum, itaut nusquã conualescat: nisi post cognitum errorem, accedat nouus in illud consensus, prout accedit in matrimonio Iacob cum Lia. In quam sententiam magni aucthorum numerum refert Sanchez lib. 7. disput. 18. num. 12. Pro quo facit cap. vnicum 29. quest. 1. Facit & aperta ratio: quia talis error tollit omnino consensum de iure naturæ requisitum ad matrimonij validitatem. Qui enim cum tali errore consentit, non consentit in personam quæ illi adest, sed in eam quam animo concepit; quia non nisi animo conceptum cognitumque, velle censetur.

Si obicitas in aliis contractibus satis esse si pro eo de quo facti sunt, detur æquivalens aut aliud præstantius. Respondetur, non esse eam de rationem: quia ceteri contractus fiunt circa res, ratione æstimationis & pretij earum. Et ideo quantumuis circa res ipsas error interueniat, nihilominus si nullus sit circa æstimationem & pretiam earundem, non erit impedimentum validitatis. In matrimonio vero quia est contractus circa vnã personã in singulari (illud n. contrahens, sic debet cum vnã personã contrahere, vt excludat omnes alias) error circa talem personam, reddit ipsum inualidum.

Posterior autem error, qualis est, cum quis ducit hæreticam, pro Catholica; pauperem, pro diuite, & sic de cæteris (excepta qualitate conditionis seruilis de qua paulo post) non reddit matrimonium inualidum. Pro quo Sanchez in memorata disput. 18. num. 18. refert multos auctores. Et facit supra citatum cap. vnicum atque ratio, quia cum tali errore concurrat sufficiens consensus in personam, ad matrimonium necessarius: quando quidem nullæ tales qualitates attingunt ad matrimonij essentiam, sed extra eam sunt, tanquam accidentia: nisi ipsum forte contraheretur sub conditione alicuius earumde qualitatum. Quod quidem vt censeatur contingere Sanchez in sequenti num. 21. notat requiri vt intentio ponendi talem conditionem sit actualis: seu quam contrahens tunc actu habuit cum contrahebat: aut saltem virtualis, seu quam contrahens habitam priusquam contraheret, non reuocauit per actum contrarium.

94. **A**DVERTE vero nonnunquã in matrimonio cũ causa qualitatis, inuolui errorem personæ, ipsumque ea de causa esse nullum. Quod vt deprehendi possit, oportet diligenter aduertere vt cum consensus feratur primo ac directe in hanc personã in particulari, seu in indiuiduo, & consequenter in personam quæ habet tales qualitates annexas: v.g. nobilitatem, diuitias, &c. vt fit quando femina matrimonium contrahit cum aliquo qui se profectur nobilem & diuitem, cum sit ignobilis & pauper. Tunc enim error est tantum qualitatis, non item personæ: vnde validum est matrimonium, neque dolus vitiat sic contractum, quantumcunque causam ei dederit; vt aliquot aliis citatis notat Coua. in E. d. p. r. 2. cap. 3. §. 7. nu. 3. Pro quo facit, quod ex cap. Cum in Apostolica, De sponalibus: mendacium seu surreptio non vitiat matrimonium. Quod si è contrario consensus primo ac directe feratur in personam, quæ tales habeat qualitates, & consequenter in particulari in hanc, v.g. in primogenitum Petri, putatum diuitem & nobilem, cum non sit talis: error est qualitatis inuoluens errorem personæ, quia deficientibus tunc qualitatibus, sub quibus persona intendebatur, consequenter deficit persona: sicque matrimonium est inualidum, prout post D. Thomam in 4. distinct. 30. quest. 1. art. 2. ad 5. docent Scotus eadem distinct. quest. 1. art. 1. paulo ante solutionem argumentorum, & Sylu. in verbo Matrimonium 8. quest. 1. dicto 4. nonnullique alij quorum meminit Sanchez in memorata disp. 18. num. 25.

95. Ne autem in hac re falli contingat, meminisse oportet tria requiri, vt error qualitatis errorem personæ inuoluere censatur, quæ in Ench. ca. 22. nu. 32. Nauarr. insinuat. Primum est, vt noticia personæ habeatur sub illa qualitate, sub qua intenditur, vt, v.g. sub qualitate primogeniti. Neque enim error est sine cognitione erronea; quam prius præcessiff.

Sanchez in sequenti numero 28. docet non esse necessarium: sed sufficere ut concipiatur eo tempore, quod de matrimonio contrahendo conuenitur: atque femina errore ducta nubat, existimando personam esse primogenitum eam, quam in indiuiduo apprehendit, & matrimonium eligit. Secundum est, ut illa qualitas non sit vniuersalis, sed singularis: seu quæ ad vnam personam singularem sit contracta: ut primogenitum esse Petri. Nam alioqui non excluderet potius vnam personam, quam aliam. Tertium, ut consensus non feratur in personam præsentem, ut præsens est sed ut substat qualitati. Nam si quæ directe consentiat in personam præsentem, etiam si ab ea sit dolo decepta, eo quod diceret se primogenitum Petri, matrimonium erit validum, tanquam contractum cum sufficienti consensu contrahendi illud cum tali persona.

96. RESTAT dicamus de errore circa qualitatem conditionis ferulis, cui speciale est, ut quando antecedit matrimonium, reddat illud inualidum, si is qui contrahit cum eiusmodi errore sit libera conditionis. Ita enim habetur ex multis canonibus 29. qu. 2. & ex cap. Proposuit, & cap. fin. De coniugio feruorum. Ratioque est: quia in matrimonio contrahitur obligatio perpetua reddendi debitum coniugale, cui iniuste petitur: & is qui conditionis est ferulis, seu mancipium, multis modis potest per dominum suum impediri ne illud reddat. De hoc impedimento longam tractationem Sanchez instituit in quinque sequentibus disputationibus. Sed non est animus in commemorari, quia res est valde prolixa nec posita in vsu in hisce regionibus. Memoratum auctorem igitur legat qui volet de eis scire.

97. Adhuc restant duo de impedimento erroris vniuersæ notanda. Vnum est, quod iam antea insinuauimus: in aliis quidem contractibus, errorem circa rei quantitatem vel qualitatem reddere iure naturæ inualidum contractum de ea factum: ut si alicui vendatur vitulos equus pro bono, venditio inualida est ob errorem circa rei venditæ qualitatem. In matrimonio tamen errorem circa personæ qualitatem, non reddere ipsum inualidum, eo quod personæ qualitas nihil atineat ad matrimonij essentiam, ut ex antedictis auctis intelligitur. Et vero quantitas & qualitas rei, ad essentiam contractus qui circa eam celebratur, spectat hoc nomine, quod in illo habeatur ratio præcij rei, quod quidem ex quantitate & qualitate eiusdem rei, non autem ex sola substantia ipsius, sumitur.

98. Alterum est, quod quamuis duos tantum errores solcant Doctores assignare, quibus matrimonium redditur inualidum, nempe errorem circa personam, & errorem circa conditionem feruitutis: peccant tamen alij contingere, qui per defectum consensus reddat matrimonium inualidum: ut quando vna persona existimat alteram consentire nec consentit: tunc enim matrimonium esse inualidum habetur ex cap. Tua nos De sponsal. Item in casu, quo aliquis ex ignoratione iuris, vel consilio Confessarij deceptus, existimat matrimonium esse vbi non est, ex eoque errore ratum habet illud ipsum antea factum, quod reuera inualidum erat tanquam contractum: v. g. per metum grauem, vel per errorem circa personam: neque vlla ratione ratum habiturus esset, si inualiditatem sciisset. Nullum enim est in conscientia tale matrimonium, ut sentiunt Franciscus à Victoria in releq. De matrimonio parte i. in fine, Angelus Matrin. 2. §. 17. Syluest. Matrimonium 4. quest. 10. Rationem duplicem à Victoria reddit. Altera est, quod errore deceptus, non sit in tali casu quidquam noui agere, sed tantummodo ratum habere quod putat iam actum esse. Cum igitur matrimonium antea nullum reuera fuerit, postea quoque nullum erit. Altera est, quod is error sit circa aliquid, quod est de essentia matrimonij, nempe circa consentum (ad illius constitutionem penitus necessarium) ob rationem quam includit contractus) cui nihil tam est contrarium quam error, ex lege, si per errorem, ff. De iurisdic. tione omnium Iudicum. Iam in casu proposito, error ex eo contingit, quod existimatum sit, matrimonium ibi reuera esse, vbi non erat. Enimvero talis hortandus est, ut ad vitandum scandalum retineat coniugem, adhibeatque novum consensum; quod si nollet, non videretur in conscientia cogendus.

CAPVT XV.

De impedimento ineptie, seu impotentie ad carnalem copulam.

SUMMARIUM.

- 99 Iure naturæ impotentia ad carnalem copulam impedit matrimonij validitatem. quodque ea sit duplex, naturalis & aduentitia.
- 100 De eo, quod talis impotentia debeat esse perpetua.
- 101 Carnalis copula coniugalis, ad matrimonij consummationem, requiritur ut vir semen virile effundat in vas feminæ: quod cum non potest, incapax est matrimonij.
- 102 Variorum casuum decisiones inde deductæ.
- 103 Sterilitas non facit incapacem matrimonij, cum qui capax est præditæ copulæ.
- 104 Impotentia perpetua ad copulam coniugalem ex quacumque causa proveniat, facit incapacem matrimonij: & signa prominentis ex maleficio acrem dia aduersus eam.
- 105 In dubio quod vincit non potest, præsumitur pro matrimonio: & quatenus peccet qui contrahit matrimonium dubitans an impotens sit.
- 106 De triennio experientie, quod ipsum non requiritur ad determinandum quando impotentia ad copulam perpetua esse satis cognoscitur.
- 107 Quod idem triennium requiritur, cum incertum est, impotentiam esse perpetuam: & a quo tempore ipsum sit computandum.
- 108 Coniux recedens à coniuge ob impotentiam, si id fiat ante experitum triennium experientie, revocari potest: non item si post.
- 109 Post consummationem ob impotentiam matrimonium, si in eo erratum esse deprehendatur, idem restitutum est.

VIR naturalis, qui impotens est ad carnalem copulam, impeditur matrimonium contrahere: quamvis enim copula ipsa non sit de matrimonij essentia, potestas tamen & obligatio ad illam est de eadem essentia. Unde sicut in aliis contractibus, ille iure naturæ inualidus est, quo quis obligat se ad id, quod præstare, non est in ipsius potestate: sic matrimonium inualidum est, quando is qui illud contrahit impotens est ad solvendum coniugi debitum copulæ coniugalis, ad quod reddendum se obligat. Pro quo facit quod impossibile non sit obligatio, ff. De regulis iuris: in mo ut habet regula sexta eodem titulo in 6. nemo possit ad impossibile obligari. Iam duplex esse potest talis impotentia: vna naturalis, quæ ex causis naturalibus oritur, siue per excessum, siue per defectum. Altera ab aduentitia, quæ opera dæmonis vel hominum, vi adhibita contingit. Illa significatur nomine frigiditytis quam soli viro accidere omnium sententia esse habet Sanchez lib. 7. d. sp. 92. sub initium. Aduentitia autem significatur nomine maleficii. Atque ij, qui priore impotentia laborant, frigidi: & qui posteriore, maleficii dicuntur in Decretalibus, titulo De frigidis & maleficiis: vbi hæc materia tractatur, ut & in decreto Gratiani 33. quest. 1.

Vtraque autem duas conditiones requirit ut matrimonij validitatem impediatur. Prior est, ut præcedat matrimonium ipsum. Nam subsequens non dissolvit illud, ex cap. Hi qui matrimonium 32. quest. 7. Et ratio est, quia matrimonij vinculum indissolubile est, ut habitum est in præced. cap. 4. Habere autem locum hanc conditionem, etiam si matrimonium ratum sit tantum nec consummatum, Sanchez lib. 7. disput. 102. ex eo confirmat, quod in eodem capitulo dicitur generaliter ob impotentiam superuenientem non posse coniugia solui: magnamque auctorum multitudinem in eandem sententiam refert. Ex quo in seq. disput. 103. aduerte, in dubio. An impotentia præcesserit: præsumitur præcessisse cum fuerit naturalis: secuta vero esse, cum fuerit accidentalitatis, ut ex maleficio proveniens. Ratio est, quod qualitas quæ est à natura, merito semper inesse creditur. Aduentitia vero non item, nisi contrarium probetur: quia præsumptio in dubio, militat pro qualitate naturali, qualis est potestas coeundi excludens dictam impotentiam. Quod

vide

vide plenius declaratum apud eundem authorem ibidem conclus. 5.

100. Posterior conditio est, vt talis impotentia sit perpetua, nam temporalis non reddit matrimonium inualidum, ex cap. Fraternitatis De frigidis & maleficiatis. In quo omnes conuenire Sanchez loco citat. num. 2. notat. Dicitur autem perpetuum impedimentum ex eod. cap. Fraternitatis (cuius declarationem ipse Sanchez late persequitur lib. 7. disputat. 93. quaestio. 2.) quod sint diuino miraculo, vel certe sine mortis periculo remoueri non potest humana opera. Adde aut sine periculo peccati mortalis, quod est malum maius morte corporis: quale periculum contingeret cum maleficio auferri non posset sine alio maleficio. Quod si posset impotentia ipsa auferri sine vitæ periculo, quamuis non sine graui cruciatu (de qua re Sanchez in ead. disp. 93. quaest. vltima) talem dolorem coniunx impotens pati teneretur: & ex charitate ne exponeret alterum coniugem periculo fornicationis: & ex iustitia, quia eo ipso quod se obligauit ad soluendum coniugale debitum: consequenter obligauit se ad illa quæ necessaria essent ad eum finem. Adde pari ratione, teneri aliquid ægritudinis periculum subire, argumento cap. 2. De coniugio leproforum, vbi deciditur matrimonium cum leproso esse validum.

Porro ex cap. vltimo De frigidis & malefic. quando dubium est num impotentia sit perpetua an temporalis: Ecclesia solet dare triennium per quod tales coniuges cohærent, & dent fideliter operam consummando matrimonio: quo tempore elapso, si impedimentum perseueret, ipsum perpetuum esse præsumitur & consequenter nullum esse matrimonium. De qua re postea documento sexto. Quod si Ecclesia postea deprehenderit se deceptam fuisse, impedimentumve eiusmodi cessasse: cogit personam redire ad priorem coniugem iuxta cap. Requisita 33. quaest. prima. Id quod procedit siue impotentia naturalis fuerit, siue aduentitia, seu ex maleficio: prout notatum est à Gratiano in fine eiusdem quaestio. Et patet: quia eo ipso, quod impedimentum cessat vnde cumque prouenerit, constat ipsum temporale, non perpetuum fuisse: atque adeo minime reddidisse matrimonium inualidum.

Caterum quidquid necessarium sit in hac materia tractanda vsurpare verba, à quibus pudor in communi sermone abstinere suadet: de ea tamen tacere non permittit necessitas habendi illius notitiam audiendo confessiones. Ideo subiciemus aliquot documenta, quæ eandem notitiam, saltem quoad fundamenta illius, contineant.

Documenta d. proposita in eptia, seu impotentia ad copulam coniugalem.

101. PRIMVM igitur est, Ad copulam coniugalem cuius impotentia impedit matrimonij validitatem, requiri vt sponsa intra vas sponse feminæ, seu in illud semen virile effundat. Pro quo in prius memorata disput. 92. num. 7. Sanchez magnam auctoritatem numerum adfert. Probatur vero ex cap. Laudabile De frigidis & maleficiatis, illis verbis, Vt iureiurando dicit quod nunquam per carnis copulam, vna caro effici fuissent: & tunc videtur quod mulier valeat ad secundas nuptias conuolare. Quibus verbis aperte significatur ad valorem matrimonij requiri copulam, per quam coniuges vna caro efficiuntur: ad quod requiritur feminis virilis effusio, per quam perficitur talis copula. Vbi aduertet quod Sanchez addit num. 10. matrimonium non esse censendum nullum, si vir non possit totum semen intra vas fundere, sed tantum partem, quæ recepta intra id ipsum vas, sit sufficiens ad efficiendum coniuges carnem vnam. Aduertet item quod item consequenter addit, & pro quo citat magnam numeram auctoritatum, ex parte etiam feminæ nasci matrimonij impedimentum, quando ea sic arcta fuerit, vt non possit intra vas semen virili recipere: quia perinde est in hac re, siue ex parte viri, siue ex parte feminæ confurgat impotentia seminandi intra vas: atque adeo ita consummandi matrimonium, vt coniuges efficiantur vna caro.

102. Inferri autem potest, quod Sanchez in eadem disput. 92. num. 13. habet multis auctoribus citatis si coniugale foeminarum ita abominabile apparere viro, vt nullatenus possit moueri

ad coitum cum illa; nec excitare possit concupiscentiam, censendum esse tunc interuenire impotentiam perinde matrimonij impeditiuam, ac prouenientem ex maleficio: atque adeo tale matrimonium dissolui, perseuerante eadem impotentia post præmissam trisennalem experientiam, adhibitis conuenientibus medijs ad abominationem eiusmodi vincendam. Ad quæ excogitanda hortandus est vir: femina vero vt munditie, ornatu, & affabilitate se viro amabilem exhibeat.

Inferri præterea potest pari ratione inualidum esse matrimonium Eunuchi carentis vtroque testiculo; non item, si tantum altero: vt à nemine negari notat Sanchez num. 14. quia vnus testiculus potest ministerium generationi necessarium exercere perfecte, sicut aliter solus oculus videndi actum perfecte exercet. Quod autem aliqui Doctores, quos idem auctor refert num. 15. & 16. existimant etiam vtroque testiculo carentis validum esse matrimonium, iam teneri non potest. Nam præterquam quod sententia contraria, & bona ratione nititur: quod scilicet talis non emittat verum semen sed solum quamdam aquosam materiam: & plurimos habet authores, quos idem Sanchez refert in sequenti num. 17. habetur constitutio (cuius idem quoque ibidem verba refert) edita à Sixto quinto anno Domini 1587. qua generaliter declaratur, quod Eunuchus priuatus vtroque testiculo, sit & semper fuerit omnino matrimonio inhabilis, etiam sciente & consentiente femina: ita ut contractum ab eo matrimonium sit nullum, irritum & inualidum.

Permittit tamen idem Pontifex, vt iuxta antiqua iura (textus est expressus in cap. Consultationi De frigidis & maleficiatis) possint commanere tanquam frater & soror ad officia domestica (de qua re Sanchez lib. 7. disput. 97. alias eos qui iam contraxerunt; iubet vt Nuncius Apostolicus, & Prælati curent separari, si appareat non vt caste simul viuant contraxisse, sed intentione quandoque conandi ad copulam, dum in eodem lecto dormiunt aut indulgere osculis & amplexibus. Idem vero quod de talibus Eunuchis, dicendum est de cæteris, qui cognoscuntur habere impedimentum: quandoquidem ratio est eadem.

Inferri adhuc potest, quod ipse Sanchez, in fine citatæ dissertationis 92. tractat: matrimonium non esse ex eo censendum inualidum, quod femina parere nequeat sine aperto periculo mortis: aut quod foetum mortuum edere soleat. Nam hoc vtrumque accidentarium est matrimonio, neutrumque obstat quin carnalis copula interueniat sufficiens ad matrimonij consummationem, & ad coniuges efficiendos duos in carne vna.

103. Inferri denique potest, quod idem latius tractat in sequenti disput. 93. quaest. 1. Impotentiam perpetuam respectu vnus feminæ & non aliarum, sufficere ad impediendam validitatem matrimonij respectu eiusdem feminæ, & non aliarum: cum vt supponimus, sint ad copulam coniugalem habiles, non item illa. Hincque in cap. finali 33. quaest. 1. impotentibus ob maleficio, conceditur vt dissoluto priori matrimonio, ad aliud transeant, si non potuerint sanari.

SECVNDVM documentum est: Impotentem ad generandum, seu steriliter seminantem, dummodo intra vas feminæ seminare possit, censeri aptum matrimonio. Hanc communem Doctorem & certam sententiam esse ait Henriquez lib. 12. cap. 7. §. 4. in margine, littera D. Patetque ex vsu Ecclesiæ: quam dissoluisse matrimonium aliquod propter sterilitatem, nunquam auditum est. Et ratio confirmatur: quia obligatio matrimonij non est tantum ad generandum, sed etiam, secundario saltem, ad remedium concupiscentiæ per habitam coniugalem copulam. Accedit quod generalis proli non sit de necessitate matrimonij: ideo enim vir senex etiam decrepitus, cuius semen sterile est, contrahere potest, vt patet ex Dauide qui 3. Reg. cap. 1. contraxit cum Abisag Sunamitide. Adde etiam (quod Henriquez habet in eodem cap. 7. §. 3. faciens ad rem propositam, quodque late tractat Sanchez lib. 7. disput. 105.) Ecclesiæ vsu approbati matrimonium quod quis in articulo mortis eum concubina, quam nullo modo sperat se carnaliter vnquam cogniturum contrahit, vt liberos ex ea susceptos faciat legitimos. Adde

adhuc cum eodem *in sequenti* §. 4. quod femina sterilis naturali qualitate, non sit incapax matrimonij, vt patet ex illis, quæ in sacra Scriptura scribuntur, steriles contraxisse, & in senectute diuino beneficio concepisse ex viris senibus vt Saram, ex Abraham: & Elizabeth, ex Zacharia: quorum coniugia fuisse vera matrimonia, non obstante sterilitate, nemo negabit.

104.

TERTIVM documentum est: Impotentiam naturalem ad coniugalem copulam, ex quacumque causa proveniat impedire matrimonij validitatem. Nam cum ex cap. finali 33. quæst. 1. id constet de maleficio, constabit maiore ratione de impotentia naturali: & pari ratione de quacumque simili impotentia aduentitia. Confirmatur: quia quæuis talis impotentia repugnat substantiæ matrimonij, ad quam spectat traditio potestatis ad carnalem copulam facta alteri, quam constat inanem nullamque esse interueniente impotentia perpetua ad eandem copulam. Pro quo multos auctores citat Sanchez lib. 7. disput. 98. nu. 2. & obpropositam rationem, annotat talem nullitatem esse de iure naturæ.

QUARTVM documentum est: An impotentia ad copulam coniugalem sit naturale impedimentum, an factum dæmonis, seu magicæ artis virtute, cognosci experimento: nempe vt habet Henriquez lib. 12. cap. 8. §. 2. aliis in margine citatis, quando ligatus ad vnam, est potens ad alias: nisi ex aliqua naturali qualitate provenire deprehenderetur: aut quando complexum vxoris exoptat quidem, sed dum tentat accedere, exhorrescit: iudicandum est impedimentum non à natura, sed à dæmone provenire. Aduersus quod vtendum est remedio tradito in cap. finali 33. quæst. 1. sacramentalis scilicet confessionis, lacrymarum, ac ieiuniorum orationum & elemosinarum largiorum: ac etiam exorcismorum, cæterorumque ad Ecclesiasticæ medicinæ munia pertinentium per Ecclesiæ ministros exhibendorum. Abstinentiam autem est omnino à maleficijs; etiam si vltro offerantur: quia vt exhiberi, sic admitti nequeunt licite, tanquam contraria iuri, tum diuino ex *Leuitici* 19. vers. 31. *Deuter.* cap. 18. vers. 10. & *1. Reg.* cap. 28. vers. 3. Tum Ecclesiastico, ex cap. Qui sine Salvatore 26. q. 2. Tum demum ciuili ex lege Nemo, Cod. De maleficijs & mathematicis. De hac re alios citans, tractat Sanchez libro 7. disput. 94. & duabus sequentibus: & nos egimus in præcedenti lib. 17. cap. 17. ad nostrum institutum sufficienter.

105.

QUINTVM documentum est: Quando veritur in dubio. An impotentia sit vera, sitque consummatum matrimonium necne, præsumendum esse pro matrimonio ipso, quod sit validum, si adhibita sufficienti diligentia idem dubium vinci non potuerit. Ratio vero est quod potentia ad copulam, de se sit naturalis homini, ideoque is præsumatur ad eam naturaliter potens: quem si contingat se impotentem asserere, incumbet ipsi onus probandi veram impotentiam: quam si non possit (prout contingit in proposito casu) certo probare, præsumetur vt diximus pro naturali potentia, ac subinde pro matrimonij validitate. Ita docet Sanchez lib. 7. disput. 103. nu. 8. addens alia in confirmationem: sed proposita ratio nobis sufficere potest. Ex eodem vero *in sequenti* num. 10. aduerte, dubitantem sitne impotens, peccare si ad matrimonium transeat, antequam rei veritate diligenter inuestigata, dubium deposuerit. Ratio est, quia exponit se periculo celebrandi inualide matrimonij sacramentum: in eiusdem gratem iniuriam. Vnde in c. Dominus. De secundis nuptiis interdicitur transitus ad aliud matrimonium, quando non constat, sed adhuc dubium est, an prior coniux obierit.

106.

SEXTVM documentum est: Circa illud quod triennium experientia in cap. Laudabilem De frigidis & maleficis conceditur, cum post initium, nec consummatum matrimonium de impotentia deprehensa dubitatur sitne perpetua: multa esse notanda quæ Sanchez persequitur lib. 7. disput. 103. & quatuor sequentibus.

Primum est, de quo *in eadem* disp. 103. cum dantur signa necessario & euidenter ostendenda impotentiam, vt ætate esse virilia, aut esse cetera arida, aut mulierem arctam esse, aut virum per sententiam separatum esse ob frigiditatem: nullam temporis moram expectandam esse ad dissoluendum matrimonium. Ratio est, quia constante impotentia, & ideo

matrimonij nullitate, copulam permittere, esset, contra ius naturæ prohibens fornicationem. Quod si impotentia signa non sint omnino certa, sint tamen verosimiliter euidentia, nec etiam requiritur triennium experientia: sed tantum exigitur iuramentum coniugum afferentium se non posse coire: & septimæ manus propinquorum iurantium se credere eos verum dicere. Ratio est quia si impedimentum fere euidenter constet, non est opus expectare triennium, quod conceditur solum in casu dubij & obscuritatis rei. De quo tanquam decidendo in foro externo, nihil est quod pluradicamus: nisi quod tacendum non est illud quod idem auctor monet sub finem eiusdem disputationis: alter iudicandum esse de impotentia confligente ex maleficio, quam de cæteris, quia cum maleficio sit dæmonis operatio occulta & libera, non potest perinde cōstare de illius perpetuitate ac de cæteris impotentia causis quæ sunt naturales. Quocirca contentum est, vt ad dirimendum matrimonium ob impotentiam ex maleficio provenientem, non modo triennium experientia, verum etiam longius tempus à Iudice assignetur: in dicto simul consilio coniugibus, orationi vacent & operibus penitentia (congruenter cap. finali De frigidis & maleficis) vt vel sic Deus placatus coerceat dæmonem, quo desistat maleficio nocere.

Secundum est, Quando vterque coniux fatetur impotentiam, si ea sit incerta: ante matrimonij dissolutionem, desiderari triennium experientia concessum in cap. Laudabilem De frigidis & maleficis. Desiderari præterea iuramentum vtriusque coniugis fatentis impedimentum, ac etiam septimæ manus propinquorum, vel si hi desint, viciorum bonæ famæ: quia idem capitulum Laudabilem, tale quid requirit. Quæ de re late Sanchez disputat. 108. sequenti: vt & 109. de inspectione faciendâ per medicos aut matronas, quando vnus coniugum impotentiam affirmat, & alter negat: & 113. de illis matronis, quales esse debeant. Sed cum spectent maxime ad vsum fori externi: ea relinquimus apud ipsum videnda: contenti, pro intelligentia Doctorum, notare quod is habet disput. 108. num. 11. aliis citatis, iuramentum septimæ manus sic accipiendum esse, vt si vterque coniux fateatur impedimentum, cuiuslibet coniugis septem sanguinei iurent, vel is deficientibus, septem vicini cuiusque: ita ut debeant esse quatuordecim: qui tot penitentur in fauorem matrimonij, ne facile in eius dissolutione erretur. Quod si tantum alter coniux, altero negante, impedimentum fateatur soli septem propinqui fatentis iurare debent se credere ipsum dicere verum, quemad. idem habet disput. 109. num. 13. quia propinqui negantis, non sunt vocandi vt in fauorem fatentis iurent.

Tertium est: Tam in impedimento maleficijs, quam frigiditatis aut alterius defectus naturalis, triennium computandum esse à die copulae attentæ. Id quod habetur ex cit. cap. Laudabilem, vbi Pontifex decidit id ipsum triennium esse numerandum à tempore celebrati coniugij. Quod cum glossa verbo *Cel. bari*, intelligendum esse de celebratione cū attentione copulae, patet: quia cum idem triennium desinitur ad experiendam coniugis potentiam ad copulam, merito à tempore talis experientia computandū esse iudicatur. De hoc Sanchez late disput. 110. In sequenti 111. docens non esse necessarium, vt id tempus sit continuum est ad triennium complendum, oporteat interpolatum suppleri: non quidem metaphysice, quasi quodcumque breue tale tempus suppleddum sit: sed moraliter vt sufficiat illud suppleri, quod prudētis arbitrio est ita notabile, vt ob illius defectū triennij experientia, mortaliter loquendo, non censetur integra.

Quartum est: Quando nondum lapsum est ante memoratum triennium experientia, coniugem qui prætextu impotentia recessit, eogendum esse per censuram ad cohabitandum alteri, & permittendum vt talis experientia capiat: Ratio est, quia nulla datur excusatio copulae, tunc negatae, quandoquidem impotentia illa tanquam dubia, probanda est per triennij experientiam: qua proinde non premissa nulla subest causa recedendi: cogique debet recedens, redire ad coniugem, vt triennio cohabitationis, vacando copulae expleto, constet an illa impotentia sit perpetua, ac matrimonium dirimat: alioqui enim ius frustra præscripsisset triennij experimentū. Post elapsum autē idē experientia

trienni-

triennium, si contingat coniugē fugere ob alterius impotentiam, is nō potest cogi redire, donec *admissa impotentia obiecti*. n. lis decidatur argumento cap. Causam De probationibus: ubi viro negatur refutatio vxoris se monachā virginem profertis donec iudiciali sententia quid agi debeat decernatur, Pluribus tractat de hac re Sanchez *disput. 112.*

109. SEPTIMUM documentum est: Cum tres sint præcipuæ causæ impotentiae, qua matrimonium dirimitur, ad quas cæteræ possunt reduci: frigiditas viri, arctitudo foeminae, & maleficiū contingens siue in vtroque coniuge, siue in altero tantum: restaurandum esse matrimonium quando experimento deprehenditur erratum esse in illius dissolutione. Siue facta sit ob viri frigiditatem, prout habetur ex 33. q. 1. cap. 1. & 2. atque ex cap. 1. & 5. De frigidis & maleficiatis dum decernunt matrimonium dissolutum ratione frigiditatis viri, instaurandum esse si postea contingat eundem virum ad alias nuptias transire. Intelligit enim matrimonij confirmationem, prout intelligendum esse bene ostendit Sanchez *lib. 7. disput. 99. num. 3. & 4.* ubi plures alios citat: & totam eam rem plenius consequenter tractat. Siue facta sit dissolutio ob foeminae arctitudinem, prout habetur ex cap. Fraternalitatis §. 2. De frigidis & maleficiatis, per hæc verba de quadam cui aliquid tale contigit. Sententiam diuortij per errorem licet probabilem, nouimus esse prolatam, cum pateat ex postfacto, quod cognoscibilis erat illi, cuius simili committeretur, & ideo inter ipsam & primum virum dicitur matrimonium extitisse. Quare inter eam & præfatum Gu. matrimonium non esse censemus, eosque præcipimus ab inuicem separari. Ad cuius decreti plenam intelligentiam videndus est Sanchez in sequenti q. 2. Si ueltem facta sit dissolutio ob impotentiam ex maleficio, non restaurari matrimonium, si maleficius secundum contractum consumet aut fornicetur, habetur ex cap. finali 33. *quest. 1.* Id quod Sanchez ibidem *quest. 3.* tractat, limitatque tribus exceptionibus. Prima est, quando sententia dissolutionis matrimonij non est legitime lata: tunc enim debet matrimonium instaurari (vt error sententiæ dissolutionis reparatur) donec adhibeantur omnia requisita ad dissolutionem, qualia sunt triennium experientiae, & probationes legitime, seu quas ius ad id requirit: vt iuramenta coniugum & septima manus propinquoꝝ, & inspectiones cum opus fuerit. Secunda est: si impotentia sit ad omnes (quod non contingit communiter) quia talis impotentia, eadem est ratio ac prouenientis ex frigiditate. Tertia est: si vir foeminam, à qua ratione maleficii separatus est, fornicarie cognoscit: quia inde intelligitur impedimentum non fuisse perpetuum. Multa sunt quæ de eadem matrimonij restoratione tractat Sanchez in reliqua parte eiusd. disputationis, & duabus sequentibus: apud quem vt & alia, quæ tantum delibauimus accuratioris doctrinæ studiosus videre poterit.

CAPVT XVI.

De impedimento sanguinis attento iure nature.

SUMMARIUM.

- 110 Iure naturali consanguinitas impedit matrimonium: & quid sit consanguinitas.
- 111 Duplex linea consanguinitatis vtraque habens suos gradus, & quo modo.
- 112 Affinitas est consanguinitatis comes: & quo modo.
- 113 Tres modi quibus matrimonium illicitum esse potest de iure naturali.
- 114 Matrimonium contractum in 3. aut 4. gradu quomodo sit iure nature illicitum: & quomodo contractum in 1. vel 2. gradu.
- 115 Gradus in 8. cap. Leuitici prohibiti tanquam aduersantes rationi: & obiectio in contrarium cum solutione.
- 116 Iusta causa dari non potest matrimonij patris, cum propria filia.
- 117 In alijs gradibus dari potest: & qua.

Valerij Par. III. Tom. 3.

- 118 Patris cum filia matrimonium est iure nature non modo illicitum, sed etiam inualidum: & quo modo.
- 119 Diff. ultas, An idem sit dicendum de aliquibus alijs gradibus: vt de coniugio fratris cum sorore.

EX sanguine impedimentum matrimonij iure nature nascitur, quando illo iuncti, non reputantur duo, quantum ratio exigit vt per matrimonium fiant duo in carne vna, iuxta illud Genes. 2. Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Quibus verbis indicatur etiam naturali lege, matrimonij que institutio, homines per matrimonium debere alicui alteri adhæreere quam patri vel matri. Et confirmatur: quia ex natura matrimonij, mulier debet subdita esse viro, ac si. 1. ul. socia, tãquam ei par in matrimonij vsu ad liberorum procreationem: Talis autem subiectio vel societas inter parentes & filios aduersatur iuri naturali, declarato per quartum præceptum Decalogi: ex quo filij semper debent parentibus subiectionem, & reuerentiam quandam peculiarem, que cum vsu coniugij stare non potest. Id quod de se ita pater in hoc primo consanguinitatis gradu & omnes Doctores vnanimi consensu admittant (vt notat Sanchez *lib. 7. disput. 51. num. 7.*) irritum esse iure nature matrimonium, quod in eo contrahitur.

An autem idem contingat in aliquibus alijs consanguinitatis aut affinitatis gradibus, difficultatem habet: quam ex professo tractare est scholastici instituti. Quæ autem ad institutum nostrum sufficere posse videntur, paucis complectar aliquot propositionibus: quibus declaratur quando ex tali impedimento matrimonium sit naturali iure inualidum, aut saltem illicitum.

PRÆNOTANDVM est autem primo, consanguinitatē communiter definiti tam à Theologis, quam à Iurisperitis, vt Sanchez *meminit lib. 7. disput. 50.* vinculum quod oritur inter illas personas, quæ ab eodem stipite seu parente propinquo descendunt carnali propagatione. Vbi aduerte non dici simpliciter ab eodem parente, sed ab eodem parente propinquo, eo quod consanguinitas deficiat tandem cum longius progreditur: nam alioqui omnes Adami filij, essent consanguinei. Quæ de re late Sanchez *in sequenti disput. 51. quest. 2.* Quarta autem esse debeat talis propinquitas, vt matrimonium per consanguinitatem reddatur inualidum (quod tradere nostri instituti est) spectato quidem nature iure, declarabitur in hoc capite: spectato vero iure Ecclesiastico, intelligi poterit ex dicendis in sequenti titulo de eadem consanguinitate, prout iure illo impedimentum est matrimonij.

PRÆNOTANDVM est secundo, duas institui lineas consanguinitatis, singulas continentes suos gradus, per quos de prædicta propinquitate cõstet, quanta sit. Prior linea dicitur recta: secundum quam multi ab vno sic descendunt, vt inter se vnus sit ab altero procreatus: vt pater, filius, nepos, pronepos, abnepos. Quæ eadem numero, dicitur descenditium: quando à genitoribus ad genitos fit progressus: vt in exemplo proposito: ascendentium vero quando contra, fit progressus à genitis ad genitores dicendo filius, pater, auus, proauus, abauus. Posterior linea est obliqua, seu collateralis, aut transuersa, secundum quã multi ab vno stipite, id est patre descendunt, originemque ducunt: vt duo fratres, filij ipsorum, duo nepotes eorundem fratrum: id est filij filiorum tuorum & sic consequenter.

In iisdem autem lineis, ad instar scalarum, distinguuntur gradus: qui sunt habitudines distantie personarum in eis constitutarum: ex quibus cognoscitur quanta consanguinitatis distantia eadem personæ inter se differant. Nam vt in scala locus ille, in quo primum ponimus pedem, dicitur primus gradus scale, & locus in quo post illum proxime, dicitur secundus, & in quo tertio loco, dicitur tertius, & sic de cæteris: ita in linea consanguinitatis, & quæ est veluti scala ex pluribus personis subordinatis constituta: persona illa quæ primo loco occurrit, facit primum gradum: quæ secundo loco, secundum gradum: & sic deinceps.

Atque ita in recta linea descendentium, quoniam stipes est pater vel mater: & persona quæ proxime occurrit descendendo, est filius vel filia, quæ vero secundo, nepos vel

110.

111.

neptis: quæ tertio, pronepos vel proneptis: quæ quarto abnepos vel abneptis: in primo gradu est filius vel filia, & sic de aliis. In linea vero ascendentium, quia filius est filius vel filia, & proxime occurrunt pater vel mater, secundo vero loco avus vel avia; tertio abavus vel abavia; quarto proavus vel proavia: in primo gradu erunt pater & mater, & sic consequenter. Eadem ratione in linea laterali post stipitem, hoc est, patrem & matrem, primo occurrentes duo fratres, sunt in primo gradu: & secundo occurrentes duo nepotes, sunt in secundo gradu: & sic deinceps, quod plenius in sequenti titulo exponitur suo loco.

II2. **PRÆNOTANDVM** est tertio, consanguinitatis comitem esse affinitatem: matrimonium quoque dirimentem, non modo iure Ecclesiastico, de quo in sequenti titulo, sed nonnunquam iure quoque naturali, in quo nunc versamur. Contingit autem affinitas inter eos qui inter se coniunguntur, non quidem per propagationem sanguinis, sed per unionem duorum in vnam carnem. Quia enim per carnalem copulam vir & femina fiunt vna caro: inde est quod consanguinei vnus illorum, efficiuntur affines consanguineis alterius: nempe parentes, & fratres, ceterique consanguinei vxoris, efficiuntur affines mariti: & contra parentes & fratres ceterique consanguinei mariti, eodem modo efficiuntur affines vxoris; non autem consanguinei vnus coniugis idque taliter, vt in quo gradu sunt vni coniugi consanguinei, sint in eodem, affines coniugi. Sic ergo qui consanguinitate pater est, aut frater, aut avus, aut nepos sponsi, pariter est sponsæ pater, aut frater, aut avus, aut nepos sponsæ, & ita de ceteris, ad eum cognito gradu consanguinitatis in quo quis coniungitur vxori, cognoscatur simul in quo gradu affinitatis coniunctus sit marito ipsius. Et vice versa cognito gradu in quo quis viro coniungitur consanguinitate, simul cognoscatur, in quo gradu affinitatis coniungatur vxori illius.

PRÆNOTANDVM est quarto, Matrimonium posse habere duplex impedimentum iure nature. Prius est, quod facit matrimonium illicitum sed non inualidum, id est, eum quo contrahentes, peccant quidem, sed matrimonium contractum non est inualidum. Huiusmodi est impedimentum mali finis, aut iniuriæ proximi. Sunt & omnia quæ dicuntur impedimenta minora, de quibus in sequenti titulo 3. Posterius est, quod reddit matrimonium tam illicitum quam inualidum: quale est omne impedimentum maius, quo cum faciat matrimonium inualidum simul reddit ipsum illicitum: quandoquidem si inualidum est, copula consequens est fornicatio: & ita qui illud contrahunt, obligant se ad fornicationem: vnde manifestum est ipsum esse illicitum.

II3. **PRÆNOTANDVM** est quinto, Matrimonium iure nature illicitum esse tribus modis: sicut ea quæ sunt contra ius nature, sunt in triplici differentia. Nam quædam ita sunt contra ius nature, vt ob nullam causam, nullamque circumstantiarum mutationem fieri possint licita; vt mentiri, fornicari, odisse Deum, & cetera, quæ dicuntur intrinsece mala. Quædam vero sunt quidem contra ius nature, ex se considerata: tamen propter aliquam grauem causam, aut aliam circumstantiam, aliquando possunt licite fieri: vt occidere hominem, non reddere debitum, non stare promissis, non seruare votum Deo nuncupatum. Nam propter magnam necessitatem ista fiunt aliquando licita. Quædam denique sunt, quæ ratio naturalis docet minus honesta esse, minusque Reipub. vtilia: contraria vero, vt iustiora esse: talia sunt illa, in quibus proprie locum habet lex humana: quia cum lex nature ea non condemnet penitus, tanquam illicita: lex humana constituit obseruanda esse: eorum contraria; efficit plane illicita. Huiusmodi sunt pluralitas beneficiorum incompatibilium in vno eodemque Clerico: venditio officiorum publicorum, & alia non pauca.

Quid tenendum sit de proposito consanguinitatis impedimento, aliquot propositionibus explicatur.

II4. **PRIMA** propositio his prænotatis sit, Gradus siue consanguinitatis, siue affinitatis iure tantum humano pro-

hibitio, vt tertium & quartum efficit matrimonium iure naturali illicitum tertio modo, adeoque improprie: nempe illud efficiendo tantummodo minus licitum: eo nomine scilicet, quod ratio dicit honestius & Reipub. vtilius esse cum talibus gradibus non contrahere matrimonium, quam contrahere, prout in sequentibus exponetur. Vnde fit, vt Superior, qui sine causa (quod Concil. Tri. ent. sess. 24. cap. 5. De reform. matrim. prohibet) in iisdem gradibus dispensat, peccet tanquam concurrens ad id quod est minus licitum: etsi dispensatio, valide nihilominus contrahant, nisi in imperanda dispensatione vsi sint subreptione; quia, vt supponimus, per sufficientem potestatem Superioris sublatum est tale impedimentum.

SECUNDA propositio est: Primum & secundum gradum consanguinitatis & affinitatis efficere matrimonium iure nature illicitum secundo modo: hoc est, illicitum nisi interuenierit grauis causa illud contrahendi. Ad huius probationem facit, quod in citato cap. 5. Concil. Trident. præcipit, vt nunquam in secundo gradu dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam. Per quod satis indicat matrimonium in iisdem gradibus contractum, sic rationi aduersari, vt causa grauis possit illud iustificare. Censeri quoque potest facere, quod Leuitici 18. talia connubia prohibeantur tanquam aduersaria rectæ rationi. Inde enim intelligitur, quod etsi obligatio in lege Evangelica abstinendi a matrimonio in talibus gradibus, non sit ex eo, quod prohibiti fuerint in lege veteri: tamen esse illicitum iure nature in illis contrahere, quia talis contractus pro libito sine peculiaribus circumstantiis honestatis inuitis, indecentiam quamdam naturalem continet. Pro cuius pleniore intelligentia videri potest Sanchez De matrimonio libro 7. disput. 52. num. 6. 7. & 8.

Atque quod dicimus Leuitici 18. prohiberi connubia in 1. & 2. gradu tum consanguinitatis, tum affinitatis, patet: quia in recta linea consanguinitatis prohibetur matrimonium in secundo gradu; nempe aut cum nepte, & nepotis cum avia: & in linea collateralis, prohibetur matrimonium in primo gradu, nempe fratris cum sorore, siue ex vno siue ex utroque parente: & in secundo matrimonium nepotis cum amita aut matertera. In recta vero linea affinitatis, prohibetur coniugium filij cum nouerca, & patris cum nura: itemque viri cum priuigna, vel cum eius filia: ac in obliqua, coniugium cum vxore fratris, & cum sorore vxoris hac viuente, & cum vxore patris. Inter quæ coniugia contractum à patre cum filia priuigna: & contractum à nepote cum vxore patris, est in secundo gradu, reliqua in primo. De coniugio patris cum propria filia, aut nepotis cum avia sua, non fit quidem ibi expressa mentio: sed cum par sit ratio illius, ac aliorum, quæ commemorantur, censendum est pariter prohibendum.

Quod autem addimus, eadem tanquam rationi aduersaria prohiberi: patet ex eo, quod ibidem habetur contravenientem tali prohibitioni, reuclare turpitudinem parentis vel propinqui. Quod est, tale matrimonium habere coniunctam turpitudinem: adeoque iure nature esse inhonestum, & per consequens illicitum: tanquam alienum à ratione. Accedit quod sub finem eiusdem capituli 18. habeatur, Deum propter eiusmodi peccata exterminasse gentes quæ antea fuerant in terra promissionis: nam ea obligabant tantum ad legem nature.

Consequens est ex hac propositione, quæ sit vni coniugium in primo vel secundo gradu siue consanguinitatis siue affinitatis illicitum esse iure nature, non posse in illo, ne quidem à Papa dispensari: nisi interueniat causa legitima, quæ illud iustificet: cum alias maneat illicitum iure nature: neque humana dispensatio ead in id quod illicitum est tali iure: cuius institutor est Deus, cuius decretum tollere nemo potest.

Sumitur ex eadem hac propositione ratio, cur ille qui incestum commisit in primo vel secundo gradu, debeat in confessione gradum illum exprimere. Contra eam vero potest obijci, quod in cap. Gaudemus De diuor. in fidelibus, qui contraxerunt in secundo gradu, quoad eos licito, permittatur vt ad fidem conuersi in eo matrimonio permaneant. Cui obiectioni respondendum est in eadem interuenire iustam causam dispensandi cum illis, quæ in eodem cap.

attingi-

attingitur, fauorem nimirum Christianæ religionis & fidei: ne timore separationis, vitæ foemina, vel contra foemina vitæ reuocet ab illius susceptione. Vt i aduerte obiter tale matrimonium dici licitum non quidem simpliciter: sed quoad eos, seu eorum opinionem, quæ sicut & in multis alijs, erronea esse potest.

116. TERTIA propositio est: Nullam dari causam iustam contrahendi matrimonium inter patrem & filiam, aut inter matrem & filium. In hac facile consentiunt Theologi, propter naturæ legem singulorum cordibus impressam, qua abhorrent à tali matrimonio. Legendus est Sotus in 4. distincti. 40. art. 3. Vbi quamuis reprehendat Caiet. tenentem propositionem hanc procedere, etiam in casu necessitatis propagandi genus humanum, vt quando in mundo tantum superessent pater & filia: attamen pro Caiet. ipse aperte facit, quod Genes. 19. filia Loth. etiam si existimarent se in mundo solas superesse, certo tamen sciebant patrem suum nunquam esse illis confensurum in eo incestu, nisi ipsum inebriassent: quemadmodum notatum est à D. August. in lib. 22. contra Faustum cap. 43 & 44. Vnde factum illud Loth omnino damnatur in cap. Sexto die. §. Legimus, distincti. 35. & in cap. Inebriauerunt 15. quæst. prima: vbi tamen excusatur à culpa tanti criminis, ob defectum vsus rationis, quæ ebrius patiebatur. Quocirca tale matrimonium illicitum est primo modo, ex traditis num. 113. ac proinde ita illicitum, vt nulla ex causa sit dispensabile.

117. QUARTA propositio est: In alijs gradibus etiam primis, posse dari causam propter quam contractum in eis matrimonium cessatur licitum. Probatur, quia cum in mundo tantum essent fratres & sorores initio generis humani, huius propagatio, sufficiens causa fuit cur liceret fratribus sorores accipere in coniuges, quemadmodum D. Augustinus attingit relatus in cap. Cum igitur 35. quæst. prima. Quod idem est de ceteris consanguineis iudicium: cum post patrem & filium, proximus omnium gradus sit inter fratrem & sororem. Iam causæ propter quas in talibus gradibus matrimonium licitum, atque adeo dispensabile iudicari possit, sunt tres. Prima est necessitas, nempe cum non potest haberi alia vxor vt accidit in mundi initio. Et quamuis talis necessitas iam non habeat locum in priuatis personis, potest tamen aliquando haberi in magno Principe, qui nequitiam inuenire vxorem præter consanguineam quæ ipsius dignitati respondeat. Secunda est, vt seruetur vera religio: mulieres enim facile peruertunt corda virorum vt docuit exemplum Salomonis: ob quam causam parentes Iacobi ei præceperunt Genes. 28. ne acciperet vxorem de filiabus Canaan, sed de filiabus Laban auunculi sui. Tertia est conseruatio pacis & amicitia, præsertim inter propinquos. Ob quam causam idem Iacob Genes. 29. accepit duas sorores in vxores, quod prohibetur Leuit. 18. Id enim fecit Iacob Laban, ne lis inter eos oriretur.

118. QUINTA propositio est: Matrimonium patris cum filia, non modo illicitum, sed etiam inualidum esse iure naturæ. Huius ratio sumitur ex prima institutione matrimonij, facta à Deo in Paradiso. Ita enim institutum esse tunc matrimonium, vt possit esse sacramentum nouæ legis, nè pensabile signum representans coniunctionem Christi cum Ecclesia, ex cap. 5. epistolæ ad Ephes. Ad quem finem duo erant necessaria, quæ explicantur Genes. 2. Alterum est, vt homo in matrimonio relinquat patrem & matrem. Cui rei omnino repugnat vt persona coniungatur per matrimonium cum patre vel matre. Alterum est, vt per matrimonium coniuges efficiantur vna caro (ac proinde antea nõ fuerint sicut nec Christus ante incarnationem, fuit nobiscum vna caro) cui etiam rei omnino repugnat matrimonium cum proprio parente: quandoquidem proles ante tale matrimonium est re ipsa vna caro cum parente: quia est ex semine sanguineque eius. Itaque gradus cuiusmodi dicitur iure naturali efficere matrimonium inualidum: non quod rationeli natura id cognoscatur, sed quia eo ipso quod institutum est matrimonium: illi ab exordio mundi adiuncta est talis proprietates, sicut sunt & alia, quæ tanquam perfectæ à diuina lege naturali, ei naturaliter conuenire dicuntur, quales sunt requirere contrahentium consensum: non posse esse nisi vnius cum vna: nec admittere secundam vxorem vel secundum

maritum priore adhuc viuente. Vnde infertur tale matrimonium nullo modo posse Ecclesiæ autoritate fieri validum, sicut nec licitum.

An idem dici debeat de matrimonio in secundo gradu consanguinitatis secundum rectam lineam, quale est aui cum nepte: & in primo gradu: siue consanguinitatis secundum lineam lateralem, quale est fratris cum sorore: siue affinitatis secundum rectam lineam, quale est noueræ cum priuigno: controuersia est inter Theologos, quam late tractat Sanchez lib. 7. disput. 52. à num. nono. Nobis sufficere potest, quod et si pars affirmans videatur securior, negantem tamen in quam plures idem citat n. 10. non carere probabilitate, quia si tale matrimonium sit inualidum iure naturæ, id erit vel quia est eodem iure illicitum, vel quia matrimonij proprietates illi repugnat: sicut dictum est de matrimonio inter parentem & prolem propriam. At prius dici non potest: quia quamuis fieri non possit vt matrimonium inualidum sit, quia simul sit illicitum, cum copula ipsam subsequens, sit fornicatio (ideoque illud contrahentes obligent se ad perpetuam fornicationem) sæpe tamen contingit matrimonium esse illicitum, non item esse inualidum: vt quando quis illud contrahit malo fine, vel cum hæretica, aut Iudæa, aut Pagana, vel post facta sponsalia cum vna, contrahitur matrimonium cum alia, vel post factum simplex votum castitatis, vel denique contra iustam patris voluntatem, vt fecit Esau Genes. 28.

Nec etiam necesse est posterius dici: quia derelinquere patrem & matrem magis est proprium matrimonio, quam derelinquere alios parentes: cum per illud magis expresse significetur id quod spectat ad Christi cum Ecclesia coniunctionem, indicatum verbis illis Ioann. 6. Exiui à Patre, & veni in mundum. Deinde frater & soror non sunt re ipsa vna caro: quia frater non descendit à sorore, nec soror à fratre: nec item neptis cum auo est vna caro proxime & per se, sed solum remota, & per accidens: vt patet ex eo, quod filius esse possit etiam nunquam habuerit auum, quemadmodum contigit filiis Adæ. Videri potest Caiet. 2. 2. quæst. 154. art. 9. circa responsum ad 3. vbi eandem partem negantem tuetur: ex eaque concludit posse Papam, iussu scilicet de causa, cum omnibus personis coniunctis dispensare vt matrimonium contrahant, nisi cum patre & filia, & cum matre & filio. Quamquam non est vlitatum in Ecclesia vt dispensatio detur in gradibus illis de quibus controuersiam esse dicimus. Vnde magnam probabilitatem accipit sententia contraria, hoc est, in eis matrimonium iure naturæ esse irritum, quam idem Sanchez sequitur, aliquot alios in sequenti num. 11. pro ea citans, inter quos est Gregor. à Valentia tom. 4. disp. 10. quæst. 5. puncto 3. cum agit de cognatione, versus Sed tamen contraria sententia. Nihil autem referre videtur vtrum quis sequatur.

De cæteris autem gradibus nulla est controuersia, quia in linea recta vix contingere potest vt ab auis sit aptus matrimonio contrahendo cum pronepti: & in linea laterali infra primum gradum Ecclesia dispensare solet: etiam in secundo gradu: licet id fieri debeat tantum inter magnos Principes, & ob publicam vtilitatem ex Concil. Trid. sess. 24. De reformat. matrimonij cap. 5. in fine.

TITVLVS SECVNDVS.

De maioribus matrimonij impedimentis quæ turis sunt Ecclesiæ.

Quod Ecclesia possit impedimenta matrimonio apponere, quibus reddatur inualidum, certum est de fide ex Concil. Triden. sess. 24. can. 4. Pro quo facit ratio: quia dubium non est, quin pro varietate temporum & circumstantiarum, oporteat matrimonium alio atq; alio modo contrahi, vt ad eonum Christianæ Reipub. bonum conducat: ad quod tantum ad finem instituitur. Quocirca penes eum qui Reipub. Christianæ præest, summum Potestatis inquit (cuius est tali bono consuler. ex Christi commissione data Matth. 16.) esse potestatem, quando commune bonum exigit determinandi conditiones, cum quibus aut sine quibus matrimonium contrahi

nequeat valide. Id quod est matrimonio impedimenta apponere.

Obijcienti autem Deum instituisse matrimonium: & id eo impedimenta quæ ipse non apposuit auctoritatem humanam non posse apponere: respondendum est, quod cum Deus matrimonium instituerit in bonum Reip. Christianæ, noluisse illud firmum aut licitum esse, nisi ijs conditionibus, & eo modo contractum, quo ad idem bonum ex pediret secundum iudicium Ecclesiæ. De qua re videri potest Gregor. à Valent. *disput. 10. quest. 5. p. c. 1. primo*, ac etiam Thomas Sanchez *lib. 7. De matrim. disput. prima*. Quorundem & quæ sint istiusmodi impedimenta declaratur his verbis:

Ordo sacer, votum, nec non sponsalia firma.

Atque duplex crimen, quadruplex cognatio, raptus.

Sibaritina deest, etas, testes, Parochus v. s.

Quorum trium versuum singulis, tria impedimenta continentur, de quibus eodem ordine quo in illis proponuntur dicemus.

CAPVT XVII.

De impedimentis Ordinis sacri, & voti.

SUMMARIUM.

- 120 Iure canonico, sacros Ordines suscipere impeditur matrimonio iuncti iure naturali non item.
- 121 Dne conditiones requisita vi iæ & impedimentum habeat locum.
- 122 Explicatio difficultatis. An ille qui post contractum matrimonium sed nondum consummatum suscepit sacrum Ordinem teneatur ingredi religionem, & possit ad id cogi.
- 123 Solum votum solemne, est impedimentum matrimonij: idque de iure tantum Ecclesiastico.
- 124 Causa inducendi talis impedimentum.
- 125 Responsio ad fundamentum diuini per votum solemne matrimonium irritum & diuino.

120.

FVM qui iam Presbyter est aut Diaconus aut Subdiaconus, si matrimonium celebrare attemptet, illud esse inualidum (quod Sanchez tractat *lib. 7. disput. 28. quest. prior*) habetur ex cap. Presbyteris *dist. 27. & ex cap. 1. De Clericis coniugatis*, & ex cap. item 1. Qui Clerici vel vouentes, & ex cap. vico De voto in 6. & ex Concil. Trident. *sess. 24. can. 9. atque attentantes*, ipso facto in excommunicationem incurrit, habetur ex Clementina vnica De consanguinitate (cuius explicatio in Sanchez persequitur *lib. 7. disput. 48.*) & fieri irregulares, iuxta cap. 1. & 2. Qui Clerici vel vouentes. De qua re idem author in sequenti *disput. 49. & 85.*

Impedimentum autem istud non esse iuris naturæ, sed tantum iuris Ecclesiastici (pro quo auctores magno numero Sanchez *ref. et in eodem lib. disput. 28. num. 11.*) probatur: quia nec est iuris naturæ ratione Ordinis: vt argumento est quod Græci coniugati suscipiant sacros Ordines: & aliquando Subdiaconos contraxiss. habetur ex cap. Antetrennium *dist. 31.* & Episcopum olim dispensare potuisse vt Diaconi post ordinationem acciperent uxores, ex cap. Diaconi *dist. 18.* Nec item ratione voti annexi sacro Ordini: quia annexam est, sicut & obligatio recitandi horas canonicas, ex Ecclesiæ institutione, quoad solemnitatem illius: per quam tale matrimonium inualidum redditur ex ante citato cap. vico. Inde est enim, cur simplex votum castitatis, vt *ibidem dicitur*, non reddat matrimonium inualidum: nempe quod careat solemnitate: alioqui habens cetera, quibus ad continentiam adstringat. Adde quod sacro Ordini ex probabiliore sententia, annexa sit continentia iure tantum Ecclesiastico: de quo videndus est Sanchez *lib. 7. disput. 27. vbi late* quæ ad eam rem pertinent, persequitur, pro scholastico instructo, ad quod ea pertinet.

121.

Dux vero conditiones requiruntur vt impedimentum istud locum habeat. Prior est, vt ille qui accipit Ordinem sacrum, habeat vsum rationis: ante quem, si quis ordinetur,

quamuis charactere accipiat, valideque ordinetur, non obligatur ad continentiam. Quia in re vt vix contingente in praxi, non immorabimur. Videri potest Sanchez alios citans in eodem libro *supra disput. 30.* Illa vero fundatur potissimum in eo, quod votum siue sit expressum, siue tacitum, requirat plenum rationis vsum. Quod si quis iam compos quidem rationis: sed nondum pubes ordinetur, possit matrimonium inire si nolit in Ordine perseverare: apud eundem ibidem videri potest. Fundamentum vero est, quod cum votum solemne emissum in religione ante pubertatem inualidum sit, erit etiam emissum in susceptione sacri Ordinis.

Posterior conditio est, vt ille sacrum ipsum Ordinem sponte suscipiat: nam qui inuitus suscipit per metum cadentem in constantem virum quantumuis vere ordinetur, non obligatur ad castitatem, prout idem Sanchez ex inflitudo docet in *præced. disput. 29.* Fundamentum est autem, quod votum etiam expressum (& multo magis tacitum quale est sacrum ordinem suscipientis) ritum sit, si per metum cadentem in constantem virum emittatur, ex cap. 1. & cap. Cum dilectus. De his quæ vi. Hincque idem author alijs citatis infert, sic ordinatum si nolit vti Ordine, licite contrahere matrimonium, nec teneri ad recitationem horarum canonicarum. Secus si initiationem suam ratificet verbo, aut facto: vt vtens, etiam sitantem semel, Ordine accepto. Itemque si iusta fuerit compulsa, vt si urgente necessitate Prælati aliquem suum Clericum iusto præcepto compellat ad sacros Ordines promoueri: quia nullam in eo patitur iniuriam.

Occurrit autem dubium, An si quis post contractum matrimonium nec consummatum, sacros Ordines suscipiat, teneatur religionem ingredi: quod ei licet, prout habitum est in præcedenti num. 37. Atque pro parte affirmante facit, quod talis, qui castitatem vouit, non possit eam seruare nisi religionem approbatam ingrediatur. Cum enim ritulum matrimonij perseueret, tenebitur reddere coniugale debitum, quantumcumque illud exigere non possit. Pro quo videri possunt quæ habet Sanchez *disput. 99. num. 39. & 40.* vt doceat, cū ob impotentiam coeundi matrimonium dissolutum fuerit, si post deprehendatur impotentiam fuisse tantum temporariam in viro qui interea suscepit sacros ordines, ipsum esse restituendum repetenti. Verum tamen partem negantem valde probabilem facit: quod inuitum nec à Deo vocatum compelli ad ingressum religionis, sit valde durum non modo ipsi ingredienti, sed etiam religioni, quæ illum patietur difficilem & ineptum ad militandum in ea Christo, qui voluntarium sibi eligit militem, vt dicitur *15. quest. 1. c. Non est.* Vnde sub finem Extrauagantis Ioan. 22. quæ incipit Antiquæ, talis præcipitur instanter ab Episcopo moneri & induci ad huiusmodi ingressum, si que reuerit adimplere, & sponsa infiteretur petendo matrimonij consummationem, ad eam compellatur per censuram Ecclesiasticam: vbi glossa verbo *reuerit*, idem annotat contra Hostiensium, qui sensit talem cogendum esse ad ingressum religionis.

QUOD ATTINET ad votum: vt matrimonium reddat inualidum, debet esse solemne castitatis in religione approbata ab Ecclesia, quod professio dicitur. Atque tale iure diuino irritare matrimonium, sententia est plurimorum, quos Sanchez refert *lib. 7. disput. 26. num. 2.* quam sequens Henriquez *lib. 12. cap. 5. §. 3.* Illius fundamentum in hoc ponit, quod professio ipsa cum sit perfecta traditio acceptata, ac spirituale matrimonium animæ cum Christo impediatur ne quis violata priori atque nobiliori traditione, possit se formaliter tradere uxori. Præterea quod professio tradendo se Deo, & Prælato acceptanti nomine Dei, à se abdicet non tantum corporis vsum, sed etiam potestatem vtendi: ita vt ipse numeretur inter eos qui Matth. 19. dicuntur se castrasse propter regnum cælorum.

Verum hoc quoque impedimentum, sicut præcedens, tantum esse de iure Ecclesiastico, sentit idem Sanchez pluribus alijs citatis in eadem *disput. 26. sub finem*: nec immerito, quoniam id aperte sequitur ex eo quod statuitur in c. Rursus, Qui Clerici vel vouentes: nempe votum simplex castitatis non minus obligare apud Deum quam solemne votum; non dirimere tamen matrimonium contractum, quamuis

impedat

impediat contrahendum. Inde enim patet, ex solemnitate pendere quod professio seu votum solemnne castitatis, dirimat matrimonium: quæ solemnitas (sicut & approbatio religionis) cum sit tantum de iure Ecclesiastico, ex cap. vnico De voto in 6. pariter de iure tantum Ecclesiastico erit impedimentum, quo matrimonium reddit inualidum.

124. Cuius impedimenti constituendi causa fuit, quod Ecclesia adiret, nihil cum sic contrahentibus esse profectum remedio pœnarum, quibus illi subiciebantur per aliquot canones, qui habentur 27. q. 1. vt nec cum sacro ordine initiatis, remedio pœnarum quibus subiciebantur per aliquot item canones relatos distincti. 27. 28. & 31. Quapropter eadem Ecclesia ad tollendam vtriusque omnem matrimonij spem, duo hæc impedimenta instituit, quibus ipsum dirimeretur, prout ante ostensum est de impedimento sacri ordinis: & de impedimento professionis factæ in religione approbata, conlat ex cap. Meminimus, Qui Clerici vel uocentes, & ex cap. vnico De voto in 6. Tale autem matrimonium contrahere attentantes incurrunt ipso facto in excommunicationem per Clementinam vnicam De consanguinitate: de qua Sanchez videri potest lib. 7. di. 48.

125. Ad ea vero quæ Henriquez habet pro sententia contraria, respondendum est, tantum offendere quod iure naturæ illicitum sit matrimonium, quo castitatis votum violatur. Nam alioquin nimis multum probaret, nempe votum etiam simplex castitatis dirimere matrimonium: cum quoad Deum, vt ante habitum est, non minus obliget, quam solemnitas: ita ut solemnitas, quæ consistit in acceptatione voti, facta ab Ecclesia nomine Dei, de se, & quoad Deum non adferat matrimonium maius impedimentum, quam votum simplex.

Porro de eo quod peculiare est in nostra Societate Iesv, vt qui tria simplicia paupertatis, castitatis & obedientiæ vota, expleto nouitiatus biennio in illa emisit, sit incapax matrimonij, ab ipsoque contractum sit inualidum. Videri possunt Henriquez lib. 12. cap. 5. §. 5. & 6. ac Gregor. à Valent. romano 4. di. 10. q. 5. puncto. 3. vbi de impedimento voti. Nobis sufficit autoritate Apostolica id esse definitum à Gregorio 13. bulla quæ incipit Ascendente Domino: edita anno à Christo nato 1584. octaua calend. Iunij.

Delicentia vxoris requisita vt vir licite promoueat ad sacros ordines, vel confirmato iam matrimonio possit licite religiosus fieri, & vicissim delicentia viri, vt ipsius vxor licite fieret religiosa, tam multa occurrunt dicenda vt compellar ea relinquere videnda apud Thomam Sanchez lib. 7. vbi ea persequitur abunde à di. 32. ad 41. vsque. Id enim videtur consultius quam prolixitate nimia, fastidium parere in re cuius vsus est admodum rarus.

CAPVT XVIII.

De impedimento sponsaliorum seu publicæ honestatis.

SVMMARIVM.

126. Diversitas huius impedimenti secundum ius antiquum, & secundum nouum Concilij Tridentini.
127. Quod defectus omnino occultus, si cetera de iure requisita adsint, non obstat quin sit locus huic impedimento.
128. Quatenus sponsalia de presenti inducant istud impedimentum.
129. Quatenus idem inducant sponsalia conditionata, aut contracta à parentibus nomine filiorum, aut de presenti ab imuberibus.

126. Ante Concilium Trid. sponsalia, seu promissiones futuri matrimonij etiam inualida, dummodo nou ob defectum consensus, impediabant dirimebantque matrimonium vsque ad quartum gradum ex cap. Sponsam, & cap. Ad audientiam De sponsalibus, & ex cap. vnico eod. tit. in 6. Eo nimirum modo quo dicitur postea de gradibus affinitatis: cuius species quædam est, propinquitas ea, quæ ex spon alibus nascitur inter sponsum & consanguineos sponsæ, & vice versa inter sponsum & consanguineos sponi. Ipsum autem Concil. Trid. sess. 24. cap. 3. De reform. matrimonij duo statuit: quorum prius est, nulla sponsalia matrimonium impedire nisi valida essent. Posterius vero, neq; sponsalia valida dirimere matrimonium ultra primum affinitas gradum.

Itaq; nunc temporis, qui sponsalia valide contraxit, si nolit vel non possit complere matrimonium promissum, nequit in vxorem accipere sponsæ matrem vel filiam: poterit autem accipere quemcumq; aliam ipsius consanguineam, nisi aliud impedimentum obstat quam sponsaliorum. Similiter nec sponsa potest accipere sponi sui patrem, vel fratrem, vel filium, potest autem accipere quemcumque alium ipsius consanguineum. Qua de re late Sanchez lib. 7. De matrimonio disput. 68.

127. Aduerte autem primo, Quando sponsalia censentur de iure valida, eo quod nullum iuris impedimentum intercedere obseruetur: sed inualida sunt reuera, ex defectu interioris consensus, locum esse huic impedimento, quamdiu talis defectus non manifestatur sufficienter ad fidem faciendam in foro externo. Ratio est, quia cum nihil ad sponsaliorum validitatem in exterioribus deest omnino: solusque consensus internus ad eam desideratur: tantum scandalum, tantaque inhonestas exurgit ac si vero animo eadem sponsalia contracta fuissent. Qua de re pluribus Sanchez ibidem num. 13. & 14. Addens in 15. idem pari ratione dicendum esse quoties sponsalia essent nulla, ex quocumque alio defectu occulto: vt ex interno voto castitatis, aut non nubendi. Quod vero perpetuum sit hoc impedimentum, ita ut minime extinguatur siue sponi siue sponsæ morte, idem notat in sequenti num. 20. Quod quidem videtur factis indicari in supra citato ca. Sponsam, illa formula loquendi: Nullus aliquo modo potest sibi matrimonium copulare.

Aduerte secundo, cõsequentes esse ex hoc impedimento: eum qui cum aliqua contraxit sponsalia, & postea cum sorore ipsius contraxit de præsentibus, teneri relicta posteriore, si nondum eam cognouerit, priorem ducere: quia cum eadem contractum matrimonium est nullum. Dixi Si nondum cognouerit: quia ex secuta copula impedimentum matrimonij, erit affinitatis de quo in sequenti cap. 20. sect. 2. videri potest Sanchez in eadem disput. 68. num. 24.

128. Aduerte tertio, quod late tractat Sanchez lib. 7. disput. 70. Quoad sponsalia quæ dicuntur de præsentibus, suntque matrimonium ratum non consummatum, nihil esse immutatum à Concil. Trident. prout declarauit Pius V. in bulla quæ incipit Ad Romanum, edita anno Domini 1568. calend. Iunij; ita ut adhuc per cap. vnicum De sponsalibus in 6. ex matrimonio rato non consummato, quantumcumque inualido, istud impedimentum publicæ honestatis dirimens matrimonium vsque ad quartum gradum vigeat: nisi inualiditas esset ex defectu consensus, eoque manifesto: qualis est in pueris nondum capacibus doli, & in amentibus: aut qui probatur sufficienter ad fidem faciendam in foro externo: vt cum ostenditur contractum esse per metum cadentem in constantem virum, aut esse erratum in persona, cum præberetur: aut non fuisse in personam determinatam prout exigit consensus ad matrimonium requisitus: cum talem exigat etiam ad sponsalia habeatur ex eodem cap. vnico. In cuius proinde sine statuitur istiusmodi impedimentum non oriri ex sponsalibus incertis: qualia sunt: si quis Titio dicat, Promitto me in vxorem accepturum vniam ex duabus filiabus tuis. Talem vero defectum: quando latet, non sufficere ad impedimentum istiusmodi excludendum, ostendi potest eadem ratione qua paulo superius idem ostensum est quoad sponsalia de futuro.

129. Aduerte quarto, ex eodem cap. vnico §. finali, hoc impedimentum non oriri ex sponsalibus conditionatis, antea uentum conditionis: ob defectum scilicet cõsensu qui suspenditur vsque ad eundem aduentum. Id quod annotans Sanchez in sequenti disput. 69. addit primo, adueniente conditione, sicut sponsalia redduntur absoluta, & habent consensum perfectum, ita & inducere istud impedimentum publicæ honestatis. Secundo, sponsalia pendente adhuc conditione inita cum sorore illius; quæ sub conditione desponsata fuit, non inducere istud impedimentum, quia sunt nulla: vt pote quæ seruari non possunt absque peccato, quo contra iustitiam promissio prius legitime facta violatur. Terti, vt hæc procedat, conditionem debere esse de futuro, quia de presenti aut præterito non suspendit consensum expectatione. Item esse contingentem: quia necessaria, habet de presenti effectum certum: vt cum dicitur Ducã si fol

cras oriatur. Itemque esse possibilem & honestam, quia impossibile & turpis habetur pro non adiecta. Ac demum talem esse quam ipsa sponsalia non includant, ne quidem tacite: cum alioqui frustra apponatur: vt si dicatur Ducam te si vixero, aut si consenseris, nec enim aliter potest ducere.

Aduerte quinto, nec oriri ex sponsalibus contractis à parentibus nomine filiorum sine consensu ipsorum, iuxta cap. vnicum §. finali De desponsatione impu. in 6. Secus vero si iidem filij consenserint siue expresse siue tacite: vt si presentes fuerint: nec, cum iam essent doli capaces, contra dixerint, ex eod. cap. §. Porro. De qua re Sanchez in preced. disput. 68. num. 18. & 19.

Aduerte postremo istud ipsum impedimentum oriri ex matrimonio per verba de presenti contracto inter impuberes, aut inter puberem & impuberem, in quo malitia non supplet ætatem: quia si nullum aliud interueniat impedimentum validitatis, tale matrimonium vim habet sponsaliorum ex eod. cap. vnicum §. 2.

CAPVT XIX.

De impedimento duplicis criminis puta homicidij & adulterij.

S V M M A R I V M.

130. *Due conditiones communes homicidio & adulterio, quo ad effectum huius impedimenti, & res propria homicidio.*
 131. *De conditione, vt homicidium fiat ad finem contrahendi matrimonium, an sit necessaria.*
 132. *Ex quo adulterio impedimentum istud oriatur.*
 133. *Differentia in hac re inter homicidium nudum, & homicidium coniunctum cum adulterio.*
 134. *Conditiones requisite vt hoc impedimentum oriatur ex adulterio coniuncto cum matrimonio inito cum adultera, aut cum promissione de inuicem facta ei adhuc viuente propria adulteri vxore.*
 135. *De ea, quod adulterium debeat esse verum.*
 136. *De alia, quod promissio matrimonij debeat expressa esse signo: & quid si non ex animo sed fide id fiat. Quid item, si promissio sit conditionata.*
 137. *Responsio ad dubia, An ad hoc impedimentum requiratur, vt promissio matrimonij sit iurata: & An requiratur vt sit reciproca.*

130. **C**RIMINA homicidij & adulterij quoad effectum impedimenti matrimonium conueniunt in duobus. Vnum est, quod non impediunt si animo tantum aut cogitatione non autem opere compleantur. Alterum est, de quo alij citatis Sanchez lib. 7. disput. 78. num. 21. quod non impediunt cum quacumque persona, sed solum cum ea, quæ conscientia fuit & particeps talis criminis: homicidij inquam aut adulterij.

S E C T I O P R I O R.

De impedimento homicidij.

Impedimentum homicidij habetur ex cap. 1. ex cap. Super hoc, ex cap. Significasti De eo qui duxit in matrimonium, & ex cap. 1. De conuers. infidelium. Aliquot autem conditiones requirit vt fortiaur effectum suum dirimendi matrimonium.

PRIMA est, vt occisio sit non cuiusuis hominis; sed coniugis, hoc est, vt maritus occiderit vxorem, vel etiam vxor maritum, prout multis citatis docet Sanchez in eadem disput. 78. num. 8. Nec refert siue per se occiderit, siue per alium; consulendo, vel iubendo vt in preced. num. 5. idem multis quoque citatis, docet argumento cap. primi, De conuers. infidelium. Non sufficere autem ad ducendum istud idem impedimentum, vt quis ratum haberit quod factum est, si nihil ad illud contulerit: idem num. 6. plures item citatis, bene probat: quia iura memorata, ad hoc impedimentum requi-

runt machinationem ad necem coniugis interendam: quæ machinato interuenire non potest nec iam illata. Aduerte vero, quod ille subiungit num. 7. ad hoc ipsum impedimentum inducendum requiri, vt machinatio effectum fortiaur: quia in cap. Si quis viuente 31. quæst. 1. vbi illud statuitur, aperte exigitur actus consummatus illis verbis. *Occidisse notetur.*

SECONDIA conditio est, vt amba illæ personæ, quæ matrimonium post peractam eadem contrahunt, in eam conspirauerint. Nam si sola coniugis machinata est eadem viri, altera persona non conspirante: vel eadem persona sola machinata est abque conspiratione coniugis præfate, matrimonium potest esse validum, nisi adulterium interuenierit. Quam esse communem Canonistarum sententiam ad cap. Super hoc, De eo qui duxit in matrimonium, notat Nauar. in Enchir. cap. 22. nu. 46.

TERTIA conditio est, vt non tantum facta sit eadem coniugis, & amba personæ illam machinatæ sint: sed etiam id fecerint eo fine, vt postea matrimonium inter se contraherent. Hanc negant quidem plerique, quos refert Sanchez in eadem disput. num. 13. Sed multo plures eam affirmant, ibid. ab eodem autore memorati. Probatur vero: quia ratio & finis inducendi tale impedimentum fuit, ne coniugis coniugem vita priuaret ad fruendum coniugio alterius personæ, quam deamaret. Quæ ratio non habet locum quoties coniugis interfectio non tendit eo, vt aliud matrimonium incatur inter personas machinantes: adeo vt supra istud ipsum impedimentum inducentia non extendatur ad hunc casum. Si obijcias, non dari textum expressum per quem id ostendatur. Respondetur sufficere vt id possit colligi: sicut colligitur ex cap. Si quis viuente 31. quæst. 1. illis verbis: occidisse notetur. Nam vt bene ait Sanchez illa dictio *Notetur*, inuit malitiosam mortis coniugis procuracionem infamia dignam: qualis maxime est ea, quæ dirigitur eo, vt matrimonium cum adultera contrahatur. Addit idem num. 14. sufficere in hac re vt alter ex machinantibus, matrimonium intendat. Et subsequenter ex proposito conditione colligitur tum alia, tum quod non sit locus huic impedimento, si coniugis & adulterans cum ipso, inter se iurati communi consensu alterum coniugem, non vt matrimonium inter se ineant, sed vt liberius vacent libidini, aut ob alium finem.

Cæterum sententia eorum qui propositam conditionem negant, procedere potest quoad forum externum, vt idem Sanchez ibid. num. 19. annotat. Quando enim amba personæ machinatæ sunt mortem, illæque postea matrimonium inter se contrahunt, iudex merito potest præsumere, quod machinatæ sint intentione postea contrahendi nisi ex magnis coniecturis opposita intentio probetur. Quoad forum conscientie autem non potest procedere, dato quod talis intentio vere non aduerit: quia in eo foro non statur præsumptio, sed veritas. Addendum adhuc est obiter: huic impedimento non subijci quidem infideles, cum sit solo iure Ecclesiastico inductum. Nihilominus ex cap. 1. De conu. infidel. habere locum, quantumcumque altera persona tunc fuerit infidelis, cum eadem est facta: ita vt si eadem postea ad fidem conuersa cupiat matrimonium contrahere cum altera persona, particeps illius sceleris, iam tunc Christiana, non possit sine dispensatione.

S E C T I O P O S T E R I O R.

De impedimento adulterij.

DE adulterio prout est alterum crimen dirimens matrimonium agitur 31. quæst. 1. & extra, titulo De eo qui duxit in matrimonium eam quam polluit per adult. Aduertendum est autem ex cap. Significasti eodem titulo, simplex adulterium non efficere matrimonium inualidum, ne quidem contractum inter personas, à quibus illud commissum est. Vt igitur matrimonium inualidum sit ex adulterio oportet huic coniunctum esse vnum ex tribus his peccatis: nimirum quod persona adultera interficiat coniugem, vt postea ducat eam cum qua adulterium commisit, ex cap. Si quis viuente, in citata quæst. 1. & ex memorato cap. Significasti, & ex cap. 1. & 3. eodem tit. Vel quod persona

adultera

adultera, viuente legitima coniuge celebret matrimonium per verba de presenti, cum persona quam adulterio polluit, ex cap. Cum haberet, & ex cap. finali eodem ad huc tit. Nec fecerit vtrum adulterium præcesserit eam matrimonij celebrationem, an secutum sit ex eodem cap. finali. Vel demum quod adultera promittat viuente adhuc coniuge (et si non intendat hanc interficere) se eodem coniuge mortuo illam ducturam, ex cap. Relatum in cit. quæst. 1. In quibus tribus casibus adulter sic impediatur cum sua adultera contrahere: vt tamen non impediatur contrahere cum alia persona, iuxta cap. Ex literarum, titulo prius memorato: sic quidem aliud impedimentum non obstat. Adulterum autem esse intelligendam non tantum maritatum sed etiam solutam, satis intelligi potest ex cap. fin. De eo qui duxit in matrim. &c.

133. CIRCA PRIMVM casum autem in quo sic cades coniugis, aduertendum est differre in hac re inter homicidium coniunctum cum adulterio & homicidium solum, quod quando homicidium coniugis est solum sine adulterio, ad efficiendum matrimonium consequens inualidum, opus sit vt ambæ personæ illud contrahentes, machinatae sint in cum in eum tale homicidium: vt in casu cap. 1. §. primo De conuers. infidelium. Quando autem homicidium est coniunctum cum adulterio, sufficit alteram tantum personam, altera necesse, machinatam esse huiusmodi mortem, vt ex cap. Si viuente & cap. Significasti ante memoratis, satis liquet. Quæ de re latius Sanchez *disput. 78. num. 9.* Addens num. 12. requiri (quod habetur ex cap. 1. & cap. Veniens De eo qui duxit in matrimonium,) vt illud adulterium homicidio coniunctum, notum sit vtrique contracturo matrimonium, alioqui non interuenit illud impedimentum: vt si vir coniugatus adulteretur cum soluta: quæ credit ipsum etiam esse solutum: hicque vt illum ducat, occidit propriam vxorem, non impediatur ducere: quia adulterium fuit ignoratum a tali femina: respectu proinde cuius, non fuit formaliter adulterium, sed tantum respectu vxoris, cui adulter fidei fregit.

Videri potest idem author in sequenti *disput. 79. numero 31. & aliquot sequentibus.* Vbi inter cætera addit præterea Ad istud impedimentum sufficere, si fides coniugis aut matrimonium in eam ante illam notitiam, & ea habita accedat copula: non vero si ante notitiam copula habeatur: & post eam detur fides, aut matrimonium de facto contrahatur. Secundo, in hac re notitiam censei adesse, non modo cum certitudo, sed etiam cum probabilis opinio adest: ignorantiam vero quæcumque, nisi sit dolosa, ad eam dem sufficere. Tertio, quando à persona coniugata contractum est matrimonium cum soluta, matrimonium illius ignorante, in optione esse eiusdem ignorantis, illum mortua vxore ipsius, cogere vt denuo secum ineat matrimonium, ex cap. 1. De eo qui duxit in matrimonium.

134. CIRCA DVOS vero alios casus aduertendum est, diuersas condiciones requiri vt in illis hoc impedimentum contingat. Prima est, vt peccato quod in illis committitur, contrahendo vel promittendo matrimonium, debeat semper adulterium esse reipsa coniunctum cum effusione seminis in vas. Hæc habetur ex ante cit. cap. finali, vbi glossa ad verbum *Cognouit*, eam notat. Addens esse cum eadem conditione intelligenda omnia iura, quæ statuunt vt nullus ducat in matrimonium illam cui dedit fidem de ipsa ducenda post mortem vxoris, vel cum qua contraxit de facto. Videri potest Sanchez in ead. *disput. 79. nu. 2. & duobus sequentibus.*

Secunda conditio, de qua idem author *ibid. consequenter*, est: vt adulterium & matrimonium data fides, aut contractus de presenti, simul concurrant viuente adhuc coniuge, ex eodem cap. finali: vnde non contrahitur hoc impedimentum, si data quidem est à viro fides viuente adhuc legitima vxore, sed copula post eius mortem est habita: aut è contra copula ante mortem vxoris est habita, & fides post eam data est.

135. Tertia conditio est, vt adulterium sit verum. Nam non inducitur hoc impedimentum, quando non est verum adulterium, etiam si verum esse existimetur: vt quando præcedens matrimonium putabatur verum sed non erat propter aliquod latens impedimentum. Pro hæc Sanchez *disput. 78. nu. 20.* aliquot auctores citat: & rationem adfert: quia

iura inducentia hoc impedimentum requirunt coniugis occasionem & adulterium, quæ ambo vere deficiunt vbi veritas matrimonij desideratur.

Quarta conditio est, vt matrimonium, quod in hac re debet præcedere, sit validum, argumento cap. 2. De eo qui duxit &c. Videndus est Sanchez in *disput. 79. num. 30.* Et addendum ex eodem in præced. nu. 6. vnum idemque matrimonium esse debere, quo durante, adulterium & fides data concurrunt. Ideoque si quis duas vxores habuerit, & tempore prioris fidem dederit: adulterium vero commiserit tempore posterioris, non exurgit hoc impedimentum: propterea quod contrahendo cum posteriore vxore, recessit à fide data adultera tempore prioris vxoris, & per consequens tempore posterioris commisit adulterium, non habens coniunctam fidem datam de contrahendo cum adultera matrimonio: ideoque insufficientis ad reddendum matrimonium inualidum. Quod idem est dicendum, si ante adulterium admissum, fides data eodem matrimonio durante iã sit soluta per vtriusque contrahentis remissionem, nondum secuta copula, quæ postea casu aliquo subsecuta est quidem, non tamen iterata fide prius data. Sicque fides data, tanquam extincta & adulterium non concurrunt simul durante eodẽ matrimonio, quod necessarium est ad istud impedimentum.

136. Quinta conditio est, vt promissio cuius concursu cum adulterio inducitur hoc impedimentum, sit expressa signo externo: alioqui enim manens alteri ignota, nullum creat ei periculum machinandæ mortis coniugis, & per quod cauendum institutum est istud impedimentum.

Dubium autem est, An si cù tali signo promissio sicte fiat & concurrat adulterium, contingat hoc impedimentum. Atque in vtramque partem Sanchez auctores adferens in eadem *disput. 79. nu. 10.* affirmantem sequitur bona ratione nempe quod ideo impedimentum istud sit in ductum, ne spe futuri matrimonij sumatur ansa captandæ mortis coniugis. Quæ causa perinde militat promissione existente sicte, ac existente vera, respectu eius qui fictionem plane ignorat. Secus esset autem, si ex modo externo promittendi satis colligeret sicte ac ioco promissionem eam fieri, quia ei non credes, nec speraret inde matrimonium, nec coniugis mortem ideo machinaretur.

Eadem ratione nititur quod idem aliquot sequentibus numeris tractat: ad inducendum hoc impedimentum promissionem matrimonij conditionalem sufficere. Nam per eam fides veredatur, & promittens obligatur ad nõ resiliendum donec conditio defecerit: Vnde ex ea concipitur spes futuri matrimonij: & ideo præbetur ansa machinationis mortis coniugis. Quod tamen aduerte non habere locum quando conditio apposta defecit antequam adulterium committeretur: aut quando ex modo promittendi sufficienter apparet ioco & sicte sub ea conditione fidem dari: aut demum quando conditio est inanis, qualis est si mortua sit vxor mea, & ipsa viuit. De quibus idem author pluribus.

137. Alterum dubium est An ad idem impedimentum sufficit promissio simplex nec requiratur vt sit firmata iuramento. Allatis autem in vtramque partem authoribus & rationibus per fundamentum antea tactum, resoluit Sanchez simplicem promissionem posse sufficere, sicut potest ad creandum periculum coniugis interficiendi, spe futuri matrimonij. Videndus est *numero 28. & 29. eiusdem disput. 79.*

Tertium dubium est, An hoc impedimentum requiratur vt promissio matrimonij sit mutua, id est, vt vno promittente, persona cui promittit, repromittat. Hoc allatis prius in vtramque partem authoritatibus & rationibus Sanchez *ibid. num. 19. & 20.* pro explicatione subsequenter statuit has conclusiones. Prima est, ad hoc impedimentum non sufficere promissionem alterutrius, nisi ab altero acceptata sit. Nam sine acceptatione non est promissio, quam iura requirunt, habentem rationem pacti, quod exigit *consensum duorum*, sed tantum est pollicitatio. Secunda conclusio est, sufficere promissionem acceptatam nec opus esse repromissione. Ratio est quod illa sine hac, sufficiat ad præbendam ansam interfecionis coniugis spe futuri matrimonij: nec iura statuentia hoc impedimentum inueniantur repromissionem desiderare. Tertia est, in hac re taciturnitatem in eius cui promittitur, nullatenus habendam esse

accepta-

acceptationem. Ratio est: quia potius habet rationem repellitionis eiusmodi promissionis, quae nociva est acceptanti: utpote inducens matrimonij impedimentum, & grauis peccati maculam, prout deciditur in cap. finali, De eo qui duxit in matrimonium.

Supereft notandum, impedimentum istud habere locum, etiam si occisio coniuncta sponsioni matrimonij, sit vxoris à marito deprehensa in adulterio: quoniam talis quoque occisio peccatum est homicidij, ex cap. Interfectores, cap. Quicumque, & cap. Admonere 33. quaest. 2. Ratioque est: quia nemini licet vindicare se propria auctoritate.

CAPVT XX.

De impedimento quadruplicis cognationis.

SVMMARIVM.

- 138 *Quae sit ea quadruplex cognatio.*
 139 *An quem vsque gradum consanguinitas impediatur matrimonij v. l. iudicatur.*
 140 *Quaedam aduertenda circa cognationem consanguinitatis.*
 141 *Diuersa ratio computandi gradus eiusdem, secundum ius canonicum, & secundum civile.*
 142 *Modus iudicandi quoto gradu aliqui inter se distent secundum ius canonicum.*
 143 *Corollaria quae ex eodem modo deducuntur.*
 144 *Gradus affinitatis eodem modo ac consanguinitatis sunt computandi.*
 145 *Ex quibus contrahatur affinitas dirimens matrimonium.*
 146 *Ad eam contrahendam requiritur carnalis copula siue licita siue illicita.*
 147 *Rescriptio per Concilium Tridentinum facta quoad gradus affinitatis proueniens ex fornicatione: & quo modo ibi debeat sumi nomen fornicationis.*
 148 *Cognatio spiritalis dirimens matrimonium oritur tantum ex baptismo & confirmatione, varietate distinguitur secundum ius antiquum.*
 149 *Secundum ius nouum Concilij Tridentini quibus personis contingat talis cognatio, quodque ea non transfundatur à viro in vxorem, nec contra.*
 150 *Nec item contrahatur inter eos qui simul suscipiunt vnum & eundem infantem: & qui in hac re nomine parentum intelligantur: quodque hoc ipsum impedimentum sit perpetuum.*
 151 *Concilij Tridentini statutum de patrinis, & quid in eis requiratur ad contrahendam hanc cognationem.*
 152 *Quod statutum habet locum in confirmatione sicut in baptismo: & quid iuris de iis qui funguntur officio patris, ad quod non sunt deest nati, aut sunt contra ius distina.*
 153 *Quid item iuris de iis, quos Parochus baptizaturus aut in se repellit, aut contra ius admittit, aut ipsemet designat.*
 154 *Episcopus licentiam dare non potest ut plures quam duo diuersi sexus sint patris eiusdem: & quanto incurritur hac cognatio cum baptismo & illius solemnitas non sunt simul.*
 155 *Intentio requisita in patrinis ad contrahendam hanc cognationem.*
 156 *Cum per procuratorem de sacrosancte infans suscipitur, nec procurator ipse, nec is qui illum commisit, incurrit istam cognationem.*
 157 *Qui possint & qui non possint patris numerum fungi.*
 158 *Vnde dicatur cognatio legalis: ac quid & quotuplex sit adoptio.*
 159 *Varia differentia inter perfectam & imperfectam adptionem.*
 160 *In quibus vtraque conveniat.*
 161 *Cognatio legalis imperfecta non dirimit matrimonium.*
 162 *Perfecta dirimentis tres sint species, 1. paternitas, 2. affinitas quibus commune est dirime: e perpetuo matrimonium.*
 163 *Tertia fraternitas quae non durat perpetuo, idque quomodo, & cur.*

138. **Q**UADRUPLEX cognatio distinguitur. Prima est consanguinitas, 2. affinitas, 3. cognatio spiritalis, 4. cognatio legalis: ex quibus singulis constitutum est matrimonij impedimentum; ob Reipub. bonum scilicet, iuxta ea quae ex D. augustin. habentur 35. quaest. 1. cap. 1. Docet enim experientia maiorem amicitiam intercedere inter eos qui coniunguntur aliqua huiusmodi cognatione, quam inter alios. Ut igitur inter hos quoque amicitia augetur, constitutum est ab Ecclesia, ut qui semel coniuncti essent certis cognationis gradibus, ij non inter se, sed potius cum aliis matrimonio copularentur. Plures autem fuerunt olim, quam nunc tales gradus constituti in Ecclesia, duas potissimum ob causas. Altera est, quod nunc non sit tanta charitas, quanta olim erat. Altera vero, quod maior iam sit quam olim negligentia in notandis talibus gradibus, & per consequens maior facilitas contrahendi in illis.

De impedimento consanguinitatis.

SECTIO PRIMA.

139. **Q**uid sit consanguinitas iam dictum est in titulo precedenti sub initium cap. 16. Eam olim vsque ad septimum gradum impediuisse matrimonij validitatem habetur ex cap. 1. cap. Nullum, cap. Nulli, cap. De consanguinitate 35. quaest. tertia. Quod autem in eadem quaest. cap. Contradicimus, coniugium interdicitur non vltra sextum gradum, Gratianus ibidem monet id esse referendum ad varium modum computandi gradus: quo alij patrem in primo ponunt, & filios in secundo: alij vero filios primum gradum appellant, negantes gradum cognationis esse inter patrem & filium, utpote qui habentur vna caro. Ita que auctoritates quae consanguinitatis copulam vsque in septimum gradum prohibent, patrem ponunt in primo gradu: illae vero, quae vsque ad sextum gradum prohibent, primum gradum filios appellant. Sicque fit ut eadem persona secundum hanc diuersitatem inueniantur in 6. & 7. gradu. haec Gratianus.

Nunc temporis autem, eandem consanguinitatem solummodo vsque ad quartum gradum inclusue matrimonium impedire, habetur ex cap. penult. De consanguinitate & affinitate, & tacite ex Clement. vnica eodem titulo; vbi excommunicantur ipso facto qui scienter intra tales gradus matrimonium contrahunt: & ex Concil. Trident. sess. 14. cap. 5. De reform. mat. vbi tale quid praesumitur, aut ignoranter quidem facientes, sed neglectis solemnitatibus in contrahendo matrimonio requisitis, iubentur separari sine spe dispensationis; & maxime si matrimonium consummauerint. Nec illis proderit diu cohabitasse & plures liberos suscepisse: immo oberit potius, quia vt dicitur in cap. Cum haberet, De eo qui duxit in matrimonium, multiplicatae prolis ita susceptae crimen eorum magis exagerrat: diuturnaque temporis non minuit sed auget peccatum.

140. **A**DVERTE autem primo, contrahi cognationem consanguinitatis non tantum inter eos qui sunt ex legitimo matrimonio, sed etiam inter eos qui extra illud nati sunt, cum inter eos quoque sit sanguinis coniunctio.

Aduerte secundo, nuptias ex hoc impedimento in Ecclesia: vt Ecclesiam excommunicatione, sic leges civiles amissione dominij rerum punire; vt notatur in cap. Cum secundum leges De haereticis in 6. vbi glossa ad verbum Perdant, eandem leges refert.

Aduerte tertio, difficultatem esse, An quod expressum est in cap. finali De consanguinitate & affinitate, nuptias in quinto gradu esse licitas, habeat locum non modo in laterali sed etiam in recta linea. De ea autem duo videntur dicenda. Vnum est, partem affirmantem esse magis conformem citato cap. finali, in quo matrimonium vltra quartum gradum sic conceditur, vt nulla fiat distinctio linearum rectae vel lateralis, sed indifferenter nuptiae permittantur in quinto gradu. Alterum est, quoad praxim talem quaestio non videri inutilem, quia rarissime aut nunquam potius contingit a raos, licet viuant, ita corpore constitutos esse, vt apti sint cum nepibus in quinto gradu matrimonium contrahere.

ADVERTE quarto gradus consanguinitatis alio modo computari iure Ecclesiastico, & alio modo iure civili, ex cap. Ad sedem Apostolicam 35. qua st. s. ita tamen, vt sicut in tribus computando differunt, sic etiam in tribus conueniant. Nam conueniunt primo, quod in vtroque iure constituitur aliquis quasi truncus, seu stipex aut radix, hoc est, communis parens in quo personæ omnes in linea constitutæ conueniunt. Secundo quod in vtroque constituitur duplex linea, vna recta, in qua semper vna persona descendit ab alia: vt pater, filius, nepos, pronepos, abnepos: altera collateralis seu transuersa, in qua vna persona non descendit ab alia: sed ambæ ipsæ quarum queritur gradus, descendunt ab eodem stipite: vt duo fratres, duo fratrum filij, & rursus horum filij, sicque consequenter. Tertio, quod in vtroque iure gradus in recta linea eodem modo numerentur. Quæ enim personæ sunt in primo vel secundo vel tertio gradu secundum ius civile, sunt in eodem gradu rectæ lineæ, secundum ius canonicum.

Differunt autem primo, quod ius civile constituit gradus in linea transuersa, quot in ea sunt personæ. Ius vero canonicum ex duabus personis, constituit tantum vnum gradum in ipsa linea transuersa: ita vt illi qui secundum ius canonicum sunt in primo gradu, secundum ius civile (quod nullum primum gradum constituit in linea laterali) sunt in secundo: & qui sunt in secundo gradu secundum ius canonicum, sunt in quarto secundum ius civile, & ita consequenter. Cuius discriminis ratio datur in memorato cap. Ad sedem Apostolicam, quod in legibus civilibus ob nihil

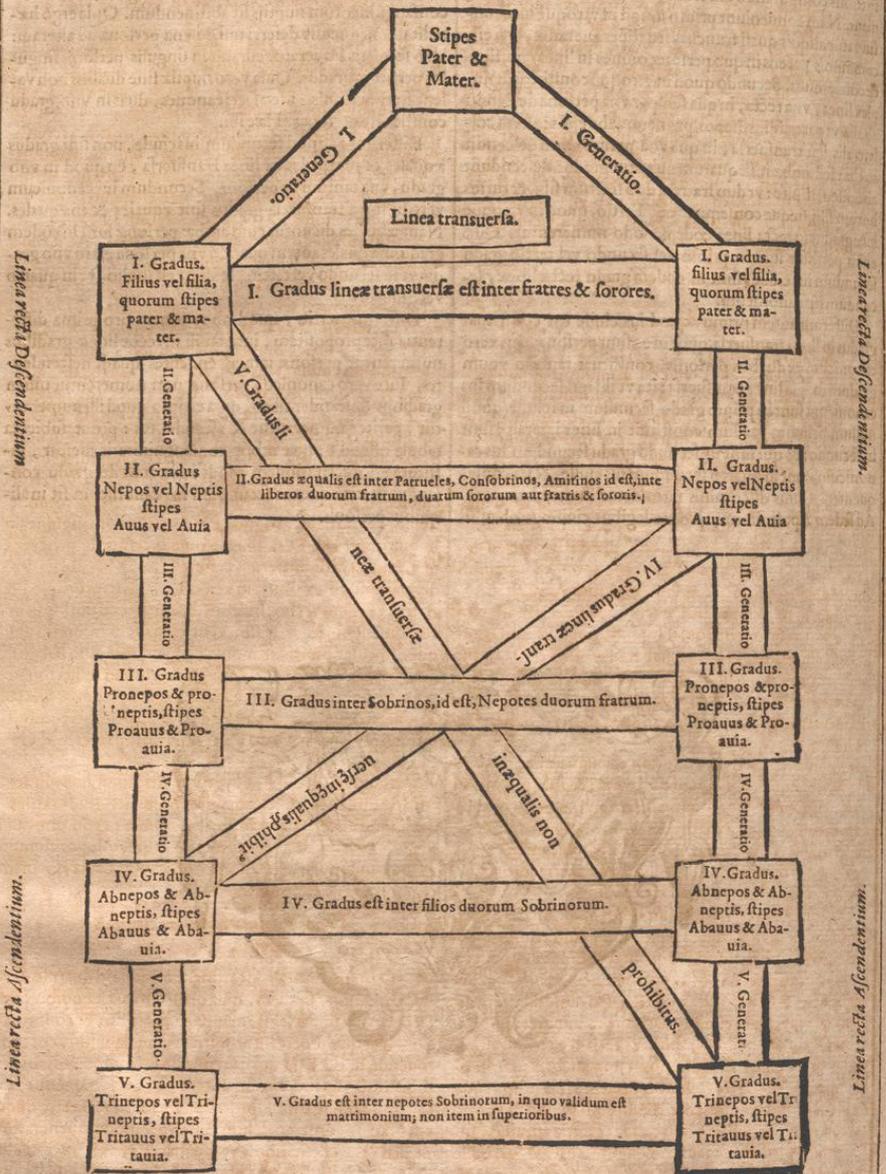
aliud mentio graduum facta sit, quam vt hæreditas & successio ab vna persona ad alteram inter consanguineos deferatur. In canonibus vero ob hoc progenies computetur, vt aperte monstratur vsque ad quotam generationem, à consanguineorum nuptijs sit abstinendum. Quia ergo hæreditates nequeunt deferri nisi de vna persona ad alteram: ideo secularis Imperator curauit in singulis personis singulos perficere gradus. Quia vero nuptiæ sine duabus non valent fieri personis: ideo sacri canones, duas in vno gradu constituit personæ. Hæc ibi.

Differunt 2. quod secundum ius civile, non sint gradus æquales & inæquales in linea transuersa, eo quod in vno gradu, vna tantum sit persona. Secundum ius canonicum vero in linea transuersa gradus sint æquales & inæquales. Nam æquales dicuntur cum ambæ personæ sunt in eodem gradu: inæquales autem quando vna persona est in vno gradu, vt in secundo vel tertio, & altera est in alio, vt in quarto vel quinto.

Differunt tertio, quod ob rationem pro prima differentia ante propositam, iure civili in recta lineæ gradibus numerentur personæ tam ascendentes quam descendentes. Iure vero canonico, personæ non numerentur nisi in gradibus descendentes, quia eo ipso quod illi numerantur, pariter numerantur & ascendentes: prout subiecta tabula ostendit: quæ arbor consanguinitatis dicitur, instituta ad declarationem modi iudicandi de gradu consanguinitatis, quotus secundum ius canonicum sit in aliis personis. *

ARBOR CONSANGVINITATIS.

142. * QVI MODVS in eo conſiſtit, vt primo aſſumatur communis ſtipes, id eſt, parens cõmunis, à quo tales perſonæ deſcendunt, deinde ſeruentur hæ duæ regula. Prior eſt in recta linea tot eſſe gradus inter perſonas propoſitas, quot intereunt generationes (ſiquidem in canonibus id ſunt gradus 1. 2. 3. & 4. quod in ſacra ſcriptura 1. 2. 3. & 4. generatio) vt bi gratia. In recta linea pater & nepos ſunt in ſecundo gradu, quia intercedunt duæ generationes, vna qua generatur filius, & altera qua generatur nepos. Similiter pater & pronepos in tertio gradu, quia intercedit tertia generatio: & pater & abnepos ſunt in quarto, quia accedit quarta generatio. Poſterior regula eſt. In linea tranſuerſa, ſi perſonæ ſint in æquali gradu, vt duo fratres, vel duo nepotes, & ſic de cæteris: quo gradu vna diſtat à ſtipite per rectam lineam, eodem gradu illæ diſtant inter ſein linea tranſuerſa. Sin autem per rectam lineam ſint in gradu inæquali, illas in linea

tranſuerſa diſtare inter ſe illo gradu quo perſona remotior diſtat à ſtipite per lineam rectam, ex cap. finali De conſang. & affinit. verbi gratia, duo filij ſunt in primo gradu: quia filius à ſtipite diſtat in primo gradu: filius vero & nepos ſunt in ſecundo gradu: quia remotior, id eſt nepos diſtat à ſtipite in ſecundo gradu: ſic nepos & pronepos ſunt in tertio gradu: non autem in ſecundo, & ſic de cæteris ob eandem cauſam.

VND E ſequuntur tria, quæ habet Sylueſter Matrimonium 8. queſt. 6. dicto 6. Primum eſt: matrimonium eſſe poſſe, quando vna perſona eſt in ſecundo gradu, & altera in quinto: quia diſtant inter ſe quinto gradu. An autem poſſit eſſe quando vna perſona eſt in primo gradu & altera in quinto: idem Sylueſter inquit: atque allatis in vtramque partem authoribus, aſſerentem ſequitur: (quod Doctores communiter ſolere, notat ea de re agens Sanchez lib 7. diſput. 53.

disput. 53. num. 5.) quia Pontifex in memorato cap. finali indistincte loquitur: atque cum ius non distinguit, nec nos distinguere debemus. Secundum est, valere dispensationem obtentam pro personis quæ sunt in gradu inæquali, quantumcumque non sit facta mentio gradus viciniore, sed tantum remotioris. De qua re Couarr. in Epitome quarti Decretal. parte 2. cap. 6. §. 10. num. 12. Sub cuius finem monet, declaratum esse à Pio quinto vigesima Augusti anno Domini 1566. non requiri ut dum talis dispensatio petitur, mentio fiat gradus viciniore: quæ declaratio decima est inter ipsius constitutiones in collectione Petri Mathæi. Vide sequentem numerum 200. circa medium. Tertium est illum cui generaliter concessa est potestas dispensandi in 3. vel 4. gradu, posse dispensare, quantumvis vna tantum persona fuerit in eo gradu, & altera fuerit in gradu viciniore stipiti, ut in secundo.

De impedimento affinitatis.

SECTIO II.

144. De hoc impedimento ex præced. iudicatur per hanc regulam: Quo quisque gradu consanguinitatis coniugitur cum vno coniugum, eodem gradu affinitatis coniugitur cum altero. Obseruandum autem primo, rationem illius hanc reddi, quod vxor & maritus per matrimonium efficiantur vna caro: & ideo omnes consanguinei vxoris efficiantur affines marito in eodem profus gradu: & contra consanguinei mariti efficiantur affines vxori, in eodem item gradu. Vnde sequitur ante propositam consanguinitatis arborem sufficere: nec opus esse aliam assignare ad declarandum modum cognoscendi in quoto gradu, aliqui sint affines. Pro quo facit cap. Porro, distinct. 35. quæst. 5. Adde ex cap. Fraternitatis, in sequenti quæst. 10. affinitatem durare post mortem eius qui illius contrahendæ causa fuit. Et ratio est, quam D. Thomas habet in 4. distinct. 41. quæst. vnica art. 1. quæst. iuncta 2. quod quoties relatio confurgit ex præterita actione: nec illius continuationem desiderat, ea non pereat destructa causa: sed tantum destructo altero extremorum inter quæ versatur.

145. Obseruandum est secundo, solum maritum contrahere affinitatem cum consanguineis vxoris: & solum vxorem cum consanguineis mariti: non autem consanguineos vxoris, cum consanguineis mariti, vel contra, affinitatem contrahere. Hinc enim est quod pater & filius possunt in vxores accipere matrem & filiam: & duo fratres duas sorores. ex cap. Quod super his, De consang. & affinit.

Obseruandum est tertio, olim quidem affinitatem sicut consanguinitatem, vsque ad septimum gradum impediuisse matrimonium: ita ut viro æqualiter abstinentum esset à propriis consanguineis, & à consanguineis vxoris, ex cap. Æqualiter, & ex cap. finali 35. quæst. 3. sed nunc tale impedimentum reuocatum esse ad quartum gradum, per cap. Non debet De consanguinit. & affinit. Vbi etiam ex tribus affinitatibus, quæ olim constituiebantur impediens matrimonium, secunda & tertia tolluntur, retenta sola prima: quæ est illa cuius meminimus mariti cum consanguineis vxoris, vel contra. Quænam vero sit secunda & tertia affinitas, intelligitur, fingendo vxorem consanguinei mei, vt fratris, illo mortuo nubere alteri: hic enim erit mihi affinis secunda affinitate: rursus hunc eundem mortua vxore quæ erat fratris mei relicta, ducere secundam: hæc mihi erit affinis tertia affinitate.

Obseruandum est quarto, perinde ipso facto communicationem incurtere, per Clemen. vnic. in de consanguinit. & affinit. eos qui audent matrimonium contrahere intra gradus affinitatis, ac intra gradus consanguinitatis prohibitos.

146. Obseruandum est quinto, affinitatem nasci tantum ex copula carnali, ex qua sequi potest generatio prolis: non autem ex alia criminosa & damnabili pollutione extraordinaria, ex cap. Extraordinaria 35. quæst. 3. vbi glossa prima extraordinariam interpretatur, qua citra vel circa, & non intra naturalia seu naturale vas feminatur. Cuiusmodi pollutionem non impedire matrimonium, ibidem glossa finalis probat: quia nec facit sanguinis commixtionem, nec carnis vnitatem, prout requiritur ad contrahendam affinitatem,

ex cap. Lex diuina, 27. quæst. 2. Quæ eadem ratio pariter ostendit, non impediri matrimonium, si quis referret claustra pudoris, sed non procederet vsque ad operis, hoc est prædictæ seminationis consumationem. Videri potest Sanchez lib. 7. De matrim. disput. 64. pro latoris eius rei tractatione, num. 7. & deinceps.

147. Obseruandum est sexto, impedimentum istud inducitur prædicta copula fiat in matrimonio, siue extra matrimonium, etiam inuita muliere, ex cap. Discretionem, De eo qui cognouit consanguineam vxoris. Quamquam tamen Concil. Trident. sess. 24. De reform. matrim. cap. 4. constituit, vt affinitas orta ex fornicatione, matrimonium dirimat in primo tantum & secundo gradu: ita ut iam sublata sint tertius & quartus talis affinitatis, nec vlterius impediatur matrimonij validitatem: prout declaratum est à Pio quinto in constitutione edita anno 1566. quæ incipit, Ad Romanum Pontificem. De qua re Sanchez in sequenti disput. 67. à num. 4. agens, inter cætera notat num. 6. Concilium Trident. fornicationem accipere à genere (sicut accipitur Tobie 4. versu 13. Actuum 15. vers. 20. & 29. ad Ephes. 5. vers. 5. ad Coloss. 3. vers. 5.) prout omnem illicitum concubitum complectitur: quia nullus talis est aptus ad propagandam amicitiam: & ex quolibet eorum perinde ac ex fornicatione simplici oriri possunt damna, ad quorum vitacionem Concilium induxit propositam restrictionem. Deinde in num. 8. nõ committi incestum, si quis carnaliter cognoscatur in tertio gradu consanguineam illius cum qua fornicatus erat: sicut nec communi Doctorum consensu incestum committit ille, qui carnaliter cognoscit vxoris suæ consanguineam in quinto gradu. Et ratio est: quia incestus sic pendet ex matrimonij prohibitione, vt esse non possit hac ablata. Pro quo facit quod ex Caiet. in verbo Incestus in principio, & Armilla eodem verbo: incestus dicitur peccatum, quo inter consanguineos vel affines, fit carnalis commixtio absque dispensatione matrimoniali. Quæ dispensatio habetur, tum ex iure, quando lex communis omnino tollit consanguinitatem aut affinitatem in aliquo gradu: tum ex speciali priuilegio Papæ: quod solet sic dari vt dispensatio committatur Episcopo qui eam det si inuenerit preces niti veritate.

An aliquod sit istius generis matrimonij impedimentum de iure naturali, relinquemus breuitatis studio videndum apud memoratum auctorem disput. 65. & 66. tum quia proprie est scholasticum institutum: tum quia seruit potissimum ad iudicandum de matrimonio infidelium, cuius vsus in his regionibus vix contingit.

De impedimento cognationis spiritualis.

SECTIO III.

148. Cognatio spiritualis est attentia quædam duarum personarum, sic dicta, quia ortum habet ex quibusdam sacramentis nouæ legis: nempe ex baptismo & confirmatione, per quæ procreantur spirituales quidam filij, eos tum fouendo in Ecclesiæ quasi vtero, tum roborando ad labores pro Christo ferendos: non autem ex aliis sacramentis, ex cap. fin. De cognatione spirituali, in sexto. Et ratio est, quod et si gratiam conferant, non tamen per modum generationis: sed vel alimentacionis vt Eucharistia, vel sanacionis vt penitentia. Vbi aduerte obiter quod quamuis hoc ita sit: tamen ex circumstantia sacramenti penitentia, fornicationem Confessarij cum ea cuius confessionem excepit ita aggravari, vt ipse expressam illius mentionem facere debeat, quando confitetur. Id quod bene tractatum videri potest apud Thomam Sanchez lib. 7. de matrimonio disput. 55.

Porro de propositæ cognationis impedimento, agitur in iure canonico 30. quæst. 1. 3. & 4. & in Decretalibus titulo proxime memorato. Agitur item à Theologis in 4. distinct. 42. à Nauar. in Enchir. cap. 22. num. 36. & aliquot sequentibus, à Couarr. in Epitome quarti Decret. par. 2. c. 6. §. 4. & plerisque aliis, quorum locum supplere potest de eadem agens latissime Sanchez lib. 7. De matrim. disput. 54. & aliquot sequentibus.

Ad imitationem igitur cognationis carnalis, quæ est inter consanguineos, instituta est iure canonico antiquo (non autem naturali vt ostendit Sanchez in principio citatæ disp. 54.)

quadruplex cognatio spiritalis dirimens matrimonium. Prima est paternitas, consistens in respectu quodam plurium inter se, quorum vnus est quasi pater, & alter quasi filius: talis est cognatio, tum inter baptizatam & baptizantum, tum inter hunc & paternos qui de sacro fonte ipsum leuauerunt, ex antecitato cap. finali. Ratioque est, quia in spiritali generatione per baptismum: minister, qui sacramentum confert, cum teneat locum Christi, est velut pater spiritalis: & susceptores seu patris cum teneant locum Ecclesiae, sunt velut mater spiritalis.

Secunda affinitas spiritalis est compaternitas, sic dicta quod sit cognatio eorum qui eiuſdem filij sunt quasi parentes: quomodo naturales parentes baptizati, sunt cognati baptizantis & patrinorum, tanquam spiritalium parentum illius eiuſdem baptizati, ex cap. Veniens De cognatione spiritali.

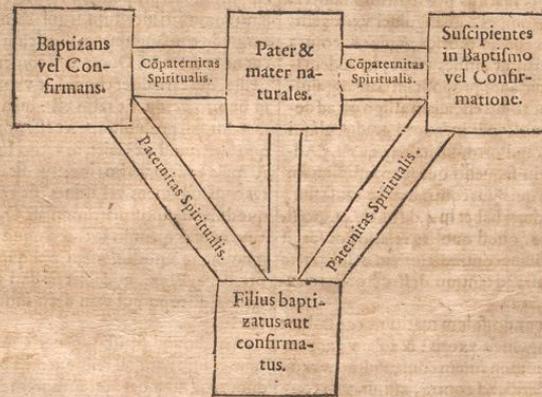
Tertia spiritalis cognatio est fraternitas spiritalis, qualis intercedit inter baptizatum & filios naturales baptizantis, atque filios patrinorum, ex cap. finali eodem titulo.

Quarta est affinitas spiritalis, quae intercedit inter baptizatum atque parentes eius, ex vna parte, & uxores patrinorum vel maritos matrinarum ex altera parte, quando matrimonium ante sacramenti collationem fuerit contractum, ex cap. Martinus, eod. tit. & cap. 1. eod. etiam tit. in 6. Non superfluit autem haec affinitas ad mulierem, quam patris fornicarie cognouerit, vt aliquot alijs citatis annotat Couarr. in citato §. 4. num. 3.

Statutum Concilij Tridentini. De hoc impedimento.

At vero per nouum ius Concilij Tridentini sess. 24. c. 2. De reformat. matrimonij, vt à numero cognationum impedimentum hoc constitutum, auferuntur omnino tum fraternitas spiritalis, tum etiam affinitas spiritalis: ita ut iam superfluit solummodo paternitas & compaternitas spiritalis: quarum illa impedit matrimonium inter baptizatum & baptizantem: atque inter eundem baptizatum & patris: haec vero inter parentes baptizati & baptizantes: ac inter eosdem parentes & patris, prout subiecta figura ostendit.

Figura cognationis spiritalis.

150. Vbi obseruandum est primo, quod etsi vir & vxor censentur vna caro, non ideo tamen impedimentum viri ex hac cognatione contractum, transfundi in vxorem: nec item impedimentum vxoris transfundi in virum (prout declaratum est à Pio Quinto in bulla edita anno Domini 1566. quae incipit, Cum illius vicem) quia Concilium exprimens tantum quatuor genera personarum, censendum est ea tantum, & non alia comprehendere sua prohibitione.

Obseruandum est secundo, compaternitatem propositam, nonnunquam esse inter patres spirituales, vt inter patris: & matris & inter eosdem & ministrum sacramenti: sed semper requirere ex vna parte spiritalem, & ex altera carnalem parentem. Vnde fit vt patris & matris qui simul aliquem susceperunt de fonte baptismi, possint inter se matrimonio coniungi, prout habet Sanchez disp. 54. nu. 12 alios citans in eadem sententiam & ex eisdem num. 13, addens ob parem rationem, si vir & vxor (quod excusari à peccato idem docet disp. 57. num. 5.) simul alienum puerum de sacro fonte leuent, nullatenus priuari iure exigendi debitum coniugale. Et ex alijs num. 17. quod possint duo ad inuicem esse patris vnus filij alterius: & rursus hic, filij illius.

Ceterum in hac re nomine parentum baptizati aut confirmati, intelliguntur carnales: siue legitimi, siue illegitimi, vt in praecedenti nu. 16. idem ex eo probat. quod ante Concil. Trident. tam illegitimi quam legitimi impedimentum istud contraherent, iuxta glossam ad cap. 1. De cognat. spirit. verbo. Et matrem. nec in hac parte, ab eodem Concilio notatur, facta restrictio. Quae etiam de causa, vt ante illud fuit sic post perpetuum est hoc impedimentum: nec extinguitur

151. morte eius qui illi causam dedit. Nam iura antiqua illud absolute statuerunt, nec inueniuntur restrictisse ad vitam personae quae dederit illius causam. Ita Sanchez notat in ead. disp. num. 8.

Constitutum quoque idem Concilium ibidem, vt in baptismo vnus tantum sit qui suscipiat siue vir siue femina, aut ad summum vnus vir & vna femina: quorum nomina Parochus in libro scribere iubetur, eosque monere de contracta affinitate: sicut & antequam ad baptismum conferendum accedat, ab iis ad quos spectat, diligenter sciscitari quem vel quos elegerint, vt baptizatum de sacro fonte suscipiant: que ad suscipiendum admittere alios, qui non sint designati. Qui quidem si nihilominus tetigerint baptizatum, non ideo contrahent istam cognationem, vt ibidem statuitur.

Circa idem statutum notanda.

CIRCA quod notandum est primo, quod alijs citatis Sanchez tractat lib. 7. disp. 56. in patris ad contrahendam hanc cognationem matrimonium dirimentem, requiri vt baptizatum aut confirmatum teneant dum ea sacramenta conferuntur, nempe dum aqua infunditur puero in baptismo, aut dum in confirmatione ab Episcopo vngitur: certe illum leuent, statim ac perfecta sunt illa in quibus eorumdem sacramentorum substantia consistit. Ratio est: quod iura statuerunt hoc idem impedimentum (quae ille magno numer. refert numer. primo) vtantur his verbis: Suscipit, recipit, tenet, sicut, tangit. Itaque ad hanc cognationem non sufficit reponso, quam pro baptizando, baptizante interrogante, patris faciunt: An autem illa

contra-

contrahatur, tali interrogatione & responsione non interueniente, difficultas est: quia de idē ibidē diuersas sententias refert, & merito sequitur eam quæ asserit contrahi: quia iura quando mentionem faciunt de cognatione spiritali, tantum meminerunt susceptionis. Adde quod illa interrogatio & responsio non pertinet ad baptismi substantiam, sed eam præcedit tanquam præuia dispositio.

Porro ad eam susceptionem non sufficit tactus leuis, qualis obiter fit extremitate digiti: sed talis requiritur, quo patris vere dicantur tenere eum qui baptizatur (nec refert siue tangat nudum, siue contactum veste) aut eum suscipere de manu baptizantis. Vbi aduerte de manu alterius quam baptizantis, baptismum suscipere, ad hanc cognationem minime sufficere. Si enim baptismum ipsum suscipientes de manu patris, eam incurere minime censentur. Pro quibus omnibus memoratus author alios citat bono numero.

Notandum est secundo, multas difficultates moueri occasione memorati decreti. Eas Sanchez explicat in seq. disp. 57. Quam explicationem paucis complectemur aliquot documentis.

PRIMUM est, Concilii statuentis posse adhiberi duos patris diuersi sexus, nullumque alium tangentem, præter designatos patris, affinitatem hanc contrahere: mentem fuisse: ut id perinde procederet in confirmatione ac in baptismo. Id quod satis probabiliter deducitur ex eo, quod in principio illius cap. 2. sess. 24. De reform. matrimonij, proponat se velle restringere istiusmodi cognationem matrimonij dirimentem: & in fine, ortam ex confirmatione restringat ad eandem prorsus personas, ad quas prius restringerat ortam ex baptismo. In quam sententiam à memorato authorē n. 9. citantur Nauar. Suarez, & Tolerus.

SECUNDUM est: Si nullus in patris designetur (vt aliquando solet accidere cum infans virgēte necessitate baptizatur sine ceremonijs) nullum quoque eorum, à quibus tangitur baptizatus, contrahere hanc cognationem, prout contendit, nec sine ratione, memoratus author in nu. 12. Sed contrarium ex declaratione Romanæ congregationis Cardinalium est sequendum cum Nauar. in Enchir. c. 2. 2. no. 39. & aliis quos ipsemet Sanchez in præced. nu. 11. refert: nempe omnes & solos, qui tunc baptismum tenent aut immediate suscipiunt de manu baptizantis, contrahere hanc cognationem: sicut & cum plures duobus diuersi sexus (quod idem Sanchez bene ostendit ibidem numero 13.) designantur à parentibus, & à Parocho admittuntur. Declarationem autem eam refert Ferdinandus Rebellus De obligationibus iustitiæ partē. in appendice ad librum quartum num. 95. his verbis. Congregatio censuit cum plures suscipiunt, omnes contrahere cognationem, si plures sunt electi, vel nullus: si vnus est electus, ille tantum contrahit. Fundamentum vero est, quod à iure antiquo recedendum non sit, nisi quoad excepta in nouo: ex lege Præcipimus Cod. De appell. Atque in memorato decreto tantum est exceptio casus in quo vnus patris aut summum duo diuersi sexus designantur. Vnde relinquit in suo vigore ius antiquum, in cap. finali De cognatione spiritali in 6. vbi de cõditur, quod etsi non plures quam vnus vir aut vna mulier accedere debeant ad suscipiendum de baptismo infantem, ceteros nihilominus accedentes contrahere cognationem matrimonij dirimentem.

TERTIUM documentum est, quando Parochus neutrum ex iis quos parentes designarunt aut vnum solum admittit, amboque nihilominus infantem suscipiunt, talem repulsam non ob stare quin hæc cognatio contrahatur: si quidem ille nullam causam legitimam repellendi habuerit. Nam tales vere designati sunt ab iis quibus incumbit designare: neque per Concil. Trid. vt admittantur à Parocho, statutum est vt conditio necessaria ad hanc cognationem: sed vt præceptum eidem impositum intelligendi, qui sine designati patris, vt nomina eorum in libro scribat, ac provideat ne quid in eare accidat contra ius. Sin autem Parochus istam causam habet repellendi, vt si vterque designatus sit eiusdem sexus, vnamque repellat, aut si vnus quidem sit tatum, sed cui interdicitur sit patris esse, vt Religioso vel hæretico: aut plures quam duo diuersi sexus designentur, & superabundantes repellat: censet quidem Sanchez repullos

non contrahere hanc cognationem: sed contrarium consequens est ex præcedenti documento 2.

QUARTUM documentum est: Quando nulli patris designati sunt à parentibus, aut ab aliis quibus incumbit atque ad supplendum eum defectum Parochus designat vnum, aut ad summum duos diuersi sexus congruenter sacris canonibus, locum esse ei, quod Concilium Trident. in eodem cap. 2. decernit, designatos quidem contrahere hanc cognationem, non autē ceteros, se sine designatione simul ingentes susceptioni baptizati. Ratio est: quia cum incumbat Parocho curare vt baptismus legitime administretur, secundum caeremonias ab Ecclesia institutas, quarum vna est adhibere patris, eo ipso quod nullus est designatus, incumbit illi designare aliquem, indeque in designato impsum, conditio designationis à Concilio Tridentino requisita, verificatur.

Responsio ad aliquot dubia de ipso impedimento cognationis spiritalis.

PRIMUM EST, An Episcopus possit dispensare vt duo viri, loco viri & foeminae aliquem suscipiat de sacro fonte. Ad quod responsio est congregationis Cardinalium quam Rebellus loco citato num. 89. refert, Episcopum non posse concedere talem licentiam. Adde pari ratione, neque vt adhibeantur patris plures duobus diuersi sexus: nempe, quia tam hoc quam illud est contra Concilij generalis prohibitionem. in qua Episcopus non potest dispensare sine facultate ei concessa expresse, aut nisi semel aut iterum, quando non patet ad summum Pontificem aditus. At nullam eo casu vrgēt necessitas: nec inuenitur facultas Episcopo concessa dandi talem licentiam, prout Sanchez notat disp. 57. num. 7. & satis indicat proposita Cardinalium responsio.

SECUNDUM DVBIUM, An cum infans virgēte necessitate domi baptizatur sine caeremonijs, & postea in templo eadem caeremoniæ adhibentur, illic (iuxta dictam præcedenti num. 152. docum. 2.) contrahatur cognatio à suscipiente, non autem hic. Istud attingens Nauarrus in Enchir. cap. 22. num. 40. respondet illic contrahi, vbi scilicet confertur sacramentum, non autem hic, vbi solummodo confertur sacramentale: per quod nec character, nec gratia ex opere operato confertur. Qua de re late Sanchez disp. 62.

TERTIUM DVBIUM, Cum qua intentione patris debet fieri externa baptizati aut confirmati susceptio ad contrahendam eam de qua agimus cognationem. Hoc tractat Sanchez, disp. 58. Cum quo & multis aliis quos commemorat nu. 4. respondendum est non desiderari vt susceptores intendat contrahere cognationem aliquam paternitatis aut compaternitatis: sed exigi ac satis esse, vt intendat facere quod solent patris, nempe exercere actum suscipiendi, in institutum in Ecclesia. Probatur: quia vt baptizans contrahat hanc affinitatem, exigitur & satis est, vt baptizet cum intentione faciendi quod per illum actum intendit Ecclesia. Ergo vt susceptor eandem contrahat, exigitur & sufficit quod dictum est. Vnde licet inferre, cognationem hanc non contrahi ab eo, qui non quidem intentione fungendi munere patris teneret infantem qui baptizatur, sed solum vt is commodius habeat, vel vt verum patris qui senex est, aut alium debilem iuuet in sustentando: vel vt morem gerat parentibus, fingens se velle tanquam patris tenere, cum id non habeat in animo.

Cæterum si quis intendat suscipere filium Petri, & is quæ suscipit est filius Pauli, tutum quidē est existimare contractam esse hanc cognationem, sed non est necessarium: quia ad argumentum quo probatur, nempe à baptizante eam contrahi, etiam si tale quid existimet, facile est respondere: non esse parem rationem in patris: ex cuius intentione suscipiendi eum quem habent presentem, non pendet validitas baptismi, sicut pendet ex simili intentione baptizantis iuxta illud: quod Conc. Florent. in instruct. Armenorum De sacramentis in genere, definit omnia sacramenta tribus perfici rebus, tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod faciat Ecclesia. Videndus est Sanchez num. 6. & 7.

156.

QUARTVM DVBIVM EST, An qui alterius nomine, tanquam ipsius Procurator, infantem de baptismo suscipit, contrahat istam affinitatem. De hoc tractat Sanchez in *seg. disp. 59. à nu. 10.* Ac partem negantem cum multis aliis quos in num. 12. refert, merito sequitur quia Procurator nō agit nomine suo, sed alterius: quem, non autem se, vult constituere patrinum neq; designatur susceptor, ab iis ad quos id spectat, qui nollent tantum deferre inferioris conditionis homini, quantum viro principi ab ipsius designato, qui eum constituat procuratorem suum. Iam vero, ex Concilio Trident. sess. 2. cap. 2. De reform. matrimonij, cum vnus est designatus patrinus, aut duo diuersi sexus quicumque alij accedunt ad tenendum, non contrahunt hanc cognationem. Ergo nec tenens tantum procuratoris nomine, etiam si tenendo habeat intentionem contrahendi eam.

Quod autem nec ille qui procuratorem mittit vt infantem suo nomine teneat in baptismo, cognationem hanc contrahat (seti aliqui contradicant, vt videre est apud Thomam Sanchez in *eadem disp. 59. numer. 2.*) merito tenent ij quos idem in sequenti num. 4. refert magno numero. Ratio est, quod vt ante num. 151. attigimus, canones statuentes hanc cognationem, actum per quem patrini illam contrahunt, explicant vtendo verbis, tenet, suscipit, leuat: cuius actus ille qui procuratorem mittit vt infantem suo nomine suscipiat in baptismo, capax non est: vt pote qui absq; infantem ipsum nec tangit, nec suscipit, nec leuat. Videndus est idem Sanchez ibidem.

157.

QUINTVM DVBIVM EST, Quis possit esse patrinus. Ad quod respondetur sequentibus propositionibus. Prima est: quemcumq; fidelem baptizatum & confirmatum dummodo habeat vsum rationis, necessarium ad culpam mortalem contrahendam, posse esse legitimum susceptorem in baptismo & confirmatione. Ratio est: quia potest in eo reperiri legitima intentio faciendi que faciunt alij patrini, vna cum act. one tenendi suscipientes illa sacramenta. Videri possunt que Sanchez habet disputa. 161.

Secunda est: neque non baptizatum in baptismo neque non confirmatum in confirmatione patrinum esse posse. Hec habetur ex cap. In baptisinate, De consecr. distinct. 4. Cuius verba sunt: In baptisinate vel in chrisimate non potest alium suscipere in filiolium, qui non est baptizatus vel confirmatus. Videndus est idem Sanchez in præcedenti disputa. 60.

Tertia est hæreticum posse esse verum patrinum. In hac Doctores consentire Sanchez ibidem habet num. 2. Ratio est: quia insignitus chara & ere baptismali, capax est istiusmodi cognationis tanquam subiectus Ecclesie, que nullibi facit ipsum expertem muneris patrini obeundi: quamuis ipse peccet illud assumendo, tanquam ad illud ob infidelitatem ineptus.

Quarta est, illicitum quidem esse Religiosis munus patrini: sed tamen si quem in baptismo aut confirmatione suscipiant, esse veros patrinos. Ratio prioris partis est, quod tale munus sit illis prohibitum in cap. Placuit communi, 16. quæst. 1. & in cap. Non licet Abbati De consecr. distinct. 4. Ratio vero posterioris partis est: quod ea iura non statuunt irritum esse contra factum. Ita Sanchez in fine eiusdem disputa. 60. alios citans in eandem sententiam.

De impedimento cognationis legalis.

SECTIO IV.

158.

COGNATIO legalis ex eo dicitur, quod ex lege ciuili sit desumpta, de qua in iure canonico mentio habetur. 30. quæst. 3. cap. 1. & penult. ac in Decretalib. Gregorij, libro 4. titulo 12. De eademque agunt Theologi in 4. distinct. 42. & Summul. in verbo Adoptio. Antequam autem doceamus quomodo impediatur matrimonium, explicandum est quid & quotuplex sit adoptio, ex qua ipsum oritur. Communiter ergo (quod Sanchez notat in lib. 7. De matrim. sub initium disputa. 63.) à Theologis adoptio definitur personæ extraneæ in filium vel nepotem vel deinceps, legitima assumptio seu electio. Per extraneam autem personam intelligitur omnis ille qui non est filius naturalis vel hæres, siue sit adoptalis & sanguineus, vt Hester Mardochei, à quo adoptata est (fuit

enim nepotis) siue non sit, vt Moyles filius Pharaonis, à quo adoptatus est Exodi 2.

Distinguitur autem adoptio in perfectam & imperfectam; inter quas duas species constituntur plures differentie in iure ciuili ff. De adoptionibus; & Institutis eodem titulo, vnde Summularij loco citato eas colligunt: & cum illis Sotus in 4. distinct. 42. quæst. 2. art. 1. ac Sanchez in citata disputa. num. 2.

Igitur prima differentia est in nomine, quod perfecta vocetur arrogatio: imperfecta vero generale nōmē adoptionis retineat. Secunda differentia est, quod perfecta non nisi auctoritate Principis fieri possit, & imperfecta possit fieri auctoritate alterius magistratus: neutra vero fieri potest priuata auctoritate. Tertia differentia, quod perfecta necessario requirat consensum illius qui arrogatur: & imperfecta fieri possit sine consensu illius qui adoptatur. Nam & infans adoptari potest, qui non est capax consensus: debet tamen adesse consensus patris vel alterius in cuius est potestate. Quarta differentia est, quod perfecta fiat conceptis verbis, quibus Principis auctoritate interrogatur is qui adoptat, an velit eum que adoptaturus est sibi filium esse: & is, qui adoptatur rogatur, an id fieri patiatur, ex lege 2. ff. De adoptionibus: vbi dicitur ex tali rogatione seu interrogatione sumptum arrogationis nomen. Imperfecta vero non requirit eiusmodi verba, præsertim ex parte adoptiui. Quinta differentia est, quod perfecta requirat, vt is qui adoptat sit hexagenarius, nisi ratione morbi vel contaginitatis aliud concedatur, ex lege Si pater familias §. penultimo ff. De adoptionibus. In adoptione vero imperfecta non requiritur eiusmodi ætas. Sexta differentia est, quod perfecta requirat, vt is qui adoptatur sit sui iuris, ac emancipatus; non item imperfecta, qua adoptari potest, etiam is qui adhuc est sub patris aut alterius potestate. Vltima differentia est ex parte effectus. Nam perfecta facit, vt ille qui arrogatur transeat cum omnibus suis, in potestate arrogantis: non minus quam si natus fuisset ex illo. Item vt ex aduerso, ille non possit sine iusta causa, priuari legitima portione; id est, quarta parte bonorum arrogantis. Imperfecta autem non transeat adoptiuum in potestate arrogantis, nisi auis sit aut proauus qui adoptat.

Conueniunt nihilominus, quod in vtraque requiratur præsentia adoptati: itaut neutra possit per procuratorem fieri, ex lege Neque, & ex lege Post mortem §. finali, De adopt. Secundo, quod tam imperfecta quam perfecta adoptionis beneficio, is qui adoptatus est, adoptanti intestato succedat in hereditate, Institutis De adopt. §. Sed hodie. Tertio, quod tam arrogans quam adoptans, debeat esse vir, non scæmina: nisi ex priuilegio Principis. Institutis §. Examine De adopt. & si tam scæmina quam vir possit arrog. vi. ex lege. Nā & scæmine ff. De adoption. Debeat item esse sui iuris, adeoque maior viginti quinq; annis. Imo debeat superare adoptati decem & octo annis ex §. Minorem, Institutis De adoption. Debeat præterea posse generare: aut saltem mulierem cognoscere carnaliter; quia adoptio ordinatur ad suppleendum defectum filiorum. Et ita in lege adoptio ff. eodem titulo dicitur. *Adoptio in his personis locum habet in quibus etiam natura potest habere.* Vnde eum à Domino nostro Matth. 19. duo distinguuntur genera Eunuchorum: vnum eorum qui tales sunt, ex matris vtero, qui in iure canonico vocantur frigidi: alterum eorum qui ab hominibus facti sunt, putata ab illis exsecti, aut etiam morbo, aut casu aliquo tales facti: priores adoptare non possunt, posteriores autem possunt: sicut & steriles. Videri potest Syluester in verbo Ad pivo num. 5. & addi quod Sanchez alius citatis num. 3. habet, Sacerdotes qui non sunt naturaliter impotentes ad generationem adoptare posse: non autem tutorem aut curatorem adoptare posse pupillum, nisi certis conditionibus quæ tanguntur ff. De adoption. lege Nec ei, & sequenti: in quibus referendis nihil est quod immoretur.

HIS ITA præmissis de proposito impedimento quod vocamus cognationis legalis, notandum est primo, ex probabiliori sententia, ipsi nō nasci ex adoptione imperfecta, sed solum ex perfecta. Quam sententiam Sanchez in citata disputa. 63. quæst. 1. propugnat, propositis in vtramque partem rationibus quam auctoribus variis. Sed nobis sufficit,

quod

quod cum matrimonium sit res valde fauorabilis, impedimentum dirimens ipsum (quale est hoc ex communi sententia, per cap. Ita diligenter, 30. quæst. 3. & cap. vnicum De cognat. legali) iura quibus constituitur, non extendi sed restringi debeant. Nec refert, quod ea ipsa iura loquantur absolute de adoptione: quia sufficit dari rationem illa intelligendi cum distinctione: qualis est, quod quando adoptio est imperfecta, illi qui cognationem per eam contrahunt, non habitent in eadem domo, nec tanta amicitia conglutinentur, quanta illi qui per adoptionem perfectam. Ratio autem instituendi impedimenta cognationis, sit vt amicitia excreteret, prout notatum est initio huius capituli.

Notandum est secundo, tres istiusmodi cognationis matrimonium dirimentis, distingui species. Prima est, paternitas legalis, contingens inter arrogatam & arrogatum huiusque filios & nepotes vsque ad quartum gradum: de qua in ante citato cap. Ita diligere, & Instituitis §. Ergo, De nuptijs.

162. Secunda est, affinitas legalis contingens inter arrogatam & vxorem arrogati: itemque inter vxorem arrogantis & arrogatum, de qua in lege Adoptionis ff. De ritu nuptiarum. Et quamuis in iure canonico ea non sit expressa tanquam matrimonij impedimentum, illam tamen vt talem Ecclesia more & vfu recepit, prout notat Sotus in 4. distinct. 42. quæst. 2. art. 2. post quartam conclusionem. Videndus est Sanchez in citata disp. 63. num. 17. Et cum eodem in seq. nu. 24. notandum, eas, duas cognationes impedire ac dirimere matrimonij perpetuo, iuxta iura de eis memorata: atque adeo tale impedimentum non cessare soluta quandoque adoptione: sicque nunquam posse adoptantem cum adoptata, vel cum filia adoptati matrimonij inire: nec adoptatum cum vxore adoptantis: nec hunc, cum vxore adoptati.

163. Tertia est fraternitas legalis inter filios naturales legitimos arrogantis & arrogati, quæ non durat perpetuo, sed solum quamdiu qui contrahunt, fuerint sub potestate patris. Vnde si moriatur pater vel emancipetur carnalis vel adoptiuus filius, cessat hoc impedimentum, ex cap. Per adoptionem 30. quæst. 3. & ex cap. vnicum De cognatione legali. Cur autem in duabus præcedentibus non idem cõtingat, ratio esse potest reuerentia perpetua quam adoptatus & vxor ipsius, debent adhibere adoptanti & vxori ipsius. Dixi autem filios naturales legitimos: quoniam fraternitas ista non est inter adoptatum, & filios illegitimos adoptantis, vt communem omnium sententiam esse tangit Nauarr. in Enchir. cap. 22. nu. 45. pro eaque multos commemorat Sanchez in eadem disp. 63. num. 30. Et probat, quia hæc cognatio cessat soluta patria potestate, vt habitum est: & filii illegitimi non transeunt in patriam potestatem, Instituitis De nuptijs §. penult.

Notandum est tercio, cæteras cognationes legales non impedire matrimonium, & ideo arrogatam posse matrimonium celebrare cum matre arrogati. Similiter posse duos ab eodem arrogatos, virum scilicet & foeminaam, atque filium vnus arrogati cum filia alterius celebrare inter se matrimonium. Qua de re Sanchez in præcedenti num. 26. 28. & 29.

CAPVT XXI.

De impedimentis raptus, & defectus baptismi, seu disparitatis cultus.

SVMMARIVM.

- 164 Quid sit raptus, & quod ad dirimendum matrimonium factus esse debeat causa ipsam contrahendi.
- 165 Corollaria inde deducta, de contratto vel non contratto istiusmodi impedimento.
- 166 Ex impedimento defectus baptismi, matrimonium contrahi non potest inter fidelem & infidelem.
- 167 Tale impedimentum solum est de iure Ecclesiastico: ita ut possit in eo Papa dispensare: & an interuentu talis dispensationis contractum matrimonium sit verum, etsi non sit sacramentum.

168 Inter Catholicum & hereticam matrimonium contractum & verum, & sacramentum esse potest.

169 De peccato quod committitur tale contrahendo, addita responsione ad quamdam obiectionem de illius invaliditate.

RAPTUS dicitur violentia, qua mulier inuita, aut etiam volens, sed inuitis parentibus, aut tutoribus abducitur vt corrumptur. De quo iam egimus in præced. libro 22. cap. 3. sect. 5. quantum videtur sufficere ad nostrum institutum: nisi quod in hunc locum reijceremus cõsiderationem de impedimento matrimonij propter eum imposito à iure, præsertim nouo Concilii Trid. in sess. 24. cap. 6. De reformatione matrimonij. Occurrit vero peculiariter notandum, eiusmodi poenam impositam esse tantum raptoribus foeminarum causa matrimonij: quod Thomas Sanchez in lib. 7. De matrimonio disp. 13. num. 4. colligit: tum ex principio citati capitis sexti, in quo statim fit mentio de matrimonio inter raptorem & raptam: quod iudicio est agere de solo eo raptu, qui causa matrimonij admittitur. Tum quod decretum eiusmodi ponatur sub titulo de reformatione matrimonij, & ideo intelligendum sit de raptu quatenus deformat matrimonium: quod in raptu fit tollendo illius libertatem: ad quod reformandum, Concilium statuit non valere matrimonij im, nisi rapta constituatur in plena libertate.

EX QVA interpretatione multa idem author consequenter infert ac confirmat: quæ paucis attingisse nobis sufficere ad hoc impedimentum. Primum est, raptum non sufficere si fiat tantum causa libidinis, non autem causa matrimonij ineundi. Secundum est, nec sufficere si fiat ab alio quam eo qui matrimonium inuitus est: quia Concilium loquitur de matrimonio inter raptorem & raptam. Tertium est, nec sufficere si non sit cum traductione de loco ad locum. Id quod Concilium significat, cum ad validitatem matrimonij inter raptorem & raptam vult hanc ab illo separatam, & in loco tuto ac libero constitutam esse. Quartum est, non requiri vt sequatur copula, cum hæc ad matrimonium ineundum nihil conferat. Quintum, requiri vt foemina abducatur nolens: nam non esset alioqui raptus proprie: decretumque Concilij, cum sit poenale, restringendum est interpretatione, vt intelligatur de raptu proprie vereque dicto: adeo ut talis poena non habeat locum si foemina sponte ab initio consenserit in traductionem, quantumuis posita in itinere voluntatem mutet: aut quantumuis, precibus importunis aut pretio, aut etiam dolo inducta sit ad consentiendum. Nec obstat quod parètum consensus non concurrat: quia memoratum decretum eo tantum spectat vt matrimonij libertas seruetur, ne foemina renitens cogatur illud inire: ad quam libertatem non requiritur parentum voluntas: sed sola foeminae. Sextum est, sufficere ad propositam poenam, raptum cuiuscumque foeminae perpetratum causa matrimonij de facto ineundi: siue illa sit virgo siue corrupta: & hæc siue meretrix siue honesta & siue maritata (cum qua contrahi potest de facto, etsi non de iure nec valide) siue vidua. Nam Concilium eam poenam imponit ad tuendam libertatem matrimonij, quæ impeditur raptu mulieris cuiuscumque status: facta causa matrimonij ineundi cum violenter rapta. Septimum est, non sufficere, si foemina rapiat virum nolentem vt secum ineat matrimonium. Nam Concilium de solo viro raptore mentionem facit nec ipsius decretum cum sit poenale ad foeminaam rapticem extendendum est. Pluribus de hac re Sanchez in citata dispersione decimarertia, & in præcedent. duodecima sed pro quotidiana praxi ista possunt sufficere Confessario, cuius institutionem habemus propositam.

De impedimento disparitatis cultus: pars reliqua capituli.

DE impedimento defectus baptismi agitur in iure canonico 28. quæst. prima. & Extra, De conuersione infidelium. Etsi autem communiter vocetur cultus disparitatis: proprie tamen consistit in eo, quod alter coniugum non sit baptizatus. Matrimonium igitur esse nõ potest, vt Theologos vniuersos ac vtriusque iuris professores sateri habet Sanchez in lib. 7. disp. 71. num. 1. inter baptizatum & non baptizatum etsi credat in Christum & cupiat baptizari. Quod impedimentum non

Sss 4 esse de

esse de iure diuino siue positiuo siue naturali Sanchez ait in sequenti nu. 7. & ante eum Couarr. aliis citatis in Epitome par. 2. cap. sexto, §. 11. Ad quod confirmandum ipse Sanchez adfert tum alia quæ apud ipsum videnda relinquimus: tum quod in omni lege à fidelibus inueniatur in initium tale matrimonium. Nam in lege naturæ tale fuit quod Iacob iniit cū filiabus Laban Echnici: & quod Ioseph cum filia Putipharis Ægyptia, & in lege scripta veteri, quod Esther iniit cum Assuero. & in lege Euangelica permittum olim fuisse habetur ex D. August. in libro vnico De fide & operibus cap. 19. Qui & matrem suam sanctam Monicam nupsisse viro pagano, testatur in lib. 9. Confess. cap. 9.

167.

De iure ergo solum Ecclesiastico est tale impedimentū: non quod habeatur canon expressus quo matrimonium inter baptizatum & non baptizatum, præsertim iam credentem, sit inualidum (vt patet consideranti cap. Iudæi, cap. Caue & cap. Non oportet: 28. quæst. 1. quæ pro eodem impedimento communiter citantur) sed quod ex consuetudine & praxi Ecclesiæ ipsum habeatur: id quod sufficit, præsertim cum consuetudo sit rationi & sacra Scripturæ consentanea. Ratio enim dicitur non decere, nec expedire vt fidelis matrimonio coniungatur cum infideli: quandoquidem coniunctio animorum & bona prolis educatio, cum ea dispartite vix esse potest. D. Paul. in priori ad Corinth. cap. 7. eiusmodi connubium prohibet dicens: Cui vult nubat, tantum in Domino, id est dummodo Christiano vt D. Hieron. interpretatur libro 1. aduersus Iouinianum. Quam interpretationem ex eo referens Couarr. loco citato sub initium, eandem tribuit Tertulliano lib. 2. ad vxorem. Deinde in posteriori ad Corinth. cap. 6. præcipit idem Apostolus inquitens: Nolite iugum ducere cum infidelibus. Videri potest Sotus in 4. distincti. 39. quæst. vnica art. 2. & notari quomodo possit in hoc impedimento Summus Pontifex dispensare, quod ipse explicat ante solutionem argumentorum. De quo etiam Sanchez in ead. disput. 71. num. 10. Qui in disput. 73. & quatuor sequentibus late disserit de matrimonio infidelium quæ apud ipsum videnda relinquam, ad leuandum prolixitatis fastidium in re minus ordinaria.

CONTENTI ergo rimus notare matrimonium fidelis contractum cum infideli, etiam si verum sit, quatenus contractus (ali qui D. Paulus in priori ad Corinth. cap. 7. non consuleret conuerso ad fidem non discedere à coniuge infideli) non esse tamen sacramentum nouæ legis. Nam non baptizatus nulum sacramentum conficere potest excepto baptismo: & in sacramento matrimonij vterque contrahentium est illius minister, sibi que mutuo illud conferunt: baptizatus vero et si capax sit talis ministerij, non potest tamen sacramentum ipsum matrimonij conferre non baptizato, qui non est capax alterius sacramenti quam baptismi. Quocirca tale matrimonium nullo plane modo sacramentum est nouæ legis: ac proinde nec gratiam confert ex opere operato.

168.

Si quæras, An idem sit dicendum de matrimonio quod Catholicus cum hæretica contrahit. Respondetur negatiue, nam validum esse, cõmunis sententia est Canonistarū, vt loco citato num. 4. notat Couarr. illis addens D. Thomam & Sotū: & addi possunt alij quos magno numero Sanchez refert disput. 72. num. 2. Pro qua facit: tum cap. Deceuit De hæreticis in 6. vbi decernitur, vxores quæ scienter hæreticis nupsere, priuandas esse dotē in penam delicti, nec tamen iuentur separari: in quo videtur supponi tale matrimonium valere. Tum quod iurainueniantur quidem prohibere tale matrimonium, cap. Non oportet, & cap. Caue 28. quæst. 1. nō tamen irritare. Tum etiam quod nō sit consuetudo Ecclesiæ vt tale dissoluatur tanquā irritum, nec permittatur Catholicus viuente hæretica cõiugē inire aliud matrimonium. Tūdemum; quod vt Sotus habet in fine citati art. 2. disparitas cultus, de qua hic agitur, non consistat in defectu interioris fidei, sed sacramenti fidei, nempe baptismi, quo fit Christianæ fidei professio. Hæreticus autem, & à fide apostata per fidei defectum non desinit esse baptizatus, sed retinet characterem hominis Christiani, qui indelebilis est vt definit Concilium Florent. in instructione Armenorum, & Trident. sess. 7. canone 9. De sacramentis in genere.

169.

VERVM TAMEN vt Sotus addit, mortale est eiusmodi matrimonium contrahere: quod Sanchez approbat aliis ad-

huc citatis disput. 72. num. 4. quia contrauenitur iustissimo Ecclesiæ præcepto, interdicens tale matrimonium propter fidei periculum, Catholico coniugi, & proli imminens. Quod vitare quanti referat latis indicat D. Paulus ad Titum 3. cum hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuitare mandat: & cum D. Ioannes in sua secunda epistola prohibet ne tali Aue dicatur.

Quamquam Azor. in 2. par. moral. Infit. lib. 8. cap. 11. quæst. 5. & post eum Sanchez in sequenti num. 5. id moderandū censent: vt non procedat in locis in quibus hæretici non detentati, nec publici Clericorum percussiores Catholicis misli manent, vt in Germania, Gallia, Polonia. Nam in talibus locis ex consuetudine recepta ob leges amicitia retinendas, & communem pacem reipublicæ que tranquillitatem tuendam; licita possint esse matrimonia eiusmodi, dummodo Catholica persona cum hæretica contrahens permittatur libere & absque peruersionis periculo in fide permanere. Damnant vero idem, Azor quæst. 6. & Sanchez num. 8. tanquam impium pactum, quod nonnunquam apponitur tali coniugio, vt ex filiis nascituris, quidam fidei Catholice, & quidam hæresi adherent: quod aperte est contra ius canonicum in quo statuitur in fidei fauorem: si pater sit fidelis, filius sequatur conditionem patris: cap. finali De conuers. infidel. in fine: atque siue pater siue mater fidelis sit, ex cap. Iudæi 28. quæst. 1. parentis fidelis religionem filij sequatur. Intellige nondum doli capaces: quia doli capaces adhuc pure infideles, relinquendi sunt suæ libertati, nec cogendi ad fidem, ex c. De Iudæis & Cap. Ad finem 23. q. 5. Idem quoque pactum, est contra ius diuinum quo parentibus incumbit cura liberos suos baptismo initiatos educandi in fide, ac in iis moribus, quibus consequuntur remedia salutis spiritali necessaria: quod non fit in hæresi.

Supereft respondendum ad id quod obici potest ex canone 72. sexta, synodi, non esse validum matrimonium inter Catholicum & hæreticum. Respondetur ergo vel eū canonem esse de numero eorum quos Torrensus cõtendit nō esse editos ab ea synodo, sed suppositos: vel vt Couarr. loco citato sub finem magis probat. hæretici nomine illic significari infidelem, de quo loquitur D. Paul. in priori ad Corinth. 7. ad cuius verba eundem canonem alludere satis indicat hæc eius particula: Iuxta Pauli sententiam.

CAPVT XXII.

De impedimento etatis.

S V M M A R I V M.

- 170 *Ætas de iure canonico necessaria ad matrimonij validitatem.*
 171 *Puberes etiam si nondum capaces copule carnalis, possunt valide contrahere: & quatenus peccatum si mortale, ante annos pubertatis contrahere sine iusta excusatione.*
 172 *Quinam sint anni pubertatis, & quid sit proximum esse pubertati, & malitiam supplere etatem.*
 173 *Modi quibus cognosci potest eius modi proximitas.*
 174 *Expectanda est plena pubertas ad iudicandum, An matrimonium contractum inter impuberes fuerit nullum, & quod ob bonum pacis tale matrimonium permittatur.*

DE etate quæ ad matrimonium requiritur agitur in iure canon. 30. quæst. 2. & Extra. De desponsatione impuberum: ac in 6. eodem titulo. Duabus autem de causis ea requiritur, iuxta cap. De illis 2. Extra titulo citato. Primo quidem, prout ætas ipsa seam adfert discretionem vsusve rationis: licque defectus etatis pertinet ad impedimentum ægræ mentis, quod in præcedenti cap. 11. habitum est dirimere matrimonium iure diuino & naturali. Secundo vero, prout secum adfert potentiam generandi seu consummandi matrimonium: hacque ratione defectus etatis impedimentum est huius generis: nempe dirimens matrimonium iure Ecclesiastico, (non item naturali vt ostendit Sanchez libro 7. disput. 104. num. 9.) quo constitutum est: vt etiam si quis

habeat

habeat vsum rationis nihilominus matrimonium non sit validum, nisi ipse quoque pubertatis annos attigerit: vel saltem huiusmodi sit, qui possit habere copulam carnalem. cap. De illis 1. cap. Attestationes, & cap. final. De despons. & impub. & c. vnico §. 2. eodem titulo in 6. Ratio vero talis constitutionis est, quod homines vt plurimum, ante annos pubertatis non habeant discretionem sufficientem ad bene expendendum, & eligendum coniugalem consensum, nec sint capaces copulæ.

171. NOTANDVM autem est primo: ex probabiliori sententia (pro qua Couarr. aliquot citat in Epit. quarti Decret. par. 2. cap. 7. nu. 2. & Sanchez plures, in sequenti nu. 15.) eum qui annos pubertatis excessit, quantumvis nondum potens sit ad carnalem copulam, posse valide contrahere matrimonium: quia neque prohibetur iure Ecclesiastico, cum iam sit pubes: neque iure naturali, cum talis impotetia temporalis sit, non autem perpetua: quæ sola matrimonium impedit iure naturæ, vt habitum est in præcedenti cap. 15. Accedit quod alioqui dicendum esset præ ratione, illum qui post annos pubertatis temporali aliquo morbo laborans, non potest carnali copula vt, nec posse matrimonium contrahere, quod est absurdum.

NOTANDVM est secundo: iuxta probabiliorum quoque sententiam, in quam plures Sanchez refert lib. 1. De matrim. disput. 17. num. 1. & 5. peccatum esse mortale ante tempus constitutum ab Ecclesia matrimonium contrahere. Quod colligitur ex cap. Vbi non est, De despons. impub. ponderando illius verba *districte inhihemus, &c.* quæ indicant obligationem grauem, atque adeo sub mortali imponi. Adde quod matrimonium tunc inualidum sit per hoc impedimentum: vt congruenter cap. A nobis, & sequenti, De despons. impuberum, notare solent Doctores, quorum plures in sua summa Henriquez commemorat lib. 12. cap. 7. §. 1. in margine lit. E. & ideo grauis iniuria fiat sacramento. A quo tamen peccato excusare potest, tum inuincibilis ignorantia, vt quando id fieret consilio parentum vel tutorum, quod puer contrahens bona fide sequeretur: tum etiam Episcopi licentia, seu dispensatio: quam si iusta causa adit, dare potest: va Sanchez in eadem disput. 104. num. 12. ostendit. Tum demum intentio contrahendi matrimonium, non quidem vt impedimentum habet Ecclesiasticum: sed vt hoc non obstante illud valeat, quantum potest alias valere, quod nõ est contra ius tribuens ei vim sponsaliorum in cap. finali De despons. impub. & in cap. vnico §. 2. eodem tit. in sexto.

172. NOTANDVM est tertio, annum pubertatis in viris quidem esse decimum quartum cõpletum, & in fœminis duodecimum completum, ex cap. Puberes, & cap. Continebatur. & cap. Attestationes, & cap. Ex literis, De despons. impub. & cap. 1. De delectis puerorum, nihilominus validum esse matrimonium contractum in vltimo die eorundem annorum, prout habet Sanchez in præcedenti num. 2. quia in matrimonij fauorem ius sic interpretari consentaneum est, præsertim cum parum pro nihilo reputeretur. Atque ante id tempus contractum matrimonium vim & locum habet sponsaliorum, iam diximus: quod est intelligendum si celebrantes excesserint annum septimum, quia ex cap. Literas, cap. Accessit, cap. Ad dissoluendum, ante illum contracta sponsalia non sunt valida. Porro etsi quis non attigerit annum pubertatis, tamen si proximus sit pubertati, atque talis in quo malitia suppleat ætatem: hoc est, vt ibidem Couarr. interpretatur ibidem num. 3. qui discretionem habeat ad coniugalem consensum intelligendum, & potentiam ad carnalem copulam: ad eum proximum esse pubertati, sit cõ illa discretionem, hanc potentiam habere, quantumcumque nondum peruentum sit ad annum pubertatis. Pro quo factum quod ius canonicum talem proximitatem explicet per ipsam potentiam ad carnalem copulam, vt in citato cap. De il-

lis, & in cap. Puberes, eodem titulo.

173. NOTANDVM est quinto, talem potentiam, atque adeo proximitatem ad pubertatem, cognosci posse tribus potissimum modis. Primus est, quando inter personas per matrimonium coniunctas intercedit copula carnalis: quæ interdum solet pubertatis tempus anticipare ex cap. A nobis De despons. impub. Atque si vterque coniunx fateatur talem copulam intercessisse, tunc validum est matrimonium, in quacumque demum ætate id contigerit: dummodo habuerit discretionem requisitam ad præstandum liberum consensum. Quod si vir vnum dixerit & mulier contrarium, in foro exteriori creditur viro iuranti, ex cap. Continebatur, eod. tit. Secundus modus est, quando quis ante pubertatem habet copulam cum quacumque persona. Nam id indicium est sufficiens, quod malitia in ea suppleat ætatem. Hunc modum habet glossa ad cap. vnicum De despons. impub. in sexto, verbo *Suppleat*. Vltimus modus est ex signis corporis, de quibus consulendi sunt medici. Aliqua refert Syluester in verbo Matrimonium §. quæst. 3. vbi etiam horum modorum posteriorum meminit.

174. Legi de hac re potest Sanchez in citata disput. 10. quæst. 4. penultima & vltima: vt & in præcedenti quæst. 3. pro responsione ad difficultatem: quanto tempore expectandum sit, quando vir 14. anno expleto, aut fœmina duodecimo, inueniuntur adhuc impotentes ad copulam: vt experientia fiat sufficiens ad iudicandum impotentiam esse perpetuam: & ideo matrimonium esse irritum. De qua cum eodem authore, & cum cæteris quos citat, tenere possumus expectandum esse vsque ad plenam pubertatem, quæ in fœminis 14. anno ætatis contingit, & in viris anno 18. prout Sanchez ipse ex vtroque iure deducit. Notandum est postremo, ex c. 2. De despons. impub. nonnumquam pro bono pacis seu ad Principes magnos in amicitia retinendos, permitti vt matrimonium inter impuberes contrahatur: ita scilicet, vt vxor impubes ad domum mariti educatur, ibique tanquam pignus pacis & amicitie retineatur.

CAPVT XXIII.

De impedimento defectus testium & presentia Parochi.

SVMMARIVM.

- 175 Ex Concilio Tridentino habetur tale impedimentum: cuius decretum promulgari in parochia specialiter debet, vt vim fortiat. Nõ autem Parochum presentem, aliquid dicere.
- 176 Idem impedimentum habet locum in articulo mortis, & cum quis contrahit in loco vbi memoratum decretum est promulgatum, etiam si non sit promulgatum in propria parochia.
- 177 Sufficit alterutrius proprij presentia Parochi ad matrimonij validitatem, cum contrahentes sunt diuersarum parochiarum: quodque proprij Parochi nomine non comprehendatur is qui est quidem originis, non tamen loci in quo contrahitur.
- 178 Qui comprehendatur nomine proprij Parochi, cuius presentia requiritur ad validitatem matrimonij.
- 179 Quatenus prohibitio Episcopalis, ne Parochus aut alius de ipsius licentia, matrimonio assistat, impedit aut non impedit eius validitatem.
- 180 Proprijs sacerdotibus delegatus, potest sicut ille, extra Parochiam assistere matrimonio, sufficienter ad eiusdem validitatem, & qualis debeat esse talis delegatio seu licentia, vt censetur sufficiens.
- 181 De licentia tacita ex re habitatione quid sit tenendum, & quid cum quis simplici Sacerdoti dicit se licentiam habere contrahendi ipso assistente.
- 182 Validitati matrimonij non obstat, quod Parochus aut testes metu aut dolo adducti sint ei assistere: & quando sponsalia transeant in matrimonium, per secutam copulam carnalem.
- 183 Quisvis habens vsum rationis, potest esse testis & procurator in matrimonio: & casus in quo ad matrimonij validitatem, nec Parochi nec testium presentia requiritur.

Con-

175

Concilium Trident. sess. 24. cap. 1. De reformat. matrimonij constituit vt matrimonia aliter contracta quam p[re]sente Parocho vel alio Sacerdote de eiusdem Parochi aut Ordinarij licentia, simulque p[re]sentibus duobus vel tribus testibus, nulla irritaque essent. Quod quidem efficere, quomodo sit positum in Ecclesie potestate tractare, est scholastici instituti, ideoque relinquemus ei qui volet ipsum videndum apud Thomam Sanchez in lib. 3. De matrimonio dispus. 4. Duo autem, vt propria nostri instituti, annotare oportet. Alterum est, de fide esse quod ante Concilium Triden. matrimonia clandestina fuerint valida, ex definitione c. secundi De clandestina despons. & ex ipso Concilio Triden in initio citati cap. primi. Alterum est, culpam quae committitur contrahendo matrimonium clandestinum, mortalem esse, quod satis indicant illa eiusdem Concilij verba ibidem. Sancta Dei Ecclesia ex iustissimis causis illa, de matrimonijs clandestinis loquitur, detestata est, atq; prohibuit. Indicant quoque graues p[ae]nae quas idem Sanchez late persequitur in eod. lib. 3. dispus. 42. & sequentibus. In quibus tanquam spectantibus maxime ad praxim fori externi non immorabimur, ad vitandum prolixitatis fastidium.

Qua etiam de causa quam paucis fieri poterit perstringemus quae ille persequitur latius, a dispus. 17. vsq; ad 42. de p[re]sentia Parochi & testium, cuius defectu impedimentum istud constituitur.

Primum autem est: inter decreta Concilij Trident. peculiare esse illi, quo impedimentum istud inducitur, vt non obliget etiam promulgato eodem Concilio: nisi in parochia sit specialiter promulgatum, & a promulgatione dies triginta effluserint. Ita enim habetur ex fine memorati capituli primi De reform. matrimonij, sess. 24.

Secundum est: Ad matrimonij validitatem non esse necessarium, vt Parochus vel alius Sacerdos, cuius p[re]sentiam Concilium Trident. requirit, verba aliqua proferat: nam nec talia sunt de matrimonij substantia, vt patet ex antecedentibus p[re]sertim cap. octauo, neque Concilium ipsum facit eorum mentionem in clausula irritante; sed solum p[re]sentia Parochi & testium. Praecipit tamen in eodem cap. vt Parochus coniuges interroget, & ideo quaedam verba dicat iuxta vniuersumque Parochiae ritum. De qua re Sanchez lib. 3. dispus. 38. plenius.

176.

Tertium est: Impedimentum hoc locum habere etiam in articulo mortis, quando necessitas urget, neque Parochus haberi potest. Ita docet Sanchez in p[re]ced. nri dispus. 17. ca. 2. Neque aduersus illud valere Episcopi dispensationem, aut quod publice, & sciente maiore parte viciniae contrahatur matrimonium: aut quod contrahatur ab ignorantibus inuincibiliter memoratum Concilij Triden. decretum. Quod idem author ibidem casu 3. 4. & 6. confirmat, eo maxime nexus fundamento: quod Concilium Trident. intrinsecam contrahendi matrimonij formam praescribat, ita vt eam non seruantes reddat ad contrahendum omnino inhabiles, & huiusmodi contractus irritos ac nullos esse decernat. Rationes vero quae in contrarium obici possunt, rejicit ex eo, quod particula, omnino inhabiles, omnino exceptionem exciudat.

Quartum est: incolae locorum in quibus decretum Concilij Trid. promulgatum aut receptum non est, si per modum transitus & hospitij diuertant ad alia oppida in quibus idem decretum obligat, non posse valide contrahere, nisi p[re]sente Parocho, id est, seruata forma ab eodem Concilio p[re]scripta: quia peregrini tenentur in contractu seruare solemnitates requisitas legibus & consuetudinibus oppidi in quo contrahunt. Quandoquidem quisque ratione contractus, sortitur forum in loco contractus, ex c. finali, De foro competentis. Ita etiam docet idem author in sequente dispus. 18. q. 3. Qui ex aduerso in q. 4. statuit incolas locorum in quibus decretum Concilij Trid. obligat, si per modum transitus aliquo diuertant, vbi illud non obligat, valide contrahere absque p[re]sentia Parochi & testium: quia, vt ratio proposita ostendit, quoad solemnitatem adhibendam in contractibus (de quorum numero est matrimonium) spectantur solae leges loci in quo contractus celebratur, & ita, vt idem docet quast. quinta, validum est matrimonium captiuorum initum apud infideles, a quibus abduci sunt.

177

QUIN TVM est: Vt secundum idem decretum valeat matrimonium, requiri quidem de necessitate sacramenti vt Parochus proprius contrahentium eis assistat: attamen si ipsi contrahentes sint diuersarum parochiarum, posse alterutrum Parochi p[re]sentiam sufficere, ad talem valorem, prout late tractat Sanchez in eodem lib. 3. dispus. 19. Quia cum matrimonio non nisi duorum esse possit: hoc ipso, quod proprio Parocho committitur parochianum suum matrimonio coniungere, censetur eatenus commissum, quatenus necessarium est, vt ipsum alteri coniungat. Cum igitur alter ille perinde permittatur esse diuersae parochiae, ac esse eiusdem: proposita commissio Parochi censenda est tunc etiam locum habere, cum alter solummodo contrahentium, est suus Parochianus.

Adde & locum habere, etiam si ille qui assistit, non sit Parochus illius loci in quo matrimonium celebratur. De quo vtroque latius Sanchez loco citato q. 1. & 2. Ratio vero est, quod contractus matrimonij, sicut & confessio sacramentalis, fiat inter volentes: ita vt non sit opus causae cognitione, nec Iudice pro tribunali sedente: ideoque, is qui est talis loci Iudex proprius, nihil habet vnde merito conuenerit. Adde praeterea ex eodem in sequenti q. 3. excusari posse a peccato Parochum proprium, secluso tamen scandalo, si matrimonio sui Parochiani quod in aliena parochia celebratur, assistat sine licentia Ordinarij vel Parochi loci illius in quo celebratur. Id enim minus est, quam illic audire ipsius confessionem quod ei licitum est.

Adde adhuc ex dispus. 20. quae in hac re de Parocho dicuntur, extendenda esse etiam ad eum Parochum qui non dum est Sacerdos: quia Concilium indifferenter loquitur de Parocho, quamquam requirat interea, illum esse Sacerdotem, cui Parochus licentiam dat, vt matrimonio dum contrahitur assistat. Immo vero extendenda esse ad Parochum proprium, qui est excommunicatus aut suspensus, aut irregularis, aut interdictus a sacramentorum administratione, quamdiu non priuatur parochia: prout idem in sequenti dispus. 21. contendit. Et ratio est, quod quouis eorum assistente matrimonio, verum est ipsum contrahi p[re]sente proprio Parocho: de quo Concilium absolute loquitur.

Sextum est: Parochum loci in quo contrahens natus est, non facere sua p[re]sentia, vt matrimonium sit validum, nisi simul sit loci in quo idem habet habitationem, cum animo perpetuo manendi. Quod Sanchez disp. 23. late tractat docedo proprium alii cuius Parochum, esse loci in quo habitat percipitque sacramenta: non autem loci in quo natus est, sed non habitat. Pro quo facit, quod canonica portio (quae est quaedam ius parochiale) non detur Parocho originis sed habitationis: cum interea dum quis habet duplicem parochiam, diuidenda sit eadem portio inter Parochos vtriusque, ex cap. 2. De sepulchris in 6.

SEPTIMUM est, Eum dici proprium Parochum sufficienter ad coniungendum aliquos matrimonio, aut ad dandam alteri licentiam coniugendi, qui habet potestatem ordinariam administrandi eisdem sacramentum penitentiae, vel dandi licentiam alteri Sacerdoti idem agendi. Hoc intelligitur ex eo quod Concilium Trident. in decreto edito sess. 24. cap. 1. De reform. matrimonij: eo modo ad validitatem matrimonij requirat p[re]sentiam Parochi proprii, vel alterius de eius licentia: quo in ca. Omnis vtriusque sexus. De poenit. & remiss. ad validitatem sacramenti poenitentiae requiritur, vt proprius Sacerdos vel alius de licentia ipsius illud administraret. Quo fit vt idem qui est proprius Sacerdos poenitentis sufficienter ad Sacramentum poenitentiae, censeferi debeat ille esse, cuius assistentia, siue per se, siue per Sacerdotem a se ad ea delegatum, ad matrimonij validitatem requiritur.

Qui autem tales sint praeter Parochum, lib. 3. dispus. 26. & aliquot sequentibus, idem author late persequitur. Primus est, de quo in eadem dispus. 26. Religiosus qui in nono Indiarum orbe ministeria Parochi obit. Secundus, de quo dispus. 27. Archiepiscopus cathedralis Ecclesiae, quando praebendae ipsius annexum est, vt ex officio audiat confessiones omnium de ea dioecesi. Tertius, de quo, & de quinque sequentibus dispus. 28. est Archiepiscopus & Episcopus in sua dioecesi. Quartus, Archiepiscopus adhuc in dioecesi sui Suffraganei, cum ad ipsum fuerit prouocatum aduersus eundem Suffraganeum,

178

neum, nolentem aut negligentem aliquos coniungi. Quintus, ille qui auctoritate Episcopali præfæ sede vacante, Sextus, Abbas in Ecclesia, nulli Episcopo subiecta, in quavis diocesi non habet quasi Episcopalem. Septimus, Cardinalis in Ecclesia sui tituli. Octavus, Legatus Summi Pontificis in Provincia suæ legationis. Nonus, Vicarius generalis, de quo multa in disput. 29. & 30. Decimus, de quo disput. 31. est ille cui absente Parocho, aut nondum Sacerdote, vniuersa Parochiæ cura committitur siue ab Episcopo, siue ab ipso Parocho, vel cui ab iisdem licentia assistendi matrimonio datur cum potestate alium delegandi: non quidem vt suum, sed vt Parochi à quo delegatus est, locum teneat. Nam vt idem nu. 8. habet ex Felino, Ordinarius nequit potestatem concedere subdelegandi, nomine ipsius delegati, dicendo Subdelega nomine tuo: quia potestas subdelegandi non potest fundari in persona delegati, qui nec ipse proprio nomine agere potest: sed solum nomine delegantis. Aduerte vero cum eodem in sequenti 19. Vicarium quem Parochus præsens assumit vt iuuet ipsum, delegare non posse: quia Parochus ipse non censetur tali suas plenas vices committere, sicut censetur Vicario in absentia ipsius instituto.

ADVERTE præterea ex disput. 32. matrimonium contractum coram Parocho vel delegato ad vniuersam Parochiæ curam, vel coram alio Sacerdote de eius licentia validum esse: quamvis Episcopus prohibuerit ne is tali matrimonio assistat, vel per suam aut synodalem constitutionem interdixerit licentiam assistendi dare Sacerdoti qui non sit ab Episcopo approbatus: nisi in tali constitutione expresse addatur clausula irritans aliter gesta. Nam matrimonium ex simplici prohibitione non reddit irritum, patet ex cap. 2. De matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ: in cuius fine sic habetur: *Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secundam vota transire non debuerint: non tamen est conueniens vt ob id scilicet sacramentum coniugij dissoluantur.*

Similiter ex disput. 33. validum esse matrimonium, cui delegatus assistit, non exequens aliquid quod habet in mandatis: verbi gratia, vt sponsus sub excommunicatione præcipiat, ne consummationem matrimonium donec præmittantur denunciationibus: vel vt non nisi præmissis denunciationibus, & indagazione impedimentorum, assistat matrimonio. Ratio est, quod talis forma expressa in licentia, non fit de eius essentia, sed tantum admonitio, qua licentiatius instruitur de ratione qua debet se gerere. Quare re pro pleniore intelligentia legendum est loco citato memoratus author. Cæterum in hoc quam in precedentiibus casibus peccatur, nisi iuxta causam xxiij. siue agendo contra præceptum Superioris, siue infideliter agendo, siue ius commune violando: quidquid alias patrimonium fit validum.

OCTAVVM est, Matrimonium valere cum simplex Sacerdos assistit de licentia Parochi, non obstante quod celebretur extra parochiā. Ratio est, quia iurisdictione ad quæ hæc assistentia reducitur, cum sit voluntaria, potest à proprio Sacerdote, & ab ipso delegato exerceri extra territorium. Hoc late tractat Sanchez lib. tertio disput. 34. Vide dicta num. 177.

NONVM est, qualis debeat esse licentia à Parocho alicui Sacerdoti concessa ad assistendum matrimonio vt ipsum sit validum, explicatur sequentibus propositionibus, quas Sanchez habet in sequenti disput. 35. Prima est: Satis esse licentiam generalem qua Parochus alicui Sacerdoti concedit licentiam exercendi in sua Parochia, omnia quæ ad animarum curam pertinent: quia licentia cuiusmodi generalis, est intelligenda generaliter: ideoque vt includat matrimonium cuius celebrationis interesse ad animarum curam pertinet.

Secunda est, Ad matrimonij validitatem non sufficere licentiam concessam ad aliquos particulares actus ad animarum curam pertinentes, etiam matrimonij celebratione digniores, vt est poenitentia & Eucharistia sacrosanctæ administrationis: quia potestas delegata non est extendenda de casu expresso ad non expressum: præsertim cum est diuersa ratio, vt censetur esse in administratione sacramentorum tam poenitentia quam Eucharistia, & matrimonij, cuius non est talis necessitas, qualis est illorum.

Tertia est, Sufficere vt verbo detur eiusmodi licentia, requiri eam esse in scriptis. Cum enim Concilium Trident. ad matrimonij validitatem exigens Parochi vel Ordinarij

licentiam, non exprimat, vt ea sit in scriptis, nihil est curid necessarium esse dicatur.

Quarta est, Licentiam tacitam ex ratihabitione de futuro (id est, quod simplex Sacerdos probabiliter credat Parochum habiturum ratum si ipsius nomine assistat matrimonio, non esse sufficientem ab ipsius matrimonij validitate. Ratio est: quia licentia ad matrimonij validitatem necessaria, debet adesse dum matrimonium celebratur. At cum ratihabitio tantum est de futuro, licentia non est de præsentibus, eoque tempore in quo celebratur matrimonium.

Quinta est, Licentiam tacitam quæ habetur ex ratihabitione de præsentibus vel præteritis sufficere posse ad validitatem matrimonij: quia tunc ratio præcedentis propositionis cessat: & vt supponimus, Parocho non inferitur præiudicium alicuius momenti, vnde præsumi possit non consentire. Censetur autem licentia esse de præsentibus, quando tempore celebrationis vel ante celebrationem matrimonij, ad est consensus tacitus & interpretatiuus Parochi aliquo signo externo manifestatus, vt si coram ipso dum matrimonium contrahitur, alius sacerdos tanquam ipsius vices gerens assistat, nec impediatur cum facile possit, sed tacet totum videtur. Aut si Parochus ipse tanta familiaritate cum tali Sacerdote cõiunctus esset, vt sciens gaudeat coram illo iniri matrimonium, & datas ab eo matrimonij sc hedulas admittat.

In disputatione autem 37. sequenti, idem author inquirat An simplex Sacerdos debeat credere dicentibus se licentiam habere à Parocho, vt eos matrimonio coniungat. Respondetque nisi dicentes persone sint valde dignæ fide, non esse eis credendum, quia licet in foro poenitentiali credatur dicenti se licentiam aliquam habere, non tamen in foro externo, ad quod patet matrimonium pertinere: cum eius contractus sit de illis quæ ad externam Ecclesiæ gubernationem attinent. Sic enim in eo foro non creditur dicenti se absolutum ab excommunicatione, nisi ostendat literas eius à quo absolutus est, ex cap. Sicut, De sententia excommunic. Sic etiam confessio quando pertinet ad Ecclesiæ gubernationem, vt annua confessio, Parochus non est adhibiturus fidem dicenti se illam perfecisse, nisi per schedulam per quam illi constat, prout habet Ecclesiæ usus.

DECIMUM est, validitati matrimonij nõ ob stare, quod Parochus vel testes assistant casu: vt cum forte transeuntes, nec data opera interfuerint: aut vi detenti, aut dolo ad aliud vocati: dummodo consensus contrahentium intelligant ex verbis, aut aliis signis quibus eos exprimant. Ratio est, quia cum Tridentinum Concilium, tantum exigat matrimonium celebrari coram Parocho & testibus, satis fit decreto illius, si celebretur assistentibus prædictis cum mentis aduertentia, qua testimonium matrimonij contracti, possit rite perhiberi, adeoque obtineri finis Concilio Trident. propositus: nimirum vt constat de consensu contrahentium matrimonium, neque eo sperto, illi possint aliud inire. De qua re pluribus Sanchez disput. 39. Pari ratione addens nec eisdem validitati ob stare, si licentia alicui Sacerdoti excessiva ad assistendum matrimonio, metu vel dolo obtenta sit à Parocho.

VNDECIMUM est: ante Concilium Trid. quotiescumque post sponsalia sequebatur copula carnalis cum affectu maritali, fuisse verum matrimonium, in interno foro quam in externo. Sin affectu tantum fornicario, non fuisse quidam matrimonium validum in foro conscientia: in foro tamen externo semper præsumptum esse verum matrimonium, quocumque tandem animo consummatum fuisset, ex cap. Is qui De sponsal. Post Concilium vero Tridentinum vbi ipsius decretum de quo agimus locum habet, certum esse quod sponsalia facta sine Parochi & testium præsentia, nunquam transeant in matrimonium per subsequenter copulam, siue in foro interno, siue in externo.

DVODECIMVM est, Ad matrimonij valorem posse quoscumque testes habentes usum rationis, etiam si non habeant qualitates iure requisitas vt habiles & legitimi censentur: ideoque sufficere etiam infames, excommunicatos, parentes, consanguineos, seruos, familiares, scæminas, infirmos & infideles. Quia quauis testes sint alii illegitimi, & inhabiles faciunt tamen sufficientem fidem quando sunt instrumentarii, hoc est, de communi contrahentium consensu, appositi instrumento prout in contractu matrimonij ap-

ponuntur. Cui rationali quot alias Sanchez adiungit disput. 41. late ro: am hanc difficultatem discutiens simulque de procuratore ad matrimonium contrahendum constituto, docens pari ratione non requiri in eo de necessitate qualitates quas ius humanum exigit vt constitutur ad alia negotia peragenda: sed sufficere, si qualitatem habeat iure naturæ requisitam, nempe vsum rationis.

Decimum tertium est, Quando matrimonium publice celebratum fuit in præsentia Parochi & testium, ac cum solitis denunciationibus, sed propter aliquid occultum impedimentum fuit inualidum: quando ipsum impedimentum aufertur, ac matrimonium denuo celebratur, non esse opus vt in illa secunda celebratione Parochus & testes vocentur: sed occulte fieri potest celebratio prout declarauit Pius quintus teste Nauarro in Enchir. c. 22. n. 70.

TITVLVS .TERTIVS.

De minoribus matrimonij impedimentis, & dispensatione siue in eiusdem siue in maioribus.

Impedimenta minora matrimonij dicuntur, quæ reddunt matrimonium illicitum, non item inualidum: seu quæ faciunt vt peccetis, qui sciens contrahit cum aliquo talium impedimentorum: non autem vt matrimonium contractum sit irritum ac nullum.

CAPVT XXIV.

De impedimentis voti simplicis, sponsaliorum, & interdicti Ecclesie.

SVMMARIVM.

- 184. *Votum simplex castitatis quatenus impediatur matrimonium.*
- 185. *Mortaliter peccat quis contrahendo matrimonium cum habente votum castitatis expressum, aut implicitum: & quid iuris si tale votum sit conditionale.*
- 186. *Quid sit agendum cum eo qui interrogat, num adstrictus voto simplici castitatis, possit valide contrahere matrimonium.*
- 187. *Impedimentum sponsaliorum.*
- 188. *Impedimentum interdicti Ecclesie, quod violatur solemnitate matrimonij celebrata certis diebus, & in quo consistat talis solemnitas.*
- 189. *Alij duo modi quibus violatur.*

184.

PRIMUM IMPEDIMENTVM MINVS est, votum simplex castitatis perpetuæ, aut religionis ingredien-
dæ, aut suscipiendi Ordinis sacri, aut nunquam nubendi. Cuius obseruationi obstat matrimonij contractus, qui proinde factus animo illud consummandi, vt solet, peccatum est contra illud ius diuinum, quod obligat ad voti obseruationem: atque peccatum mortale, ex communi Theologorum sententia, teste Nauarr. in Enchir. cap. 12. num. 26. Pro qua sunt verba prioris ad Timoth. cap. 5. Adolescentulas autem viduas deuita. Cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Faciunt etiam cap. Licet & cap. Magis De voto.

Verumtamen matrimonium est validum, ex cap. Quid nubentes & cap. Si vir distinct. 27. & ex cap. Meminimus, ca. Consultuit, cap. Rursus, qui Clerici vel vouentes; & ex cap. vnico De voto in 6. Quod quidem verum est etiam si vterque contrahentium votum habeat castitatis, vt cõmunem sententiam esse testatur Nauarr. in Enchir. cap. 22. num. 73. pro qua aliquot auctores Sanchez citat disput. 11. nu. 10. Quamquam sic contrahens tenetur seruare votum quantum potest. Vnde antequam consummatum sit matrimonium, nec potest petere debitum nec reddere intra primum bime-

stre: quo temporis spatio potest religionem ingredi iuxta cap. Ex publico De conuers. coniug. Post consummatum vero potest quidem reddere, non tamen petere sine dispensatione, quam ex Nauarro in Enchir. cap. 16. nu. 30. Episcopus potest dare ei cui periculum alio. qui imminet peccandi in ea re. Nec item potest priore coniuge mortua aliud matrimonium inire, quia votum perpetuæ castitatis perinde reddit inhabilem ad 2. 3. vel 4. matrimonium ineundum, atque ad primum: nec excusabit quod vehementissimis carnis stimulis urgeatur, expetulusque sit se passim rueri, neque vires ad resistendum in se sentiat. Id enim constat ex vfu Ecclesie, quæ non existimat talem eximi à voto ratione eiusmodi difficultatis, siue antecedentis siue sequentis voti propositi emissionem: sed tantum esse causam sufficientem dispensationis. De quo Sanchez in precedentiibus num. 9.

Aduerte autem in hac re quoad matrimonij validitatem, excipiendum esse votum simplex castitatis in nostra societate emisum iuxta ipsius constitutiones post biennium nouiciatus, reddit matrimonium nõ modo illicitum & inualidum per constitutione Greg. 13. editam anno Domini 1584. De qua re videri possunt Gregor. à Valen. to. 4. disput. 10. quæst. 5. puncto 3. §. Votum & Henriquez lib. 12. cap. 5. §. 8. & 6.

Aduerte secundo, contrahentem cum habente votum perpetuæ castitatis aut religionis, aut sacri Ordinis assumendi, aut non ineundi matrimonij, peccare mortaliter, tanquam sic cooperantem peccato alterius, vt ad illud exhibeat se socium; quandoquidem contractus matrimonij cum non nisi inter duos esse possit, vtrumque contrahentem sufficit. Ita Sanchez in eadem disput. 11. num. 11. alios citans.

Aduerte tertio, quod idem in precedentiibus num. 7. habet ex A-
bulensi: non referre quod eiusmodi votum sit conditionale, nam etsi is qui illud emisit non teneatur ad illud, nisi impleta conditione: tenetur tamen dum hæc pender, vitare assumptionem status qui tali voto repugnat, nec potest cum eo consistere. Sic qui vouit se ingressurum religionem, si contingat fratrem ex bello incolumem reueri non modo post illius reuerfionem nequit contrahere: sed nec ante eam donec consiterit non reuerfurum.

Aduerte quarto, quod idem ibidem num. 12. tractat: si quis adstrictus illiusmodi voto interroget, An possit eo non obstante valide contrahere: primo prudenter eludendum esse interrogantem cauta responsione celando veritatem absque mandacio, aut sermonem traducendo alio, præsertim cum ipse interrogans appareat fragilis, qui vera doctrina abusus sit ad ineundum id matrimonium, cum sacrilegio mortali. Namque lex charitatis non solum præscribit ne proximo præbeamus occasionem peccandi, sed etiam vt ab illo eam remoueamus quantum possumus. Quod si non detur commoditas reticendi veritatem: ea aperire (dicendo scilicet validum quidem esse tale matrimonium, sed ipsum contrahendo committi peccatum mortale) nulla est culpa scandalalis, seu occasionis datæ peccandi: quia peccati in eo grauitatem proponendo, dum dicitur esse mortale, non datur occasio ruinae sed potius cauendi ruinam. Neque doctrina de validitate matrimonij non impedita per votum simplex, est de se prouocatiua ad peccatum: alioqui non liceret eam in libris tradere: quodque ea quis ad peccatum abutatur, ex ipsius sola malitia prouenit.

SECUNDVM IMPEDIMENTVM MINVS, sunt sponsalia. Ille enim qui hæc cum aliqua persona contraxit, non potest cum alia matrimonium contrahere sine peccato mortali: nisi iustam causam illa rescindendi habeat, iuxta dicenda in sequenti tractatu de iisdem sponsalibus. Ratio peccati mortalis est: quia sponsalia sunt promissio obligatoria ex ca. Desponsatas, cap. Atho, cap. De coniugali, 27. quæst. 2. & ex cap. Præterea, & ex ca. Ex literis 2. De sponsalibus. Atque obligatoria ex iustitia, utpote reciproca tanquam contractus, & facta de re graui: quam non præstare grauis iniuria est. Ita sentientes auctores plures refert Sanchez lib. 1. De matrimonio disput. 27. num. 2. Quia vero promissione eiusmodi, non transfertur dominium, fit vt nec dimittatur matrimonium: quo illud quod promissum est, alteri dominio irrevocabiliter subicitur.

TERTIVM

188.

TERTIUM IMPEDIMENTUM MINUS, est Ecclesie interdictum: cōtra quod potest peccare tribus modis. Primus est, quando celebrat matrimonium diebus interdictis ab Ecclesia in cap. Non oportet 1. & 2. in cap. Non licet in cap. Nec uxorem 33. quæst. 4. & in cap. Capellanus De feriis. Illi autem tunc, sunt ab initio Aduentus vsque ad diem Ephanie Domini, & a feria quarta Cinerum vsque ad octauam Pasche inclusive, ex Concil. Triden. sess. 24. cap. 10. De reform. matrim. Quod quidem initium Aduentus incipere à media nocte primæ Dominicæ dici potest, cum tūc reuera tempus Aduentus incipiat. De quo Sanchez lib. 7. disput. 7. num. 2. Pari ratione iudica de initio ferie 4. Cinerum.

Aduerte autem ex Nauarro alios citante in Enchir. cap. 22. num. 71. 71. illud peccatum non esse mortale (immo nec illicitum esse de se, docet Sanchez ibid. nu. 12. multis citatis) nisi ratione sollemnitatis matrimonij, quæ soladibus illis prohibetur tanquam res grauis: adeout Concilium Triden. loco cit. talem prohibitionem diligenter seruari præcipiat, per id iudicium, eam esse sub mortali: pro quo in sequenti n. 3. Sanchez plures authores citat. Consistit autem eadem sollemnitas in benedictione nuptiarum per Parochum, & sollemnitate translatione sponsæ in domū sponsi. Quo nomine sollemnitas translationis, vt habet Sanchez, nu. 17. intelligitur ea quæ comitata sit conuiuio, & aliis vanæ lætitiæ signis, seu in adferentibus inuicem mentis euagationem, id tēpus dedecentē.

De quorum prohibitionē (quæ habetur satis expressē in cap. Nec uxorem 33. quæst. 4.) difficultas est an sit suo mortali: quam idem author tractat nu. 18. Videtur autem pars affirmans tenenda (etsi cum aliqua limitatione) sicut tenet Caietan. in summula verbo Nuptiarum peccata, & cum eo Armilla in verbo Nuptiæ: quia si tali tempore benedictio nuptiarum sit peccatū mortale, iuxta sensum quo consuetudo Ecclesie interpretatur canones initio huius numeri memoratos, tanquam statuentes in re graui: (de quo Sanchez in eadem disputat. numero tertio) erit sane & memorata sollemnitas cōiuuij & aliorum signorum vanæ lætitiæ: dedecentum in tēpore dicato deuotionis: & præsertim cū benedictio ipsa nuptiarum, de se non sit indecens in illo tempore: quia est quid spiritale, & sanctum. Limitatio vero est, vt si conuiuia illa & lætitiæ signa sint moderata prudentis iudicio, excausatio sit à mortali: quis tunc illorum vsu non detrahetur notabiliter sanctitati temporis, nec aliis datur notabilis occasio offensionis & scandali.

189.

Secundus modus quo peccatur in hac re, est cum quis contrahit matrimonium clandestine, ex cap. Cum inhibito De clandestina despons. Quod matrimonium semper detestata est Ecclesia, vt habet Concil. Triden. sess. 24. cap. primo De reform. matrim. Quod peccatum in precedenti nu. 175. mortale esse docuimus.

Tertius modus est, cum interuenit prohibitio à Superiore Ecclesiastico facta alicui iusta de causa, ne cum aliqua contrahat. Nam contra eam contractum matrimonium validū quidē est, si nullum aliud ad sit impedimentum ex cap. 2. De matrim. contracto contra interdictum Ecclesie: peccatum est tamen mortale sic contrahere, antequam is qui cōtrahit certo sciat nullum subesse impedimentum. Namque exponit se periculo transgrediendi præceptum Ecclesie in re graui: sique impedimentum sit ex maioribus, periculo contrahēdi inualide, ac exigendi vel reddendi fornicarie debitum coniugale. Accedit quod in sic contrahentem excommunicatio possit ferri, ex citato cap. 2. Itemque sunt separandi, & sub pena excommunicationis prohibendi ne cohabitent, quousque cognoscatur legitime, an eorum matrimonium possit & debeat iure stare, ex cap. fin. cod. tit. Denique puniuntur in foro externo pœna arbitraria, ex cap. 1. & 2. cod. tit.

Restat monendum, difficultatem esse, quam tractat Sanchez in eadem disput. 7. à num. 21. An sit illicitum eo tempore cuius ante meminimus cōsummare matrimonium. Tene autem possumus cum eodem authore, non esse: nisi uel iustitiam, quam illius temporis circumstantia, ex qua malitiam contrahat. Nam iura initio numeri 188. memorata, nullam faciunt eius mentionem expressam nec dici potest facere tacitam prohibendo translationem sponsæ fieri eo tempore: quoniam ea prohibitio non est graua vitandi copulam car-

nalem, sed vitandi signa vanæ lætitiæ, illam comitari solita: quæ, vt ante dictum est, eiusdem temporis sollemnitate dedecent.

CAPVT XXV.

De aliis impedimentis minoribus.

SUMMARIUM.

- 190 De impedimento catechismi, quod sublatum sit per Concilium Trident.
- 191 Impedimentum septuplicis peccati.
- 192 Consuetudo obtrinit, vt dispensatio in eo non petatur.

190.

Tribus ante traditis impedimentis duo communiter à Summularijs addi solent, Prius est catechismus, seu cognatio quædam spiritalis nata ex catechizatione baptizati: de quo Sanchez disput. 10. pluribus in quibus non immorabimur: quia vt nu. 12. post alios non paucos quos citat, idem docet tale impedimentum per Concil. Trident. sess. 24. cap. 2. De reformat. matrim. censetur sublatum. Ratio est, quod intentio Concilij in eo decreto fuerit impedimenta cognationis spiritalis omnino tollere, exceptis iis quæ ibidem commemorat: tum paternitatis inter baptizatum vt baptizantē ac baptizati patrinos: tum compaternitatis inter patrinos & parentes baptizati. Pro quo facit, quod initio illius capituli aperiat, suæ intentionis esse multitudinem impedimentorum matrimonij restringere, vt incommoda multa vitentur, & cognationis spiritalis impedimento incipere: de quo postquam declarauit inter paulo ante memoratas personas contrahi in baptismo, itemque pari modo in confirmatione: nempe inter confirmantem & confirmatum illiusque parentes, ac tenentē. Concludit in fine his verbis. Omnibus inter alias personas huius spiritalis cognationis impedimentis, omnino sublati. Quæ verba cum generalia sint cum exceptione tantum personarum quæ cognationem spiritalem contrahunt: ex baptismo vel confirmatione: censendum est ablatum impedimentum cognationis spiritalis prouenientis ex catechismo: præsertim cum Pius quintus (de quo Sanchez num. 12.) in quodam motu proprio quem edidit anno Domini 1566. quarto Calendæ Decembris, declarans memoratum Concilij decretum, dicat non esse recedendum à præcisus illius verbis.

191.

POSTERIVS impedimentum est, crimen, quod septuplex ponitur prout, declarant hi versus, quos habet glossa finalis ad c. 2. De penit. & remiss.

Incestus, raptus sponsæ, mors mulieris, Susceptus propria sobolis, mors Pre. byter. alii, Vel si poeniteat sollemniter: aut monalem. Accipiat, pr. hibent hac cōiugiu n. sociatum.

Id est adulterium cum ea quæ sciebatur in gradu prohibito consanguinea esse: vel affinis propriæ uxoris, commissum hac adhuc viuente: nam talis post mortem uxoris non debet aliam ducere. Deinde raptus alienæ sponsæ, 3. Interfectio uxoris propriæ, 4. susceptio proprii filij de sacro fonte, ne alter coniux possit debitum coniugale exigere ab altero, ob cognationem spiritalem inde contractam, 5. Interfectio Presbyteri, 6 peccatum aliquod propter quod poenitentia publica & sollemnis iniuncta actaque fuit. Postremo matrimonium cum moniali. De quibus à Nauarro in Enchir. cap. 22. num. 74. tradita, relinquemus apud ipsum videnda: cum pro iudicio nobis proposito sufficere possit, quod habet Armilla in verbo Matrimonium num. 59. post Caietanum in eodem verbo, versus Et cito: cum istius generis impedimento sine dispensatione contrahere, dummodo contemptus absit, non esse peccatum mortale, vbi consuetudo fuerit illam non petendi: vt esse in plurimis locis fidem facit quod Nauarrus in Gallia Hispania, Lusitania & Italia versatus, iam, octogenarius scribat in sequenti num. 75. sub finem, & in num. 85. se in tanta ætate nunquam uidisse aut audiuisse quemquam petisse dispensationem in tali impedimento, si nullum aliud haberet annexum. Quod si in tali quoque genere impedimenti, seu si post commissum aliquod peccatum ex in. moratis, vigeret vsus dispensationem petendi, id

192.

non effect omittendum: vt nec quando incerta effect confuetudo. ex *Cater. loco cit.*

De impedimento quod censetur apponi matrimonio cum aliquid alicui legatur ea lege, vt vitam ducat castitatem, vel vt cum aliqua tantum certa persona contrahat, relinquemus consulendum Thomam Sanchez lib. 1. De matrim. disput. 33. & 34. praesertim cum spectet maxime ad forum caularum, sicut caetera qua coniunctam habent lucri acquisitionem aut amissionem.

CAPVT XXVI.

De dispensatione in impedimentis matrimonij.

SUMMARIUM.

- 193 In impedimentis matrimonij, qua sunt iuris natura, Papa dispensare non potest proprie, sicut potest in iis qua sunt iuris tantum Ecclesiastici.
- 194 Iusta causa requiritur vt valere possit dispensatio ab inferiori data in lege Superioris: & qua fit talis causa.
- 195 Non tantum iusta sed etiam sufficiens esse debet: pro quo diiudicando quadam notantur.
- 196 De causis in Romana curia vsu receptis, qua sunt defectus dotis, extinctio litis, & non habere aliam parem, cum quo contrahatur matrimonium.
- 167 Alia causa qua existimantur iuste.
- 198 Subreptio & obreptio reddunt dispensationem inuolidam: & quod ad vitandam subreptionem exprimenda sunt qua de iure aut styl. curie Romanae debent exprimi.
- 199 De excusatione in eare.
- 200 Que in diuersorum impedimentorum dispensatione obinenda oportet exprimere ne sit inrepticia.

THOMAS Sanchez in tractatione eorum qua spectant ad dispensationem in impedimentis matrimonij, ponit totum librum 8. triginta sex disputationibus distinctum. Ad vitandam autem prolixitatem nostro instituto non adeo necessariam, contenti erimus propositione aliquot documentorum in hoc capite, & in duobus sequentibus, explanatione nonnullorum dubiorum de potestate dispensandi quam habent inferiores Papa: atque clausularum solitarum apponi dispensationibus que in Romana poenitentaria expediuntur.

193.

PRIMUM Igitur DOCUMENTUM EST, Neminem, ne quidem Summum Pontificem, posse dispensare in impedimentis matrimonij, qua sunt iuris natura. Hoc tangitur in cap. Literas §. Sane, in fine, De restitut. spoliatorum. In cuius confirmationem Ciceronis verba in lib. 3. De repub. Couar. in Epit. 4. Decret. par. 2. cap. 6. §. nono nu. 3. adfert, cum commendatione relata Lactantio in lib. 6. De vero Dei cultu ca. 8. Ratio vero in promptu est, quod nulla causa pati possit, vt homo in iure diuino dispense: sed tantum vt interpretetur illud. De qua re sufficienter ad nostrum institutum: hi videntur dictum in praeced. lib. 13. num. 46. & lib. 16. num. 18. & 19. Plentorem autem tractationem de Papali potestate in dispensando qui optauerit, recurrere poterit ad Thomam Sanchez in citato libro 8. disp. 6. & aliquot sequentibus.

SECUNDUM DOCUMENTUM EST, solum Summum Pontificem ordinaria potestate posse dispensare valide in omni maiori impedimento matrimonij, quod fuerit iuris tantum Ecclesiastici. Ratio est: quia Summus Pontifex est supra totum ius Ecclesiasticum, tanquam Princeps supra suam legem: neque in hoc Concilium vniuersale potest ei derogare, cum talem potestatem habeat, non ab eodem Concilio: sed à Deo: argumentum cap. tertij De constit. prout loco cit. num. 6. notat Couar. Quo fit vt Papa ipse possit valide dispensare in iis, qua per idem ius constituuntur. Verumtamen si id fiat sine iusta causa: valebit quidem dispensatio (vt sine dubio tenendum habet Sanchez in sequenti disp. 17. num. 24. auctores magno numero citans) tanquam facta in re pedente ex ipsius

tantum voluntate. Verumtamen tum ipse dando illam, tum alter petendo & accipiendo male concessam peccabit: ille tamquam agens, & hic tamquam cooperans agenti contra rectam rationem; quandoquidem Princeps obligatur circa subditos aequalitatem seruare. Quanquam talis obligatio seculo scandalo, & alterius damno graui, non est sub mortali; vt pote posita in re dependente ex contrarietatis voluntate. Ille vero qui sic concessa dispensatione vitur, peccat; quia sine ratione communem ordinem deserit. Quod peccatum non est mortale censendum, seculo scandalo aut damno graui. Videri potest idem Sanchez in sequenti disput. 18. latius de hoc differens.

TERTIUM DOCUMENTUM EST: Dispensationem quamcumque inferiorum in lege Superioris irritam esse, si iusta causa desit. Ratio est, quod praesumi non possit, à Superiore concedi potestatem rationi dissonam, qualis est dispensandi in suis bonis, in suaque voluntate sine iusta causa: quod esset idem ac inferiorem constituere dominum suae voluntatis: vt de ea, perinde ac de propria possit ad libitum disponere. Quod cum absurdum sit, fatendum est dispensationem ab inferiore in lege superioris datam sine causa, esse irritam ex defectu potestatis, perinde ac irrita est dispensatio ab oeconomio facta contra domini voluntatem. Et tunc non valet dispensatio in voto: aut in alia referuanda de iure diuino facta à Papa. Nec item valet facta ab Episcopo in ieiunio & aliis qua sunt de iure communi Ecclesiastico: nec facta ab inferiori cui data est potestas dispensandi in lege superioris, si iusta causa desit. Sanchez. disp. 17. quest. 1. videri potest.

QUARTUM DOCUMENTUM EST: Iusta causam in impedimentis matrimonij dispensandi, cum persona quidem publica, esse commune bonum: vt firmitatem pacis, & huiusmodi aliud. Cum persona priuata vero, ex Nauar. in Enchir. cap. 22. num. 87. est primo defectus dotis competentis, seu sufficientis ad nubendum aequali. Secundo, extinctio magna litis. Tertio, quod maior pars sibi parium suae ciuitatis, vel loci insignis, quem inhabitat, sint ei consanguinei vel affines intra quartum gradum: vel si est alius locus minor, ipsa non habeat sufficientem dotem ab nubendum pari extra illum. Quas solas tres causas pro iustis ad dispensandum etiam in quarto gradu, Romanam curiam habere ait ibidem Nauarrus. Eas tractans Sanchez in disput. 19. eis subiicit alias solitas assignari.

Notandum est autem primo, causam de qua hic agitur sufficientem esse debere: quia reputabitur alioqui pro non iusta. Quae vero censenda sit sufficiens, relinquatur prudentis iudicio, ex inspectione circumstantiarum quales, congruenter cap. Requiritur, & aliquot sequentibus i. qu. 7. constituuntur tempus, persona, intuitus pietatis, vtilitas, necessitas, & rei euentus.

Notandum est secundo, censeri posse dispensationem validam, cum ea dans existimat bona fide se causam sufficientem habere, etiam si reuera non habeat. Nam rationabiliter praesumitur de Principe, quod velitarum habere bona fide gestam à suo commissario cum in nullius credit notabilem iniuriam aut scandalum.

Notandum est tertio, quo gradus prior est, eo vrgentiore causam exigi ad dispensandam: quia ratio dicitur impedimentum esse maius. Item eadem de causa, vrgentiorum in gradu consanguinitatis, quam affinitatis in eodem gradu. Itemque in recta linea quam in transuersa, & demum in impedimento cognationis spiritualis quam carnalis: quoniam illa, sicut à venerabiliore principio oritur, sic est maiore veneratione digna. Ita habet alius citatus Sanchez num. 7.

Notandum est quarto, quando causae aliquae non sufficiunt singulae, per multas aggregatas in vicem adiuarunt: quia quae non profunt singula, mutant collecta. Id quod idem in sequenti num. 34. habet.

Notandum est quinto, quidquid sit de foro externo, in foro interno quando non constat vtrum Superior aut commissarius ipsius dispensauerit in matrimonio cum sufficienti causa praesumi posse pro eo, dum defectus ignoratur à subdito: cuius non est discutere facta Superioris sui. Hoc habet Sanchez disput. 17. num. 15. Addens in 17. pari ratione credendum esse dicenti se habere potestatem dispensandi:

immo

immo & cuiusque viro timorato ac Confessario dicenti esse sibi delegatam potestatem ad abolendum vel dispensandum, vel ad aliud id genus, fides adhiberi potest, *vt idem tr. dicit num. 22.* cum de contrario non habetur moralis certitudo.

196. Notandum est sexto, ex tribus causis dispensandi ante propositis: primam, *quæ est defectus dotis*, tunc censendam iustam causam dispensandi, cum in defectu ipso inuenitur ratio pietatis. Namque causa iusta dispensandi cum persona priuata, debet redundare in eiusdem maius bonum spirituale, prout contingit quando mulier est, aut futura est pauper: & nisi cum ea dispensetur in nupta manebit cum animæ suæ periculo. Vnde pendet solutio difficultatum, quas Sanchez tractat *disput. 19 num. 7. & aliquot sequentibus*. Ad secundam autem causam *quæ est extinctio litris*, rededi cuitationem scandalorum, inimicitiarumq; inter consanguineos, & remedium ad obuiandum alicui magno crimini, alioqui perpetrando. Ad tertiam denique causam verificandam ac sufficientem censendam, requiritur tantum vt intra oppidum proprium sceminæ, non inueniatur æqualis cui nubat, prout responsum esse Archiepiscopo Mediolanensi à Congregatione Cardinalium 18. Nouembris anno 1570. habet Sanchez num. 13. eiusdem verba referens. Et ratio esse potest: quia durum est eam cogere, vt extra illud nubat, destituenda parentum & aliorum consanguineorum confortio, & exponenda vitæ solitaria, ac forte acerba. Similique de causa non videtur adstringenda ad nubendum alicui vetulo aut durioris intolerabilioris ingenij, prout idem consequenter docet num. 15.

197. Notandum est postremo alias causas dispensationis tribus illis additis fuisse, *vt idem num. 30. & sequentibus refertur*: tum diuitiarum conseruationem in eadem cognatione; tum illustri familia item conseruationem in eodem sanguine: quæ vtraque causa non parum confert ad bonum publicum: tum eius à quo, aut cui dispensatio petitur excellentia meritorum in Ecclesiam: argumento cap. Tali coniugio, 1. quæ sit, 7. cum dicitur: Nisi forte eos maxima Ecclesiæ vtilitas vel necessitas postulet, vel euidentis meritorum prærogatiua commendet. Tum demum pecuniaria elemosyna largior, in vltus publicos à Pontifice dispensante imposta ei, qui dispensationem petit sine alicuius causæ allegatione. Vlti enim Curie Romanæ talis causa admittitur vt sufficiens, ad dispensandum in gradibus non adeo propinquis: sicut & dandi indulgentias contribuentibus in belli subsidium aduersus infideles, aut ad alios sumptus publicos. Ita Sanchez *in fine eiusdem disput. 19.*

198. QUINTVM DOCUMENTVM EST: vt valida sit dispensatio, etiam illa que iusta de causa petitur & datur, curandum esse ne obreptitia sit vel subreptitia. Nam iuxta cap. Super literis, De re scriptis: quando taceatur aliquid in libello supplici, quod si apponeretur faceret vt Princeps non dispenseret, vel vt non facile, sed cum magna difficultate dispelaret, nulla est dispensatio: & vocatur obreptitia. Similiter quando aliquid falsi dicitur vt impetretur dispensatio, ea nulla est: & vocatur subreptitia. Sic ergo ille qui confectus impedimenti contraxit matrimonium, si ad facilius impetrandam dispensationem id taceat in libello supplici, nulla est dispensatio ex Couar. *in Epitome par. 2. cap. 2. §. 10. num. 14.* per cap. Postulasti De re scriptis, & cap. finale De filiis presbyt. Id quod subtilissime tractat Sanchez *disput. 21.*

Ex his autem quæ tractat à num. 13. notandum est primo, dispensationem reddi subreptitiam, adeoque inualidam, taciturnitate eorum quæ iura specialiter exprimi iubent: aut quæ ex stylo Curie Romanæ exprimenda sunt; neque ea esse omiffa ignoranter, inualiditatem excusare: etiam si excuset à culpa. Ratio est, quod taciturnitas huiusmodi obstat quominus ad sit sufficiens dispensantis intentio, qua velit actum derogare iuri matrimonio impedimentum adferenti: quem defectum ignorantia patens non supplet. Sic ergo quia in Concilio Trident. sess. 24. cap. 5. De reform. matrim. statuitur, vt qui in gradibus prohibitis sciteater matrimonium contraxerit (& multo magis qui contractum consummarit) aut qui ignoranter quidem contraxerit, sed in contradito solemnitates requisitas neglexerit, separari debere, & carere spe dispensationis: si petens dispensationem non ex-

primat matrimonium à scientibus contractum esse, ac etiam (si res ita habeat) consummatum: aut ab ignorante quidem, sed neglectas esse solemnitates, illa non valebit; & sic de similibus de quibus in sequenti documento

Notandum est secundo, Quando in dubio, neque ex iure neque ex stylo Romanæ curiæ dignosci potest, an qualitas aliqua talis sit, quæ expressa in petitione dispensationis, Superior hanc non concederet, id prudentis arbitrio relinquit diiudicandum attento Romanæ curiæ stylo, & Superioris consuetudine in casibus similibus. Ita docentes plures auctores Sanchez num. 19. refert. Quod si adhibita sufficienti diligentia nihil certi cognosci possit, idem docet alius citatis in sequenti num. 20. & 25. præsumi posse dispensationem esse validam. Quia in re dubia iudicandum est in fauorem valoris actus; vt magis valeat, quam pereat, ex cap. Abbate, De verborum signific.

199. Notandum est tertio, Taciturnitatem veritatis notoriæ, seu quam dispensans scitur probe nosse, non facere dispensationem inualidam, prout idem habet num. 27. quia tunc ea non inducit subreptionem cum non inducat ignorantiam quæ tollat intentionem dispensandi, ex qua valor dispensationis plane pendet. Hæcque fere fundamenta sunt reliquorum quæ idem author in eadem *disput. 21.* persequitur apud ipsum videnda.

200. SEXTVM DOCUMENTVM EST: Multa esse quæ in petitione dispensationis in impedimentis matrimonij dirimentibus (*De eis Sanchez de matr. lib. 8. disput. 24.*) exprimenda sunt ad vitandam subreptionem. Primo enim si plura sint impedimenta, narranda sunt omnia. Nam cum omnia obitent matrimonio, omnium impetranda est dispensatio. Vnde intelligitur illud quod Sanchez num. 4. & *aliquot sequentibus tractat*: si duo sint duplici titulo coniuncti in eodem vel diuerso gradu, vtriusque coniunctionis mentionem esse necessariam ad euadendam subreptionem, cum vnaquæque ea coniunctio, suum impedimentum adferat. Præterea explicandum est quoto gradu consanguinitatis, affinitatis, aut publicæ honestatis coniuncti sint impedimentum habentes qui volunt contrahere: quia quo gradu prior seu vicinior stipiti fuerit, eo difficilior est dispensatio, vt gentioremque causam dispensatio requirit. Ob quam rationem oportet quoque exprimere lineam rectam, si talis gradus in ea sit: quia tunc difficilior dispensatur quam si esset intranuersa.

Oportet ob eandem item rationem in cognatione spiritali exprimere, quod ea sit spiritalis filiatio: quia difficilior dispensatur in ea quam in spiritali compaternitate, vt etiam Sanchez notat in numero 14. & 15. Talis autem difficultatis ratio est, maior indecentia coniugij inter taliter coniunctos quam inter alios. Cuiusmodi indecentia, quia non videtur provenire notabilis ex inæqualitate (v. g. quod vnus coniugendorum distet à stipite 4. gradu, & alter solummodo secundo) ideo non iudicatur illius taciturnitas inducere subreptionem. Pro quo Sanchez num. 25. adfert quemdam motum proprium Pij Quinti editum anno Domini 1566. die 26. Augusti incipientem Sanctissimus: vbi decidit non esse necessarium gradus propinquioris mentionem facere, sed sufficere remotioris. Excipe iuxta eundem proprium motum, nisi is gradus propinquior, sit primus: quod idem Sanchez notat num. 31. vel scemina sit stipiti proximior, vt idem author obseruat in præcedenti num. 12. Vide illum in eodem num. 12. & sequenti 13.

Adhæc si impedimentum publicæ honestatis, seu sponsaliorum, simul inueniatur cum impedimento affinitatis carnalis, si affinitas ea proveniat ex matrimoniali copula (cui matrimonium præsupponat sponsalia) impedimento eiusdem affinitatis expresso, censetur sufficienter expressum sponsaliorum impedimentum. Non item si affinitas proveniat ex fornicaria copula: quam constat non supponere sponsalia; ac proinde nec impedimentum affinitatis ex illa nascentis, includere tacite sponsaliorum impedimentum: ideoque vtrumque exprimendum esse in petitione dispensationis. Tam autem ex hoc documento quam ex præcedentibus multa Sanchez deducit in memorata *disput. 24.* apud eum videnda.

Simulque in sequenti *disput. 25.* quod consanguinitate

aut affinitate in gradu prohibito coniuncti, volentes contrahere, coierint debeant exprimere suum illum incestum: itemque si copula incestuosa habita sit spe facilius impetrandi dispensationem, eum quoque animum esse aperendum. Ac demum si matrimonium sit ab eis contractum, id etiam narrandum sit: & addendum (si res ita habeat) cum spe facilius impetranda dispensationis contractu. (Sic. Adde narrandum quoque esse. num à scientibus impedimentum (etiam si prædicta spes non intercesserit) contractum sit matrimonium: sique ab ignorantibus quidem, sed omiſſis solemnitatibus debitis. Nam Concilium Trident. sess. 24. cap. 5. De refor. matr. statuit tales separandos sine spe dispensationis. Vnde licet per id non liceat potestas Papæ: cum tamen difficiliorem reddit in dispensando: quod sufficit vt ex taciturnitate censeatur surreptio sequi.

Videndum est adhuc apud eundem, disput. 26. quod dispensatio impetrari possit absque mandato eius cui impetratur: etiam si illi non prosit donec ea ab ipso acceptetur, vel ab alio habente ipsius speciale mandatum: & completæ sunt conditiones quas Apostolica literæ exegerunt: Sic enim cum per eas, negotij examen committitur Episcopo qui iudicet an preces veritate nitantur, non licet vt dispensatione ante ipsius sententiam.

CAPVT XXVII.

De potestate dispensandi in impedimentis matrimonij quam habent inferiores

Papa.

SUMMARIVM.

- 201 Quam potestatem Episcopus habeat dispensandi in impedimentis matrimonij.
- 202 Episcopus vrgente necessitate dispensare potest in maioribus matrimonij impedimentis iuris Ecclesiastici concurrentibus aliquot et circumstantiis, & quibus.
- 203 Quod cum iisdem circumstantiis requiratur bona fides.
- 204 In casu necessitatis potest Episcopus etiam cum eo, qui cum diues sit, potest Romam mittere: cumque eo qui plura habet impedimenta.
- 205 Potest perinde dispensare ante contractum matrimonium, ac post contractum.
- 206 Dispensatio Episcopi in memoratis impedimentis non valet pro foro externo: nec etiã pro interno, quando ad id potest Nuntius Apostolicus, aut alius, cui potestatem ad dispensandum sufficientem Papa omiſſit.
- 207 Potest Episcopus delegare suam potestatem dispensandi in iudicio in impedimentis.
- 208 Potestas delegata dispensandi in impedimentis matrimonij, quatenus subdelegata potest, & quatenus reuocari.
- 209 Potestas eadem triplex est: personalis, realis, & mixta: quarum prima & reſta cessat deſertione, aut amotione ab officio, & ſecundum a transiſu ad successorem.
- 210 Quando lociſſet delegatio morte delegantis aut ratione habitæ modi delegandi.
- 211 Ad valetorem potestatis delegatæ scriptum necessarium non est.
- 212 Pro quo tempore verificari debeat causa dispensationis, vt hæc per delegatum data v. l. ut.
- 213 Non est in capax dispensationis, qui renunciat gratia sibi concessa ad illam obtinendam: & quatenus potest reuocari concessa dispensatio.

201. EPISCOPVS quemadmodum ex Palu. & De Antonino Nauar. habet in Enchir. cap. 22. num. 85. potest dispensare in matrimonio prohibito à se, aut à suo inferiore. Itemque in omnibus illis impedimentis quæ impediunt quidem, sed non dirimunt matrimonium, exceptis votis castitatis & religionis: in quibus ipsa etiam Apostolica Sedes cum difficultate, nec nisi iusta de causa, dispensat: vt idem monet ibidem. Ratio vero quam adfert est: quod licet stricto iure communi inferior nequeat legem Superioris sui tollere aut mo-

derare, ex ca. Inferior distinct. 21. & ex Clemen. Ne Romani, De elect. ideoque Episcopus in impedimentis propositis, quæ lex vniuersalis Ecclesiæ inuenerit, dispensare non possit de rigore iuris: consuetudo tamen contrarium obtinuerit: immo quod amplius est, obtinuerit vt non modo à Papa, sed nec ab Episcopo, in nonnullis talibus impedimentis dispensatio petatur: quod ex eodẽ Nauar. antea nu. 192. iã annotauimus.

Aduerte autem in casu vrgentis necessitatis, quando magnum incontinentiæ periculum vrget, nec cõsuli potest Papa ratione paupertatis, aut quia graue periculum est in mora, posse Episcopum etiam in voto castitatis dispensare ad contrahendum licite matrimonium prout cum Angelo Sylicet. Nauar. & aliquot aliis asserit Sanchez 2. disput. 40. num. 7. Et ratio reddi potest, quod non sit mens Papæ per reservationes à se factas, obitare, quominus Ordinarij suorum necessitatibus spiritalibus, iusta ac rationabili causa vrgente, subueniant. Difficultas autem quæ moueri potest, An dispensatio in voto castitatis aut religionis aut non nubendi extinguatur primo matrimonio inito: apud eundem lib. 8. disput. 31. videri potest bene tractata. Partem autem negantem censet tenendam, nisi obſtet limitatio facta ad ipsum primum matrimonium, intentione dispensantis.

De eiusdem vero Episcopi potestate dispensandi in impedimentis dirimentibus, quid videatur tenendum explicatione aliquot dubiorum consequenter tradendum est: vbi illud præmonuerimus, quod late tractat Sanchez lib. 8. disput. 5. Quoties canon aliquis permittit in ipso dispensari, vel impersonaliter de dispensatione loquitur dicendo: Nisi in eo dispensetur; ne que explicat à quo sit dispensandum: tunc censendam facultatem dispensandi circa illum, concessam esse Episcopo. Nam talia verba quæ non intelliguntur de Papa, qui non eget tali facultate, habens alias sufficientem potestatem, intelligenda sunt de Episcopo: cum nullus sit, de quo potest intelligi debeant. Quibus conditionibus id ipsum limitari debeat, & quæ inde deducantur idem tractat ibidem apud quem vide si lubet: nisi sufficienti tibi traditam præced. lib. 13. c. 19. sect. 2.

PRIMUM AUTEM DVBIVM EST: An Episcopus possit vrgente necessitate dispensare in maioribus matrimonij impedimentis iuris Ecclesiastici. De quo duas sententias cum suis authoribus refert Sanch. lib. 2. disput. 40. q. 1. vnam simpliciter negantiã quia eiusmodi impedimenta omnia sunt statuta decreto Papæ vel Cõcilij generalis: in quod lege tãquã Superiori non potest Episcopus dispensare: vt potest inferior. Alterã vero affirmantiã Episcopi posse in huiusmodi impedimentis dispensare in casu vrgentis necessitatis: adeoque concurrentibus his circumstantiis: quod matrimonium sit publicum & impedimentum occultum, seu quod nec cõstat esse, nec facile constare potest publice, nam periculum non sit, quod in foro externo cõtetur, scandalumque sit in separatione: nec ad Papam aditus pateat inopia aut alia iusta causa impediẽte. Ratio autem est, quia quidquid potest Papa in vniuerso orbis (si excipias ea quæ à vniuersæ Ecclesiæ statu pertinent vt res fidei definire) potest Episcopus in situ diocesis: nisi Papa aliquid specialiter sibi referuet: Episcopus enim pastor est ordinarius in sua diocesi, sicut Papa in toto orbis, licet ille huic subiectus sit, sicut est Episcopo Parocho: qui nihilominus non impeditur, quominus ab omnibus peccatis suos Parochianos absolueret: exceptis iis quæ Episcopus ipse aut Papa sibi reseruauerit. Ad hæc, verosimile non est, Papam concurrentibus prædictis conditionibus velle sibi reseruare eam de qua agimus dispensationem: tum quia talis reseruatio esset contra charitatẽ & suauem Ecclesiæ gubernationem in casu tante necessitatis, quanta est eorum qui habentes impedimentum nequeunt Papam ipsum consulere: nec possunt absque graui scandalo separari, habentes prolem quæ parentibus destituta cõmode educari non potest, aut vnus tantam coniugum nouit impedimentum; quod probare vel sine graui famæ iactura detegere non potest; vel quamuis vterque eorum sciat: illud tamen probare nequeat: ideoque non permittuntur alia matrimonia contrahere, & sic magno incontinentiæ periculo exponuntur.

SECUNDVM DVBIVM EST: An præter iam dictas circumstantias requiratur bona fides in contrahentibus, vt Episcopus possit cum illis dispensare.

De hoc in utramque partem Sanchez ibidem nu. 4. auctores citat: statuitque bonam fidem adhuc requiri, quia illos qui mala fide contraxerunt, Ecclesia vult separari absque dispensatione, ut patet ex Concilio Trid. sess. 24. cap. 3. De reform. matrim. ita statuente. Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere presumpserit, separatur, & spe dispensationis consequenda caret. idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Accedit, quod nulla ratio suadeat, cum matrimonium est mala fide contractum. Pontificis mentem esse iniquitati perniciosaque audaciam contrahentium fauere velle: sicut videretur tunc facere, permitiendo Episcopo ipsorum dispensationem. Inde enim redderet faciliorem: atque faciliorem dispensationis spes passim praeberet peruersis occasione, matrimonium celebrandi contemptis Ecclesiae impedimentis ea dirimentibus. Neque est quod in hoc, severitas nimia esse existimetur: quia, ut loco citato Concilio Trid. habet, non est dignus qui Ecclesiae benignitatem facile experiatur, cuius salutaria praecipua temere contempserit.

Adverte vero, bonam fidem in hac re, non excludi ex eo, quod contrahentes ex lata culpa seu culpabili ignorantia, impedimentum ignorarint: quia faciens aliquid ex ignorantia etiam crassa, non dicitur proprie illud scienter presumere quod Concilio Trid. requirit ad malam fidem, ut patet ex verbis ante citatis. Intelligi autem, nisi ignorantia ad eo crassa esset, ut temeritas magna interuenisse censeretur: quam verbum presumendi importat, & quae aequiparatur dolo, ut bene idem Sanchez annotat sub finem eiusdem num. 4. Paulo superius docens Episcopum non posse dispensare quantumcumque matrimonium contractum sit cum ignorantia impedimenti: si solemnitates requisitae in matrimonio sunt neglectae: quia Concilio Trid. per eandem rationem, idem in hoc casu quod in illo decernit istis verbis: Quod si ignoranter fecerit (nempe intra gradus prohibitos contraxerit) si quidem solemnitates requisitae in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem panis subiciatur. Quod praenotatum nomen, ut idem Sanchez bene quoque annotat, argumento esse potest, quod bona fides vnius coniugis sufficere possit, non obstante mala fide alterius: ita ut politer antedictis circumstantiis, Episcopus possit cum eis dispensare: quia aequum non est vnum puniri propter delictum alterius.

204. TERTIUM DVBIUM EST: An possit Episcopus dispensare quando contrahentes possunt facere expensas necessarias, ad dispensationem Papae obtinendam.

Ad quod idem author aliquot alius citatis in sequenti num. 5. respondet affirmatiue: quia etiam in diuitibus potest vrgens necessitas occurrere, ut quando Roma distat longissime, magnumque est incontinentiae periculum, si tunc inde expectetur dispensatio: aut quando foemina diues ante matrimonium contractum, cognita est a consanguineo viro, cui non potest impedimentum detegere, aut ab eo separari, aut debitum negare sine famae aut etiam vitae iactura. Sicut igitur Episcopus potest cum paupere dispensare, eo quod ratione inopiae non habeat recursum ad Summum Pontificem; poterit & cum diuite, quando is ratione vrgentis necessitatis & magni periculi in mora, caret eodem recursum.

QUARTUM DVBIUM EST: An concurrentibus circumstantiis dubio primo notatis, possit Episcopus dispensare, quando impedimenta dirimentia fuerint plura vno.

Ad quod Sanchez num. 6. bene respondet: Eum quidem cui committitur dispensatio in vno impedimento matrimonij, non posse dispensare repetitis duobus: quoniam ex communi sententia Canonistarum ad cap. fin. De simonia in dispensationibus, quae odiosa sunt, mixtum sub simplici non comprehenditur. Episcopum autem cum potestatem habeat ordinariam, posse tunc quoque dispensare: quia illius potestas non est ad dispensandum in aliquo singulari impedimento (ut dicatur mixtum non comprehendit sub simplici) sed absolute ad dispensandum in impedimentis, dum necessitas grauis vrget. In quo casu cum Summi Pontificis referatio non censatur procedere: nihil refert siue vnum tantum, siue plura sint impedimenta, cum in illis Episcopi ordinaria potestas dispensandi sit libera.

205. QUINTUM DVBIUM EST: An Episcopus possit in

impedimento matrimonij dirimente aliquando dispensare, antequam id ipsum matrimonium contrahatur.

Responder idem Sanchez n. 7. dispensare posse quando vrgentissima necessitas id postulet. Quam responsonem fundat in eo quod habitum est in explicatione dubij primi, Episcopum posse vrgente magna necessitate, post matrimonium contractum dispensare in impedimento constituto lege Papae, vel Concilij. Eadem enim est lex Ecclesiastica, qua ante & qua post matrimonium contractum impedimenta istiusmodi instituuntur. Ergo sicut post contractum matrimonium, sic & ante contractum potest Episcopus vrgente magna necessitate dispensare. Quamquam enim eo semel contracto, necessitatis casus frequentius occurrit: tamen cum sola prohibitio iuris humani in vtroque casu resistat: similiter vrgente magna necessitate poterit ab Episcopo dispensatio dari. Exemplum talis necessitatis Sanchez adfert. Accedat mane confessura, quae reperitur habere impedimentum dirimens; cuius detectio infamiam notabilem ei pareret: sintque omnia iam parata ad nuptias vespere celebrandas, & tentatis omnibus medijs nulla euadendi via aperitur, sed suspicio vehemens oritura sit alius criminis detecti in confessione, si foemina velit abstinere a nuptijs, aut differre dum dispensatio Pontificia obtineatur. Dicitur est *remotis omnibus medijs*, quia si aliqua euadendi commode reperitur via, non poterit Episcopus tunc dispensare: sed solum quando prudentis arbitrio, attentis circumstantijs occurrentibus, nulla media tali foeminae sufficiant ad magnam necessitatem qua vrgetur euadendam.

206. SEXTUM DVBIUM EST: An dispensatio praedicta Episcopi valeat tantum pro foro interno.

Ad hoc Sanchez nu. 10. respondet affirmatiue, ut & Henriquez lib. 12. cap. 3. nu. 2. Fundamentum eorum est: quod Concilio Trid. sess. 24. cap. 6. De reform. casus occultos Papae reueruatos, Episcopo concedat tantum pro foro conscientiae: cum excipiat deductos ad forum contentiosum: tanquam ille ea ex parte nihil possit, quoad tale forum, in quo iudicandum est secundum, non contra legem superioris.

SEPTIMUM DVBIUM EST: An Episcopus possit in iisdem impedimentis dispensare possit cum facile recurrit potest ad nuntium Apostolicum, aut ad alium habentem a Papa sufficientem auctoritatem ad dispensandum in illis.

Ad quod Sanchez num. 8. cenfer respondendum negatiue: quia Episcopus in talibus dispensare solum potest ratione vrgentis necessitatis: quae cessat non modo cum adit potest Papae: sed etiam cum alius cui sufficientem ad id potestatem commiserit. Nam talis commissionis finis est, ut eiusmodi necessitati occurrenti consulatur. Et confirmatur a simili: quia simplex Sacerdos quamuis in articulo mortis constitutum absolueret potest ratione vrgentis necessitatis, si tamen ea cesset, quia vel Ordinarius, vel ab ipso commissus haberi potest, nequibit absolueret.

207. VLTIMUM DVBIUM, An Episcopus possit alteri delegare facultatem quam ratione vrgentis necessitatis ipsum habere diximus, dispensandi in impedimentis matrimonij dirimentibus iure Ecclesiastico. Ad quod affirmatiue Sanchez num. 14. respondet: quia potestas ex Principis privilegio competens, non quidem personae, sed dignitati, vel officio, idque in perpetuum, non est delegata, sed ordinaria habetque potestatis ordinariae iurisdictione quae illud est ut possit delegari. At supradicta Episcopi potestas dispensandi in impedimentis matrimonij iure Ecclesiastico dirimentibus non competit personae, sed dignitati: quandoquidem conceditur Episcopis presentibus & futuris, & id in perpetuum: cum potestatem, magis praesertim momenti, committere personae incognitae, sit a ratione alienum. Eundem auctorem de his in illa quaest. 40. latius differrentem, vide si lubet.

Parti. aliqua capitis de potestate delegata.

208. DE hac notanda occurrunt aliquot documenta. PRIMUM EST, quod Sanchez habet libro 8. disput. 27. in fine. Eum cui per Papae rescriptum delegatur dispensatio in matrimonij impedimentis, posse facultatem ea subdelegare quoad testium receptionem & informationem: non autem

quoad dispensationem. Ratio est: quia ubi nudum ministerium simul cum iurisdictione aliqua committitur à Principe, non potest quidem nudum ministerium subdelegari, potest tamen iurisdictione illa, ex Innocentio & Abbate ad cap. finale De officio delegati. Tale quid autem contingit in eiusmodi delegatione: quia committitur iurisdictione examinanda veritatis precum oblatarum Papae: & nudum ministerium exequenda dispensationis. Poterit ergo illa delegari, non item hæc.

SECUNDUM EST, Superiorem qui delegavit potestatem dispensandi, posse suo arbitrio eam reuocare, non solum valide, sed etiam licite per se loquendo: quia in eo vitur iure suo, & quasi re propria. Neque absque causa Superior delegantis potest talem delegationem reuocare, quia iniuriam faceret eidem deleganti, priuando eum iure delegandi, quod habet ex sua ordinaria iurisdictione. Hoc ex Francisco Suarez habet Sanchez in eod. libro, *disp. 33. nu. 7.*

209.

TERTIUM EST, Potestatem dispensandi posse tripliciter delegari. Primo modo, expresso proprio nomine delegari: ut dicendo Committimus Ferdinando. Secundo modo expresso tantum nomine dignitatis, ut dicendo Committimus Archiepiscopo Bisuntinensi, nulloque addito per quod nomen illud commune fiat proprium. Tertio modo, expresso utroque: ut Committimus Ferdinando Archiepiscopo Bisuntinensi. Atque i. modo delegatio est personalis & ideo finitur morte personæ delegati. Secundo vero modo, est realis, manetque in successore, in quo dignitas manet una eademque, tanquam non moriens, iuxta cap. Si gratiose, De rescriptis in 6. Videndus est de his Sanchez libro 8. *disp. 27. quæst. 1.* Cum quo in sequenti quæst. 2. tenendum etiam est delegationem factam expresso tam proprio quam dignitatis nomine, censendam personalem: & ideo extingui morte delegati. Nam vtile bene argumentatur nu. 20. Cum nomen dignitatis generale sit conueniens omnibus ea fulgentibus: nomen autem proprium sit peculiare personæ eo nominatæ: illud per hoc ita restringitur, ut non excedat personam nominatam.

QUARTUM DOCUMENTUM, de quo idem auctor in sequenti quæst. 3. Quando delegatus adhuc superflus est quidem, sed dignitatem amittit, delegationem ei factam si personalis sit, non ideo expirare, sed in ipso perseverare: si realis sit, transire ad eius successorem, perinde ac fieri morte delegati ante dictum est. Quod utrumque patet: quia cū in prioribus casibus habitis sit ratio solius personæ, delegatio sic facta, sequitur personam in similibus privilegiis personalis. In posteriore casu autem, cum sola dignitas spectata sit, delegatio illam sequitur in quacumque persona inueniatur. Quod adeo verum est addi Sanchez nu. 24. ut quantumuis delegatus iam ceperit ut commisso facta dignitati, eo hanc amittente, delegatio transeat ad successorem, tanquam præcise concessa tali dignitati. Cætera quæ idem habet: tum in eadem quæst. tum in sequenti, tum etiam in *disp. 28.* tribus primis, quæstionibus tanquam subtilitates iuris, quæ paucis expediti nequeant videtur. consulem, apud ipsum ei qui vollet videnda relinquere, ad vitandum prolixitatis fastidium.

210.

QUINTUM DOCUMENTUM, (quod idem auctor habet in eadem *disp. 28. nu. 87.*) Quando in literis commissionis dispensandi in impedimento matrimonij concessis in alieuius fauorem, minister executionis est voluntarius, ut esse censetur quando ei non præcipitur ut exequatur, sed sola exequendi facultas conceditur: delegationem expirare morte delegantis re integra, id est, si nihil adhuc sit executioni mandatum. Secus autem accidere, quando minister executionis est necessarius, ut censetur, quando iubetur exequi, si preces veritate nitantur. Ratio est: quia in prioribus casibus nullum ius est acquisitum per eiusmodi literas: cum relinquatur arbitrio delegati, vel utne dispensare an non contineantque gratiam, non quidem factam sed faciendam; quæ expirat morte concedentis iuxta cap. Si cui nulla, De præbendis in 6. § finali. In posteriore autem casu ius ad rem iam acquisitum est illi, in cuius fauorem facta est delegatio: eo quod hæc sic facta est, ut non sit relictum voluntati delegati dispensationem concedere aut denegare: sed sit ei præceptum ut dispenset inuicta precum veritate. De qua si consuler, inualis erit dispensationem negando. Quo fit ut gratia concessa in eodem casu

merito censetur facta potius, quam facienda, quæque morte concedentis non desinat, sicut in præcedente casu.

SEXTUM DOCUMENTUM de quo idem Sanchez in præcedenti num. 81. Quando facultas conceditur alicui ad dispensandum determinatæ personæ: si ipsius dispensatur, aut tam in eius quam dispensandi, fauorem concessa sit: eam re etiam integra non expirare morte concedentis, aut eius amotione ab officio. Ratio est, quia in tali casu, gratia iam est facta in fauorem dispensaturi, respectu cuius obtinet totam suam perfectionem. Aduerte autem quod in sequenti num. 91. idem habet: etiam si commissio dispensandi sit voluntaria, & tantum in fauorem petentis: si commissarius iam dispensauit eum eo ad contrahendum matrimonium, & antequam ipse dispensatione utatur contrahendo, dispensans obcat, dispensationem non desinere: quia iam facta legitime, nihil est cur retractetur. Aduerte etiam quod addit num. 92. dispensationes quæ à Legato Papæ, vel à Summo huius Pœnitentiario expiuntur, nullatenus expirare morte ipsius Papæ: quia officia ab ipso data non expirant, ut de officio legati patet ex cap. Legatos, De officio legati in 6. & de officio Summi Pœnitentiarum ex Clement. 2. De electione §. Eo tamen proiiso.

SEPTIMUM DOCUMENTUM EST, de quo Sanchez *disp. 29. num. 2.* Non esse necessarium scriptum ad valorem facultatis concessæ ad dispensandum, sed statim concessa est per verbum fiat, validam in se esse ac perfectam, quoad suam substantiam. Ratio est, quod talis concessio sit donatio, quæ statim ac fit, perfecta est in se; etiam instrumentum nondum confectum. Vnde sequitur, illam gratiam non desinere, si ante literarum expeditionem moriatur Pontifex qui concessit: quoniam ea prius accepit quidquid ad ipsius valorem considerabatur.

OCTAVUM DOCUMENTUM EST, de quo idem sequenti *disp. 30.* ut dispensatio concessa ad matrimonium contrahendum valida sit, opus esse ut causa ex qua valor illius pedit verificetur, tū quo tempore Papa aut Pœnitentiarius ipsius eam dedit, & editi committendo executionem Ordinario aut Confessario cognita precum veritate: tum etiam quo tempore hitalem commissionem exequuntur. Quorum prius probatur ex eo quod Papa vel Pœnitentiarius sit qui reuera dispensationem concedit, solam executionem Ordinario vel Confessario committens si preces veritate nitantur: seu si preces sibi proposita veræ tunc sint cum de pensat. Nec enim ijs existentibus falsæ, putandum est velle dispensare: ne sit iniquus potius quam fidelis & prudens dispensator constitutus à Christo se per suam familiam. Posterius vero probat Sanchez num. 12. quia ex concordia Doctorum consensu, dispensatio dum est in fieri, necdum consummata, cessat, cessante omnino causa ipsius finali. At quædo Papa aut Pœnitentiarius, ille Ordinario, & hic Confessario mandat ut dispensationem exequatur si preces veritate nitantur: non ante illa vim habebit veræ & consummatæ dispensationis, quam Ordinarius aut Confessarius adimpleuerit mandatum acceptum. Vnde sequitur ad valorem dispensationis requiri ut causa in literis Apostolicis narrata, verificetur: tum quo tempore ea obtinetur à Papa aut Pœnitentiario: tū quo tempore illam Ordinarius aut Confessarius exequitur: et sic; secus accidat, evanesceat dispensatio: tū quo tempore causa finalis cessauit, dum illa erat in fieri, necdum consummata.

Difficultatem num. 13. idem monet, An extinguatur dispensatio si causa illius finalis, omnino cesset postquam Ordinarius aut Confessarius iam dispensauerit, ipsaque dispensatio est in se omnino perfecta ac consummata: sed nondum sortitum suum effectum: quia matrimonium nondum est contractum. Cuius difficultatis partem quidem affirmatam ille nectur: sed nobis sufficit quod in fine eiusdem nu. 13. ipse fateatur, eum non posse damnari qui negantem in praxi amplectitur, tanquam habentem pro se auctores graues, nec rationibus desitutos, ac contra obiecta, solui possint: ita ut liberum sit utramvis tenere.

NONVM DOCUMENTUM EST, Eū qui dispensationem impetrauit etiam si illi renunciet: posse eadem uti quamdiu Superior qui dispensauit non acceptauerit renunciationem, persistens in sua priore voluntate. Pro hoc iura adfert Sanchez *disp. 32. num. 2.* addita hac ratione, quod omnis re,

pet

per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvatur: ideoque ut ad privilegij acquisitionem exigitur concedentis, & eius cui cōceditur voluntas, sicut eius destructionem vtraque desiderabitur. Si quaras, quis sit ille Superior, cuius voluntas exigitur ad validitatem renunciationis: idem nu. 4. respondet, non esse delegatum: ut Ordinarium, vel Parochum: sed delegantem, ut Papam aut Summum Pœnitentiarium: quia valor gratiæ impetratæ non ab illis sed ab his pendet.

DECIMUM DOCUMENTUM EST, Dispensationem semel concessam posse revocari, atque adeo extingui ab eo qui illam dedit in sua lege, & ab ipsius successoribus: quia sicut potest dispensatum, tanquam subditum suum, illa lege denuo obligare: ita etiam potest revocare dispensationem per quam ab eadem eximitur. Quod non potest quidem sine causalitate (ut nec potuit sine causa dispensare licite) potest tamen valide: nisi dispensatio rationem haberet privilegij transeuntis in contractum. In quo casu requireretur iusta causa revocationis: quia Princeps adstringitur suo contractu: ita ut per eum acquiritur illi, cum quo contractus. Iuri autem quod acquisitum est alteri, præiudicari non potest absque iusta causa. Dispensationem autem ab inferiore in lege Superioris, huius delegatione alicui concessam, non posse ab eodem inferiore revocari, sine iusta causa patet: quia non habet sicut Superior, autoritatem dispensatum tanquam subditum suum denuo subijcendi eidem legi. Possit vero ab eodem revocationis causa interveniente, quoniam ad id censenda est extendi potestas eius, concessa ad utendum ea prout recta ratio dicat erit, circumstantiis prudenter expensis. De qua Sanchez disput. 33. pluribus.

CAPVT XXVIII.

De clausulis dispensationum que in foro conscientie circa impedimenta matrimonij expediuntur in sacra pœnitentiaria Romana.

S V M M A R I V M.

- 214 Declaratio prima clausula continentis qualitates delegati: nempe ut doctor sit in iure canonico, aut magister in Theologia, & ut sit ab Ordinario approbatus.
- 215 Clausula continens usum dispensationis & alia continens qualiter de eorum debeat causam verificationem indagare.
- 216 Clausula iniungens, ut si qui dispensationem periret, absolatur: & si utrumque pœnitentiæ iniungatur.
- 217 Clausula de operibus in qua Confessarius debet commutare votum c. s. i. t. a. u. t. eligionis impediens matrimonium.
- 218 Clausula de literis sacre pœnitentiæ di. a. i. a. n. d. i. s. & alia continens quod a. i. s. dispensati, val. at. t. a. n. u. n. pro foro conscientie.
- 219 Clausula continens, quod impedimentum debeat esse occultum.
- 220 Clausula continens servanda cum dispensatur, ut matrimonium irritum iterum celebretur.
- 221 Pro foro conscientie dispensatio datur gratis.

Quæ huc spectant Sanchez lib. 8. disput. 34. late persequitur; ex quo, sicut in præcedentibus, præcipua breviter quam commode fieri poterit perstringemus.

PRIMA ERGO CLAUSULA istius generis (prout habetur ex formis, quas memoratus author refert initio citatæ disp.) est que cōtinet qualitates personæ cui dispensationis executio delegatur. Quarum una est, ut sit doctor in iure canonico, aut magister in Theologia. Vbi adverte magister dici pro Doctore iuxta usum aliquarum Academicarum, ut Parisiensis. Altera ut sit Confessarius approbatus ab Ordinario. Circa priorem autem notat Sanchez num. 7. ad eam non sufficere ut quis ius canonicum aut Theologia non publicè in aliqua Academia doceat: sed exigi ut ad Doctoris seu Magistri gradum promotus sit, habeatque publicè in Academia tollitionis suæ cr-

ditionis. Id enim verba Doctoris & Magistri indicat; quibus in cōmuni loquendi vsu, soli ad gradum promoti vocantur. Ceteri enim dici solent doctores ius canonicum aut Theologiam: non autem Doctores in iure canonico aut Magistri in Theologia, nisi improprie. Addit nu. 8. nec sufficere ut quis sit in iure canonico aut Theologia licentiatus: quia in hac re promotio ad Doctoratus gradum exigitur tanquam supremum locum in duabus illis facultatibus tenens, cum publico Academicæ testimonio. Adeo, inquit idem num. 10. huius generis dispensationes non fortiantur effectum suum, si illas expediens non sit eo gradu insignitus: nisi forte privilegium habeat à Sede Apostolica, quale in nostra Societate habetur eo modo quo idem tractat num. 11.

Circa posteriorem conditionem quæ notanda videntur de approbatione Confessarij per Ordinarium, iam tradita sunt in præced. lib. 1. cap. 15 & 16. An autem requiratur ad validam expeditionem dispensationis, ut Doctor ad eam electus, sit approbatus absolute, neque cum limitatione ad certum locum aut certas personas non parvam difficultatem habet: de qua Sanchez statuit non requiri. Sed quia commissio dispensandi ad Doctorem approbatum ab Ordinario dirigitur, ut ad Confessarium: videtur sentiendum quod talis eligi debeat qui sufficienter approbatus sit ad expediendam confessionem petentis dispensationem. Ratio vero, quia ille mittitur, quod in literis quibus delegatur istiusmodi facultas dispensandi, exigendo gradum doctoratus & approbationem Ordinarij: spectetur scientia requisita ad eam expeditionem. Hæc ratio inquam, propterea non conuincit, quod gradus doctoratus sufficere poterit ad testimonium talis scientiæ. Vnde conditio approbationis Ordinarij, ne sit superflua, spectare debet alio: nempe ad capacitatem audiendi confessiones, quæ multa requirit: & inter cetera, nouo iure Concilij Tridentini sess. 23. cap. 15. De reform. approbationem Confessarij ab Ordinario.

Monet Sanchez nu. 18. aliam difficultatem, Vtrum vno Confessario negante dispensationem, quod iudicet eam surreptitiam esse, dispensandus possit adire alium Confessarium; aut prior ille sententiam suam retractare debeat. De qua, quoad forum conscientie, potest cum eodem in præced. disput. 27. num. 40. pars affirmans teneri. Quia cum talis commissio facta sit in foro conscientie, ea sequitur eiusdem fori naturam: quæ est ut pœnitens non adstringatur acquiescere vnius Confessarij sententiæ, sed possit alium adire: illeque prior Confessarius possit remeius perpenis, mutare suam sententiam. Sicut igitur privilegium habens ut à reseruatibus absolui possit à Sacerdote approbato, recusatus ab vno potest alium adire: & qui prius recusauit, potest sententiam mutare ipsumque absolueri: ita etiam privilegium habens, ut cum eo possit à Confessario dispensari in impedimento matrimonij, repulsus ab vno, potest alium adire: ac qui recusauit mutare sententiam & dispensationem exequi.

SECUNDA CLAUSULA EST, in qua continetur causa dispensationis: quæ triplex tantum est vsu recepta in Romana curia teste Nauarro in Enchir. ca. 22. num. 87. nempe defectus dotis, defectus viri æqualis, & timor incontinentiæ. Ac circa duas priores notanda iam antea attigimus nu. 196. Circa tertiam vero hic addendum est, ex memorata disput. 34. num. 19. ad illius verificationem non sufficere quascumque tentationes carnis, nec timorem vnius aut alterius lapsus carnalis, sed exigendum maximum frequentis lapsus periculum: adeo ut possit talis persona dici incontinenter victura. Hoc enim factis indicant hæc verba, quæ in eadem clausula habentur. *Continenet ex viuere posse non sperat.* Itemque illa. Ac orationem stimulis carnis adeo agitata, ut maxime dubite continere posse, & propterea de illius incontinentia probabiliter timendum sit. Non refert vero vtrum tale periculum confluat ex naturali infirmitate, an ex pravo habitu propria malitia ac negligentia comparato. Nam in literis dispensationis non sunt distinctio causæ ex qua periculum perueniat.

TERTIA CLAUSULA continet qualiter Confessarius debeat verificationem causæ indagare, & monita ac concilia opportuna dare. Circa quæ notandum est, Confessarij dispensaturum, teneri diligenter examinare precum veritatem, non quidam receptis testibus, sed eo solo cum quo dispen-

aturus est examinato, prout ferunt fori pœnitentialis leges: vt scilicet pœnitenti de se loquenti fides habeatur. Quamquam tamen Conf. sarius sciens extra confessionem preces allegatas ab illo, falsas esse: aut in eis tacitam esse veritatem necessario a legandam, non debet dispensare, quidquid deat pœnitens: quia ei non proderit dispensatio, tanquam inualida ex defectu causæ.

De eo quod item inualida sit dispensatio si preces veritate quidem nitantur: sed Conf. sarius illa exequutus est, nec examinatione præmissa: nec conscius veritatis causæ allegatæ. Ratio est: quia non seruiabit formam sibi præscriptam, egressus limites suæ potestatis. Videndus est Sanchez in eadem disput. 34. nu. 26. Et addendum ex seq. nu. 27. monita & consilia opportuna esse coniungenda indagatori causæ, quibus Conf. sarius cum quo dispensaturus est hortetur veritatem sincere explicare; significando quantum id illius interest, ne valore dispensationis frustretur. Quod quidem si omittatur, dispensat onem non reddi inualidam. Immo nec peccatum committi idem addit: quoniam per eam clausulæ particulam, non inducitur dispensandi forma, sicut per præcedentem (si quidem in liceris dispensationis, illa non ponitur sicut hæc, cum particula denotante conditionem: quales sunt, *si, dummodo*) nec datur præceptum, sed sola quædam instructio Conf. sarij, qualiter debeat se gerere vt certior fiat de veritate.

216. QUARTA CLAUSULA EST, quia iniungitur vt petens dispensationem absoluat a mutatione propositi, ea vice forma Ecclesiæ inuicta, cõiuncta ei pœnitentia salutari. Circa quam Sanchez in sequent. nu. 29. & 30. multis ostendit, eam non esse ita accipiendam, vt necessarium sit ad expeditionem dispensationis quæ sub ea committitur, expediturus audiat sacramentaliter confitentem eum cum quo dispensare debet. Verumtamen quidquid sit in speculatione, consulerem contrarium in praxi sequendum, cum tutum sit omnino, nec d. facile factu, & fundetur in bona ratione. Nāque omnia quæ proposuimus tali clausula iniungi: secundum communem de eis loquendi & intelligendi modum, spectant ad sacramentum pœnitentiæ: nec quidquam est quod cogat ab illo in hac recedere. Accedit, quod ad Conf. sarium dirigatur commissio dispensandi, eumque approbatum: quam conditionem Concilium Trident. sess. 23. cap. 15. De reform. introduxisse in ordine ad auditionem confessionum, verba illius dubitare non sinunt.

217. QUINTA CLAUSULA EST, quæ continet opera in quæ Conf. sarius (prout secundum Deum saluti animæ pœnitentis expedire iudicauerit) commutare debet votum castitatis & religionis impediens matrimonium. Ea autem, vt patet ex forma quæ Sanchez refert nu. 1. & 2. sunt sacramentalis confessio facienda singulis mensibus, vel quoties Conf. sarius viderit expedire saluti pœnitentis, atque alia pœnitentiæ opera: inter quæ sint aliqua pietatis opera, quæ quotidie facere teneatur ad eum finem: vt ea ad implens meminisse si imperposset obligatio: is qua eiusmodi voto obligabatur.

Difficultas autem est, An Conf. sarius dispensans adstringatur ad hæc præcisè præstanda. Ad cuius explicationem idem sequentia tradit. Primum est: non esse ita relictam arbitrio Conf. sarij talium operum impositionem, vt eam omnino omittere possit. Nam sacra pœnitentia exprimens eiusmodi opera, indicat ea esse & commensurata vuentis viribus, & saluti ipsius expedire: cuius iudicio recedere non est consentaneum.

Secundum est: relictæ esse Conf. sarij arbitrio, quæ Sacra pœnitentia non determinat: qualia sunt quantitas eorum bonorum aut electio, cum sint plura ac diuisa, aut frequentia: excepto quod exigat imponenda pro tota vita, & aliqua quotidie exercenda. Addit tamen Sanchez numero 35. quia onus confitendi singulis mensibus adeo graue est multis, vt attenta naturæ corruptæ fragilitate & occupationibus illud ferre sit ferè impossibile: relictum quoque esse arbitrio Conf. sarij non mensuram sed bimensem aut etiam trimestrem imponere cum viderit id expedire saluti pœnitentis: Pro quo facit quod in eadem parte clausulæ addatur: vel quoties tibi videtur: quod non est referendum ad frequentiores mensuras. Si enim impositio mensuræ non expedit saluti animæ, vt dictum est, multo minus expe-

diet frequentior. Refertur ergo debet ad minus frequentem mensuram. Accedit, quod cum negari non possit propositam clausulam piam esse, fatendum sit pati posse hunc sensum, vt censetur Conf. sarij instructio de confessionis frequentia iniungenda rationi congruenter: quod fieri quidem potest communiter, iniungendo mensuram: non tamen semper: cum alienum sit à ratione talem iniungere, quando non proficiet, sed officiet salutari cui iniungitur attenda ipsius fragilitate.

Tertium est: iniunctioni mensuræ confessionis satisfieri quocumque die mensis fiat confessio: quia siue hoc siue alio die eiusdem mensis fiat, semper verum est dicere, quod in eo mense facta sit. Ea autem omnia toto mense, non est obligatio eam duplicandi sequenti mense, quia est onus illius temporis. Sique ex voto aut in pœnitentiam à Conf. sario impositam, teneatur eo mense confiteri, non satis faciet vtrique obligationi vna Conf. sione: quia iniunctiones pœnitentiarum intelliguntur de operibus supererogationis, non autem præcepti.

Quartum est: modum taxandi opera à sacra pœnitentia iniuncta, aut mutandi mensuram confessionis non esse positam in libera voluntate Conf. sarij: sed ipsum regere debere secundum prudentiæ regulas, perpendendo tum causas iustas ad faciendi, attentis potissimum tum spiritali salute pœnitentis, tum eiusdem tam corporis quam spiritalibus viribus ad ferendum onus imponendum.

Quintum est: pœnitentiæ opera, quæ iuxta propositam clausulam iniunguntur imponi, sunt ex eodem auctore in nu. 41. aliquo die quo carnibus vesci licet ab eis abstinere, aut iunare, aut gestare cilicium, aut verberibus carnem affligere. Opera vero pietatis quorum aliqua quotidie peragenda imponi debent sunt: ex sine eiusdem numero 41. quæcumque opera misericordie: vt recitare quotidie quinquies Pater & Ave pro defunctis, aut conuersione peccatorum: erogare quotidie pauperibus aliquam elemosynam aut aliud ex quatuordecim operibus misericordie quotidie exercere. Et vt facilius, ac cum minori periculo versetur in adimplenda commutatione, illi dari poterit optio, ex talibus operibus eligendi quæ maluerit: atque permissio vt vna hebdomada vnum exerceat, & aliud alia: sique in vna opus iniunctum omittat, suppleat in alia.

218. SEXTA CLAUSULA EST, de literis sacre pœnitentiæ dilaniandis per Conf. sarium postquam dispensatione expeditur, sub pœna vt si pœnitenti reddantur illæ, ei nõ suffragentur, id est, vt Sanchez num. 42. interpretatur: etiam si valeat dispensatio quoad forum internum, non tamè quoad externum. Pro qua interpretatione facit suffragandi verbum, quod propria significat aliquid pertinens ad controuersiam, cuius diremptio est fori externi.

219. SEPTIMA CLAUSULA EST, de qua in sequenti nu. 43. vt in solo conscientie foro valeat talis dispensatio. Cui quando dispensatur ad matrimonium in eundem præcedente occultata affinitate, aut in eodem occulto, adiungitur clausula legitimationis prolis suscipiendæ, his verbis. Dispenses, prolem suscipiendam ex inde legitimum nunciando in foro conscientie tantum. Quando autem dispensatio est, vt matrimonium quod ob impedimentum dirimens occultum, inualide contractum est, validetur denuo contrahendo: solet addi clausula legitimationis prolis tam susceptæ quam suscipiendæ his verbis. Dispensa vt matrimonium inter se secreto contrahere valeant: prolem susceptam si quæ sit, & suscipiendam ex inde legitimum denuncians in foro conscientie tantum. Circa quæ notandum est taliter dispensatorem filium in foro conscientie, non esse censendum irregularem, sed capacem esse sacrorum ordinum, & cuiuscumque beneficii Ecclesiastici tanquam legitimum.

OCTAUA CLAUSULA pertinet ad dispensationes siue in eundem matrimonium, siue in solvendi inualide initium, exigat vt impedimentum in quo dispensandum est, sit occultum. Circa quæ Sanchez n. 55. & quatuor sequentibus notat primo, impedimentum occultum hic dici, quod non est publicum seu quod nõ laborat publica infamia: quos cũ solet scandalum generare, nõ sufficit illi remediũ occultum. Secundum quod de re publice confitet, vt de copula ex qua orta est affinitas, non obstat quin impedimentum censetur occultum, si non

fit publicum quatenus impedimentum, id est, si non sciat ex ea copula ortum esse impedimentum matrimonij. Ratio est, quod qualitas adiuncta alicui verbo (prout hic qualitas occulti adiungitur verbo impedimentum) intelligi debeat secundum eiusdem verbi qualitatem. Hinc enim delictum non dicitur vere publicum, quod etiam si materialiter, seu quatenus actus, sit publicus: non est tamen formaliter, seu quatenus delictum. Tertio, si impedimentum occultum deductum sit ad forum externum, Confessarium non posse dispensare quamdiu ipsum in eodem foro pendet. Ratio est: quod sacra penitentiaria in suis literis declarat se nolle eas in foro externo suffragari. Quod si contingat eadem literas habentem absolui in foro externo, impedimentum ipsius redigetur in statum pristinum: in eoque vt occulto, Confessarius poterit dispensationem expedire.

220. **NONA CLAVSULA, cuius verba Sanchez num. 4. refert,** continet seruanda cum dispensatur, vt matrimonium irritum iterum celebretur. Primum est, vt pro libidinis excessu imponatur grauis penitentia salutaris, & confessio mensura. Intellige vtique, si vtique deliquerit: alteri vero tantum deliquerit, ignorantia excusante alterum. Ratio est: quia id imponitur in penam peccati admissi predicto excessu.

Secundum est, vt petens eiusmodi dispensationem experiantur vtrum possint absque scandalo separari aut simul viuere tanquam frater & soror absque incontinentiæ periculo. Quam experientiam in num. 60. docet tunc tantum premitendam esse, cum attentis circumstantiis prudenter iudicatur spem esse quod illa futura sit alicuius utilitatis, ac intentum consequendum sit: nempe vt absque scandalo & periculo incontinentiæ illi possint vitam transigere, non instanti prioris matrimonio irritum: quia frustra expectatur euentus, cuius nullus est effectus, cap. Cum contingat, De officio deleg. Neque existimanda est sacra penitentiaria iniungere experientiam frustraneam, præsertim habentem periculum incontinentiæ conianctum in detrimentum salutis anime.

Tertium est, vt coniux impedimenti ignarus certior fiat de prioris matrimonij inualiditate. Quod Sanchez nu. 61. in fine notat locum habere tantum, quando commode & absque periculo, potest eidem coniugi talis nullitas declarari. Nam si id semper necessarium esset ad valorem talis dispensationis, ea vt plurimum nullum haberet vltim: quia sæpe contingit vt talis detectio fieri nequeat absque periculo peccatum detegendi cum graui damno detegenti: præsertim si sit femina quæ inde apud virum inducta in suspitionem admissi criminis ab illo vrgebitur, aperire causam nullitatis: quod si recuset facere, crescat suspicio, oriunturque iurgia, exprobrationes, & inimicitia: inter coniuges: quod est malum valde graue.

221. Denique in iisdem literis sacre Penitentiariæ à tergo ponuntur solent hæc verba, *Gratis vbique*: quibus, vt Sanchez, notat num. vltimo indicatur gratis omnino expediti, nihilque pro eis exigi, ne quidem per viam compositionis, sicut fit cum dantur pro foro externo: maxime cum petuntur absque causa, ad cuius locum supplendum elemosyna imponitur.

tem sciendo, monebimus tantum donationem inter coniuges, vel sponfos quandam esse simplicem, quamdam vero ob causam. Illa est quæ ex mera donantis liberalitate proficitur: hæc vero, quæ non mere liberaliter, sed ob aliquam causam fit: & est triplex sponsalitia largitas, donatio propter nuptias vel ante nuptias, & arrha. Dicitur autem sponsalitia largitas, quæ fit inter sponfos de futuro, ob matrimonij inuendi spem, eiusdemque causam. Donatio vero propter nuptias, seu ante nuptias, generaliter dicitur, quæ confertur aliquid pro oneribus matrimonij: ita vt complectatur tã collationem dotis, quæ per vxorẽ fit viro: quam donationem, quæ aliquid à viro vel ab alio ipsius loco, pro matrimonij oneribus ad similitudinem dotis confertur. Olim in vsu fuit, nunc autẽ abijt in desuetudinẽ. Arrha de murem duobus modis dicitur: vno quidem, de donatione facta sponse per sponsum in remunerationẽ pudicitie, vel nobilitatis, vel etiã eius dotis, quæ successit in locũ donationis propter nuptias, quam diximus abiisse in desuetudinẽ: de qua proinde Sanchez initio primæ disp. citati libri sexti putat nihil dicendũ. Altero vero modo arrha dicitur de pignore quod inter sponfos traditur in signum complendi matrimonij: perinde ac in alijs contractibus dum inter partes de ipsis perficiendis conuenit, aliquid dari solet in pignus ac signum perficiendi contractũ. De ea idem Sanchez lib. 1. disput. 35. & aliquot sequentibus consulendus est. Atque de duobus reliquis hoc est de promulgationibus matrimonij & sponsalibus dicemus quantum sufficere poterit ad destructionem Parochi pro quotidiano vsu. Qui autem pleniorẽ tractationem optarit, poterit recurrere ad memoratum auctorẽ, qui totum suũ primum librum ponit in iis quæ pertinent ad sponsalia & aliquã partem libri tertij, nempe à disput. ad 14. *excepta duodecima*, in iis quæ pertinent ad matrimonij promulgationes.

TITVLVS PRIOR.

De promulgationibus matrimonij.

DE promulgationibus tanquam propriis matrimonij, prius dicimus quam de sponsalibus. Eæ autem sunt denunciations seu monitiones præmittendæ, vti quis impedimentum cognoscat illud detegat, quas in Concil. Lateran. præceptas esse habetur ex cap. fin. De clandestina despons. Sed quia in multis diocæsibus abierant in desuetudinẽ, Concil. Trident. id decretum innouauit, sess. 24. cap. primo De reform. matrim. iussitque vt matrimonio denunciations præmittantur ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festis in Ecclesia inter Misarum solemnias publice faciendæ. Quæ autem ad illas pertinent reuocabimus ad quinque capita, quorum primum erit de illarum necessitate, & pœnis omissionis earundem. Secundum, de modo quo sunt faciendæ. Tertium, de modo quo debent fieri impedimentorum matrimonij accusationes, quarũ gratia promulgationes ipsæ sunt institutæ. Quartum, de dispensatione illas omitendi. Quintum, de impedimentorum occultatione, promulgationum fini contraria.

CAPVT XXIX.

De necessitate promulgationum, & de pœnis quæ incurruntur clarum omissione.

SVMMARIVM.

- 222 Per omissionem promulgationum matrimonij, hoc non redatur inualidum.
- 223 Non præmissis promulgationibus contrahentes peccant mortaliter itemque Parochus ei assistens.
- 224 Casus aliquot excepti.

222.

Quod matrimonij promulgationes sint ita necessariæ, vt ipsum illis omisiss sit inualidũ, sententia est nonnullorũ quos cũ suis rationibus Sanchez refert in memorata disp. 5.

num.

TRACTATVS IV.

De iis quæ annexa sunt matrimonio antecedenter.

ISTIVSMODI sunt primo promulgationes matrimonij. Secundo, sponsalia. Tertio, donatio inter coniuges, de qua difficultas est potissimum quando valeat, aut non valeat. Sed in ea nõ immorabimur, tum quia ratio id diuidicandi in communi, satis intelligi potest ex traditis in præcedenti tomo. lib. 25. cap. 51. & 52. Quæ vero peculiariter sunt agitari solet in foro externo, sicut cætera ad lucrum aut damnum pecuniarum spectantia: ita vt de eis respondere proprium sit Aduocatorum, ad quos proinde recurrendum erit: aut certe si libuerit adlectionem Thomæ Sanchez qui toto libro sexto, quadraginta disputationibus distincto, quæ ad plenam talium notitiam faciunt persequitur. Igitur breuiter

num. 2. Sed contraria multo plurium est quos in sequenti nu. 3. idem refert sequiturque, nec immerito: quia ante Concil. Trident. fuisse validum matrimonium omnis denunciationibus satis intelligitur ex iis quæ de tali matrimonio idem Concilium statuit initio ante citati capituli primi: ea nimirum, quæ vocat clandestina, esse vera, quantumcumque Ecclesia Dei iussu de causis illa semper sit detestata, atque prohibuerit.

Neque dici potest defuisse vera esse per decretum irritationis matrimonij clandestini factum in fine eiusdem capituli: quia quamvis prius egisset de denunciationibus matrimonio præmittendis, & de præsentia Parochi & testium eis adiungenda: faciens ipsum decretum irritationis, meminit solius præsentia Parochi & testium, nec circa denunciationes quidquam immutat: sed illud quod per Conc. Lateran. de illis statutum erat, quia in desuetudinem passim abibat, in pristinam obligationem & statum restituit: ut satis indicant illa eius verba *Sa. ri Concilij Lateranensis vestigiis inherendo, &c.* Quæ autem in contrarium afferuntur: solvuntur dicendo præcipi ut denunciationes matrimonio præmittantur, quoad recte & rite, non autem in quoad valide agendum, ut patet ex solutionibus quas Sanchez ibidem habet num. 4.

De eo quod talium denunciationum omissione, matrimonium censendum sit clandestinum sufficienter ad incurrendum iuris pœnas, in cap. fin. De clandest. despos. impositas contrahentibus clandestinum matrimonium: copiose docet ipse Sanchez lib. 3. disp. 1. Quia in re tanquam spectante maxime ad forum externum, non est necessarios immorari atque apud eum videndum relinquere possumus. Interea monendo quod Sotus aduertit in 4. dist. 28. quæst. 1. art. 2. col. 5. nec excommunicationem, nec aliam censuram esse iure communi impositam contrahentibus sine matrimonij promulgationibus.

223. ADVERTENDVM EST autem mortaliter nihilominus peccare tam ipsos quam Parochum assistentem ipsorum matrimonio non præmissis denunciationibus. Quod idem Sanchez in sequenti disp. 5. nu. 6. probat. Tum quia talis omisio est transgressio Ecclesiastici præcepti, quod in eod. cap. fin. & in Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. De reformat, matrimon. datur in materia gravissima, prout patet ex malis, quæ ex eadem omissione oriri possunt gravia, prout ibidem à Concil. Trident. notatur. Tum quia idem Concilium in sequenti cap. 5. negans spem dispensationis obtinendæ iis qui denunciationibus omisissis contraxerunt ignoranter in gradibus prohibitis: causam negationis subiungit his verbis: Non enim dignus est qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cuius salubria præcepta temere contempsit. Quæ verba indicant culpam plusquam venialem: cum temerarium contemptorem vocare, spemque dispensationis adeo rigide negare non solum culpam venialem, alienam sit à more & benignitate Ecclesiæ. Eandem sententiam sequentes plurimidem auctor ibidem refert.

224. Verumtamen sunt aliquot casus in quibus exculatio esse potest à peccato mortali. Primus est, quem ex D. Anton. & Palud. Sylvester habet in verbo *Matrimonium sexto quæ. 7. dicto 6.* quando consuetudo est, ut tales denunciationes non fiant, sed solum ut contrahantur sponsalia solemniter & publice, multo ante matrimonium, ut interim manifestari possit, an impedimentum subsit. Secundus est, cuius idem Sylvester ex aliis meminit in præc. dicto 2. quando contrahentes sunt iuris ignari. Tertius est, quando impetrata est Episcopi dispensatio, de qua in sequentibus. Quartus est, quando urget gravis causa, nec adiri potest Superior qui dispense: qualem causam Sylvester in eodem dicto 2. & Sotus in 4. dist. 18. quæst. 1. art. 2. col. 4. constituant verecundiam: ut cum quis egregie nobilis ducit ignobilem & timentur parentes; aut cum ditissimus pauperem, vel senex iuenculam, aut cum duo vixerunt diu tanquam maritus & vxor, erubescunt tunc adhibere talem solemnitatem. Addit adhuc Sotus, & merito, periculum quod timetur ne per denunciationes institutas ad matrimoniorum impedimenta cauenda, obstacula sint per aliquorum malevolentiam, aut inuidiam, aliamve malitiam, ne ipsa matrimonia contrahantur. Quintus est, quem habet Sylvester dicto 7. cum Principes contrahunt nec consuetum est eorum matrimoniis denunciationes

præmittere: quia nimirum magna cum deliberatione, solent sua connubia tractare.

CAPVT XXX.

De modo quo faciendæ sunt matrimonij promulgationes.

S V M M A R I V M.

225. Modus faciendæ promulgationes iure communi præscriptus, & de parochia in qua, & Parocho à quo sunt faciendæ.
226. De diebus quibus faciendæ sunt matrimonij promulgationes.
228. Non est contra præscriptum Ecclesiasticum promulgationes matrimonij in tempore & loco non sacro fieri: & casus in quo postponi possunt celebrationi matrimonij.

IN cap. fin. De clandest. despos. statuitur ut promulgationes matrimonij fiant in Ecclesia per Presbyteros competentis termino præfixo. Concilium vero Trident. sess. 24. cap. primo De reform. matrim. præscribit, ut fiant ter à proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia, intra Missarum solemniam. Cui præscripto congruenter Sanchez lib. 3. disp. 6. hæc documenta tradit.

PRIMUM EST num. 4. Quando contrahentes sunt diuersarum Parochiarum, denunciationes faciendas esse in vtraque Parochia: hoc enim requiritur ut à proprio contrahentium Parocho, factæ esse dicantur & ut obtineatur finis propter quæ præscribuntur. Nam is est, ut facientes contrahentium impedimenta, illa detegant. Qui autem sunt in parochia mulieris, v. g. licet huius impedimenta cõmuniter scire possint, non tamen impedimeta viri, cum sit alterius parochia in qua proinde faciendæ quoque sunt denunciationes ad illa detegenda. Vnde idem auctor sub fine præcedentis disputationis argumentum sumit ad asserendum quod Henricus docet libro 11. ca. 5. 3. in margine lit. D. peccatū esse mortale si denunciationes non fiant in vtriusque contrahentis parochia. Ceterum si vnus & idem diuersas habeat parochias, debent fieri denunciationes in ea, in qua verosimilius est sciri impedimenta; ut in ea, in qua fuit antiqua parentū habitatio.

SECUNDVM DOCUMENTVM num. 5. Tales denunciationes debere fieri à proprio contrahentium Parocho: ita enim Concil. Trident. iubet: quæquam possunt fieri ab eo, siue per se, siue per alium cui dederit licentiam faciendi: sicut concessione eiusdem Concilij in eodem cap. 1. potest matrimonio assistere, siue per se siue per alium Sacerdotem.

TERTIVM DOCUMENTVM numero 7. Quamuis in alia parochia quam in propria contrahentium plures inueniri possint qui matrimonij impedimenta detegant: in ipsa tamen propria, non autem in alia, faciendas esse denunciationes, neque requiri ut in vtraque fiant: quia id nullum ius præcipit.

226. QUARTVM DOCUMENTVM num. 8. Quod Concilium Trident. decernit tribus continuis diebus festiuis denunciationes fieri debere, non esse ita accipiendum, quin aliquot dierum intervallum possit intercedere. Non enim excludere omnium dierum festiuium, sed tantum festorum meditationem, probatur ex fine talis decreti: qui est, ut detegantur matrimonij impedimenta. At si denunciationes deberent sibi esse ita immediatæ, vt excludatur omne dierum intervallum, non suppeteret tempus ad recogitanda, opponendaque impedimenta esse.

Si obitias fieri posse, ut plures dies festiui se immediate sequantur: idem respondet consentaneum esse eidem fini; ut tunc, sicut cum ex aliqua causa, vna tantummodo denum. iatio faciendæ est pro tribus, ex peccetur per aliquod temporis spatium, ne denunciationes nullius momenti efficiantur. Quantum autem esse debeat illud spatium, relinquunt prudentis arbitrio definiendum inspectis circumstantiis: cauendo non modo ne nimis breue sit, sed etiam ne nimis longum: itaut parochiani obliuisci possint vel desides reddi ad detegenda impedimenta.

227. QVINTVM DOCUMENTVM num. 9. Cum decreti Concilij

Concilij Tridenti. constituitur ut denunciations fiat in Ecclesia diebus festiuis inter Missarum solemnias; nisi sit ut ad multorum notitiam matrimonium pertineat, sicque ut impedimenta facilius detegantur, tunc enim solet magna hominum copia confluere: ei autem fini satisfieri possit quando extra Ecclesiam loco conuenienti, aut die non festiua; aut extra Missarum solemnias conuenit magna populi copia ad aliquam deuotionem, ut ad audiendum uerbu Dei; si denunciations tunc fiat, non censei id ipsum decretum uolatu. Neque obstat, quod forte dies aut locus non sit sacer, quia si matrimonium ipsum extra tempus & locum sacrum potest celebrari, cur non poterunt illius denunciations fieri?

Adde Concil. Trident. ad memoratum decretum: cum probabiliter suspicio fuerit, matrimonium posse malitiose impediri, si praecesserint tres denunciations: tunc sufficere uel ut una tantum fiat, uel saltem Parocho, & duobus uel tribus testibus praesentibus matrimonium celebratur: & deinde ante illius consummationem denunciations in Ecclesia fiat, ut si aliqua impedimenta subsint, facilius detegantur.

CAPVT XXXI.

De accusationibus impedimentorum matrimonij, quarum intuitu promulgationes sunt instituta.

SUMMARIUM.

- 218 Obligatio reuelandi, quam promulgationes matrimonij inducunt, est sub mortali.
- 229 Duo casus excepti.
- 230 Aliquot casus in quibus repellitur quis ab accusatione matrimonij.
- 231 Accusationum propositarum specialia quadam, in quibus a ceteris accusationibus differunt.

218. **F**ACTA matrimonij promulgatione, is qui nouit esse impedimentum, debet illud significare. Primo quidem, si facit ex peccato occulto, ipsi contrahenti iuxta modum corripiendi proximum a Christo traditum Math. 18. Deinde uero si id non sufficiat, significare illi cui matrimonium promulgauit: eum autem qui denunciare recusat mortaliter peccare, prout aliis citatis Sanchez habet lib. 3. disput. 13. nu. 2. Probat: quia causa est cur contrahentes graue detrimentum incurrant nullitatis matrimonij: quam nulla temporis diuturnitas tollit, perseverante semper impedimento: & per quam sunt in perpetuo concubinato ac filios suscipiunt illegitimos. Et quamuis impedimentum esset ex minoribus, tamen grauissima sacramento matrimonij fieret in eo iniuria: ut pote quod iniretur contra Dei & Ecclesiae statura. Istudque procedit ex eodem authore & aliis quos citat quantumcumque impedimentum sit occultum nec probari possit.

229. Nihilominus duo sunt casus in quibus nemo ad talem accusationem tenetur. Prior est, quando cognoscens impedimentum, simul nouit contrahentes celebraturos matrimonium cum ignorantia probabili, & impedimentum sic occultum est ut probabile sit nunquam ipsum in aliorum notitiam venturum nisi ipsemet significet: simulque probabile sit securum scandalum & magnam perturbationem si significet. Nam in tali casu neque Parochum neque Confessarium contrahentium debere illis tale impedimentum significare; sed potius illos in sua bona conscientia relinquere, ex Nauar. in Enchir. Cap. 22. num. 83. & aliquot aliis notat Sinch. 2. in ead. disput. 13. num. 4. Addens id uerum esse, quantumcumque denunciatio sub poena excommunicationis praecipitur, & impedimentum probari posset. Posterior casus est, quando is qui impedimentum nouit existimat suam accusationem non profuturam: ut quia non crederetur ei, cum id non possit probare, prout habet Syluest. in uerbo Matrimonium sexto quaest. 9. uel quia ipsius accusatio non admitteretur, ut fieri potest in sequentibus casibus.

230. Primus si nolit iurare uerum esse quod obicit uel certa iurare se non ex odio, uel timore, sed sincere accusare ex cap.

Not ficamus & ex cap. D. parentela tam 1. quam 2. causa 35. quaest. 6. Deinde si extraneus sit, & praesentes sint consanguinei; qui testificari possint ex cap. 1. eiusdem quaestionis. Nihil obstat tamen, quin accusare possit per consanguineos, aut etiam per se illi debent, ipseque sit ex vicinis antiquioribus, & ueracioribus, iuxta ea quae in uerbo Matrimonium 9. quaest. 1. Syluester habet. Tertio, si absens sit, tantumque accuset per literas ex cap. 2. Qui matrimonium accusare possint. Quarto, si accuset lucrifera, & ut pecuniam extorqueat, ex cap. Significante eod. tit. Postremo, si post factam promulgationem, non accuset antequam matrimonium contrahatur: nisi probauerit se ante fuisse legitime impeditum: uel certe iurauerit se impedimentum illud intellexisse tantum post contractum matrimonium ex cap. finali eod. tit. Adde uel coactus sit moram trahere in correptione fraterna, quam denunciationi praemittendam esse diximus. Nam obligatio denunciandi non uiget, quando uacandum est eidem correptioni, seu donec iudicio uiri prudentis ea nihil prodesse uideatur, prout in ead. disp. 13. Sanchez num. 3. sub. finem tangit. Bene addens in sequentium. 8. eum qui scit impedimentum occultum, & simul scit contrahentes dispensationem occulte impetrasse pro foro interno, non teneri denunciare: quia nullum est periculum peccati in contrahendo, impedimento illa ratione ablati.

231. **R**ESTAT obseruandum quod ex D. Thoma habet Sotus in 4. di. in 1. 41. quaest. vi. ca. vi. sub. finem: Eam de qua hic loquimur non esse proprie matrimonij accusationem, sed potius denunciationem: ideoque multa concedi in ea, quae non habent locum in uera accusatione: quorum Syluester quoque meminit in uerbo Matrimonium nono, quaest. 5. Primum est, ut idem possit accusator esse & testis. Secundum, ut non exigatur iuramentum calumniae. Tertio, ut facta hac accusatione, contumax possit condemnari lite non contestata ob periculum in mora, ex cap. finali. Ut lite non contestata. Porro. Quarto, ut consanguinei & parentes admittantur ad denunciationem impedimenti matrimonij, ex cap. Videtur Qui matrim. accusare possint. Quinto, ut in hac accusatione ualeat testimonium ex solo auditu: soloque uerbo sine scriptura, ipsum fieri possit. Nonnulla alia de hisde accusationibus uideri possunt apud eundem Syluestrum in eodem uerbo.

CAPVT XXXII.

De dispensatione omittendi promulgationes matrimonij.

SUMMARIUM.

- 232 Potestas dandi talem dispensationem, Ordinarius habet: sique diuersim conuigēs habeant, sufficit alterutrius dispensatio.
- 233 Generalis Vicarius Episcopi potest eandem dispensationem dare, non uero Parochus.
- 234 Quatenus possint Episcopus & Vicarius ipsius delegare suam in hac re potestatem.
- 235 Neuter potest nisi iusta de causa dispensare: & duodocim tales causa.
- 236 Quando Superior obligetur talem dispensationem dare: & quid liceat, cum ipse adiri non potest, aut iniuste eam negat.
- 237 Peccatum est mortale consummare matrimonium antefactas illius promulgationes.
- 238 Non uero ante Ecclesiae benedictionem: & quod contrahentes si ab aliis non detegantur ipsorum impedimenta, ipsi sub mortali teneantur detegere se cum illa.

DE dispensatione omittendi promulgationes Matrimonij, queritur potissimum quis eam dare possit, & qua de causa possit dari. Cui quaestioni satisfacimus aliquot propositionibus.

Prima est, Non modo Papam, sed etiam Episcopum dare posse talem dispensationem. Haec patet ex Concil. Trident. sess. 24. De refor. matrim. cap. 1. illis uerbis: Nisi Ordinarius expedire iudicauerit ut praedictae renunciations remittatur;

quod

237. H^{is} ADDENDA sunt nonnulla pro praxi. Primum est, de modo quo mortaliter peccat qui matrimonium consummat denuntiationibus non praeiudicatis. De quo Sanchez disputat. 11. duas conclusiones statuit sequendas. Prior est talem peccare mortaliter etiam si cum iusta Ordinarii dispensatione matrimonium sit absque denuntiationibus contractum. Ratio est quia ex praecepto Concilii Tridentini in saepe citato cap. 1. qui contrahunt matrimonium non solum tenentur ei contractui denuntiationes praemittere, sed etiam illius consummationi si tunc omisae fuerint: quia nimirum denuntiationes institutae sunt ne admittatur fornicatio, si forte impedimentum subsit matrimonio, quod ad carnalem copulam de se ordinatur. Unde sicut peccatum est mortale non praemittere denuntiationes ipsi matrimonio, prout ostensum est in praecedenti num. 223. erit & consummare matrimonium iisdem non praemissis. Posterior conclusio est, non solum prima vice, sed etiam toties quoties habetur copula antequam denuntiationes praerantur, peccatum mortale committi. Ratio est: quia secunda vice & sequentibus, perinde ac prima, eadem praeratio militat: siquidem fornicationis periculum perinde imminet: diligentia, praerata ab Ecclesia, nondum adhibita ad detegendum cum facilitate impedimentum.

238. Secundum est, de quo idem Sanchez disputat. 12. non esse peccatum mortale consummare matrimonium ante Ecclesiae benedictionem, sicut ante denuntiationes, si absit contemptus & scandalum. Illud satis Concilium Tridentinum significare videtur, cum in citato cap. 1. hortatur coniuges ne in eadem domo habitent ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam. Praerasset enim, nec tantum hortaretur, si peccatum mortale esse iudicaret, sicut praerasset denuntiationes. Nam & id ad matrimonij reformationem pari ratione pertinisset.

Tertium est, de quo idem disputat. 14. habentem impedimentum occultum etiam infamatorium, teneri illud reuelare Superiori interroganti, an aliquod habeat, aut desistere a matrimonio, donec obtineat dispensationem. Quod adeo verum est, ut is non sit censendus in conscientia tuus, cuius impedimentum praemissis denuntiationibus a nullo detectum est: sed illud sciens reuelare tenetur, vel a matrimonio desistere, vel dispensationem prius obtinere, non obstantem quod impedimentum sit omnino occultum nec infamatorium. Ratio est: quia sine legitima dispensatione matrimonium cum impedimento scilicet contrahere, peccatum est gravissimum ob iniuriam quae fit sacramento.

CAPUT XXXIII.

De impedimentorum occultatione, promulgationum sine contraria.

SUMMARIUM.

239. Ad quid teneatur Parochus vagos coniungiturus matrimonio.
 240. Suos Parochianos potest Parochus propria auctoritate coniungere: si praemissis denuntiationibus, nullum obiciatur impedimentum: sin obiciatur, aut ipse sciat aliquod, potest matrimonium interdicere.
 241. Qualiter se debeat gerere Parochus, quando cum habente impedimentum dispensatum est tantum in foro exteriori.
 242. Quid sit matrimonium contrahi in facie Ecclesiae: & quid agere debeat Parochus, quando impedimentum nouit tantum ex sacramentali confessione.

239. CUM promulgationes matrimonij eo spectent, ut illius impedimenta si quae sint, detegantur, nec occultentur: antequam finem faciamus, pro quotidiana praxi notanda sunt aliquot documenta, quae Sanchez persequitur libro tertio disputat. 15.

PRIMUM EST, Si vnus aut vterque contrahentium sit vagus, Parochum, ut matrimonio interesse possit, non modo diligentem disquisitionem impedimentorum debere praemittere (& potissimum ne contingat illum coniungi qui iam alibi uxorem habet) sed etiam re ad Ordinarium delata, debere ab eo licentiam coniungendi obtinere. Hoc habetur praeratum in Concilio Tridentino. sess. 24. De reform. matrim. cap. 7. Circa quod Sanchez disputat. 25. sequenti; notar primo, perinde esse in hac re sive aliter tantum, siue vterque coniux sit vagus: quia perinde imminet periculum, cui Concilium Tridentinum vult occurrere. Secundo, quemcumque parochum in sua Parochia posse matrimonio vagorum assistere, sicut potest eorum confessiones excipere. Illi enim cum de iure nulli subdantur, liberum est ipsis quem velint eligere, nisi alicubi deputatus illis esset aliquis peculiaris Confessarius: quia illius esset, ut ipsorum confessiones excipere, ita & matrimonio interesset. Tertio, Parochum transgressione propositi praerati peccare mortaliter: quia est praeratum datum de re graui & necessaria ad animarum bonum. Quarta, valere nihilominus vagorum matrimonium contractum coram Parocho, non praemissa disquisitione diligentis impedimentorum, neque petita Ordinarii licentia: quoniam ad matrimonij validitatem ex parte Parochi, requiritur tantum eius & testium assistentia.

240. SECUNDUM EST, Cum neuter coniux fuerit alienigena, Parochum praemissis denuntiationibus nulloque impedimento opposito, posse nulla Ordinarii licentia requisita matrimonio assistere. Probat: quia si in hoc quoque casu requireretur licentia Ordinarii, Concilium non expressisset id specialiter de casu praerati documenti: neque subindicaret contrarium in eadem sess. cap. 1. cum instruens Parochum de suo in hac re officio inter caetera sic ait, Quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiae procedatur.

TERTIUM EST, Si impedimentum opponatur, Parochum posse interdicere matrimonium, non autem de impedimento cognoscere, quod ad Ordinarium, ut de illo cognoscat, deferendum est. Prior pars indicatur in cap. fin. De clandest. despons. sub finem cum dicitur: Sancti parochialis Sacerdos tales coniunctiones prohibere contempserit, &c. Posterior vero in cap. 1. De consang. & affini. cum in fine dicitur Tuam prudentiam volumus non latere, quod non sunt causae matrimonij tractandae per quoslibet sed per Iudices qui potestatem habeant iudicandi, & statuta canonum non ignorent. De qua re Sanchez in citata disputat. 15. num. 3. Ex cuius doctrina habetur id ipsum procedere, etiam si impedimentum negetur a contrahente: quia licet Parochus in foro conscientiae fidem habere debeat dicenti: non tamen in foro exteriori, in quo cum impedimentum opponitur, non est ipsius discutere veritatem, sed tenetur rem deferre ad Ordinarium.

Procedere item, quantumcunque nullus impedimentum opponat, si ipsi Parocho constet de eo, etiam occulto: quia si alij tenentur tale detegere, multo magis tenetur ipse cui ex officio incumbit matrimonij impedimenta manifestare & saluti spiritali ouium suarum consulere: praeratum cum per testimonium ipsius, matrimonij impedimentum sufficienter probetur. Nam cum non agatur tunc de puniendo peccato praerati, sed de vitando futuro, hoc est, ne impediti peccent contra Ecclesiae prohibitionem, vnus testis sufficere potest: argumento cap. Super eo 2. De testibus & attest. & cap. Praeterea 2. De sponsal.

241. QUARTUM EST, Parochum quando ei constat de dispensatione obrepta pro foro conscientiae, posse impedimentum quod nouit dissimulare, atque impeditos coniungere, si nullus sit qui coram eo id ipsum impedimentum denuntiet. Quod si aliquis sit qui illud denuntiet, ipsum teneri illos non ante coniungere quam dispensationem adferant pro foro exteriori. Ratio prioris partis est: quod Parochus testatur ex officio inuestigare impedimenta ne contrahentes delinquant impediti. Cum autem obrepta est dispensatio pro foro conscientiae, sublata est occasio delinquendi. Ratio vero posterioris partis est: quia ex quo impedimentum denuntiatum est Parocho, tenetur rem deferre ad Ordinarium, cum, tanquam minister ipsius in foro exteriori, matrimonij impedimenta inuestiget; de quibus iudicandi, ut dictum est, non habet in eo foro potestatem.

QVINTVM, Parochum ubi nullum impedimentum reperitur, debere volentes contrahere, matrimonio coniungere in facie Ecclesie. Istud habetur ex Concil. Trident. in saepe citato cap. 1. illis verbis: Si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesie procedatur.

242. Aduerte autem quod aliis citatis lib. 3. disput. 15. num. 20. monet Sanchez, vt matrimonium dicatur celebrari in facie Ecclesie, non esse opus vt in ipsa materiali Ecclesia, vel in eiusdem limine celebretur: sed sufficere vt coram aliqua fidelium multitudine, qua tanquam quaedam Catholicorum congregatio, censeretur Ecclesia, iuxta cap. Ecclesia, De consecrat. dist. 1. & cap. Relatum 2. De testam. §. 2. Imo vero ex Concil. Trident. in eodem cap. 1. matrimonium satis dicitur contractum in facie Ecclesie, si coram Parocho & duobus saltem testibus, ac praemissis denuntiationibus ineatur. Meminisse vero debet Parochus ibidem praecipui, vt ipse librum habeat, & in eo scribat coniugum & testium nomina, atque tempus contracti matrimonij. Quod quidem praecipuum, vt Sanchez habet in seq. num. 22. quia tendit ad finem vitandae litis, & vt Ecclesie cõster de matrimonio, obligat sub peccato mortali, tanquam datum de re notabilis momenti. Addit ad idem pariter teneri eum, qui ex privilegio aut licentia seu commissione, fungitur Parochi munere.

VLTIMVM EST, quod Sanchez tractat in sequenti disput. 16. Parochum cognoscentem impedimentum ex sacramentali tantum confessione, teneri quidem in confessione monere de futuro peccato, volentem cum eo contrahere, non tamen perenti vt in facie Ecclesie coniungatur, suam operam negare. Quod confirmatur ex doctrina de sacramentali secreto inuolabiliter seruando: quam perfectum sumus ex instituto in toto praeced. lib. 3.

TITVLVS POSTERIOR.

De sponsalibus.

DE sponsalibus agitur in iure canonico 27. quaest. 7. & in Decretalibus titulo De sponsalibus & titulo De desponsatione impuberum. Dicta sunt autem sponsalia a spondendo, quia vt Conarr. initio Epitomes quarti Decretal. & Sanchez lib. 1. De matrimonio disput. 1. initio, referunt ab Alciato notatum: mos erat antiquis, vt puella nuptura, viro sponderetur seu promitteretur a patre, vel tutore, vel amicis. Sumuntur vero tripliciter sponsalia vt iidem authores consequenter notant: primo pro muneribus quae a sponso dabantur sponsae. Sic libro 1. Regum cap. 18. dicitur: Non habet rex sponsalia necesse, id est, non eget muneribus quae filiae a genero suo dentur. Secundo, pro matrimonio rato non consummato: & dicuntur sponsalia de praesenti. Sic vt iidem notant, 27. quaest. 2. cap. Coniuges, & cap. Qui desponsatam, & cap. Tertio loco, De praesumpt. & cap. 2. & ultimo De sponsa duorum; sponsa appellatur, quae nupta alteri per verba de praesenti non est ab eo carnaliter cognita. Sic etiam Math. 1. dicitur B. Maria mater Iesus desponsata Ioseph. Tertio, sumuntur sponsalia pro promissione matrimonij futuri: in qua acceptione, quae communior est, hic agimus de sponsalibus: quorum considerabimus 1. validitatem, 2. obligationem, 3. dissolutionem.

CAPVT XXXIV.

De validitate sponsalium.

SVMMARIVM.

- 243 Quid sint sponsalia, & quot modis contrahi possint.
- 244 Ad sponsalium validitatem requiritur tam repromissio, quam promissio externo signo declarata.
- 245 Solutio obiectionis in contrarium.
- 246 Sponsalia ad validitatem, requirunt acceptationem promissio-

tionis, & i. alem deliberationem qualis requiritur ad peccatum mortale.

- 247 Ad eandem validitatem requiritur vt qui sponsalia contrahunt sint habiles ad matrimonium inendum.
- 248 Exceptio de inhabilitate ob impedimentum etatis.
- 249 Alia exceptio de inhabilitate ob impedimentum absentiae Parochi aut testium: & quod matrimonium, quod iuxta decretum Concilii Trident. in validum est, ne quidem tanquam sponsalia valeat.

SPONSALIA ex cap. Nostrates, 30. quaest. 5. & ex lege 1. ff. De sponsalibus, sunt promissio futuri matrimonij: contractaque possunt quatuor modis. Primo, per promissionem, tum nudam seu non habentem adiunctum aliud vinculum, quale est iuramenti: tum absolutam seu factam sine vlla conditione. Secundo, per promissionem nudam quidem sed conditionalem, vt accipiam te si pater meus voluerit. Tertio, per promissionem absolutam quidem sed vestitam, id est, habentem adiunctum iuramentum, vel fideiussionem, vel traditionem annuli, vel traditionem quorundam munusculorum quae vocantur archae sponsalitia & amittuntur ab eo qui sine causa recedit a matrimonio. De quibus latissime Sanchez lib. 1. disput. 35. & tribus sequentibus, itemque lib. 6. disput. 18. & pluribus sequentibus. Postremo fiunt sponsalia quando contrahitur matrimonium per verba de praesenti inter impuberes, vel inter vnum puberem & alterum impuberem: nam tale matrimonium quamuis non sit verum ob etatis defectum: efficit tamen sponsalia valida ex cap. fin. De despons. impub. tam Extra, quam in 6.

PORRO obligent validaque sint, & firma sponsalia: atque adeo sufficient ad constituendum impedimentum publicae honestatis, de quo egimus in praecedenti cap. 18. requirunt primo, praeter internam promissionem, volunt aliud signum eiusdem externum: siue illud sit verbum, siue aliud aequiualens: in quo differunt a voto, cui cum illis commune est promissionem esse. Et ratio differentiae est, quod votum fiat Deo qui intuetur cor. 1. Regum 16. sponsalia autem contrahuntur inter homines, qui vident ea quae patent, vt ibidem dicitur. Vnde fit vt requirant verba aut alia signa externa, quibus vnus alteri, per modum connaturalium se obliget. Pro cuius rei pleniori intelligentia videri possunt quae docet Sanchez in citato lib. 1. disput. 3. vt & in sequenti 4. pro intelligentia obligationis voti, quo quis Deo promittit se certam aliquam foeminam ducturum in vxorem. Quae vero de praedictis verbis hic dicenda viderentur, iam tradita sunt in praecedenti cap. 6.

Secundo, sponsalia requirunt vt praedicta promissio sit mutua: quia cum sponsalia sint praeterea matrimonio, quod vniusque contractantis vinculum desiderat: ea quoque necessario requirunt promissionem mutuan, quae sit vtriusque vinculum. Vnde cum promissioni vnus de contrahendo matrimonio non adiungitur repromissio alterius, quam saltem facta signa aliqua exterius indicent, qualia sunt ea quae in praecedenti num. 17. attigimus, sed tantum acceptatur promissio, dicendo v. g. Placet, vel accepto, vel gratias ago de tanto beneficio, non contrahuntur sponsalia. Quod Sanchez in sequenti disput. 5. ex eo confirmat: quod cum acceptans promissionem, possit illam acceptare ea tantum ratione, quae est in sui fauorem: nimirum prout promittens se illi per eam obligat: neque libertatem admittit non repromittendi: dicendum non est, si aliud mutuae obligationis signum non interueniat, talem acceptationem esse repromissionem & obligare: imo potius acceptantem manere in libertatis suae possessione.

Si obiecias sicut matrimonium claudicare nequit, sed vel ex vtraque, vel ex neutra parte esse validum: ita & sponsalia. Respondet Sanchez in eadem disput. num. 6. sponsalia vt sponsalia non posse claudicare, sicut nec matrimonium: posse autem quatenus sunt promissio quae potest esse sine repromissione, ac tantum acceptari in quantum obligat solum promittentem. Quod potest tunc solum contingere cum promissio gratis fit & liberaliter. Nam si non fiat gratis, sed respectu solummodo, & per modum contractus, necessaria est alterius repromissio: dumque ea non

accef-

accesserit, prior promissio non est efficax ad obligandum promittentem: sed is libere utaque conscientia potest à fide præstita recedere. Ratio est: quia dum contractus nondum est perfectus, liberum est ab eo recedere, tanquam nondum obligatorio. At non est perfectus ante mutuum contrahentium consensum se obligandi: sine quo non est vitro citroque obligatorius, prout spectat ad illius naturam. De quare Sanchez in eadem disput. nu. 14. Consequenter in num. 16. annotans, quando quis censetur gratis, & quando per modum contractus promittere, pendere ex illius intentione: de qua si alias non constet, eam esse deprehendam ex coniecturis: vt si de matrimonio inter ipsos contrahendo antea tractabatur, satis apparet promissionem non esse gratuitam: sin autem de contrahendo sermo nullatenus fuerit, sed promissio appareat facta ob aliquod beneficium acceptum, apparebit cõsequenter promissionem esse gratis factam, non autem per modum contractus. In dubio vero iuxta sponsaliorum naturam, que est vt sint contractus mutui, prædictus censetur respectu promittere: & ideo resiliere posse, altero non repromittente.

246. Tertio, sponsalia, vt firma sint ac valida, requirunt vt promissio acceptata sit ab eo cui fit. Cum enim, vt ante dictum est, requirant repromissionem, multo magis requirant acceptationem, nec sufficit esse promissionem simplicem. Difficultas est autem an cum promissio futuri matrimonij fuerit tantum simplex, renouari possit quam diu ab eo cui facta fuit acceptata non est siue per se, siue per alium. Eam latissime Sanchez tractat in eodem lib. 1. disput. 6. & 7. Quem videre poterit qui vult: nobis enim sufficere posse videtur generalis doctrina de promissione, quã tradidimus in præcedenti lib. 25. cap. 6. cuius applicationem ad illam ipsam difficultatem facere, est facile.

Quarto, sponsalia requirunt deliberationem, quali exigitur & sufficit in materia culpæ lethalis: vt consensu in eam sit peccatum mortale, nam sponsalia suapte natura obligant sub peccato mortali, vt docebitur in sequenti cap. 35. ideoque ex natura sua requirunt deliberationem ad peccatum: mortale requisitam. Id quod Sanchez late tractat in sequenti disput. 8.

247. Quinto, sponsalia requirunt, vt persone inter quas contrahuntur sint habiles ad matrimonium. Namque sponsalia sunt promissio futuri matrimonij: & ideo ad matrimonium inhabiles, sunt & ad sponsalia. Pro quo facit regula 39. iuris in 6. Cum quid prohibetur, prohibentur omnia quæ sequuntur ex illo. Facit item lex Oratio ff. De sponsalibus. Obseruandum est autem primo, quod ex Sorio & Nauar. Sanchez habet in eodem lib. 1. disput. 15. num. 2. impedimentum matrimonij quamuis non dirimat ipsum, sed solum impedit licite contrahi, si sponsalia præcedat, reddere ea inualida: quia promissio rei illicitæ nequit obligare: neque in malis promissis expedit fidem seruare, vt habet 69. regula iuris in 6. Potest tamen fieri promissio futuri matrimonij sub conditione si impedimentum auferatur, aut fieri pro eo tempore quo sublatum fuerit impedimentum existens temporaneum. Prioris horum exemplum est, cum quis hæreticæ promittit nuptias si ad fidem Catholicam reuertatur. Posterioris vero, cum quis castitatem ad tempus vouit, & promittit matrimonium post illud tempus inire. Non essent eiusdem sponsalia valida, si promitteret matrimonium inire, animo illud consummandi eo ipso tempore quo ad castitatem tenetur: quia promissio esset rei illicitæ. Sanchez ibidem pro hac doctrina aliquot auctores citat.

De sponsalibus impuberum obseruanda.

247. Obseruandum est secundo, duo esse impedimenta, quæ quamuis dirimant matrimonium, non efficiant tamen sponsalia inualida. Prius est impedimentum ætatis: licet enim matrimonium nequeat valide contrahi ante annos pubertatis, vt habitum est in præced. cap. 22. possunt tamen esse sponsalia post septennium, ex cap. Literas, & cap. Accessit, & cap. Ad dissolendum De de sponsalibus impub. & cap. vnicò, cod. tit. in 6. De qua re Sanchez agens in eodem lib. 1. disput. 16. sequentia notat aliis auctoribus citatis.

Primum est: illius differentie inter matrimonium & sponsalia hanc esse rationem, quod ad sponsalia sufficit usus rationis, & ad matrimonium, requiritur præterea potestas generandi quæ longe tardius aduenit.

Secundum est: si vterque aut alter septennis, nondum adeptus sit usum rationis, sponsalia esse nulla: quia debent esse libera: & libertas requirit usum rationis.

Tertium est: si vel vnus dies ad septennium deficiat in contrahente sponsalia, ea esse nulla: quia septennium non diceretur (sicut pari ratione professio censetur nulla, si vel vnus dies deficiat ex 16. annis ad eam requisitis) ideoque ea expresse vel saltem tacite debent ratificari vt valida sint. Quæ tacita ratificatio præsumitur ex cohabitatione in eadem domo, aut ex verbis vel factis v. g. osculis, quibus post septennium ostendunt voluntatem seu consensum in futuram matrimonium in ipsis esse. Quo consensu deficiente, quantumcumque ex talibus signis sponsalia in foro externo præsumantur: in foro tamen conscientie, nulla esse iudicari debent: vt cum exhibente, talia signa nullam habent notitiam sponsaliorum quæ ante septennium contraxerant: sic enim in illa consentire nequeunt, quando quidem nihil possumus velle nisi cognitum. Item cum nesciunt celebrata tunc temporis sponsalia, fuisse nulla. Nam licet per errorem putent esse valida, ideoque in illa consentiant, nihil agunt: quia error tollit consensum ex lege. Si per errorem ff. de iurisdic. omnium Iudicum. Qua de re plenius Sanchez num. 7.

Quartum est: ex probabiliori sententia valere nihilominus sponsalia ante septennium si malitia suppleat ætatem, id est, si ante septennium rationis usus contrahentibus adit, vt lolet non nullis precocis ingenij pueris. Probat: quia cum sponsalia sint via & dispositio ad matrimonium: eo ipse quod ius disponit in matrimonio malitiam suppleat ætatem, censetur idem in sponsalibus dispositum iuxta legem Oratio ff. de sponsal. Pro quo magnam aucthorum multitudinem citat Sanchez num. 9. Addens in 10. & 11. ante septennium in puero non præsumi rationis usum, nec sponsaliorum validitatem: post illud, vero, vtrumque præsumi, nisi contrarium probetur. Ratio est: quia in dubio, ac vbi contrarium non apparet, sequenda est iuris determinatio: alioqui ea esset frustra. Item in nu. 13. & 14. valida esse sponsalia in quacumque ætate contracta: siue ordinaria siue miraculosa via usus rationis accelleretur. Ratio est: quia septennium requiritur ad sponsalia non quasi necessarium: sed quia ius præsumit usum rationis ea ætate aduenire. Demum in num. 15. ad valide contrahenda sponsalia notat eum rationis usum sufficere, qui satis est ad peccandum mortaliter: cum ad votum perpetuæ castitatis, cuius obligatio maior est quam sponsaliorum, is sufficiat: & maior libertas non sit necessaria ad se obligandum Deo, quam diabolo.

249. Posterioris impedimentum dirimens matrimonium, non autem sponsalia, est absentia Parochi vel testium: nam quamuis Parochus cum duobus vel tribus testibus debeat adesse quando matrimonium celebratur, vt ipsum sit validum, iuxta definitionem Concilij Tridentini prout expressum est à nobis in præcedenti cap. 23. id tamen de sponsalibus idem Concilium non statuit: ita vt clandestine contracta possint esse valida. De qua re Sanchez lib. 1. De matrimonij disput. 12. In sequente 15. docens censenda item licita: quod tamen plures ab ipso ibidem nu. 1. relati negant: quorum sententia tenenda est omnino, quando talia sponsalia dirigerentur ad contractum matrimonij illicitum ob aliquod impedimentum, aut ad iniuriam vel scandalum proximi. Difficultatem autem quæ moueri solet, an matrimonium ob Concilij Trident. definitionem inualide contractum, vim habeat sponsaliorum, idem auctor bene tractat in eodem lib. disput. 20. statuens tale matrimonium non obligare, ne quidem vt sponsalia, etiam si iuratum sit & secuta sit copula: nisi illud contrahentes habuerint animum obligandi se eo modo quo valent. Licet autem non valeant obligare se per matrimonium clandestinum, possunt tamen per sponsalia clandestina. Pro pleniore intelligentia legendus est idem auctor.

CAPVT XXXV.

De obligatione quam sponsalia inducunt.

S V M M A R I V M . I

- 250 Sponsalia obligationem inducunt, eamque sub mortali: & quid si ore solum tenus facta sint.
- 251 Obligatoria sunt contracta cum intentione obligandi se: etiamsi adfuerit intentio non implendi.
- 252 Sufficere potest ad obligationem, ut intentio illa sit tacita: quae cum non supplet defectum expressum, cessat talis obligatio.
- 253 Probabile est non valere sponsalia contracta animo promittendi quidem, non tamen se obligandi.
- 254 Quatenus obligetur qui dubitata sponsalia contraxerit.
- 255 Obligatio illius qui sicte contractis sponsalibus virginem destoruit.
- 256 Quod ex ficta promissione non obligetur destoruatam ducere: si ea inferioris aut etiam partis sit conditionis, sed antea corrupta.

250.

Sponsalia obligationem inducere patet, quia sunt contractus. Non enim sunt nuda promissio, sed acceptata, eaque mutua seu reciproca, ex praecedenti num. 234. versu Secundo. Omnis autem contractus obligat ex iustitia. Quam obligationem esse sub mortali, patet: quia est in re graui: in qua si ea non impleatur, magna iniuria fit proximo. Ita Sanchez lib. 1. disp. 27. in eam sententiam multos auctores referens. Ex qua sequitur, si sponsa foueretur cum alio, quae cum sponso suo, circumstantiam esse exprimendam in confessione tanquam mortaliter aggrauantem peccatum illud fornicationis. De qua re idem Sanchez in eod. lib. 1. disp. 2. Quamquam non licet, ad obuiandum tali violationi in contractu sponsaliorum poenam apponere, nec appositam violator soluere tenetur, ex cap. Gemma De sponsal. Id quod late idem auctor persequitur in eodem lib. disp. 30. & tribus sequentibus.

Porro obligationem praedictam sequi ex veris sponsalibus, dubium quidem non est: sed an sequatur etiam ex sponsalibus fictis, seu quae sine animo promittendi aut se obligandi, aut promissum implendi sunt; difficultas est quam Sanchez late tractat in eodem lib. 1. disp. 9. 10. & 11. contenti erimus aliquot propositiones adferre pro quotidiana praxi.

Prima est: Si promissio sit omnino ficta, & ore solummodo tenus facta, neque sponsalia esse, neque obligare ex vi promissionis. Ratio est quia tunc non est vere promissio sed tantum promissionis fictio: per quam tamen promittens peccat mortaliter contra iustitiae legem praescribentem ut in contractu vtriusque obligatorio, qualis est contractus sponsaliorum, vtriusque contrahentium vere contrahat. Ceterum si is qui sicte promissit postea in terne consentiat, dum alter nondum reuocauit consensum, sponsalia conualescunt per tradita ab eodem auctore in sequenti libro 2. disp. 32. quest. 3. Ratio vero est: quod ad contractuum validitatem sufficiat contrahentium consensus simul esse moraliter: seu non nimis magnum intervallum interesse inter vnum & alterum: prout in proposito casu contingit, in quo vnus consensus de se validus est, & ad matrimonium sufficiens, utpote cui nihil ad id deest, nec reuocatus: accedens ei vero consensu, pro ficto. Quare in eodem casu conualescent sponsalia, cum ad ea sufficienter concurrant, ad validitatem ipsorum requisita.

251.

Secunda propositio est: Si quo tempore facta sunt sponsalia adfuit vera intentio obligandi se: etiamsi promittens statim post, animum habeat se non obligandi, eadem sponsalia valere, & obligare. Ratio est, quia ex promissione, obligatio iam orta fuit: cui stare tenetur.

Tertia propositio: Si contrahentes sponsalia animum habeant se obligandi, non tamen implendi quod promittunt, sponsalia item esse valida: quia peruersa intentio non implendi rem promissam non eximit ab obligatione, quae materialiter confurgit ex promissione facta animo se obligandi.

252.

Quarta propositio. Eum qui explicito quidem, & tunc non habuit animum se obligandi, habuit tamen implicito

seu virtute (ut is qui conscius erat naturae promissionis, & obligationis ex ea confurgentis: sed tunc non meminit illius) manere obligatum. Ratio est: quia cum obligatio naturaliter permanet ex promissione, intendens promittere, censetur & se obligare promittendo.

Quinta propositio est, Eum qui ne implicito quidem habuit voluntate se obligandi (quia scilicet naturam promissionis & obligationem ex ea confurgentem profus ignorauit) non manere obligatum. Ratio est: quia obligatio promissionis confurgit ex libera promittentis voluntate: quae non adest in tali casu propter ignorantiam: nihil enim est magis liberae voluntati contrarium, quam ignorantia & error; ex lege Si per errorem ff. De iurisdic. omnium iudicum.

Sexta propositio est, Quamuis plerique sentiant (quos Sanchez refert lib. 1. disp. 9. num. 4.) sponsalia valere & obligare, quando promissio sit animo quidem promittendi, non tamen se obligandi: contrarium tamen non carere probabilitate. Pro hac ideam in sequentibus 5. aliquot auctores citat: & probabilitatis rationes adfert, tum alias, tum quod sponsalia sunt promissio, cuius obligatio confurgit ex lege priuata, quam promittens sibi imponit: non enim oritur ex alia lege, quam ex priuata hominis voluntate. Vnde cum nulla lex obliget nisi legislator obligare intendat: neque obligantur sponsalia contracta cum intentione non obligandi se.

Si quis opponat sponsalia consistere quidem ex hominis voluntate, sed in contractibus, obligationem esse ex in re diuino & naturali. Responderi potest legem diuinam ac naturalem non obligare circa rem arbitrio hominis relictam, nisi supposita voluntate hominis obligationem imponens: quae voluntas deest in proposito casu.

Si vltetius virgeat, ex promissione naturaliter sequi obligationem. Ergo qui illam velit, velle & hanc: quia qui vult antecedens, vult & consequens. Illud necessario. Responderi potest ex sola vera promissione, naturaliter sequi obligationem; non autem ex tantummodo apparente ac ficta: qualis est ea quae firmiter non obligandi se in qua adicitur conditio contraria naturae ipsius promissionis, atque adeo eiusdem destructiua. Sic enim in cap. finali, De condit. apposit. statuitur matrimonium carere effectu, nullumve esse, si condiciones contra substantiam eius inferantur.

Procedat autem propositionem hanc, quantumcumque talis promissio (facta inquam sine intentione se obligandi) iuramento confirmaretur, idem auctor sentit, post multos alios quos refert in sequenti num. 9. Ratio est: quia in hoc casu ut promissionis ita & iuramenti implendi obligatio pendet ex spontanea voluntate hominis sibi imponentis se. Ad quod facti illud ex D. Gregorio relatum, in cap. Humanum, 22. quaest. quinta. Humanum autem talia verba nostra iudicant qualia foris sonant: diuina vero iudicia, talia foris audiunt qualia ex intimis profereuntur. Nec obstat quod ex D. Isidoro habetur in cap. Quacumque, eadem quaest. Quacumque arte verborum quis iurat: Deus tamen, qui conscientiae testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur intelligit. Nam interpretandum est de iuramento assertorio, quo quis iuridice rogatus iurat contra mentem rogantis: aut de promissorio, quod sit animo se obligandi, non item implendi quod promittitur.

Septima propositio est, Dubitantem vtrum sponsalia contraxerit, si ratio dubitandi sit, quod adhibita sufficienti diligentia scire non possit an promiserit matrimonium, non obligari: secus vero si ratio dubitandi sit; quod etiam certus sit de promissione matrimonij dubitat tamen de animo se obligandi. Prior pars probatur: quia cum in dubio melior sit conditio possidentis: quamdiu dubitatur an voluntas sit vinculo adstricta, an permaneat libera, censenda est permanere in sua libertate. Posterior vero pars probatur: quia verba extetius prolata signa sunt naturaliter intentionis interioris, nec vllus praesumitur id dicere, quod non habet in corde. Qua de re Sanchez lib. 1. disp. 9. num. 11. & duobus sequentibus.

Vltima propositio est, Ficta promittentem, qui sub ea

pro-

promissione virginem deflorauit: teneri sub mortali eam ducere. Hæc multorum est, quos refert Sanchez in sequenti disput. 10. Et probatur: quia iustitia commutativa, contra quam talis peccat, non tantum perit vt reddatur æquale, sed etiam vt reddatur illud ipsum quod ex iustitia debetur. Nec enim potest solui vnus pro alio: vt si equum furatus es alicui, non potes eo inuito pecuniam, non item equum, restituere. At in proposito casu, ex iustitia debetur consensus verus in matrimonium, cum de eo inuitus sit contractus sub conditione quæ impleta est à puella faciendo sui corporis copiam. Neque refert, quod ficta fuerit promissio: nam eo non obstante promittens tenetur promissum implere: sicut promittens Petro centum si Romam eat, ipso eunte tenetur centum promissa soluere.

Limitanda est autem propositio hæc, prout idem Sanchez in eadem disput. num. 5. & aliquot sequentibus habet: vt non procedat cum in diuitiis, nobilitate, aut alia eiusmodi conditione talis disparitas fuerit viri & feminae, vt hæc merito credere debuerit se ab illo decipi. Aut ex verbis vel aliis claris coniecturis facile nosse potuerit fallacem promittentis animum: quia tunc videtur fraudi voluntarie consentire. Nec item procedat si ex matrimonio scandalum magnum aut malus exitus probabiliter timeretur, quia tunc satis esset pecuniam damnum illarum refarcire, etiam si sponsalia essent vera. Nec item procedat, si ex parte quoque feminae intercesserit deceptio notabilis: qualis censetur esse corrupta, se fingentis virginem: aut pauperis, se fingentis diuitem, aut alia eiusmodi, sufficientis ad vera sponsalia dissoluenda iuxta dicenda in sequenti cap. Sicut nec si femina deflorata, postea fornicatur cum alio: nam hæc est iusta causa recedendi à sponsalibus.

356. SED quarti potest. An quando femina ignorauit excessum quo viri conditio superat suam conditionem; aut si nouit quidem, sed taliter facta est ea promissio, vt potuerit rationabiliter credere non fictæ sed vere fieri: An inquam deflorator ille fictus reneatur defloratam ducere. De qua re, in eadem disput. 10. num. 20. & 21. Sanchez in vtramque partem auctores refert: & negantem vt probabilior sequitur: quia non tenetur ad eam ducendam, ratione promissionis, cum fuerit ficta & inualida: nec ratione illarum iniuriarum, quæ ex iustitia quidem debet refarciri: non tamen restituendo plus, quam damnum æstimetur. At minus æstimatur damnus virginis, quæ ablata est puellæ vilis conditionis, quam damnus matrimonij viri diuitis ac nobilis. Itaque alia via, vt dicitur, arbitrio boni prudentis que viri sufficienti, poterit damnus huiusmodi compensari.

357. Similiter ex eodem auctore in sequenti nu. 23. & 24. non tenetur antea corruptam pariter etiam conditionis ducere, cui fictæ promissio matrimonium, si copiam & sui corporis faceret: quia matrimonium longe maius est quam copula cum corrupta: nisi forte hæc esset vidua bonæ famæ, quæ ex ea copula infamiam contraheret, matrimonioque inepta redderetur. Addit idem in sequenti num. 26. quando contractantes fuerint æquales, vno vere & altero fictæ promittente, si nullum aliud damnus sequatur, quam violatæ fidei: fictum promissorem ad nihil aliud teneri, quam ad penitentiam, qua Deo satisfaciatur pro peccato quod commisit deceptio vtendo in re ad matrimonij sacramentum ordinata. Namq; homini non obligatur ex promissione quæ, vt potest ficta, nulla est: neque ratione iniuriarum illatarum, quia nullum ex hypothefi, inde secutum est damnus alteri.

CAPVT XXXVI.

De dissolutione sponsaliorum.

SUMMARIUM.

257. Peccatum est mortale sponsalia dissoluere sine iusta causa: quarum prima est remissio partium consentientium in dissolutionem.

258. De ingressu religionis quatenus sit causa iusta dissoluedi sponsalia.

- 259 De voto simplici castitatis, quo modo item sit causa iusta.
260 Dissolutio sponsaliorum per susceptionem sacri ordinis, aut per matrimonium postea inuitum.
261 Dissolutio ratione ætatis, aut lapsus termini prefixi, aut absentie sponsi.
262 De fornicatione quatenus sit iusta causa dissolutionis sponsaliorum.
263 De superueniente impedimento matrimonii, aut corporis defectu.
264 De cognita post sponsalia, notabili sponsi scuitia, ac de scandalo, & de Papa dispensatione.

257. Communis consensus est, illum mortaliter peccare qui absq; iusta causa matrimonium contrahere non vult post facta sponsalia, etiam non iurata: vnde pœna illi imponenda statuitur, vt cap. 1. De sponsa duorum. Et patet ex iis quæ initio præced. cap. dicta sunt. Iusta autem istiusmodi causa multiplex est, vt videre est apud Sylu. in verbo Sponsalia quest. 10. & Nauarr. in Enchir. cap. 22. num. 25. & aliquot sequentibus. De quibus copiose Sanchez in lib. 1. De matr. disput. 42. & reliquis sequentibus. Eas paucis perstrinxisse contenti erimus.

PRIMA IGITUR, de qua Sanchez in disput. 52. est remissio partium, consentientium in dissolutionem, ex cap. 2. De sponsal. vbi adducitur similitudo societatis quæ mutuo sociorum consensu dissoluitur, sicut & contrahitur. Omnis enim res per quas causas nascitur, per easdem dissoluitur, cap. 1. De regul. iuris. Procedit autem hæc causa quantumcumque sponsalia fuerint iuramento confirmata. De quo legendus est idem in eadem disput. 52. à num. 6.

258. SECUNDA CAUSA, de qua idem in prius citata disput. 42. est ingressus religionis etiam professione nõ secuta. Cum enim ingrediens religionem satis declarat se sponsalibus renuntiare, liberam facit potestatem manenti in seculo similiter renuntiandi. Quod procedit siue ingrediatur vero perseuerandi animo; siue fraudulenter, animo egrediendi: nisi quod in hoc casu, etiam si alium faciat liberum ab obligatione, non tamen se: quia nemini sua fraus patrocinari debet, cap. Ex tenore De rescriptis.

Hic moueri possunt aliquot quæstiones. Prima, An sponsalia iurata dissoluantur per ingressum religionis. Secunda, An emisso post sponsalia, religionis aut perpetuæ castitatis voto, possit quis matrimonium contrahere cum firmissimo animo ingrediendi religionem ante illius consummationem. Tertia, An illo eodem modo, possit matrimonium contrahere is, qui nullum tale votum emisit. Quarta, An post sponsalia contracta cum virgine, & sub spe matrimonij ea deflorata, liceat defloratori ingredi religionem non contracto matrimonio: aut contracto quidem, sed non consummato. Quinta, An qui prius emisso religionis aut perpetuæ castitatis voto virginem deflorauit, data fide de matrimonio contrahendo, teneatur potius ad matrimonium, quam ad voti obseruationem.

Earum explicatione Sanchez persequitur consequenter in disp. 43. 44. & 45. Paucis autem respondemus.

Ad primam, quod ante vniuersæ dictum de sponsalibus, locum habere etiam in iuratis: quia iuramentum sortitur naturam & conditiones actus super quo interponitur ex cap. Quæ mad modum, De iureiurando. Et ideo si ea sit natura & conditio sponsaliorum vt per ingressum religionis dissoluantur, eandem retinebunt, nec mutabunt ob oppositionem iuramenti ei factam.

Ad secundam, alienum esse à recta ratione, vt quis obliget se ad id quod nullatenus implere intendit; præsertim in casu illius quæstionis, in quo (cum se exponit periculo votum violandi, propositi mutatione) aliquatenus derogat dignitati voti & religiosi status, imo & dignitati sacramenti, & iniuria afficit sponsam: quæ compelleretur expectare donec professus sit: interim habita pro vxore Monachi: nec facile inueniet, cui nubat digno. Ex quibus incommodis intelligitur committi in eo peccatum mortale, prout Sanchez expressit, alios referens disput. 43. num. 7. exceptis tribus casibus, quos idem proponit in sequenti num. 8. Primus est, quando notabilis adesset merus propriæ famæ aut vitæ amittendæ, compellens ad contrahen-

dum. Secundus, quando quis adstrictus voto ingrediendi religionem tenetur inclusus, nec exitum obtinere potest, nisi contrahendo matrimonium. Tertius, quando ad vitandum magnum scandalum tale quid fit. Ad tertiam questionem eadem responsio est, quae ad precedentem. Nam pro illius parte negante eadem rationes militanti, addita exceptione trium memoratorum casuum.

Ad quartam, Sanchez quaest. 44. respondet, deffloratorem teneri in eo casu deffloratam ducere. Ratio est: quia nequit aliter satisfacere debito, cui adstrictus est iustitia vinculo: praesertim cum non sit permittum inuito creditore, vnum pro alio reddi: ex lege 2. §. Mutui ff. Si certum petatur. Quod, addit idem ibidem, pariter dicendum est, cum non intercessit quidem copula: sed femina magnam famae iacturam passura est culpa promittentis matrimonium, nisi ipsum contrahatur: prout supponimus, cum aliud remedium non suppetat ad talem infamiam vitandam. Neque in talibus casibus, addit idem consequenter, promissor satisfaciat illi debito, si matrimonium contrahat, & ante illud consummationem ingrediatur religionem: quoniam ea ratione non tollitur damnum virginis & famae. Aduerte autem in istiusmodi casibus, sicut & quando coniugatus facit votum castitatis, non valere quidem votum in praedictum feminae, valere tamen in praedictum vouentis: adeo ut iusta aliqua de causa solutis sponsalibus, teneatur simpliciter seruare castitatem, quam vouit. Ad quintam. In eo quoque casu contrahendum esse matrimonium non obstante voto castitatis: quod ex communi doctrina non obligat rebus notabiliter mutatis, prout accidit in eodem casu per vinculum iustitiae fortissimum superueniens: & grauissimum proximi damnum sequaturum. si matrimonium non contrahatur. Pro quo alias rationes habet Sanchez disput. 45. & soluit contrarias. Interea admonens in num. 5. istud non procedere, si femina sciuerit promittentem sibi matrimonium, esse adstrictum voto, cum quo non potest licite illud contrahere. Cum enim scienti & consentienti non fiat iniuria, neque dolus, ex regula 27. iuris in 6. praedictum iustitiae vinculum cessabit. votumque perseverabit in toto suo vigore, respectu etiam talis feminae.

259.

TERTIA CAUSA IUSTA dissolutionis sponsalium (de qua idem in sequenti disput. 46.) est votum simplex castitatis, eadem sponsalia praecedens: nam facit ille irrita, tanquam continentia rei illicitae promissionem. Quod si id ipsum votum sponsalia sequatur, difficultas est an ea dirimat. Pro qua Sanchez rationes & auctores adfert in vtramque partem: & negantem probabiliorē iudicat, iuxta cap. Veniens tit. Qui clerici vel vouentes: vbi feminae quae matrimonium promissit, poenitentia imponitur de fide mentita sponso; etiam si post promissionem, votum castitatis emisserit: vnde patet ipsum non dirimere sponsalia. Et ratio est, quia Deus non acceptat promissionem rei prius promissae alteri, tanquam factam in alterius praedictum. Addit idem nihilominus nu. 10. licitum esse votum castitatis, post sponsalia, factum animo ingrediendi religionem: cum illa non impediunt talem ingressum: aut factum quidem animo promissum implendi matrimonio inuito: sed pariter animo obligandi se ad castitatem, quantum potest ex sua parte. Nam ea ratione, ipsi etiam coniugati possunt castitatem vouere.

Sed aliquis obiiciet, quod si votum simplex castitatis subsequens sponsalia, ea non dirimat, neque impedit matrimonium in eis promissum: quod aduersatur antedictis num. 18. Respondendum est in proposito casu votum sponsi obligare tantum in praedictum sui ipsius: ut scilicet teneatur illud seruare si sponsalia dirimantur iusta aliqua de causa: itemque seruare quantum potest si matrimonium contrahere compellatur, ut non petendo debitum: non vero obligare se in praedictum sponsae (ut facit obligando se ad ducendam eam cui fidem dedit) sicut & votum castitatis emissum à coniugato valet in praedictum ipsius: ita ut non possit debitum petere: non item in praedictum vxoris, cui proinde petenti tenetur debitum reddere.

260.

QUARTA CAUSA est, susceptio sacri Ordinis: quae suscipiente reddit incapacem sacramenti matrimonij. De

voto quo quis post sponsalia se ad eandem susceptionem adstringeret, idem esse dicendum ac ante de voto simplici castitatis, docet Sanchez disput. 47. nempe non dissoluit sponsalia, & sic vouentem teneri matrimonium contrahere, nisi ingressum religionis eligat: aut nisi fides sponsaliorum, cui renuntialle censetur, ei remittatur ab altera persona: aut aliqua alia iusta de causa sponsalia ipsa soluantur. His solutis tenebitur illud suum votum implere sacrorum ordinum susceptione.

QUINTA CAUSA est matrimonium subsequens cum alia persona contractum, ex cap. finali 27. quaest. 2. & cap. Si inter De sponsal. & cap. 1. De sponsa duorum. Quod intelligitur si matrimonium illud sit validum. Nam inualidum non tollit obligationem sponsaliorum iuxta regulam 52. iuris in 6. Non praestat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. Per posteriora sponsalia vero etiam iurata, non dissoluit priora (quod Sanchez tractat disput. 49. & 50.) probatur: quia non modo promissio, sed etiam iuramentum factum de re iniqua & in irrationabile praedictum proximi, non est obligatorium, ex regula 58. iuris in 6. & ex cap. Cum contingat, De iureiurando.

Aduerte tamen, si posteriora sponsalia sint coniuncta cum carnali copula habita affectu maritali, vbi Concilij Tridentini decretum, de quo egimus in praeced. cap. 23. non est promulgatum (quia tunc transeunt in matrimonium) dare causam sufficientem dissoluedi praecedentia sponsalia. Imo & vbi promulgatum est idem decretum ratione grauitatis damni illati per posteriora sponsalia, potest ex quadam aequitate priorum obligatio, quasi moraliter impossibilis, cessare: ut quado virgo defflorata magnam honoris iacturam faceret, & altera non nisi modicum damnum pateretur ex non seruata ei fide. Haec enim posterior ex charitate teneatur, tale modicum damnum pari ad vitandum alterius damnum grauissimum. Ex iustitia vero non tenetur: quia per iniuriam illatam alteri, non perdidit ius quod habuit quaesitum. Si quaeras, an si priora sponsalia iusta de causa dissoluantur, is qui posteriora illis adiecit, eadem posteriora implere teneatur. Respondetur negatiue, quia non valuerunt: ne quidem in ratione promissionis: vt pote quae fuerit rei illicitae. At ex regula 18. iuris in sexto, Non firmatur tracta temporis quod ab initio non subsistit. Videri potest Sanchez disput. 50. num. 5.

SEXTA CAUSA est, aetas: quando enim sponsalia contrahuntur ante pubertatem, impubes cum peruenerit ad pubertatem, non ante, potest illis renuntiare si voluerit, nisi antea interuenerit carnalis copula, ex cap. A nobis, De despons. impub. Item nisi fuerint sponsalia iurata, à quibus ne quidem impuberi licet recedere cap. Ex literis 2. De sponsalibus. Quam autem alter contrahentium fuerit pubes, non licet ei resilire à sponsalibus etiam si impuberi liceat, ex cap. De illis 1. §. fin. De despons. impub. Legi potest Sanchez disput. 51.

SEPTIMA CAUSA est, lapsus termini praefixi in sponsalibus. Si enim cum sponsalia contrahuntur terminus apponatur ad finiendam obligationem: ut quando contrahentes non absolute dant sibi fidem de matrimonio contrahendo, sed de contrahendo in tali termino, tunc lapsus termini ab obligatione liberat illum per quem non stetit quominus contraheretur, ex cap. Sicut, De sponsal. Quod idem dicendum est cum à Iudice tempus adimplendis sponsalibus designatur ob imminens periculum fornicationis. Eum vero per quem nullo iusto impedimento detentum, stetit ne contraheretur: idem lapsus non eximit ab obligatione contrahendi: ne alioqui ex culpa sua reportet commodum. Quod si terminus appositus sit tantum ad sollicitandam obligationem per sponsalia contractam, lapsus illius nullam habet vim eximendi ab obligatione. Videndus est Sanchez disput. 53.

OCTAVA CAUSA, de qua idem disput. 54. est absentia sponsi, cum se transiit in regionem longinquam sine licentia sponsae: tunc enim huic liberum est nubere alteri, quantumcumque sponsalia fuerint iuramento stabilita, ex cap. De illis, Extra, De sponsal. Nota quod si sponsus esset in loco propinquo, expectari deberet, vel requiri ut intra certum tempus contrahat matrimonium: sique iusto impe-

diment-

dimendo decineatur, non esse temere dirimenda sponsalia: sed arenta sponsae qualitate, qua forsitan ex mora exponitur fornicationis periculo. Ita alius citatis Sanchez num. 11. Addens in 12. *aliis item citatis*, cum de proximo sponsi editu spes fuerit, non dissolui sponsalia, quia transferendi verbum, quod in memorato cap. ponitur dum dicitur, *Dimittite terram, se ad alias partes transferens*, importat diurnitatem quamdam. Subiungens praeterea in 13. cum sponsus de licentia sponsae transtulit se in regionem longinquam, inter eosque conuenit de absentiae tempore expectare; nisi constaret ei sponsum inculpabiliter non venire tempore praefixo. Denique in 14. sponsam de futuro non teneri sponsum vagantem sequi: quod ad citatum cap. De illis, verò Transferentibus, de sponsa notat. Atque adeo, si post sponsalia contracta, sponsa norit sponsum velle mutare domicilium, se in alium locum transferendo: posse resiliere, cum notabilis facta sit mutatio non praecognita: nec sponsa teneatur sequi sponsum sicut vxor teneatur sequi virum.

262. **NONA CAUSA**, est fornicatio sequens ipsa sponsalia, etiam si iuramento sint firmata, ex cap. Quemadmodum, De iureiur. Agens de hac Sanchez *disp. 55.* sequentia notat. Primum, idem esse dicendum de spūali fornicatione, hoc est, si alteruter ex sponis labatur in haeresim: quoniam ea est quoque notabilis mutatio inter tales personas. Secundum, in hac nihil referre siue vir siue mulier fornicetur. Referre autem si non fornicetur quidem, sed tamen tactus alterius impudicus, *vt amplexus & oscula*, patiat. Namque si foemina tales patitur cedit in magnum viri dedecus: non item in magnum dedecus foeminae, si vir patiat: quo sit, *vt vir*, non autem foeminae, cedit in tali casu sufficiens causa recedendi à sponsalibus. Tertium ob eandem rationem, viro sufficientem recedendi causam esse, *feminae non item*, quando fornicatio fuerit vi extorta, aut quando vterque similiter lapsus fuerit in fornicationem. Nam in talibus etiam casibus, nullum notabilis mutatio contingit ex parte viri, quem sponsa fornicatio, tanquam longe turpior, maiore infamia afficit, quam sua fornicatio afficiat sponsam, prout patet experientia. De quibus Sanchez *in citata disp. 55. à num. 7.* Postremum est, de quo *in praeced. num. 6.* Causam hanc dissoluedi sponsalia esse in fauorem solius innocentis: ideoque fornicationem adstrictum manere: quia delictum ipsius non debet ei praestare immunitatem & absolutionem à contractu. Quae ratio ostendit idem esse statuendum in casibus duarum praecedentium causarum, hoc est, non liberari ab obligatione sponsaliorum culpabiliter transgredientem praefixum eis terminum, aut longe absentem diutius, quam par esset.

DECIMA CAUSA est, conditio sub qua contracta fuerint sponsalia. Nam si talis conditio non euenerit nihil actum esse censetur, ex cap. De illis, tit. De condit. appofitis. Dum adhuc autem expectatur conditionis euentus, non licet resiliere: *vt lib. 5. disp. 6. num. 8.* pluribus aliis citat. docet memoratus Sanchez. Et ratio est, quia ex tali contractu nulla alioqui obligatio daretur, & sic vltus illius esset vanus.

263. **VNDECIMA CAUSA** est, superueniens matrimonio impedimentum maius, quo promissum redditur impossibile. Exemplum est, si quis cognoscat sponsae consanguinitatem in 1. vel 2. gradu. Impedimentum vero minus superueniens sponsalibus (excepto voto simplicis castitatis, quod fecimus tertiam causam) nihil obstat: vt argumento est quod consuetudo obtinuerit prout in praecedenti nu. 192. annotauimus ex Nauar. *in Enchir. cap. 22. n. 85.* vt ad contrahendum matrimonium dispensatio in eius generis impedimentis non petatur. Quod quidem Sanchez *lib. 1. disp. 56. nu. 3.* attingens, non improbat.

DVODECIMA CAUSA est, seditas seu deformitas notabilis vni ex sponis superueniens: qualis esset amissio nasi vel oculorum, aut paralysis, vel lepra, aliusve morbus contagiosus. Pro quo est textus in cap. Quemadmodum, §. Quod si, De iureiur. Id quod procedit etiam in aliis, quae notabilem deformitatem adferunt, etiam si sponsalia sint iuramento firmata. Et ratio est: quia tam pro-

missio quam iuramentum intelliguntur rebus in eodem statu manentibus: talia autem faciunt magnam rerum mutationem. Monet autem Sanchez in seq. *disp. 57. num. 5.* quod cum haec causa sit in fauorem illius qui seuerat illaesus, ea occurrente sponsalia dissolui tantum ipso volente, non item nolente: nisi matrimonium cum aliqua istiusmodi infirmitate contractum, adferret infirmitas notabile siue animi siue corporis detrimendum: quia tunc ex parte quoque illius, status rerum esset notabiliter mutatus: quod ei sufficit, vt non teneatur stare fidei sponsaliorum.

264. **DECIMATERTIA CAUSA** est, notabilis asperitas seu fatuita alterius sponsi de nouo cognita: itemque capitales inimicitiae inter sponso ipsos exortae. Illa enim est sufficiens causa diuortij, ex cap. Literas, in fine, De resit. spoliat. Erit ergo à fortiori, & dissolutionis sponsaliorum. Has vero ne matrimonium infelices exitus habeat, dare causam sufficientem dissolutionis sponsaliorum quantumcumque ea sint iurata, constat ex cap. 2. & ex ca. Requiriuit, De sponsal. Et confirmatur ex eo, quod sponsalia de se ordinentur ad mutuum amorem, & ad contrahendum matrimonij consummati vinculum omnino indissolubile. Illud verumque pluribus aliis citatis tenet consequenter Sanchez *disp. 58.*

DECIMAQUARTA CAUSA, de qua *idem disp. 59.* est paupertas superueniens: ea enim adferre valde notabilem mutationem: promissioque, etiam iurata; intelligitur rebus in eodem statu permanentibus, argumento cap. Quemadmodum, De iureiur. Addit *idem in eodem fine*, quod nihilominus si vno sponso in eodem statu permanente, accrescat alteri ingens rerum copia, non ideo dissoluantur sponsalia: quia prior ille non est propterea effectus deterioris conditionis quam fuerit quando sponsalia contraxit.

DECIMAQUINTA CAUSA est timor scandali, aut mali exitus matrimonij: vt quia notabiliter laederetur proximi charitas, dissoluetur parentum pietas, & cognatorum amicitia. Nam cum graue peccatum sit contra charitatem taliter contrahere matrimonium, sponsalia quibus id promissum est, quia sine peccato impleri non possunt, censeri debent dirempta. Videri potest Sanchez *lib. 1. disp. 14. nu. 3.*

VLTIMA CAUSA, est dispensatio, quam solus Papa dare potest, vt ex Palud. Sanchez habet *in seq. disp. 61.* quia per sponsalia ius acquiritur tertio, quod nullus potest auferre ab eo, praeter summum principem.

PARS RELIQUA CAPITIS.

In qua traduntur documenta quadam generalia de causis iustis dirimendi sponsalia.

SUMMARIUM.

- 265 Ob inconueniens aliquod notabile superueniens, dissolui possunt sponsalia: & quod causae sufficientes ad dissoluedum matrimonium, sint quoque ad dissolueda sponsalia.
- 266 Quatenus dolas reddat sponsalia inualida.
- 267 Quid sit de eo qui quando contraxit sponsalia, ignorauit iustam causam ea dissoluedi: & post cognitam, carnalem copulam habuit: quodq. non amittatur ius exigendi promissum, quando causa fuerit occulta.
- 268 Quando ad sponsaliorum dissolutionem requiratur, & quando non requiratur iudicis auctoritas: & quare ratione fieri debeat talis dissolutio.
- 269 Eadem quae ad dissolutionem sponsaliorum sufficiunt in foro externo, sufficiunt & in interno.

265. **HACTENUS** in particulari de causis iustis dissoluedi sponsalia, de illis in vniuersum restant quaedam documenta notanda.

PRIMUM EST, Quando post contracta sponsalia, etiam iurata aliquod notabile inconueniens aut noua causa su-

petuenit, censendam esse iustam causam ea dissoluendi si ipsa existens à principio impediisset illa contrahi. Probatur: quia tunc censenda est interuenisse tacita contrahentis voluntas, ut ea dissoluerentur, neque promissio obligat ultra promittentis intentionem, quæ non modo actualis, sed nec virtualis interuenit, quoad illud quod si cognosceretur, nullo modo fieret promissio. Pro quo documento Sanchez lib. 1. disp. 62. num. 3. multos auctores citat. Addeq; asserenti se minime promissurum fuisse matrimonium, si talem causam adesse nouisset, credendum esse in utroque foro; quando id ita esse verosimile est iudicio viri prudentis, consideratis negotii circumstantiis in vniuersum. Ea enim quæ in animo consistunt, cum nequeant hominibus sic innoscere, ut probati possint testibus: probantur tantum iuramento patris, ut ex Cotuarr. & aliis in fine eiusdem disputationis idem Sanchez habet.

SECUNDVM DOCVM. EST, causas sufficientes ad dissoluenda sponsalia præcedentia, sufficientes quoque esse ad dissoluenda sequentia etiam iurata: si tamen dum hæc celebrabantur illa fuerint probabiliter ignorata. Hoc fusius tractat Sanchez disput. 63. sed sufficit fundamentum illud ex cap. Quemadmodum, De iureiur. quod rebus notabiliter mutatis promissio non obliget. Quod autem in eodem cap. norantur aliquæ causæ, ut fornicatio, paralysis, lepra, ob quas non soluuntur sponsalia sequentia sicut præcedentia: intelligendum est de talibus, quando ea non fuerint probabiliter ignorata, dum sponsalia ipsa contraherentur.

266. TERTIVM DOCVM. EST, sponsalia ipso iure irrita, cum dolus admittitur per vnum ex sponsis, dedit causam contractui eorumdem: seu quando causa cur ea contraherentur, fuit quod vnus sponsus alterum dolo deceperit. Esse vero valida, sed deceptum habere ius illa dissoluendi, quando talis doli vnus sponsus particeps non est: sed alter qui cum ipso contraxit, ab aliquo tertio est deceptus, aut certe à nullo, sed tantum ab existimatione sua falsa. De qua Sanchez disp. 64. vbi huius discriminis rationem adfert ex Ludouico Molina; quod contractus cui dolus dat causam quando procedit ex iniustitia alterius ex contrahentibus, sit malæ fidei contractus, in quo simul concurrant imperfectio consensus & iniuria facta ei cum quo contrahitur contractu oneroso: vnde merito censetur irritus, tanquam inuoluntarius: quandoquidem nullus est, qui non recusat contrahere cum eo qui mala fide, & nocendi animo agere cognosceretur. Adde non expedire bono communi, ut valeant contractus, & maxime sponsalia, quibus dolus vnus ex contrahentibus, causam dedit cù alterius iniuria. Cum autem ex dolo oritur tantum imperfectio consensus, nõ item iniuria, quam contrahens contrahenti inferat, contractus censeri potest valere: quia est in illius substantiam verus consensus. Nec obstat error, quia is non est circa contractum, sed circa causam contractus: vnde habet ut possit irritari, non autem, ut de se irritus sit.

267. QUARTVM DOCVM. EST, Quando sponsus contraxit sponsalia ignorans causas que liberant sufficientes ad illorum dissolutionem, si eo affectu illa contraxit ut etiam si tales causas nouisset, non destitisset à contrahendo, non esse ipsi licitum sponsalia ipsa dissoluere, ob eadem causas de nouo cognititas. De hoc Sanchez disp. 65. Cuius fundamentum est, quod dolus tunc non det causam contractui, neq; accidat mutatio, quæ si præuisa fuisset, contractum imperdidisset.

QUINTVM DOCVM. EST, Quod sponsus carnaliter accedens ad sponsam, censetur remittere ius rescindendi sponsalia ratione causæ ignoratæ: siue præcedentis illa, siue subsequētis, si tempore copulæ conscius erat illius eiusdem causæ. Hoc probatur à maiori: quia ius petendi diuortium amittit coniux, qui cognoscens causam adesse sufficientem illud petendi, ut fornicatione commissam ab vxore, ipsam nihilominus carnaliter cognoscit: quoniam tali facto censetur renunciare tali iuri: sicut factò diuortio eam cognoscens carnaliter, censetur ei reconciliari. Videri potest Sanchez disputat. 66. vbi in-

ter cetera docet ita procedere, quantumuis sponsus cognoscendo sponsam carnaliter, voluntatem habeat non remittendi: quia posita carnali copula remissio non ex illius voluntate, sed ex iure matrimoniali proficitur.

SEXTVM DOCVM. EST, Eum ex cuius parte causa est sufficiens dissoluendi contracta vere sponsalia, non perdere ius exigendi promissum, quamdiu talis causa latet. Probatur: quia non tenetur prodere defectum suum, ut à Iudice vel ab vxore priuetur iure quæsito: neque talis priuationis, tanquam pena qua dignus est, tenetur ipsemet executor esse. Illud Sanchez disput. 68. tractans multos citat in contrarium: quod non caret probabilitate, & tanquam tutius videtur in praxi sequendum, cum aliquid notabile damnum haud obstat quin præferatur.

SEPTIMVM DOCVM. EST: Si causa dissoluendi sponsalia, sit moraliter, seu sufficienter ad probabilem opinionem, certa, tam de iure: quia scilicet est in iure expressa, quam de facto: quia certum est eam adesse: sponsalia ipsa posse dissolui propria auctoritate, nec desiderari auctoritatem Iudicis, nisi scandalum alioqui oriatur. Ratio est, quia nullo iure cauetur auctoritatem Iudicis ad id esse necessariam, & dissolvens suo iure vitur. Quod si causa esset incerta, peccatum quoque mortale esset propria auctoritate sponsalia dissoluere: quia probabile adest iniustitiæ periculum, ne in dubio alter priuetur iure per illa acquisito. De qua re latius Sanchez disput. 69.

Sub cuius finem monet talem Iudicem esse solum Ecclesiasticum, ordinarium vel delegatum: quia hæc materia est spiritalis, ideoque non pertinet ad Laicum, ac tractatur in foro externo in quo Ordinarius vel ipsius delegatus est Iudex, non item Parochus. Monet etiam reete in disput. 70. causam non esse statim deferendam ad Iudicem: sed prius monendam esse partem, ut dissolutioni consentiat, ne infamiam incurrat. Si que nolit, adeundos esse parentes, vel Prælatum, vel alios viros pios, qui ad modum patris eam moncant, qua adhuc resistentem, tas erit ad tribunal Iudicis eam deferre; in quo probatio sufficiens ut Ecclesia sponsalia dissoluat (quod idem latius disput. 71. explicat) esse poterit vnicus testis, ex cap. Super eo, 2. De testibus, & cap. Præterea, 2. De sponsal. Ratioque est: quia agitur tantum de vitando peccato quod committeretur contraheudo contra Ecclesiæ prohibitionem. Debet autem, ut ille addit in eadem disputat. 71. concl. 2. talis testis deponere, non autem denunciare solummodo. Debet item iurare asserendo se certo scire impedimentum, ac demum debere esse non vilis persona. De quibus ille latius: in quibus tanquam spectantibus ad forum externum non est quod immoremur.

OCTAVVM DOCVM. EST, Ad dissoluenda sponsalia etiam iurata, satis esse quod verque sponsus impedimentum fateatur. Ratio est: quia illa confessione factis ostendunt mutuam resiliendi voluntatem. Quod si alter tantum fateatur: isque sit qui matrimonium celebrari optat, cum si ostendat se non contradicere alteri volenti resiliere, sponsalia de mutuo consensu dissolui censentur. Secus vero, si sit ille qui recusat matrimonium celebrari, quia non habetur fides illius confessioni, tanquam factæ in suum fauorem, & in præiudicium iuris ab altero quæsiti.

269. VLTIMVM DOCVM. EST, In foro conscientie eam cognitionem impedimenti matrimonij sufficere posse ad resiliendum à sponsalibus, quæ satis esset in foro externo. Et ita vnum testem ex certa scientia quam habeat iurantem; aut famam (iuxta cap. Super eo, De consanguinit.) sufficientem, cognitionem dare pro foro interno, sicut & pro externo. Ita quoque docet Sanchez in eodem libr. 1. quæst. vltima.

TRACTATUS V.

De iis qua annexa sunt Matrimonio concomitanter.

Huius generis sunt modi contrahendi matrimonium, obligatio ad reddendum coniugale debitum, & obligatio cohabitandi. Primus autem modus in eo consistit, quod matrimonium nonnunquam omnino libere, nonnunquam coacte contrahatur: ad cuius intelligentiam sufficienter dicta de consensu in præced. cap. 5. & de vi seu grati metu in cap. 13. Secundus vero modus consistit in eo, quod nonnunquam palam, nonnunquam clam contrahatur: ad cuius quoque intelligentiam sufficienter dicta in cap. 21. Tertius porro in eo, quod nonnunquam contrahatur absolute: nonnunquam sub aliqua conditione: ad cuius explicationem nobis primo loco est hic de tali conditione dicendum. Quartus denique in eo quod nonnunquam valide, nonnunquam inualide contrahatur: qui satis notus est ex antecedentibus de maioribus impedimentis in tract. 3. tit. 2. per totum: nisi quod de matrimonio per ignorantiam contracto inualide, super sunt quædam pro praxi necessaria scita, de quibus secundo loco dicemus: tertio dicendi de obligatione ad reddendum coniugale debitum, & quarto de obligatione ad cohabitationem, & postremo de diuortio utriusque obligationi aduerfante.

CAPVT XXXVII.

De conditionibus appositis matrimonio.

SUMMARIUM.

- 270 Differunt hæc, matrimonia esse cum causa, esse cum demonstratione, aut cum modo, aut cum conditione: & quod nec demonstratio nec causa nec modus videntur sponsalia.
- 271 Probabile est, conditiones que in matrimonio admittuntur, vel reiciuntur, admitti quoque & reici in sponsalibus, & varietas eorum conditionum.
- 272 Conditiones non reddentes matrimonium conditionale.
- 273 De conditionibus honestis & possibilibus, que reddunt matrimonium conditionale.
- 274 Condicio appositæ contra substantiam, aut bona matrimonij, reddit ipsum inualidum.
- 275 Quid indicandum, si non sit quidem contraria: turpis tamen sit aut impossibilis, & quid de conditione impertinente.

DE his conditionibus agitur in iure canonico cap. Solet, & cap. Aliquando, 32. q. 2. & in Decretalibus tit. De conditionibus appositis, & a Nauar. in Enchir. cap. 22. num. 61. & aliquot sequentibus. Couarr. in Epitome 4. Decretalium parte 2. cap. 3. Syluestro in verbo Matrimonium tertio, ac pluribus aliis. Loco omnium Sanchez esse potest, qui toto lib. 5. aliis citatis, latissime eandem materiam tractat. Porro etiam si tales conditiones vix locum habeant ubi decretum, de quo diximus in supra memorato cap. 23. Concilij Trid. promulgatum est: quia in matrimoniis que in facie Ecclesiæ contrahuntur vix adhibentur: tamen vt de matrimoniis sub conditione contractis possit iudicari. Itemque de sponsalibus circa quæ nihil ab eodem Concilio innouatum est: operæ pretium erit saltem explicare quomodo tales conditiones sint intelligendæ: quod fiet per aliquot documenta.

270. **P**RIVM EST, multum differre matrimonia que sunt cuius causa, cum demonstratione, cum modo, & cum conditione. Nam matrimonium fit cum causa, quando denotatur causa ob quam contrahitur, communiterque ea declaratur per particulam, *Quia*: vt contraho tecum, quia pulchra, aut diueses. Fit vero cum demon-

stratione quando denotatur aliqua qualitas in contrahentibus, & explicatur per relatiuum & dictionem importantem aliquam qualitatem: vt *Duco te que libera es, aut virgo*. Fit autem cum modo, quando significatur aliqua quasi adiectio oneris; ad quod contrahens matrimonium vult alterum cuius quo contrahit obligare, & communiter explicatur per coniunctionem *vt*, dicendo, *verbi gratia, Ducio te vt diuitias vel honorem consequar*. Fit denique cum conditione quando aliquid adicitur suspendens contractum: vt dicendo, *Contraho tecum si pater meus voluerit*: sicut in explicans suum consensum satis ostendit eum talem esse, vt nolit contractum matrimonij celebrari, nisi existente conditione quam interponit.

SECVNDVM DOCVM EST, nec demonstrationem, nec causam, nec modum per se suspendere contractum matrimonij, aut vitare. Ratio est: quia nihil eorum spectat ad substantiam consensus, quo talis contractus perficitur. Nam demonstratio tantum est contrahentis opinio de persona cum qua contrahit. Causa vero est motuum quo is adducitur ad contrahendum: & modus est quid consequens ipsum contractum. Dicitur est autem, *per se*, quia ex accidenti possunt annullare matrimonij: vt quando simul cum illis contingit impedimentum aliquod ex maioribus, vel adest error conditionis: vt quando contrahitur dicendo, *Contraho tecum que es libera, vel quia es libera*: ea que est seruilis conditionis: vel quando contingit aduersari substantiæ, aut bonis matrimonij: vt cum modus est: *contraho vt te relinquam cum inuenero pulchriorem, vel vt sterilitatem procures*: illud enim repugnat perpetuitati matrimonij, quæ est de illius substantia: & hoc proli, quæ est eiusdem bonum. Videndus est Sanchez in cir. lib. 5. disput. vltima.

TERTIVM DOCVM EST, Probabile esse conditiones que admittuntur vel reiciuntur in matrimonio, easdem admitti similiter vel reici in sponsalibus. Hoc Sanchez in eodem lib. disput. 17. num. 2. probat: quia sponsalia sunt initium quoddam matrimonij: & ideo dispositum in matrimonio, censetur dispositum in sponsalibus, lege Oratio, ff. De sponsalibus. Quæ ratio quamuis eludi possit dicendo sponsalia valida posse dissolui mutuo consensu contrahentium, non autem matrimonium validum: ita vt non sit consequens, vt si qua conditio matrimonij, reddat ipsum inualidum reddat & sponsalia si illis adiciatur: nihilominus propositum documentum censendum est sufficiens fundamentum habere ex communi Doctorum consensu, quos magno numero idem refert tam ibidem numero 2. tum in præced. disputat. 16. num. 5. & 7.

Conditiones autem, que in matrimonio vel admittuntur vel reiciuntur, sunt vel generales, vel speciales: quarum illæ, tacite cuiuslibet contractui insunt, quamuis non exprimentur: vt *Si vixerimus*, & similes de quarum numero est illa, *Si Deus voluerit*: intellecta de voluntate beneplaciti, qua Deus omnia que fiunt vult aut permittit: non item intellecta de voluntate approbante, vt sensus sit, *Si non displiceat Deo*. Ita Sanchez in eod. lib. quinto, disput. 1. num. 11. Speciales conditiones quædam sunt intussecæ, que debent matrimonio inesse vt valeat: *verbi gratia, Si non sis consanguinea, vel non sis monialis, contraho tecum*. Quædam vero extrinsecæ: harum que rursus aliæ sunt necessariæ: vt *Si sol cras oriatur, contraho tecum*: aliæ impossibiles, vt *si Lunam dentibus apprehenderis, contraho tecum*: aliæ demum contingentes seu possibiles. Quæ adhuc vel sunt honestæ, vt si parentes consentiant, *contraho tecum*: aliæ indifferentes & ad matrimonium impertinentes omnino: vt *Contraho tecum, si seruus cras è villa redierit*: & demum aliæ turpes seu obligantes, aut inuitantes alterum ex contrahentibus ad aliquod peccatum in futurum admittendum. Quarum quædam possunt esse contra substantiam vel bonum matrimonij, vt *Contraho tecum si mihi liberum fuerit te relicta quando voluero aliam ducere*: aliæ vero non esse, vt *Contraho tecum si fratrem occideris, vel si furtum commiseris*.

272.

QUARTVM DOCVM EST, Nec conditionem generalem, aut specialem intrinsecam, nec extrinsecam, necessariam, aut impossibilem reddere matrimonium conditionale, illudve suspendere. Ratio est: quia tam generalis, quam specialis intrinseca, etiam minime expressa, infert tacite contractum matrimonii: tanquam in eo imbibita. Necessaria vero & impossibilis pro non adiectis habentur quoad suspensionem matrimonij: quia necessario futurum, iam certo est in sua causa: ita vt suspensionem eiusmodi non relinquat. Impossibile vero nunquam eueniet: vnde nec potest esse causa suspensionis: quae euentum expectat. Videndus est Sanchez in citata disp. 1. & quatuor sequentibus. Qui inter multa alia, quae subtiliter, dicitur in disp. 5. de conditione, *Si Papa dispensauerit*, habet numer. 24. quod silentio hic praeterendum non est. Sponsalia ab habente impedimentum reseruatam Papae, contracta, sub conditione, *Si Papa in eo dispensauerit*, vera esse conditione adimpleta. Ratio est: quia licet contrahentes illa, sint inhabiles ad contrahendum pro tempore quo celebrant eiusmodi contractum; non tamen pro tempore conditionis adimpleta: quoniam ea est natura conditionis, vt tactum cui apponitur, eiusque absolutam obligationem suspendat in tempus adimpletae conditionis: ita vt contrahentium consensus imperfecti sint & inefficaces ante illam adimpletam.

273.

QUINTVM DOCVM EST, Conditionem honestam & possibilem de praeterito vel praesenti (vt *Si pater tuus voluit*, aut *Si es diues*, adiectam matrimonio, illud nec vitare nec suspendere: sed si conditio tunc est vera, statim validum est matrimonium: sin autem falsa est, matrimonium statim est irritum. Eandem conditionem vero de futuro, suspendere contractum matrimonij: ita vt non valeat antequam conditio impleatur. Huius prior pars probatur: quia in aliis contractibus conditio de praesenti aut praeterito, non suspendit eos: sed si conditio vera est, contractus valet cum adit consensus mutuus de praesenti: sin vera non est, nec contractus valet. Posterior pars vero probatur tum ex cap. De illis, & cap. Superior eo, De conditionibus appositis. Tum ratione: quia ius reiciens a matrimonio condiciones turpes & impossibiles in cap. finali, eodem titulo, censetur admittere honestas, & posibles: quae quando sunt de futuro, contractui adiecta, valorem illius suspendunt in ipsarum euentum: sic tamen vt ante hunc neutri contrahentium liceat resilire inuito altero, cum ex contractu conditionali non minus oriatur obligatio in spe, hoc est, in euentu conditionis, quam ex contractu absoluto, obligatio absoluta, & iure. Nam alioqui ex eiusmodi contractu nulla obligatio orta esset. Videndus est Sanchez disp. 6. & duabus sequentibus pro pleniore totius huius rei intelligentia.

274.

SEXTVM DOCVM EST, Quotiescumque apponitur conditio contra matrimonij substantiam vel bona (quae sunt proles, fides, & sacramentum) matrimonium ipsum esse inualidum, iuxta cap. Solet, & cap. Aliquando 32. quaest. 2. & cap. final. De condic. apposit. Contra bona autem prolis erit conditio si dicatur, Accipio te in vxorem, si non teneat tibi reddere debitum. Contra bona fidei vero, si dicatur, Accipio te in vxorem si quantum feceris per adulterium. Contra bona demum sacramenti, si dicatur, Accipio te in vxorem si nullam posthac inuenio ditiozem: quae conditio ideo dicitur esse contra sacramentum, quia vinculum spectans ad naturam huius sacramenti, indissolubile est vt patet ex definitione tradita in praecedenti cap. 1. Latius totam hanc rem persequitur Sanchez disputat. 9. & sex sequentibus, quem lege si lubet.

275.

SEPTIMVM DOCVM EST: Quando conditio adiecta contractui matrimonij fuerit quidem turpis, non tamen contraria substantiae aut bonis eiusdem: in conscientia foro standum esse intentioni contrahentis: de qua cum dubitatur, locus est praesumptioni, quod nec sponsalia nec matrimonium sub ea contractum, obligent: sitalis conditio non impleatur: quoniam turpis conditio communiter adicitur vt impleatur: solet enim esse de re valde expertita, quam omnino velit is consequi, qui

sub illa contrahit. In foro autem externo habetur pro non adiecta, sicut & impossibilis, ex cap. fin. De conditionibus appositis: ita vt ea non obstante, censetur purus interuenisse consensus in matrimonium. Id quod Sanchez plenius tractans in disput. 15. monet numero 7. id esse intelligendum dummodo contrahentes norint conditionem turpem esse: quia si honestam esse crederent, fortiretur naturam conditionis honestae: nempe vt ea impleta, nec aliter, obligatio matrimonij aut sponsaliorum conlurgat. Et ratio est quia conditio turpis quae putatur honesta, eam vim habet in contrahentium apprehensione & voluntate, quam haberet si vere esset honesta. Per quam rationem & aliquot alias idem Sanchez in praecedenti disput. 3. num. 8. bene docet conditionem impossibilem existimaram possibilem non reici a contractu matrimonij & sponsaliorum: sed eum illa adiecta sortiri suum effectum.

Addit praeterea in eodem nu. 7. quod vt conditio cognita turpis habeatur pro non adiecta, requirit vt uterque contrahens norint, ius reicere eas, & habere pro non adiectis: quia lex non adstringit ignorantes, argumento cap. 2. De constitur. Cumque matrimonium constet ex utriusque consensu, eoque pleno & libero, quem ignorantia etiam crassa potest impedire (licet nequeat a peccato excusare) potest impedire. Uterque etiam debet nosse ius; id quod Sanchez ipse tractat agens de conditione impossibili in citata disp. 3. num. 11. 12. & 13. Inde inferens in nu. 14. moraliter loquendo, vix euenire casum in quo conditio siue impossibilis siue turpis, pro non adiecta habeatur; cum rarissime tale ius notum sit, praesertim staminis contrahentibus.

VLTIMVM DOCVM EST, Conditionem impertinentem suspendere contractum matrimonij: ita vt is validus non sit, nisi illa impleta. Hoc Sanchez disput. 18. probat. Nam talis conditio nullo iure reprobatur, ergo potest valide apponi: Probatur antecedens; quia in iure per cap. finale, De conditionibus appositis, reprobatur inueniuntur tantum conditio turpis & conditio impossibilis.

CAPVT XXXVIII

De ignorantia impediendi, qua non obstante matrimonium inualide contrahitur.

SUMMARIVM.

- 276 Quando matrimonium contractum est inualidum ob impedimentum incognitum, ad illud validandum opus est viri, quae parvis consensu: & de ratione qua is possit haberi, vitando incommoda sub. unda a parte, qua impedimento causam dedit.
- 277 Duae tales rationes notandae pro casu in quo pars necessaria impediendi non potest facile conueniri de renouatione consensu.
- 278 Quando matrimonium contractum est secundum formam Concilii Trid. sed inualide, ob impedimentum occultum: vt renouaretur per nouum consensum, non est necessarium eandem formam de nouo seruari: vt nec iterum benedictionem Ecclesiae accipere.
- 279 Qui nouit matrimonium suum esse nullum ob impedimentum dirimens, in nullo euentu posse id ipsum ignorantem reddere coniugale debitum.
- 280 Remedia aduersus incommoda quae sequi possunt ex talis debiti inuisione.

HVC pertinent quae Sanchez tractat lib. 2. De matrimonio, disput. 35. & aliquot sequentibus; ex quo praxi quotidiana desumemus aliquot documenta.

PRIMUM EST: ex eadem disputat. 35. Quando matrimonium est contractum inualide ob impedimentum dirimens, vt ipsum conualescat, non est satis idem impedimentum cessare, prout morte vxoris cessat impedimentum

coniug.

conijugij, vel tolli per dispensationem; sed necessarium est, ut nouus utriusque partis accedat consensus, tam externus quam internus. Ratio est, quod prior consensus fuerit ex parte utriusque omnino inualidus, ob interueniens impedimentum, nihil operans, perinde ac si non fuisset. Vnde ad matrimonium validandum sublato impedimento, requiritur consensus nouus utriusque partis tam externus quam internus: non minus quam requireretur si nullus antecessisset.

SECUNDVM DOCUMENTVM EST: In magna illa difficultate quæ occurrere potest, quando matrimonium est inualidum ob occultum impedimentum, quod alter tantum coniux nouit (vt quando vxorante matrimonium fornicata est cum fratre viui) posse iuxta ea que dicit Sanchez disput. 36. sic procedi, vt tale matrimonium conualecat. Primo auferendum est impedimentum procurata dispensatione, sine qua nouus consensus (quem iuxta præcedens documentum accedere oportet) non esset efficax, quam prius exhibitus: eadem nimirum nullitatis causa perseuerante. Deinde coniugem impedimenti ignarum de prioris matrimonij nullitate, certiorrem faciendum esse: licet causa ei non teregatur: non enim desunt rationes quibus frater viui probabiliter ostendatur id necessarium esse ad hoc vt conualecat matrimonium: quas rationes Sanchez habet in citata disputatione numero 5. Illam attigisse sufficit: quod talis error ad errorem personæ reducatur: si quidem sponsus existimat se consentire in suam, quæ tamen reuera non est sua. Immo vero error is maior est quam personæ, vtpote quo laborans, interitum contractus substantiam ignoret, nesciatque; vere quid agat.

Sed aduerte ex eodem in sequenti numero. 7. istud habere locum, vbi altera viri & femina conditione non timetur probabiliter periculum scandalij: quale esset, si quantumcumque proles suscepta sit, & imminet infamia, virtamen nullitatis conscius, noller denno contrahere: ita vt femina quæ non potest probare impedimentum, maneat remedio destituta. Vbi autem esset prædicti scandalij aut infamiae timor probabilis, curandum esset ab impedimenti nescio obtinere nouum consensus: prouocientem si non ex scientia nullitatis matrimonij, saltem ex aliqua cognitione illi æquivalente: quale est idem numero. 5. at, si coniux impedimenti conscius, sic peteret ab altero, Me ita diligis, vt si matrimonium non esset inter nos, denno contraheres; ac ex nunc (quod addendum est, quia non esset alioqui contractus de presenti) Vis me in coniugem, ac si non fuisset validum inter nos contractum prius matrimonium; alterque respondeat, Ita volo: & interrogans se quoque idem velle dicat. Nam sic veterique denno contrahere intendit, licet sub conditione, si prius matrimonium fuerit inualidum, quæ conditio cum ad sit, matrimonium erit validum. Nec obstat quod ab altero impedimentum ignoretur: quia consensus quem exhibet, non procedit ex ea ignorantia, sed tantummodo illam habet comitem.

277. Quod si non posset consensus iste conditionalis extorqueri absque probabili periculo scandalij aut infamiae, selecta omnino prioris matrimonij nullitate, cautè curandum est, vt impedimenti nescius (prout idem docet in sequ. num. 8.) renouet consensus ad matrimonium, habendo consensus in coniugem: quod obtinebitur si eodem consilio dissimulante perente à nescio impedimenti, vt pro sua consolatione habeat ipsum in coniugem: eoque dicente habeo petens addat, Etego te quoque in coniugem habeo. Cuiusmodi consensus in eo casu posse ad matrimonium sufficere, multorum nobilium auctorum, qui ab eodem in præced. nu. 2. referuntur, sententia est; confirmata ibidem aliquot rationibus: quæ etsi non faciunt eam ita sufficienter probabilem, vt liceat, secluso periculo scandalij, eam absolute amplecti: aliqualem tamen probabilitatem habet, ratione cuius, ea teneri potest, dum vrget necessitas ob periculum quod sequeretur ex illius opposito. Necessitas enim facit vt probabile iudicetur quod alioqui non iudicaretur, vt idem numero. 8. ex

Soto & Nauarro habet, & confirmat ex communi vsu in administratione aliorum sacramentorum, præsertim baptismi: qui dum infanti periclitanti dum adhuc in utero existit, confertur si aliqua eius pars attingi possit aqua.

Qua quidem ratione nixus idem, in sequenti num. 9. post Sotum & quosdam alios, resoluit quod si prædictus consensus nequeat extorqueri, quia vir est morosus, neque vult respondere: ex aliaque parte perit debitum ab vxore, nec ea potest sine scandalo subrefigere: reddendoque peccaret, quia nondum esset matrimonium. Resoluit, inquam; posse absque verbis, matrimonium illud sublato impedimento conualecere per copulam ex parte vxoris habitam affectu maritali: quo eodem affectu ex parte quoque mariti haberi (cum matrimonium suum validum esse existimet) non esse dubitandam. Ratio autem resolutionis est, quod iuxta capit. finale, De coniugio seruorum, vt verbis sic & factis externis sufficienter ad validitatem possit esse consensus in matrimonium: atque inter eiusmodi facta ex cap. 2. eodem titulo, possit poni copula carnalis habita affectu maritali: per quam etiam sponsalia transire in matrimonium habetur ex cap. Is qui, De sponsalibus. Cuius rationis qualiscumque probabilitas, iuncto supra dicto periculo, & ne estate, perinde ac præcedentis, sufficere potest, vt doctrinam eam sine scrupulo amplectamur. Nec potest obijci, eamdem nullum vsu habere vbi promulgatum est concilium Trident. cum tale matrimonium sit clandestinum, ideoque nullum. Nam & tunc habet vsu, qui sequente documento aperitur.

278. TERTIVM igitur DOCUMENTVM esse potest, Quando matrimonium fuit celebratum publice, seu coram Parocho & testibus si ipsum nullum fuisse deprehendatur, haud necessarium esse denno similiter contrahere: sed sufficere si contrahentes inter seipso solos renouent consensus. Id quod Sanchez disputat 37. num. 1. probat. Tum quia id non repugnat intentioni Concilij Trident. in sess. 24. cap. 1. De reformat. matrim. dum requirit Parochi & testium presentiam. Requirit enim vt matrimonium possit probari, & vt contrahentes impediatur alia matrimonia inire: ad quæ sufficit, quod licet prius matrimonium fuerit in se inualidum, in facie tamen Ecclesie validum censetur eo nomine, quod nullitas illius & impedimentum sint occulta, puellique esse oporteat, vt ratione eorum, ab Ecclesia impediendi sint, qui nihilominus velint secundum matrimonium inire. Tum etiam quia Conc. Trident. loquitur de matrimoniis clandestinis, quæ Ecclesia semper est detestata: in quorum numero non sunt habenda illa, quorum publicitas præcessit: etiam si valor, ob impedimentum occultum, non præcesserit. Tum demum: quia sublato ipso impedimento, nihil obstat quin matrimonium impeditum conualecat per nouum consensus, quem publice vt prius exhiberi, obstant scandala & incommoda inde securura: ad quæ subeunda Concilium obligare voluisse, non est probabile.

Procedit autem istud, vt Sanchez consequenter docet, qualecumque sit impedimentum occultum, & quantumcumque matrimonium sit mala fide contractum cum tali impedimento, ac etiam non obstante clausula solita apponi in dispensationibus concessis ad reualidandum matrimonium inualidum ob impedimentum occultum: quæ talis est, Si ita est; cum eis vt inter se publice & seruata forma Concilij Trident. contrahant, dispensetur. Non procedit autem si Parochus & testes nolent impedimentum, etiam si aliis sit occultum; quia non possent alioqui in foro externo esse testes valoris matrimonij, sed potius nullitatis. Nec item procedit cum periculum est, ne impedimentum detegatur & probetur in foro externo. Ratio est: quia de talis matrimonij publici reualidatione occulta non constat Ecclesie hæc probato impedimento, illud iudicabit nullum, permittetque contrahere aliud, in quo perpetuum adulterium committeretur, quod absurdum est. Addit de benedictione Ecclesie idem esse sentiendum, quod de presentia Parochi & testium, scilicet non esse necessarium eam denno repeti quando non potest id fieri sine scandalo. Item translatione sponsæ ad domum spon-

si, & diuturnam cohabitationem, sicut & copulam affectu maritali habitam, esse posse sufficiens signum externum interni consensus ad revalidationem matrimonii. Eum & Couarruiam ab eo citatum consule si placeat.

276. **Q**UARTVM DOCVM. EST. Coniugem consensum nullitatis matrimonii ob impedimentum siue diuino siue humano iure dirimens, in nullo euentu (quantumcūque ab Ecclesia excommunicetur, vitæq; periculum subeat, & grauissima sequantur scandala) posse reddere debitum coniugi ignotanti. Pro hoc faciunt cap. Inquisitioni, De sentent. excommunic. & cap. Literas, De restit. spoliar. Et ita sentientes multos auctores refert Sanchez lib. 2. disp. 39. Probaturq; ex eo, quod alioquin concedendum esset fornicationem aliquando licitam esse, cum in tali casu consensum impedimenti, accedat ad eam, quæ scit non suam, & ideo fornicetur: quia fornicatio non est aliud, quam accessus ad non suam. Ideoq; si in aliquo casu liceat accedere ad non suam, licebit & fornicari, quod absurdum est: cum sit intrinsece malum, atq; adeo illicitum, semper & vbique. Nec responderi potest delinere esse malum respectu maioris mali, quod vitandū est: quia id dici non potest de iis quæ cum sint intrinsece mala, nō nisi male fieri possunt: sed de iis tantum quæ non sunt alia ratione mala, quam quia prohibita; vt usus carniū in Quadragesima, & alia huiusmodi de se indifferentia.

277. **Q**uod autem istud procedat, non tantum quando impedimentum est iuris naturalis; sed etiam quando est iuris humani, ex copater; quod cum hoc, perinde ac cum impedimentis iuris tantum Ecclesiastici dirimente contractum, conualesceret, dum vnus coniux illud scit & alter ignorat: si id ipsum impedimentum ita detegeretur, vt vtrique coniugi notum fieret, illi non essent separandi, nec procuranda esset dispensatio: quod est contra communem vsū.

280. **P**orro aduersus prædicta incommoda, ei qui quod inualide contraxerit, nequit absq; scelere reddere coniugale debitum; auctores proponunt aliquot remedia, quorum Sanchez meminit in eadem disp. 39. quæst. 2. Primum est fugere in locum vbi scandalum cessat. Secundum ingredi religionem, si matrimonium nondum consummatum sit: quo remedio tamen vti, nē quidem ille cogitur, qui mala fide contraxerit. Tertium, vt coniux impedimenti consensum perat diuortium ob scitiam vel adulterium alterius, si forte hæc causæ concurrant. Quartum, impetrare à coniuge vt simul viuant tantum vt frater & soror, iuxta cap. Laudabilem, De frigid. & malefic. Quod tamen remedium moraliter loquendo, vix est licitum ob humanam infirmitatem, ob quam periculum est consensus probabilissimum, cui se exponere temeritas est.

CAPVT XXXIX.

De coniugum obligatione reddendi coniugale debitum.

SVMMARIVM.

- 281 Obligatio reddendi debitum æqualis est in viro & femina.
 282 Ea est sub peccato mortali.
 283 A quo excusat periculum anime aut notabile corporis.
 284 De lepra & lue venerea excusante.
 285 De ingressu religionis, & de impotentia coeundi.
 286 De periculo abortus.
 287 De fornicatione, & periculo femina moriendi in partu.
 288 De experientia quam habet femina se non posse prolem viuam parere.

281. **Æ**quali iure teneri coniuges sibi inuicem reddere coniugale debitum, constat ex Apostolo in priori ad Corinth. cap. 7. cum ait. Vxori vir debitum reddat, similiter autem & vxor viro, quoniam mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Quia

igitur ex vi contractus matrimonii, vir & femina contrahentes transferunt in se mutuo potestatem corporum, licet in aliis non sit ius æquale, cum vir sit caput mulieris, ex sequenti cap. 11. in hoc tamen, est omnino æquale. Ideoque peccat æqualiter vir ac femina negans debitum alteri coniugi petenti; siue expresse per verba, siue, vt vsu venire maxime potest feminis verecundioribus, interpretatiue; exhibitione aliquorum signorum, ex quibus facile est colligere voluntatem petendi. Pro quo Sanchez lib. 9. disputat. 2. num. 4. multos auctores commemorat.

Adde quod idem late tractat in sequenti numero 6. & 7. eidem obligationi locum esse, quantumuis nec verbis nec aliis signis debitum coniux petat, si alter aduertat ipsum pati incontinentiæ periculum, cui subuenietur per coniugalem copulam. Ratio est: quia si lege charitatis quibus proximus tenetur cum potest commode opem ferre proximo, in necessitate spirituali constituto, tenebitur maxime coniux coniugi ob arctum amicitie vinculum, quo adstricti sunt: præsertim autem in proposita necessitate, cum matrimonium post naturæ lapsum, institutum sit in remedium carnalis concupiscentiæ: quod coniux coniugi etiam non petenti offerre, exhibitione debiti tenetur, perinde ac medicus agrotæ cui medetur offerre medicinam salutarem, etiam si eam non petat.

Notat autem Nauarr. in Enchir. cap. 16. numero 24. tale peccatum mortale esse ex communi adeoque (vt Sanchez habet numero 9.) omnium sententia. Cuius fundamentum est quod lege iustitiæ reddendum sit vnicuique quod suum est, corpusque viri sit vxoris, & e contra, ex prioria ad Corinth. cap. 7. Sicut igitur in aliis rebus magni momenti debitum negare contra iustitiam, censetur fieri proximo grauis iniuria, censeri quoque debet in ista, quam constat esse de illarum numero. Verumtamen interdum non petitur cum tanto rigore iustitiæ, vt reddi debeat sub mortali: vt cum petitur solum in finuando & alliciendo, mouendove. Nam nec debitum pecuniarum non reddere ea tantum ratione petitum, videtur peccatum mortale. Immo vero quando vnus creberime, importune, & moleste peteret, non teneretur alter semper ad nutum ei obsequi: nec negans debitum censetur facere ei iniuriam grauem: ita vt ex materitate leuitate, excusatio à mortali daretur. Secus vero, si cum debita moderatione obnixè petenti debitum, non nisi cum magna difficultate, aut quæ rarissime reddere vellet; maxime autem si in petente aduerteret periculum adulterij, aut alterius nefariæ pollutionis. In talibus enim casibus (vt cum femina ideo reueneret, quod nollet ex tali viro prolem suscipere) peccatum mortale committitur per negationem debiti ex iustitia, in notabilem iniuriam proximi.

Causæ excusantes à proposita obligatione.

281. **S**unt præterea aliæ causæ excusantes à peccato non reddentem debitum coniugale. PRIMA EST, periculum anime: vt quando aliqua circumstantia redderet vsū matrimonii illicitum, iuxta dicenda in sequenti tractatu de eodem vsu.

SECVNDA EST, periculum corporis de quo Sotus in 4. distinct. 32. quæst. vnica, art. 1. hanc conclusionem statuit. Neutrum coniugem teneri debitum coniugale alteri reddere tum detrimento salutis seu conseruationis proprii indiuidui. Et probat: quia ordo naturæ, quam charitatis, quæ naturam perficit, id postulat, vt vnaqueque res sibi magis consulat, quam alteri. Adde quod homo non habet vitæ suæ dominium, & ideo nequeat illam graui discrimini exponere, vbi vrgentior causa non compellit.

Cuiusmodi causa esse, an periculum incontinentiæ in exigente, debeat censeri, dubitatio est. Quam Sanchez lib. 9. disputat. 24. num. 12. tractans, resoluit posse esse tantum de consilio: quia etsi licitum sit cum notabili corporis detrimento, graui necessitati spirituali proximi subuenire; non est tamen de præcepto: quia non est extre-

ma necessitas cum possit aliis modis ei subueniri: tum quia contrahens matrimonium non obligat se ad debitum redendum præcise: sed salua incolumitate personæ iuxta naturam ordinem: qui est vt tali incolumitati prius consulatur, de quo paulo inferius, quam propagationi speciei, ad quam matrimonium instituitur. Bene autem addit loco citato Sotus, neminem debere animum mala fidei inde arripere, vt coniugem defraudet eo prætextu: quia licet non nunquam leue aliquod detrimentum timeatur: obligationi iustitiæ nihilominus satisfaciendum est: vt in debito pecuniario, ita & in hoc. Propositam causam assignatam à D. Thoma in 4. distict. 32. quæst. vnica, art. i. ab omnibus esse receptam habet Sanchez in eadem disp. 24. num. 2. Atque Caietanus in Summula verbo Matrimonium §. Matrimony peccata, adfert ex ipso D. Thoma; quod eodem spectat, debitum coniugale intelligi salua subiecti continentia & sanitate. Id quod natura fati innuit, dum per generationem conseruationi speciei intendit sine malo indituidui. Ideo enim naturalis vis nutriendi prius prouidet indiuidui conseruationi & deinde generationi ministrat superfluum, ad speciei propagationem.

284. Sed aduersus eandem, opponi potest ex cap. 2. De coniugio leprosi. quod coniux leprosi cogatur debitum reddere petenti. Cuius obiectionis diuersa est diuersorum responsio; vt patet ex his quæ Sanchez tradit in eadem disput. 24. quæst. 2. Is autem eam approbat (pro qua & magno numero auctores citat in num. 17.) quæ habet sermonem illic esse de redditione debiti, quando ea non cedit in notabile damnum reddentis. Responderi potest etiam cum Soto in 4. distict. 32. quæst. vnica, art. i. col. penult. m. quod Pontifex illic intendat tantum decernere, leprosam quamuis de se horrorem affeçat, & aliquem contagionis metum, non absolueret tamen coniugem ab obligatione reddendi debitum, nisi periculum contagionis esset moraliter certum: aut horrorem adeo ingens esset vt natura ipsa congressum abominaretur. Quem horrorem, etiam si periculum infectionis abfuerit, excusare ob prævalentem naueam in redditione debiti tanquam moraliter impossibili, Sanchez aliis citatis docet num. 21.

Addit Sotus loco citato ex arte medica & ex experientia communi constare, maius periculum contagionis imminere viro ex accessu ad leprosam, quam contra (de quo Sanchez in eadem disput. num. 19.) ideoque virum sanum minus teneri leprose debitum reddere, quam vxorem sanam viro leproso. Addit etiam (pro quo Sanchez in præced. num. 18. plures alios citat) quod dicitur de lepra intelligendum esse pari ratione de lue venerea. Neque ad negandum debitum sufficere, quod timeatur prole contracturam esse lepram: quia vt D. Thomas ait melius est prolem sic fore, quam nullatenus fore. Adde quoque ex Caiet. 2.2. qu. 154. art. 1. col. vl. versu ad 2. quod si vxor sana cum viro leproso aut infecto lue venerea coiret ob amorem quo illum persecutur non curans periculum propterea infectionis ex contagione, non solum à peccato excusaretur, sed etiam mereretur si ex charitate id faciat. De quo Sanchez numer. 23. annotans in præcedenti nu. 22. quod dictum est periculum contagionis excusare à redditione debiti coniugalis, non procedere quando morbus contagiosus præcessit id sciente sano coniuge: qui nihilominus ad eandem redditionem voluit per matrimonium contractum se adstringere: vt & ad cohabitatio-nem, ad quam pariter idem contractus adstringit.

285. TERTIA CAUSA EST: Voluntas ingrediendi religionem ante matrimonii consummationem. Ea enim facit vt spatio duorum primorum mensium liceat negare debitum, iuxta cap. Ex publico, De conuers. coniugarum.

QUARTA CAUSA EST: impotentia coeundi quæ cum adest excusat non satisfaciendam debito: quia impossibile non est obligatio, ff. de reg. iuris. leg. in possibilem. Quamquam peccatum est mortale tale impotentiam de industria sibi procurare: quia notabilem proximi iniuriam habet coniugem. Quod procedit ex Syluest. in verbo Debitum, num. 2. & ex aliis quos Sanchez refert lib. 9. disp. 3. nu. 4. non tantum eum scienter quis red-

dit se impotentem modo illicito, vt per crebras fluctuationes aut accessus ad alienas: sed etiam eum scienter modo licito, vt per notabilem excessum in vigiliis vel ieiunio: quia facit contra iustitiam & tanquam cooperanti impunitur ei corruptela, si quam alter coniux patitur quam alioqui vitasset.

Habet in sequentibus numeris Sanchez alia notanda praxi. Primum est, culpa vacare coniugem, se bona fide extenuantem medijs honestis, vt seruando Ecclesiæ ieiunia aliave moderata ex deuotione aut impendendo moderate tempus honestis studiis. Ratio est: quia efficitur quidem minus potens, non tamen impotens: neque tenetur cum spiritali iactura à spiritalibus operibus abstinere vt se potentior ac robustior reddat; sicut nec ob eam causam tenetur desistere à necessarijs corporalibus exercitijs. Itaque satis est viro, vt attentata sua & vxoris conditione, conseruet vires quæ sufficiant ad moderate reddendum eidem vxori debitum, ne incontinentiæ periculo eam exponat. Secundum est, non licere vxori vigilijs & abstinentijs ita se dederè, vt deformis & odiosa viro reddatur, ne ei animum præbeat querendalios amores turpes. Tertium est, maritum non teneri calidis vti, vt ad copulam potens efficiatur, sed sufficit, vt non reddat se impotentem. Quartum est, votum abstinentiæ aut vigiliarum aut longæ peregrinationis aut alterius exercitii obstantis coniugali debito moderate reddendo, etiam si validum sit, non posse impleri donec alteri coniugi manifestatum, ab eodem approbetur. Ratio est: quod eiusmodi votum sit de re licita quidem, sed dependente ab alterius coniugis voluntate: contra quam si vouens expresse intendet se obligare, peccat, nec votum valeret tanquam Deo displicens.

286. QUINTA CAUSA EST: Periculum abortus, quod in coagulatione contingit potissimum; & quando propinquus est partus. Propter illud enim licere coniugale debitum negare, ex eo probatur: quod matrimonii huius sit generatio proles, cui abortus directe repugnat. Taliq; periculo, quod est mortem inferendi innocenti, exponere te peccatum est mortale: vt ex pluribus auctoribus Sanchez habet lib. 9. disp. 22. in initio. Addens periculum incontinentiæ ab eo non excusare; quia illud periculum præponderat huic: cui alijs modis consuli potest. Hinc monet præclare D. Hieron. verbis relatis 32. qu. 4. cap. Origo. Qui dicunt se causa reipubl. & generis humani vxoribus coniugi & filios procreare, imitentur saltem pecudes: & postquam venter vxoris intrumuerit, non perdant filios.

287. SEXTA CAUSA EST: Fornicatio, propter quam ab vno coniuge commissam liberum esse alteri coniugale debitum denegare ex Christi auctoritate, Matth. 5. (per illa verba, Excepta fornicationis causa) siue alia Iudicis sententia, communis consensus est teste Nauarro in Enchir. cap. 22. numer. 21. Et confirmatur: tum ex cap. Dixit Dominus, 32. q. 1. tum ex eo, quod frangenti fidem non teneatur quis eam seruare, cap. Peruenit, 2. De iureiur.

Aduerte primo in hac causa, coniuges esse pares: quia fidei fractio tam reperitur in adulterio viri, quam vxoris. Aduerte secundo, eam habere locum etiam si fornicatio sit occulta: cum per eam quoque frangatur fides implicite data in contractu matrimonij; negatioq; debiti coniugalis, sicut sit tantum inter priuatos parietes, contenta sit notitia moraliter certa talis causa data. Pro quo multos auctores Sanchez refert lib. 10. disp. 12. num. 5. Aduerte 3. ex Nauar. in seq. nu. 23. quod etiam adulter perdat ius exigendi debitum, etique innocens possit illud negare sine iniustitia: non impediatur tamen illud petere: non quidem vt debitum, sed vt rem licitam: quia innocenti licet si velit illud reddere: quando quidem Christus concedendo ei facultatem negandi tale debitum, non adimit facultatem illud reddendi si lubeat. Aduerte quarto, quod Sanchez in sequenti num. 6. tractat, Si coniugi innocenti certo scienter adulterium alterius, sed non valenti illud probare, Index sub excommunicatione lata sententiæ præcipiat debitum reddere, non teneri ex natura rei obedire quo ad forum conscientia: quia tale præceptum innititur falsa præsumptione: posse tamen teneri ratione

scandali: cum vel nullo modo vel non nisi longa temporis mora probare valet. Et maxime, quia in excommunicatione, sordescens per annum, suspectus est de hæresi, iuxta Conc. Trid. sess. 23. De reform. cap. 3. in fine. Aduerte ex eodem authore *ibid.* nu. 8. Adulterium tanquam priuatum iure exigendi, non posse in conscientia, innocente coniugem, cui id ipsum peccatum certo notum est, cogere ad coniugale debitum sibi reddendum; ne quidem ad id damnatum à Iudice: cum sciat talem damnationem esse ex falsa præsumptione; & ideo non habere locum in conscientia: in qua sequenda est rei veritas.

SEPTIMA CAUSA esse potest, quam Tabiena in verbo *Vxor.* q. 3. indicat, conditio femina, quæ iudicio medicorum moretur in partu si reddendo debitum conciperet. Non enim tenetur coniux debitum reddere cum manifesto periculo vitæ. Pro quo videnda sunt antedicta nu. 283. neque potest medicamentis sterilitatem procurare, vt se à tali periculo liberet: quia id est contra bonum prolis in quo constituitur præcipuus matrimonii finis: adeo vt (quod à Nauar. in *Enchir.* cap. 16. n. 33. tactum, Sanchez commendat lib. 9. disp. 20. n. 10.) nullo bono fine honestari possit sumptio potionis, qua prolis conceptioni obstat. Sicque prout infert Tabiena, in tali casu alter coniux tenetur continere, perinde ac in aliis in quibus iuxta antedicta debitum licite negatur.

OCTAUA CAUSA est experientia, quam habet femina se nequire prolem viuam edere. Ratio est: quia illi non modicum vitæ periculum imminet ex morte fœtus in vtero, & ex partus difficultate, vnde eam excusari ab obligatione reddendi debitum (pro quo faciunt antedicta nu. 283.) citatis aliis tenet Sanchez lib. 7. disput. 102. num. 9. Addens num. 11. nihilominus id non obstat quominus eadem femina debitum licite petat, & petenti reddere vitæ tenetur ad vitandum discrimen nõ modicum incontinentiæ: alioqui imminens, postposito grauius mortis periculo, quod non est omnino certum. Nec obstat mors fœtus, quia præter intentionem accidit coniugibus iure suo ventibus, meliusque illi est cum peccato originali & carentia visionis Dei esse in rerum natura, quam omnino non esse, ex D. Thom. 1. 2. quæst. 87. art. 1. in fine: de quo memoratus author in præced. num. 8. Superfunt aliquot difficultates quibus satisfaciendum est in reliqua parte capituli.

RELIQVA PARS CAPITIS.

In qua difficultates aliquot explicantur.

SVMMARIVM.

- 289 Nulla culpa est coniugum, communi consensu abstinere à copula coniugali ne multiplicent prolem, quam al. re non sufficiunt; & quod petenti debitum, non possit ea de causa negari.
- 290 Ob damnatum rei familiaris omissionis debiti excusatur.
- 291 Coniux in necessitate baptizans filium alterius coniugis, non priuatur potestate exigendi debitum coniugale: extra necessitatem vero idem faciens priuatur, nisi ignorantia excuset.
- 292 De eo quod coniux, carnaliter cognoscens in primo vel secundo gradu consanguineam coniugis, priuatur petitione debiti coniugalis.
- 293 Quid si vterque coniux, se simili incestu contaminauerit.
- 294 Non requiritur iudicis sententia ad incurrendam poenam prædictam.
- 295 Ab eadem poena, vis quidem precisa excusat, non tamen metus, etiam is cum quo femina opprimitur.
- 296 De ignorantia excusante, quæ potest esse vel facti, vel iuris, vel poenæ.
- 297 Quod facti ignorantia etiam vincibilis in hac re à poena excuset.
- 298 Quod item excuset ignorantia tum iuris, tum poenæ cum fuerit vincibilis.
- 299 In dubio de validitate matrimonij, antefactam diligentem inquisitionem veritatis, non licet petere debitum coniugale:

post factam autem si possit le non fuit eam ass. qui, petere l. cet. 300 Quid sit tenendum cum vterque coniux de validitate matrimonij dubitat.

301 Cum vnus tantum coniux dubitat de validitate matrimonij, ipso petente debitum, alteri liberum est concedere vel negare: & quid de opinante probabiliter matrimonium a se contractum esse nullum.

PRIMA DIFFICULTAS EST. Vtrum coniux excusetur à reddendo debito coniugali propter damnum rei familiaris.

Tenendæ sunt de hac sequentes conclusiones quas authoribus citatis Sanchez habet lib. 9. disput. 23. Prima est, Nullam culpam esse, coniuges ex communi consensu abstinere à coniugali copula ne multiplicent prolem quam alere non sufficiunt. Ratio est: quia in eo neutri illorum fit iniuria: cum vterque communi placito abstinat: neuterque ad ipsam copulam teneatur, nisi altero petente. Neque voluntas non multiplicandi liberos, est ex se vitiosa: adeo vt possit velti bono fine: qualis est defectus ditiarum ad multiplicandos alendos.

Secunda conclusio est, Multiplicationem prolis cui alenda parentes nõ sufficiant, minime obstat, quin coniux coniugi debitum petenti obligetur reddere. Ratio est, quod cum procreatio prolis sit primarius finis matrimonij, eohonestans illud; repugnat fieri vt exuberantior consecutio talis finis, eximat à debiti redditione: quæ medium est ad eundem finem comparandum. Quamquam si non adit periculum incontinentiæ, negatio debiti in tali casu non videtur peccatum esse plusquam veniale. Quod probatur à simili: quia in soluendis debitis ex iustitia, incommoditas magna excusat: nec eam cum ea debitor restituere tenetur, ex communi doctrina de restitutione: nisi æqualis incommoditas creditoris concurrat. Aduerte autem quod memoratus author admonet, tali excusationi locum esse, quando parentum facultates adhuc superstitum, non sunt sufficientes ad liberorum alimenta. Dicitur adhuc superstitum: quia secus est, si tunc sufficientes sint, etiam si parentibus ipsi defunctis inter tot liberos diuisæ, non sufficiant: quia spectabit ad eosdem liberos sibi ad victum necessaria querere.

Tertia conclusio est, Licere debitum coniugale negare ad vitandum magnum in bonis pecuniariis aut infama detrimentum: vel ad magnam in illis vtilitatem acquirendam. Ratio est: quia in ipso matrimonij contractu, coniuges pollicentur sibi mutuum obsequium, & operarum communionem quantum ad economiam, & propria domus gubernationem: ad quod quidem tendit societas coniugalis. Quoties igitur viri prudentis arbitrio ad familiæ gubernationem & rei familiaris necessitatem exigitur absentia coniugis, copule impeditiua; etiam per longum tempus: impedimentum non debet censeri irrationabile & illicitum. Hanc habet idem author in præced. disp. 4. n. 13. aliis citatis.

SECUNDA DIFFICULTAS. Quatenus obligationi ad coniugalem copulam obstat cognatio spiritualis, postinitum matrimonium contracta.

De hac Sanchez in *seq. disp.* 26. late tractat. Pro praxi, ad illius explicationem possumus contenti esse duabus conclusionibus. Prior est: non modo redditionem, sed nec petitionem debiti interdicti coniugi, qui prolem alterius coniugis etiam communem, id est tam suam quam illius, baptizauerit in necessitate. In hac omnes idem author num. 2. ait conuenire, iuxta textum expressum in cap. Ad limina 30. quæst. 1. vbi ratio hæc redditur, quod non sit æquum coniugem qui culpæ immunis fuit, suæque satisfecit obligationi baptizans prolem, ne in æternum periret, id damnus sentire, vt sibi interdicatur debiti petitio; quæ poena est delicti. Necessitas autem quæ debet adesse, addit idem aliquot aliis citatis, tunc censetur contingere, cum nullus alius occurrit qui munus id obeat: ita vt periculum alioqui sit, ne infans obeat sine baptismo. Quamquam si adesset quidem alij, sed pater videns filium expirantem magna commotione & timore percussus, ne deceat sine baptismo, tanquam non habens tempus adhi-

adhibendi alium, in delibere pene baptizari. Tunc enim sicut non est in culpa, ita nec priuatur iure petendi debitum, vt idem ibidem addit, subiungens in num. 3. pariter dicendum, debiti petitionem non esse coniugi interdictam in casu necessitatis: seu quando nullus adest, qui patrinus sit, & parens obit id munus. Quod laudabiliter tunc facit, eo quod in baptismo patrinus requiritur de precepto, etiamsi non sit necessarius ad valorem baptismi.

Posterior conclusio est: Coniugem qui extra necessitatem scienter (& maxime ex malitia) baptizat, aut tanquam patrinus in baptismo vel confirmacione tenet communem filium aut proprium alterius coniugis, teneri debitum reddere, priuari tamen potestate illud exigendi. Hanc Sanchez in eadem disputat. 26. num. 7. vt probabilior rem sua contraria, sequitur propter cap. Si vir, De cognat. spirit. vbi decisum est, quod si alteruter coniux filium suum de sacro fonte susceperit siue ignoranter siue ex malitia, non debere alterum alteri debitum subtrahere: Ratio subiungitur: quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia sua fraus & dolus eis patrocinari non debet. Vbi aduerte, quod etiamsi decisio videatur eadem esse de suscipiente ignoranter & de suscipiente ex malitia; ratio tamen addita satis ostendat diuersitatem, in qua cum mentio sit de ignorante, ignorantia dicitur excusare; cum vero de sciente, dicitur quod sua fraus non debeat ei patrocinari. Vnde recte inferitur proposita conclusio: hoc est coniugem qui scienter extra necessitatem, atque adeo ex malitia, baptizat filium commune aut proprium coniugis (quod plus est quam suscipere in baptismo) priuari iure petendi debitum, & teneri reddere illud alteri coniugi petenti. De hac Sanchez pluribus, in eadem disputacione a numero 6. ad finem vsque. In fine precedentis numeri quinti annotans ex Nauarro, malitiam in tali peccato esse mortalem, quod satis ostendere videtur grauitas poenae, qua delinquens priuatur potestate exigendi coniugale debitum.

TERTIA DIFFICULTAS. Quatenus affinitas carnalis post initum matrimonium contracta, obster obligationi ad copulam.

Hanc Sanchez tractat disput. 27. Illius autem explicatio continetur duabus conclusionibus. Prior est, coniugem adulterantem cum alterius coniugis consanguineo vel consanguinea, non posse ab eodem altero debitum petere, teneri tamen petenti reddere. Huius prior pars habetur ex cap. 1. De eo qui cognouit consanguineam vxoris. Cuius verba sunt: Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec a matre debitum petere, nec filiam vnquam habere potest vxorem. Posterior pars vero habetur ex cap. Discretionem, eod. titulo, vbi paulo ante finem sic dicitur. Sed nec affinitas quae post contractum legitime matrimonium, inter virum & vxorem inique contrahitur, ei debere officere quae huiusmodi iniquitatis particeps non existit: cum suo iure non debeat sine sua culpa priuari.

Multa autem circa hanc conclusionem Sanchez habet notatu digna pro praxi. Primum est, eam priuationem petitionis debiti locum habere, quantumuis incestus sit occultus: quia affinitas carnalis aequae contrahitur ex carnali copula occulta, ac ex publica: & verba relata ex cap. Discretionem, absolute & sine restrictione concepta sunt de affinitate contracta inique cum altero coniuge. Secundum est, eandem priuationem locum habere in ipso altero coniuge, si cōsenserit in adulterium, quo contracta est affinitas ipsa iniqua. Ratio est: quia ius potestatem exigendi debitum, non obstante iniqua affinitate, relinquit tantum illi qui eiusmodi iniquitatis particeps non sit. Tertium est, memoratam priuationem minime incurrere ob adulterium cum affine coniugis, aut cum propria consanguinea (etiamsi peccatum sit grauius quam commissum cum vxoris consanguinea) quia ius imponens priuationem petitionis debiti de qua agimus; fecit tantum mentionem priuationis iniquae, quae contrahitur per copulam cum consanguinea alterius coniugis. Poena au-

tem iuris non est extendenda vltra casum in ipso iure expressam.

Quartum est, cum cui petitio debiti interdicta est ob incestum cum vxoris consanguinea, peccare mortaliter petendo, non obrenta dispensacione: quia contrauenit precepto Ecclesiae in re graui, vt pote spectante ad vsum Sacramenti: incestuosaque est talis petitio. Nec dici potest id preceptum abolutum esse vsu: quia is adhuc obtinet, vt dispensacionem incestuosi procurent, quod possint licite debitum petere. Quintum est, probabile esse iniquam affinitatem ob quam inducta est priuatio difficultatis exigendi debitum, restringi ad secundum gradum, vltra quem non contrahi, determinatum est in Concilio Trid. sess. 24. cap. 4. de reform. matrimonij. Istud Sanchez docens in num. 14. inter caetera adfert verba, quae continent declaracionem Congregationis Cardinalium de eo datam: sunt autem haec, Congregatio Concilij censuit decretum Tridentini sess. 24. cap. 4. ad primum & secundum gradum restringens impedimentum inductum, propter affinitatem ex fornicacione contractam; ceteri ad eosdem etiam gradus restringisse impedimentum exigendi debitum ab vxore, quod inducitur ex affinitate proueniente ex illicita copula a viro cum consanguinea suae vxoris post matrimonium habita. Caeterum in his non est distinguendum inter matrimonium non consummatum, & consummatum cum ius non distinguatur.

Posterior conclusio est. Si contigerit tam vxori cum viro consanguineo, quam viro cum vxoris consanguinea fornicari, vitumque priuari facultate petendi debitum sicut vterque est in culpa pro qua punienda, talis poena imponitur. Videndus est Sanchez in priore parte disputacionis 28. & in posteriore, pro responsione ad quaestionem, An in illo ipso casu liceat debitum reddere illud petenti. Ea autem est: si vterque culpa quidem sua, non tamen ex malitia, animo de fraudandi debito coniugem, tale flagitium commiserit, neutrum posse licite debitum reddere, vt nec petere. Si enim vbi vnus tantum coniux reus est, alter innocens non tenetur illi debitum reddere, cum priuatus sit iure petendi: nec cum quis aliquid petit ad quod nullum ius habet, ille a quo petit, dare tenetur. Immo nec potest licite, quoniam copula ea esset incestuosa: vt pote quae haberetur cum coniuge quidem, sed tamen sibi affine, ex fornicacione cum ipsius consanguinea. Sin vterque coniux malitiose egerit: animo scilicet alterum coniugem fraudandi coniugali debito: vtrumque quidem cadere iure petendi, nec posse licite petere (vt pote reum culpa quae punitur talis iuris priuatione) nihilominus a iure, tanquam restringente suam prohibitionem, petenti reddere debitum concessum esse, in cap. Si vir, De cognat. spirit. vbi quoad redditionem debiti casus iste aequiparatur casui quo quis per ignorantiam deliquit: licet diuersa ratio aequiparacionis ibidem reddatur: nempe quod ex ignorantia delinquentem, ignorantia excuset: delinquentem vero ex malitia fraus sua vel dolus patrocinari non debeat; prout scilicet fiet in casu praesenti si coniuges ex sua malitia acquirerent immunitatem reddendi sibi inuicem debitum coniugale. Nec obstat quod in illo cap. sermo sit de impedimento cognacionis spiritalis: quia ratio eadem est in impedimento affinitatis, vt Sanchez addit alios citans in illam sententiam.

QUARTA DIFFICULTAS. An poena de qua dictum est haecenus, priuationis potestatis petendi coniugale debitum, requirat iudicis sententiam condemnatoriam aut saltem declaratoriam criminis.

De hac Sanchez disput. 30. differens resoluit certissimum esse nullam desiderari sententiam iudicis, sed coniugem statim ac spiritali cognacionem aut affinitatem contraxerit, priuari potestate petendi debitum. Addens nihilominus se nullam rationem id concludentem inuenire, quam quod sit poena priuata, quae (sicut poena excommunicationis, suspensionis & interdicti) sic recepta sit, vt nulla indigeat sententia iudicis condemnante, aut crimen declarante: communicat enim cum illis censuris, non tantum in eo quod sit poena priuata: sed etiam in eo quod

lit priuatiua vsus dependentis ex sacramento matrimonio: sicut vsus quorum priuatiue sunt censura Ecclesiastica memoratae, dependent ex Sacramento Ordinis magna ex parte.

QUINTA DIFFICULTAS. Vtrum affinitas vi aut metu contracta inducat eandem priuationem.

295.

Huius, *quam Sanchez tractat disput. 30.* solutio continetur tribus conclusionibus. Prima est: Vxorem vi praecisa compulsum ad copulam cum viri consanguineo, non priuari exactione debiti, ex cap. Discretionem. De eo qui cognouit consang. vbi ratio redditur, quod affinitas inique contracta, qualem constat esse propositam, non officiat coniugi, qui non est particeps iniquitatis, cum iniustum sit aliquem sine causa iure suo priuare. Secunda est: Vxorem praedictum incestum committentem metu tantum leui, priuari exactione debiti. Ratio est: quia non habet in eo excusationem a culpa: ac proinde nec a poena. Tertia est: Si metus fuerit tunc grauis & cadens in foeminam constantem, licet videatur pium tunc excusare infirmum sexum a tam graui poena; rationi tamen magis consentaneum esse, in eo etiam casu incestuosam priuari petitione debiti. Nam nec tunc cessat culpa incestus. Tenebatur enim vitam exponere ne consentiret: quando quidem in iis quae aduertantur iuri diuino & naturali, de quorum numero: *si illa copula*, metus non excusat a poena. De qua in cap. Sacris, De iis quae vi, aperta sunt verba haec: Licet metus atrenuet culpam: quia tamen non eam prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurere, excommunicationis labe credimus inquinari. Quod enim ibi expresse dicitur de poena excommunicationis, dubium non est dici pariter posse de poena priuationis debiti, per textum satis expressum in cap. Discretionem, De eo qui cognouit, &c. Ex quo etiam habetur eandem locum habere, etiam si maritus consenserit: cum vxor, sicut inde non est immunis a culpa, ita nec sit a poena: a qua ius illam imponens, tantum excusat non participem eiusmodi iniquitatis, vt videre est in eodem textu.

SEXTA DIFFICULTAS. Quatenus ignorantia obstat coniugum obligationi ad copulam.

296.

Ad huius explicationem Sanchez libr. 9. disp. 32. bene longam tractationem instituit de ignorantia excusante a poena legis. Omisissis autem generalibus de quibus egimus in praeced. lib. 13. cap. 26. quaest. 2. huius difficultatis propria, ad eius explicationem complectemur tribus conclusionibus cum eodem auctore in fine illius disputationis. Quibus praemittendum est primo, ignorantiam in hac re esse posse vel iuris, vel facti, vel poenae tantum. Exemplum primae est, si coniux nesciebat specialiter veritatem esse commisseri cum alterius coniugis consanguineo; aut baptizare infantem ipsius aut de sacro fonte suscipere. Exemplum vero secundae est, si coniux sciebat quidem ius illud, sed ignorabat foeminam aut virum cui commiscebatur esse consanguineum alterius coniugis: aut eiusdem filium esse quem baptizabat, aut de sacro fonte suscipiebat. Exemplum demum tertiae est, cum quis & prohibitionem & consanguinitatem nouit, sed ignorauit poenam priuationis arcentis a petitione coniugalis debiti. Praemittendum est secundo, non esse dubium ignorantiam facti inuincibilem in hac re, sicut excusat a peccato, ita etiam excusare a poena, iuxta illud in cap. Si vir, De cognitione spiritus. Si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur. Vnde proposita difficultas tantum est de ignorantia vincibili facti, & de ignorantia inuincibili iuris, aut poenae.

297.

Prima igitur conclusio est. Ignorantiam facti etiam vincibilem nihil obstat coniugum obligationi ad copulam; nisi adeo crassa sit, vt merito magna temeritatis esse censetur ex ea agere: & multo magis sit affectata, tanquam actu voluntaria. Dicentes autem non obstat, simul dicimus non impedire quin coniux, qui ex eadem ignorantia baptizauit, aut de sacro fonte suscepit prolem alterius coniugis, vel carnaliter cognouit ipsius consanguineam, possit coniugale debitum petere: tanquam in quem non cadat poena priuationis illud petendi a iure

imposita. Quod ita esse probatur: quia vbi ius imponit poenam aliquid facienti scienter, quacumque ignorantia, nisi sit affectata aut adeo crassa, vt dolo equiparari possit, ab ea excusat. Tunc enim Ecclesia intendit punire delictum expresse volitum, praecedente illius noticia: quae praecedentia notitiae, tollitur per ignorantiam etiam vincibilem: vnde fit vt poena taliter imposita excludatur quoque per eandem: nisi eiusmodi ignorantia sit, cui talem effectum tribuere, absurdum esse pateat: vt cum est affectata, vel adeo crassa vt merito equiparetur dolo, qui auctori suo non debet patrocinari, ex cap. Si vir, De cognitione spiritali.

Iam quod poena priuationis facultatis petendi coniugale debitum imposita sit contrahenti scienter spiritalem cognationem, aut affinitatem, de quibus nobis est sermo, patet: De priore enim ex eodem cap. Si vir: vbi tali poenae subicitur tantummodo is qui ex malitia, *adeoque scienter*, coniugis filium suscepit De sacro fonte. De posteriore autem, ex cap. primo de eo qui cognouit consang. vxoris, cum dicitur: Si quis cum filialtra sua scienter fornicatus fuerit.] Quae verba satis indicant poenam priuationis quae ibi imponitur, pertinere ad committentem scienter incestum, qui ea punitur. Subiungit Sanchez num. 48. in hac re non obstat, quod factum aliquo modo cognoscatur: dum modo ipsum ignoretur quatenus ex eo poena istiusmodi oritur. Exempli gratia coniux cognouit carnaliter consanguineam suae coniugis, nesciens consanguineam esse in secundo gradu, sed existimans esse in tertio, in quo non contrahitur affinitas ex copula illicita matrimonium impediens: vel baptizauit coniugis suae filium existimans non illius sed consobrinae filium esse. In neutro enim euentu arcebitur a petitione debiti; vt nec si ignorasset prorsus consanguinitate: quia ignorare gradum consanguinitatis cui poena istiusmodi statuitur, est vere ignorare factum eadem poena puniunt, non minus quam si consanguinitas ignoraretur.

Secunda conclusio. Qui factum quidem sciunt (*puta se baptizare coniugis filium, vel cognoscere carnaliter consanguineam in primo vel 2. gradu*) ignorant autem inuincibiliter ius statuens priuationem debiti exigendi: esse immunem a tali poena. Hanc Sanchez num. 49. quoad talem priuationem impositam ob cognitionem spiritalem probat: quia vbi lex aut canon punit delictum nullo alio iure prohibito, ignarus eiusdem legis aut canonis, sicut excusatur a culpa transgressionis ita & a poena. Rem enim quae culpa caret, in damnum vocari non conuenit. Et vt habet regula 23. iuris in 6. Sine culpa, nisi subit causa, non est aliquis puniendus. Et baptizare aut de baptismi fonte suscipere coniugis filium, vnde oritur cognatio spiritalis, quae punitur priuatione petitionis debiti coniugalis, prohibito est tantummodo iure Ecclesiastico. Eo ergo ita ignorato vt excusatio sit a peccato transgressionis illius, erit & a poena ob illud per idem ius imposita.

Quoad priuationem vero impositam ob affinitatem contractam per fornicationem vnus coniugis cum alterius consanguinea, probat; quia vbi delictum vetitum est iure naturali, vt est fornicatio, ignorantia iuris humani, quod poena addita id ipsum vetat (sicut ius canonicum vetat fornicationem vnus coniugis cum alterius consanguinea addita poena priuationis debiti coniugalis petendi) eximit ab eadem poena. Ratio est: quia quantitas poenae committenda est cum delicti quantitate, iuxta illud in cap. Felices. §. Illud autem, De poenis, in 6. Iudex metiatur poenam ex culpa. Itemque illud in fine cap. 2. De his quae fiunt a maiore parte capituli. Nec poena sit vterius protrahenda, quam delictum fuerit in excedente reperitum. Vnde licet colligere eum qui agit id quod vetitum est diuino & humano iure, sciens quidem ius diuinum, non item humanum; non excusari a poena iuris diuini, cuius habet sufficientem notitiam; excusari autem a poena iuris humani quod ignorat inuincibiliter. Deinde ius nouam poenam indicens facti ante, prohibito, est prorsus nouum, quoad eam poenam: ita vt de illo vt de nouo iure censendum sit. At a culpa transgressionis noui iuris excusantur, illud inuincibiliter ignorantes. Ergo & a poena.

Tertia

Tertia conclusio est, Si in eo de quo agimus, scientia tam iuris quam facti adsit, laboreturque tantum ignorantia pœnæ illo iure statuta: in praxi consulendam esse tanquam tutiorem, sententiam eorum qui existimant talem ignorantiam non excusare: et si quando necessitas vitandi notabilis incommodi vrget; sententia contraria teneri possit, cum non careat probabilitate. Sicque accipiendum est quod Nauarr. habet in *Enchir. cap. 23, nu. 47.* posse inde consolari multos pios. Videnda est eiuſdem sententia probatio in præced. lib. 13. cap. 26. q. 2.

ULTIMA DIFFICULTAS. Quid sit tenendum de obligatione ad copulam cum de matrimonij validitate dubitatur.

Huius tractationem Sanchez lib. 2. disp. 41. & aliquot sequentibus late persequitur. Pro illius explicatione aliquot conclusiones adferemus, quæ sint in praxi loco documentorum.

399. Prima est. Ante diligentiam adhibitam in assequenda cognitione veritatis, coniugem de validitate matrimonij dubitantem teneri reddere, sed non posse petere coniugale debitum. Hæc habetur, ex cap. Dominus, §. 2. De secundis nuptiis: & apertius ex cap. Inquisitioni, §. finali, De sentent. excommunic. Et confirmatur ratione, quia ex duobus malis minus est eligendum, quando quis alias perplexus esset vinculo peccati ad utramque partem, id est, peccare deberet siue agendo, siue omitendo agere. Quo posito sequitur bona fide petenti reddendum esse debitum coniugale ab altero dubitante de matrimonij validitate: quia in tali dubio periculum maioris mali est in non reddendo huiusmodi debitum, quam in reddendo. Etenim peccatum maius est contra matrimonij finem illud negare, cum sit violatio iniustitia, si petens est verus coniux: quam cum fornicatione, qua castitati aduersatur, illud reddere, si forte petens non est verus coniux. Sequitur pari ratione, quod dubitans, num id ipsum possit petere, debeat partem negantem eligere; cum ex petitione immincat fornicationis periculum, si forte alter non sit verus coniux. Ex omissione petitionis autem nullum immincat peccati periculum, cum ipse omitens habeat libertatem non petendi.

Secunda conclusio. Quando moraliter impossibile est diligentia adhibita dubium vinci: tunc coniugem dubitantem posse & reddere & petere debitum coniugale. Ratio est: quia quando præmissa diligentia requisita ad vincendum dubium, vinci non potest ignorantia veritatis de qua dubitatur; ea censetur esse inuincibilis, excusans à peccato, & possessori relinquens ius vtendi re possessa, secundum communiter receptam doctrinam. Videri potest Sanchez in memorata disp. 41.

300. Tertia conclusio. Quando vterque coniux bona fide matrimonium contraxit, & postea vterque dubitat de illius valore, neutrum posse petere debitum, nisi facta sit adeo diligens inquisitio, vt dubium adhuc post eam remanens, censeri possit inuincibile. Hæc probatur ex duabus præcedentibus, quod enim dictum est in illis de altero ex coniugibus, pari ratione in hæc, idem de vtroque dicitur.

Quarta conclusio. Cum vterque coniux dubitat de valore matrimonij bona fide contracti, si diligentia nondum adhibita ad vincendum dubium, vnus petat debitum, alter nec tenetur nec potest reddere. Ratio est, quia diligentia non præmissa, possessio in dubio non confert ius vtendi re, cum non faciat eam propriam. Ergo coniux dubitans de valore sui coniugij non habet ius petendi coniugale debitum: nisi diligentiam sufficientem adhibuerit ad vincendum dubium. Quare neque alter obligatur illud ei reddere. Et confirmatur, quia tota ratio obligationis reddendi, est periculum iniustitie cui exponitur non reddendo: nullum autem huiusmodi est, cum nullum ius fuerit exigendi. Adde nec posse licite reddere, cum alter non possit licite & iuste petere.

301. Quinta conclusio. Cum vnus tantum coniux dubius est: si ante adhibitam sufficientem inquisitionem, petat debitum: alter potest ei negare tanquam non habenti ius sufficientis ad petendum: non tenetur tamen negare:

quia cum ipse sit in pacifica possessione nihil dubitando (nec enim tenetur credere dicenti se dubitare de suo matrimonio, nisi rationes sufficientes afferat) retinet ius & petendi & reddendi. Videndus est Sanchez in eadem disp. quæst. 4. ante solutionem argumentorum, & in sequenti quæst. 5. Cæterum conclusiones has pari ratione locum quoque habere, manifestum est quando dubium præcesserit contractum matrimonij: sic vt is mala fide initus fuerit: siue ex parte vnus, siue parte vtriusque coniugis. Ita enim ex cap. Dominus, De secundis nuptiis; is qui de prioris coniugis obitu dubitat: contrahens nullo quidem pacto potest ab altero existente in bona fide debitum petere, tenetur tamen reddere. De qua re Sanchez in sequenti disput. 42.

Sexta conclusio. Opinantem probabiliter de contractum matrimonium esse nullum: non posse quidem petere debitum cum nec dubitans possit, iuxta ant. dicta. sed posse reddere: immo & debere ne alterum qui possessor est bonæ fidei prius iure quod habet quæsitum. Excipitur tamen casus, in quo tanta esset probabilitas nullitatis, vt parum admodum maneret dubij: & credulitas censetur moraliter firma & manifesta. Nam tunc nec posse reddere deducitur ex cap. Inquisitioni, De sententia excommunicat. vbi dicitur, Cum conscientia pulsata animi ex credulitate probabili & discreta, quantum non euidenti & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet. Quæ verba satis indicant debitum, tunc tantum reddi posse cum credulitas de inualiditate non fuerit firma & manifesta. Qua de re Sanchez plenius disput. 44. conclus. 2. In sequenti 3. addens eum posse debitum & petere & reddere, qui probabilem opinionem habet de valore matrimonij. Id quod locum habet, quamuis forte probabilis sit non valere: quia iuxta veritorem sententiam (quam confirmauimus in præced. lib. 13. cap. 10. sect. 1.) si iudicio prudentis tales rationes ad aliquid persuadendum habeantur, quæ efficiant opinionem probabilem; quantum eumque contraria appareat probabilior, posse eam teneri in praxi, nisi obftet irreuerentia Dei, aut læsio proximi in deſecutura.

In duabus vltimis dispensationibus eiusdem lib. 2. videri potest late tractatum, quando coniux censeri merito possit certus esse de nullitate matrimonij, & quando probabiliter de ea dubitare. Item qualiter constare debeat de prioris coniugis obitu, vt liceat cum alio contrahere. Quæ quidem definire prudentis est, non ponderatis circumstantiis, quibus, tanquam suppedantibus argumentum sufficiens ad moralem certitudinem, debeat moueri ad tale quid determinandum. Difficultatem, An excommunicatio obftet obligationi ad copulam, omisit vnus, quoniam ad illam spectantia tradentur commodius in sequenti libro tract. 1. cap. 15. sect. 2.

CAPVT XL.

De coniugum obligatione ad cohabitandum.

SUMMARIUM.

- 302 Quod coniuges cohabitare tenentur: & quid agendum, si id recusent.
- 303 De obligatione cohabitandi coniugis sani cum altero qui est infirmus morbo contagioso.
- 304 Vir non potest fugere cohabitationem vxoris propter dotem promissam non solutam.
- 305 Vir obligatur ad re vxorem à qua dotem accepit, illum tamen excusare potest inopia.
- 306 Vxor mortuo marito non tenetur soluere debita, que is contraxit ad ipsam alendam: parit, ratione necessitatis debita parit.
- 307 Dote promissa non soluta, maritus non tenetur vxorem alere.
- 308 Quid si non sit promissa: aut soluta, sit perdit.
- 309 Quatenus vxor teneatur sequi virum mutantem habitationem, si cum eo contraxerit sub conditione quod non mutaret.

310 Quatenus ad idem teneatur cum nulla talis conditio inter-
cessit.

311 Virum v. g. abundam vxor tenetur sequi, si talem ipsius con-
ditionem nouit tempore contracti matrimonij, alias
non.

312 Differentia inter virum & vxorem, quoad obligationem co-
habitandi.

302. **T**ENERI coniuges simul habitare ac conuiuere ad iu-
uandum se mutuo, atque familiam promouendam,
habetur ex cap. Literas, De restit. spoliat. & ex cap. 1. De
sponsal. Confirmaturq; per illud Genes. 2. Non est bonū
hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi.
Et patet: tum ex matrimonij natura, qua inter virum &
fœminam vinculum est indissolubile: tum ex eiusdem
finibus, qui sunt susceptio & educatio prolis, ac euitatio
fornicationis. Sed occurrunt aliquot dubia.

PRIMUM EST. Quid faciendum sit, si coniuges no-
lint cohabitare. Respondetur, si iusta causa adsit, esse se-
parandos, prout patet per post dicenda de diuorcio:
Alias vero esse ad cohabitationem etiam per excommu-
nicationem cogendos à Iudice Ecclesiastico, iuxta cita-
tum cap. Literas: aut si opus fuerit inuocato auxilio bra-
chij secularis, prout notat Couarruias in Epit. 4. Decretal.
par. 2. cap. 7. in principio. & post eum Sanchez alios addens
lib. 9. disp. 4. nu. 6.

303. **SECUNDVM DVBIVM.** An coniux sanus, teneatur
cum altero infecto lepra aliove morbo contagioso habi-
tare. De quo late Sanchez lib. 9. disp. 2. 4. quest. 4. & bene
resoluit, attendendum esse nōm ex cohabitatione immi-
neat probabile contagionis periculum neque: si enim
immineat, non teneri: alias, vero teneri, iuxta textum sa-
tis expressum in cap. 1. De coniugio leproso. Et con-
firmatur à pari ex iis quæ dicta sunt in præced. num. 284.
de obligatione reddendi debitum coniugi infecto lepra
aut alio simili morbo. Bene quoque m. 30. & 31. admo-
net duo. Alterum, quod ubi coniux sanus non tenetur
cum leproso habitare in eadem domo ob periculum sibi
imminens contagionis, teneatur prope habitare: quia
licet ratione talis periculi à cohabitatione abstinere pos-
sit, non tamen ab aliis obsequiis. Alterum, quando con-
iuges seorsim habitant ob morbum vnius contagiosum,
prolem debere esse apud sanum, vt à contagione incolumi-
tis seruetur: quod parentibus incumbit curare.

304. **TERTIVM DVBIVM.** An maritus possit fugere vxor-
is cohabitationem propter dotem promissam non solu-
tam? Ad quod aliqui, quos Couarr. l. co. citato num. 2. re-
fert, (& maiore numero Sanchez lib. 9. disp. 5. num. 11.)
respondent affirmatiue. Sed ille melius cum cæteris, quos
Sanchez ipse in sequenti num. 17. commemorat, negat posse:
quoniam obligatio hæc coniugum ad cohabitandum, ori-
tur ex ipso matrimonij contractu, sicut obligatio ad
reddendum coniugale debitum: non autem ex solutione
dotis: vt patet ex eo, quod finis præcipuus in quem ma-
trimonium contrahitur, non sit vt vxor à viro alatur, ad
quod dos constituitur: sed vt contrahentes mutua sibi ob-
sequia præstent ad prolis generationem & commodam
eius educationem; qui finis cum non cesset dote non solu-
ta, nec cessabit obligatio cohabitationis. A cuius ob-
seruatione, quod dos non soluta non excuset sufficien-
ter potest intelligi ex eo quod Dominus noster Matth. 7.
& Lucæ 16. non aliam insinauerit sufficientem causam
dimittendi vxorem, quam illius fornicationem. Sed di-
ces talem obligationem non esse tantum habitandi in ea-
dem domo: sed etiam accumbendi in eadem mensa, sicut
& cubandi in eodem thoro: & ita maritum sine dote pro-
missa cogi vxorem alere, quod iniquum videtur. Res-
pondetur inde solum sequi, quod per Iudicem possit
promittentes compellere ad dotem soluendam quod in-
ustum est: non autem quod ideo possit vxorem repellere,
nec ei cohabitare.

Vt autem plenius difficultas ea elucidetur, subiicien-
dum est dubium de obligatione coniugum ad alimenta
sibi mutuo præstanda.

QVARTVM igitur **DVBIVM EST,** An coniuges te-

neantur ad alimenta sibi mutuo præstanda. De quo San-
chez lib. 9. disp. 4. quest. 2. & in priorē parte sequenti disputationis:
ex quo ad explicationem adferemus aliquot conclu-
siones, quæ sint loco documentorum pro praxi.

305. Prima est. Virum teneri alere vxorem à qua accepit do-
tem: hæc enim ideo datur, vt is matrimonij onera susti-
neat vxori & familia: alimenta præstans, ex lege Pro oneribus.
Cod. De iure dotium, & ex lege Dotis fructus, ff. eod. tit.
De casu excepto, cum vxor absque culpa viri, ab
huius confortio propria temeritate recedit: iam diximus
in præced. lib. 20. num. 48.

Secunda conclusio est. Maritum inopem non teneri
vxorem alere, quamdiu durat inopia. Probatur, quia
non tenetur plus vxori, vt nec filiis, quam facere possit:
iuxta illud in lege Maritum, ff. Solutio matrimonio: Ma-
ritum in id quod facere potest condemnare, exploratum
est. Et confirmatur à simili: quia debitor æris alieni ex-
cusatur à solutione quamdiu ratione inopiæ eam nequit
facere. Quin potius si vxor diues sit, tenetur viro inopi
alimenta præstare: pro quo plures auctores Sanchez ad-
fert in memorata quest. 2. nu. 27. Et probat, quia (vt dicitur)
in leg. Si cum dote, §. Si maritus, ff. eod. tit. quid tam
humanum est, quam vt fortuitis casibus mulieris, mari-
tum, vel vxorem, viri participem esse.

306. Subiungit Sanchez in eadem quest. 2. tractationem dif-
ficultatis, An quando soluto matrimonio nulla viri bo-
na super sunt, vxor teneatur bonis dotalibus soluere de-
bita à viro contracta ad prouidendum ipsi & familie: de
necessariis ad vitam. Et similitur. An filij teneantur soluere
mutuum à patre in ope acceptum ad eos alendos. Atq; in
vtramq; partem allatis variis legibus ciuilibus, negan-
tem iudicat probabiliter: fundatam in hac ratione;
quod maritus patetq; obligetur vxori & filiis ad alimenta
eis præstanda, sicut obligatur creditor ad soluendum mu-
tuo acceptum: quam obligationem sicut inopia non tollit
in hoc casu, ita nec in illo: sed tantum suspendit, quam-
diu ipsa durat: vt argumentum est, quod si opes augeti con-
tingat, ea ipsa obligatio recurrit: non fieri si esset pror-
sus extincta. Quo supposito licet intelligere, viro con-
trahenti debita, ad satisfaciendum obligationi quam ha-
bet familiam alendi, perinde vsuuenire ac contrahenti
noua debita ad satisfaciendum antiquis. Vnde sicut cre-
ditores, quibus hæc soluta sunt ex pecunia de nouo acce-
pta mutuo, non tenentur illam refundere ei à quo data
est mutuo: ita nec vxor & filij tenentur satisfacere debi-
tis à marito vel patre contractis ad satisfaciendum obli-
gationi quam habuit suppeditandi eis alimēta, quia tan-
tum acceperunt sibi debitum, solutum de eo, cuius habe-
batur dominium acquisitum per contractum mutui.

307. Tertia conclusio est. Dote promissa non soluta, mari-
tum non teneri ad alimenta vxori præstanda. In hac om-
nes conuenire habet Sanchez lib. 9. disp. 5. num. 2. rationem
addens: quod dos detur quasi in pretium, vt ex fructibus
eius maritus onera matrimonij sustineat, & vxorem alatur,
ex lege Pro oneribus. Cod. De iure dotium, & lege Dotis
fructus, ff. eodem titulo. Admonet vero idem author primo:
Conclusioni huic locum esse tantum, quando promit-
tens fuerit in mora; si enim tetminus fuerit ipsi con-
cessus à marito, is ante illum expletum non excusatur ab
alenda vxore: quia concedendo dilationem, adstrinxit
se ad subeunda interim matrimonij onera. Secundo,
cum soluitur tantum pars dotis promissæ, maritum
teneri tantum ad alimentorum partem: quoniam ea-
dem est ratio partis quoad partem; quæ totius quoad to-
tum. Tertio, quando vxor aut ipsius pater dotem non
soluunt ratione impotentia, maritum non eximi ab onere
alimentandi vxorem, nisi dolose promiserint dotem
quam sciebant se non posse soluere. Neq; enim cogi pos-
sunt ad plus quam valeant: ita vt impotentia excuset à
solutione, sicut ante dictum est, excusare maritum ipsam
ab alenda vxore etiam dote soluta.

308. Quarta conclusio est. Virum teneri alere vxorem quæ
absque dote promissione duxit. Ratio est, quod videa-
tur personam accepisse pro dote: quam quod non exe-
gerit, debet sibi imputare si damnū inde sentiat. Quan-
do ta-

amem mulier que ducitur diues est, videtur tacite ac-
cipi de dote constituenda: si non totius patrimonij eius-
dem mulieris, saltem partis illius iuxta viri dignitatem.
Auctores hæc doctrinam tenentes plures refert idem ibi-
dem numero 9. & in præcedenti lib. i. disputat. 60. nu-
mero 2.

Postrema conclusio. Si dos soluta perierit casu fortui-
to, non cessare in marito obligationem alendi vxorem,
cuius casibus fortuitis, humanum est ipsum participem ef-
se. Sin dos perierit culpa vxoris: vt cum publicata est ob
aliquod ipsius delictum, non tenetur maritus eam alere:
quia perinde est ac si dos ipsa soluta non esset. Quamquam
si ea, ne quidem à parentibus possit necessaria alimenta
habere, amor coniugalis & nexus matrimonij tam arctus,
exiget vt à viro alatur, ne fame pereat.

QUINTVM DVBLIVM, An vxor teneatur sequi virum
mutantem habitationem; vel contra vir sequi vxorem?
Hoc late tractat Sanchez lib. i. De matrim. disput. 40.
& 41. Explicatur autem his propositionibus.

309. Prima est. Virum teneri seruare fidem vxori, quæ con-
traxit cum eo addita conditione, quod teneretur in certo
oppido morari, nec alio habitationem suam transferre. Ra-
tio est, quia ex cap. Verum De condition. appositis quis-
que potest in traditione rei suæ pactum interponere. Er-
go & in traditione sui per matrimonium. Cui rationi, al-
ias Sanchez addit in eadem disput. 40. num. 2. Subiungens
num. 3. exceptionem: nisi superueniat noua iustaque cau-
sa, ob quam necessarium sit virum alio proficisci; vt capi-
tales inimicitia, vel loci insalubritas, Principis imperium
compellens virum migrare alio; aut necessitas tuendi rem
familiarem; cui viri & vxoris communione operatur sub-
ueniri, exigat coniugalis societas. Namq; pactum, etiam si
iuramento confirmatur, intelligitur excluso casu in quo ipsum
rationi aduersaretur: cuiusmodi censentur casus in exem-
plum alati.

HIC QUÆRI potest, An si vir vxori faciat liberam
potestatem non sequendi, ipsa nihilominus velit sequi,
teneatur illam secum transferre? Ad quam quæstionem
idem Sanchez lib. 9. disputat. 4. respondet distinctione:
nempe non teneri si nullibi sit notabilem moram factu-
rus; ad diuersa negotia, diuersis in locis peragenda profi-
ciscens: quia mulier tale quid irrationabiliter vellet, cum
nequeat fieri sine notabili impedimento itineris faciendi,
& magnis expensis, ac dedecore; cum dedecoræ sceminam
taliter peregrinari nulla iusta de causa. Teneri autem, si ali-
cubi sit diu habiturus; suppetantq; illi expensæ ad trans-
ferendam requisitæ: quia tunc vxor rationabiliter vult
suum virum comitari. Sicque in cap. Quod super, De vō-
to in fine, habetur virum euntem in subsidium terræ sanc-
tæ, teneri ducere vxorem nolentem remanere.

310. Secunda propositio. Quando inuenitur pactum est in
contrarium, vxor tenetur sequi virum alio transferentem
suum domicilium. Hæc habetur ex cap. Vnaquæque 13.
quæst. 2. Et confirmatur; quia cum debeant coniuges co-
habitare ad exhibendum tibi mutuum obsequium, mu-
lier sane virum (qui est caput ipsius, & cui subdita est sicut
Domino, ad Ephes. cap. 5.) sequi debet ad cohabitandum:
idque sub mortali, vt ex Nauarro & quibusdam aliis
habet Sanchez in prius citata quæst. 41. num. 1. Addens
consequenter aliis citatis, id adeo verum esse, vt nulla alia
consuetudo, tanquam iuri diuino aduersa, excusare possit. Pa-
tetur tamen excusationem in casu in quo vxor nequiret
absque graui detrimento animæ vel corporis virum suum
sequi: vt si velle eam tali ratione ad peccatum pertrahere,
vel eam exponere magno vitæ periculo. Nam præcep-
tum naturale evitandi peccatum, aut tuendi vitam vir-
gentius est, quam præceptum diuinum positium, coha-
rendi viro.

Caterum de difficultate satis graui, An vxor teneatur
sequi virum cum in exilium missus, compellitur domici-
lium mutare: Sanchez in vtraque partem ibidem num. 11.
auctores citans, affirmantem iudicat probabiliorē: quia
vxor debet viri infortunium ferre, ob iniatam per matri-
monium inseparabilem vitæ societatem, sequi ipsum quā-
do ex necessitate & inuitabili causa migrat alio. Nec ob-

stat quod ipsa sit innocens: quia non subit tale infortu-
nium tanquam poenam, qua puniatur exilio, sed tanquam
onus ad quod ferendum tenetur lege matrimonij.

Tertia propositio est, pro qua in præceden. num. 6. plures au-
thores idem citat, Si vir tempore contracti matrimonij va-
gari non solebat: aut si solebat, mulier ignorabat: hanc
non teneri illum sequi. Sin autem solebat vagari, nec id
latebat mulierem, hanc teneri sequi. Prior pars probatur,
quia grauissimum onus est nihil tale expectantem, cogere
ad vagandum, quod sceminā dedecet maxime. Quam-
quam si absque magna difficultate & periculo animæ vel
corporis possit se viro exhibere sociam, non erit locus ex-
cusationi ab obligatione, quam habet marito cohabitandi,
ex lege matrimonij. Posterior vero pars probatur: quia
mulier sciens viri mores dum contraxit, censetur eos ap-
probasse, & se obligasse ad vnus accomodandi se illi: at-
que adeo ad vagandum cum eo: nisi turpi aliqua de causa
vagaretur: tunc enim peccaret vagando, id eoq; vxor non
teneretur, imo nec deberet peccanti consentire, ipsum se-
quendo.

Porro differentia est inter virum & vxorem, quoad ob-
ligationem cohabitandi. Nam cum vir sit caput, eiusdem
que sit gubernare: potest ad libitum eligere domicilium,
& vxor tenetur eum comitari, dummodo non eligat ex
causa turpi & inhonesta: in quo ei tanquam peccanti as-
sentendum non esset. Vxor vero cum subdita sit, nequit
habitationem eligere, & virum ad sequendum se cogere.
Quamquam si contingat necessitate coactam, vt damna-
tam exilio, domicilium mutare, ius matrimonij compen-
dens virum cohabitare vxori, consequenter compellet, vt
eam tunc comitetur; quia id requiretur ad mutua ob-
sequia coniugalia, ad quæ vterque coniux pariter obli-
gatur.

CAPVT XLII.

De diuortio.

S V M M A R I V M.

- 313 Quid sit diuortium, & quot modis fieri possit.
- 314 Ob fornicationem spiritalem, seu heresim vel apostasiam, po-
test fieri diuortium perpetuum.
- 315 Diuortium fieri potest ad tempus iusta de causa: quales sunt
inductio ad peccandum, & seuitia vnus coniugis quamdiu
durant.
- 316 Notanda de seuitia prout est causa iusta diuortii.
- 317 Malum quod timeret debet esse graue, vt seuitiam constituat:
& quatenus possit maritus vxorem verberare.
- 318 Alia causa iusta diuortii, quæ in vniuersum reducuntur ad no-
tabilem perniciem animæ vel corporis.

DE diuortio late toto libro 10. Sanchez. Sed in te ad
forum externum præcipue spectante breuiore's eri-
mus.

Est autem diuortium separatio mariti & vxoris legiti-
ma; id est, non sine lege & ratione facta. In eoque, sicut &
in obligatione & fide matrimonij, partes sunt vir & scemi-
na: pro quo canones & auctores magno numero Sanchez refert
disput. 3. num. 6. Vt enim de viro non dubitatur, quin possit
ab vxore adultera diuertere iuxta verba Domini Matth. 5.
Qui dimiserit vxorem suam excepta fornicationis causa,
&c. ita nec de vxore dubitandum esse, quin diuertere pos-
sit à viro adultero: patet ex eo quod in priori ad Corinth.
cap. 7. vers. 11. tali de causa discedentem à viro, Apostolus
non cogat ad eum redire: sed illi det optionem, aut re-
cedendi aut continendi.

Porro tripliciter fieri potest diuortium. Primo, quoad
vinculum matrimonij, per alterutrius coniugis professio-
nem in aliqua religione approbata, cum matrimonium
nondum fuerit consummatum. Vide dicta præcedenti
num. 36. Secundo, quoad thorum, seu carnalem copulam
tantum: ad quæ spectant dicta in superiore capite 39. quo-
ad causas ob quas non tenetur aut non debet coniux alteri
debitum reddere. Tertio, quoad thorum & habitationem

simul: qua ratione spectat ad hunc locum: & fieri potest tum in perpetuum, tum ad certum tempus, prout definit Concil. Trident. sess. 24. can. 8. his verbis: Si quis dixerit Ecclesiam errare cum ob multas causas, separationem inter coniuges quoad habitationem ad certum incertumve tempus, fieri posse decernit, anathema sit.

Atque in perpetuum fieri potest ob fornicationem siue carnalem, siue spiritalem. De carnali enim constat ex verbis Domini supra citatis, & illis aliis Matth. 19. Qui cumq; dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, &c. Atque ex multis canonibus, 32. quest. 7. & ex cap. Significasti, & cap. Ex literis De diuortio. Item ex eo quod fornicatio pugnet cum fine matrimonij, qui est bonum fidei, cuius meminimus in precedenti cap. 9. Et quod matrimonium foret onus intolerabile, si coniugi fornicanti cohabitare necessarium esse; vt satis ostendunt inquietudines & angores eorum qui laborant zelocypia.

314. DE FORNICATIONE vero spirituali, hoc est de hæresi & multo magis de Apostasia à fide, patet ex cap. I dololatria, & ex cap. Non solum 28. quest. 1. item que ex cap. 2. & ex cap. Quanto de Diuortio, ac etiam ex finali De hereticis, ubi in vniuersum liberantur à debito fidelitatis dominij & totius obsequij quicumque lapsi manifeste in hæresim, aliquo pacto tenentur adstricti. Denique ex eo quod Apollolus ad Tit. 3. precipiat generatim (neque parentem neque coniugem excipiendo: & merito, cum ex talium consuetudine & familiaritate maximum immineat periculum peruersionis) hominem hæreticum post vnam & secundam correptionem esse deuitandum: propter periculum scilicet peruersionis: si quidem sermo illius iuxta eundem Apollolum in posteriori ad Timoth. 2. vt cancer serpit. Id quod locum etiam alias habet, quoties vnus coniux, siue vir, siue femina, alterum siue cogendo, siue alliciendo, ad peccatum pertrahit, neque alter potest cum illo habitare siue periculo probabili offendendi Deum: tunc enim innocenti licet quamdiu securus non est, ab eodem diuertere, non expectata Iudicis sententia: quia sicut per hæresim, sic & per alia peccata mortalia incurritur animæ mors, iure naturali & diuino formidanda magis, quam mors corporis. A deo vt Dominus Matth. 18. admonerit, Si oculus tuus scandalizat te, erue eam & proiice abs te: significans ex D. Hieron. in eum locum: quod si iij qui nobis coniuncti sunt & chari ad instar oculorum, vt parentes, filij & vxor, nobis sint cause ruinarum, ab eis sit recedendum. De his latius tractat Sanchez *disput. 17.*

Ex quo ibidem in num. 5. adde differentiam esse inter hæresim & alia crimina, quod in illa nõ sit expectandum vt hæreticus coniux Catholicum perterere nitatur, sed illo existente in sua pertinacia, huic liceat ab ipso recedere. In his vero expectandum sit, vt coniux deditus talibus, ad ea inducere molietur. Cuius differentie ratio reddi potest: quod pertinax in hæresi propensus sit ad perhendos suos in eam, vt conducentem ad eorum salutem: non item infectus aliis criminibus, à quibus potius, vt animæ disciplinæq; domesticæ perniciosus, suos auertere conabitur.

315. Iam quod ad certum tempus fieri possit diuortium, colligitur ex cap. Ex transmissa, & ex cap. Literas in fine De restit. sponliat. Ratioque in promptu est: quia constat ex dictis, diuortium fieri posse: Ergo vel ad tempus, & sic habetur intentum: vel in perpetuum. Quo concessio, maiore ratione concedendum est, posse fieri ad aliquod tempus iuxta interueniente causa; qualis est ante memorata inductio ad peccandum pro tempore quo ea durat. Itemque scuitia vnus coniugis donec cautionem Iudicis a bitrio sufficientem dederit, de non offendendo altero. Id quod concedi ab omnibus Sanchez testatur *disput. 18. num. 2.* tanquam decusum in ante memoratis capitulis.

316. DE EO autem notanda sunt, quæ idem citatis autoribus subiungit. Primum est, propria autoritate posse vnum coniugem discedere ab altero ob scuitiam, si nõ det ei securitatis cautionem, prudentis iudicio sufficientem: siue pignoratitiam & fideiussoriam, siue iuratoriam. De qua re pluribus idem in eadem *disput. 18. quest. 2.* In cuius fine

admonet talem cautionem datam non ob stare, quin liceat viro vxorẽ moderate punire sicut antea licebat: quia in tali punitione nulla est atrocitas: nec consentaneum est maritum finire vxorem delinquere omnino impune.

Secundum est, tali cautione deficiente, coniugem sibi merito ab alterius scuitia timentem sic posse diuertere, vt non teneatur illi coniugale debitam reddere: quia ob culpam suæ scuitiæ priuatur consortio maritali. Idque locum habere etiam timentis sibi ab alterius scuitia, eadem dederit causam sciendi: intelligitur ex eo, quod in cap. De Benedicto 32. quest. prima, iubeatur adultera relicti marito, præstita cautione non offendendi eam.

Tertium est, vt scuitia quæ sit iuxta diuortij causa interuenire censetur, requiri vt malum quod timetur sit grave: quale scilicet exigitur ad metum viri constantis. Diuortium enim, res est grauissima, ideoque fieri non debet ob qualemcumque metum; ne ipsum passim sit in vsu: cum rari sint coniuges inter quos non oriatur aliqua discordia, ex quibus aliqua leuia mala sibi merito timeant. In graui uero autem malorum numero, in præced. quest. 1. idem auctor ponit: primo, molestam cohabitationem ob discordias, iugique grauiæ & frequentia inter coniuges. Secundo, minas viri soliti eas exequi. Tertio, crudeliorem verberationem, seu excedentem limites correctionis vxoris, marito concessæ: nisi ea contigerit casu, seu viri insolito perturbationis motu: neque probabilis, sed vanus carensque iusto fundamento timor subit talis punitionis vsurpandæ in posterum: aut si subisset, daretur sufficiens cautio, iuxta cap. Transmissa, & cap. Literas, De diuortio.

Aduerte vero, quod idem ibid. habet num. 16. Verberare vxorem, marito permissum esse tantum raro, vrgenti que de causa, ac id moderate, non autem acriter; ne quidem si delicti qualitas acrem punitionem mereatur: quia talis punitio tanquam iudicialis, relinquenda est Iudici; ad quem spectat non autem ad maritum, cui respectu vxoris & filiorum reliquæque familiæ, incumbit tantum punire ad priuatam correptionem & emendationem delinquentis; non autem ad vindictam delicti: quæ potestatis est publicæ.

Postremum est: quando Index Ecclesiasticus absolutam diuortij sententiam dedit, eo quod desperaretur de scuitis correctione, nec dari potuerit cautio sufficiens, per quam alter tuto cum eo commoraretur, integrum esse huic illo inuito religionem ingredi, quia diuortium est perpetuum. Vide eandem in sequenti numero quadragésimo nono:

318. ALIAS CAUSAS particulares refert Gregor. à Valent. tomo 4. in D. Thomam, *disput. 10. quest. 4. punct. 2. col. 2. post Couarr. in Epitome 4. Decretal. parte 2. cap. 7. §. 5. & Nauarr. in Enchirid. cap. 22. num. 22.* In vniuersum autem vt post. Palud. in 4. *distinct. 39. quest. vnica art. 3.* notat Syluest. in verbo diuortium, *quest. 6.* dici potest, quod omnia illa crimina quæ veigunt in perniciem corporalem vel spiritalem coniugis notabilem, censentur cause sufficientes diuortij quamdiu non corriguntur. Atque prioris generis sunt ex Soto, in 4. *distinct. 39. sub finem*, quæ exprimuntur in lege Consensu Cod. De repudijs Si vxor sit venetica, à cuius veneficio sibi non immerito vir timeat: aut si liberorum interfectrix: aut substantiam mariti deprædetur, nec remedium aliud quam diuortij adferri possit: & ante memorata scuitia mariti, ac mors intentata coniugi. De quibus Sanchez in eadem *disput. 18. num. 22.* Ex quo in præced. nu. 21. Adde crimen viri incorrigibilis, per quod vxor exponitur periculo mortis, vt si viro latrocinijs dedito & incorrigibili existente, vxor aduertat se periclitari, ne tandem cum eo mulctetur morte, tanquam furtis consentiens, & eorum receptatrix: non enim cum tanto corporis periculo tenetur cum eo habitare.

Posterioris vero generis sunt, Si coniux coniugem ad latrociniã, adulteria, aut alios corruptos mores trahere moliretur, ob quæ coniux innocens ruinam timentis, siue ratione coactionis alienæ, siue ratione fragilitatis propriæ, vt habet ibidem Syluest. non tantum potest, sed etiam debet

se à nocente separare, ex cap. Quasiuit, De diuortijs, iuxta illud Matth. 5. Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proice abs te, &c. Si quis vero, addit Syluester, propter alterius coniugis crimina, perniciem corporis vel anime non timeat sibi probabiliter, non debet illum deserre, nisi crimen sit fornicatio carnalis, ob quod etiam semel commissum, licita est dimissio, iuxta uerbum Domini Matth. 5. sub initium huius capituli relatum. Qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa, vel nisi sit fornicatio spiritalis, in qua nocens pei se ueret incorrigibilis, iuxta dicta in præced. num. 31. 4. de illius in hac redifferentia à cæteris criminibus.

CAPVT XLII.

De notandis in particulari circa diuortium ob fornicationem carnalem.

SVMMARIVM.

- 319 Nomen fornicationis accipi potest tum proprie, tum communiter: & quomodo in hac re accipi debeat.
- 320 Et que ab eo excludi debeant.
- 321 Casus in quibus fornicatio non est causa sufficiens diuortij: & peculiariter notanda de eo casu in quo uterque coniugis reus est illius criminis.
- 322 De castibus condonationis, & occasionis adulterij data ab altero coniuge.
- 323 De casu admisi adulterij per vim, aut aliter absque peccato, aut in quo adulterium ipsum est incertum.
- 324 Modus obseruandus in diuortio.
- 325 Persona adultera, etiam lata in eam iudicis sententia, non potest à se dimittere personam innocentem si velit ei cohabitare.
- 326 Aliquot conclusiones quibus respondetur ad questionem, An adulter post sententiam diuortij datam à iudice, possit statum mutare ingrediendo religionem, aut suscipiendo sacros Ordines.
- 327 De eo quod innocenti licitum sit ad religionem aut sacros Ordines transire inuito adultero.
- 328 Non tenetur vir uxorem adulteram ad pristinam amicitiam admittere, etiamsi id ei liceat.
- 329 Duo casus excepti, qui non habent locum in uxore respectu viri: & interdum, nec in viro respectu uxoris.
- 330 Si coniugis innocens post factum diuortium adulteretur, non tenetur ante compulsionem iudicis, adulterum reconciliari.
- 331 De reconciliatione adulteri que fit factò, & primo de ea que fit per innocentis carnalem cum eo copulam.
- 332 De ea que fit retinendo propria sponte adulterum, & de ea que fit exhibendo se illi familiarem.

319. PRIMVM NOTANDVM EST: Nomen fornicationis carnalis usurpari tum proprie, pro carnali copula soluta: tum soluta: tum communiter, in illa scilicet generali significatione, quæ in cap. Meretrices 32. quæst. 4. proponitur his uerbis Si furti nomine bene intelligitur omnis illicita usurpatione rei aliena: non enim rapinam permittit qui factum prohibuit sed utriusque à parte totum intelligere uoluit, quidquid illicite rerum proximi auferatur: profecto nomine mæchia: omnis illicitus concubitus atque illorum membrorum non legitimus usus, prohibitus debet intelligi. Hæc ibi.

Difficultatem esse uero, qua acceptione in hac re sumi debeat. Ad cuius explicationem Sanchez multa adfert lib. 10. disput. 4. Sufficiet autem quod ille num. tertio circa medium approbat, debere quidem sumi in generali significatione, sed cum limitatione ad fornicationem, in qua ratio perfecta diuortij, tanquam in radice clauditur: qualis est, ut Sotus in 4. distinct. 36. quæst. unica artic. 4. immediate ante 2. conclusionem bene notat, omnis concubitus quo coniugis illicito coeundo diuidit carnem suam in alium, vel in aliam. Cum enim matrimonium eo tendat, ut coniuges efficiantur una caro, iuxta illud Genes. 2. Et erunt duo in carne una: matrimonij fidem coniugis perfecte consummateque uolat, qui carnem suam in alium, vel aliam diui-

dit: indeque oritur alterius coniugis diuertendi ab eo, quia fidem taliter frangenti, non tenetur fidem seruare, cohabitando ei, & coniugale debitum reddendo. Sicut enim coniugalis concubitus cum seminatione in uase debito requiritur ad unionem qua coniuges sunt una caro, ut habitum est antea num. 39. ita & ad diuisionem qua coniugis censendus est carnem suam diuisisse, requiritur similis eotus cum alio vel alia: hoc uno addito, quod nihil referat ad rationem fornicationis diuortio dantis causam iustam: siatne seminatio in uase ordinario committendo proprie dictam fornicatione: an in extraordinario, committendo nefandum scelus Sodomie: per quod cum caro coniugis uere diuidatur cum carne tertij, ipsum esse iuxta antedicta sufficiens causa diuortij. Sicque sentientes plurimos auctores Sanchez refert in citata disput. 4. num. 13. idem in sequenti num. 14. asserens de bestialitate ob parem rationem, quod scilicet caro coniugis diuidatur cum carne bestie.

Negans autem in præced. num. 8. causam sufficientem esse diuortij perpetui, si vir uxorem inuitam Sodomice cognoscat carnaliter: sed tantum diuortij ad tempus, dum à tanto scelere renuit abstinere. Et in num. 9. & 10. nec etiam peccatum mollitiei talem causam esse, quia neque per hoc, neque per illud flagitium coniugis diuidit carnem suam cum carne tertij personæ, ea ratione qua prædictum est. Et num. 12. ob eandem rationem solos tactus quantumuis libidinosos, & cum animo perueniendi ad copulam carnalem habitos, ea non secuta, non præbere diuortio causam iustam. Non obstat uero, quod Sodomia cum coniuge pollutio sint contra naturam, & peccata grauiora adulterio: quia licet ita sit, non repugnant tamen matrimonio ea ratione que requiritur ad iustam causam diuortij: quia non diuidunt carnem coniugis, cum carne tertij.

SECVDVM NOTANDVM, Septem casus esse à D. Thoma notatos ad cap. 7. prioris ad Corinth. lect. 2. in quibus non potest coniugis dimitti propter fornicationem, nec debitum coniugale ei negari. Eos Summularij, referunt in uerbo Diuortium. Persequitur uero eiusdem Sanchez in lib. 10. disp. 5. Primus est, quando coniugibus in infidelitate existentibus, maritus uxori libellum repudij dedit, ea que alteri nuplit, tunc enim, si ambo sacro fonte abluantur, tenetur uir eam in matrimonium resumere, ex cap. Gaudemus, in fine, De diuortijs.

Secundus casus est, quando uterque coniugis est eiusdem criminis reus, ut quando uterque adulterium perpetravit, ex cap. Significasti De diuortijs, & cap. finali De adulteriis. De quo casu latius tractans Sanchez in sequenti disput. 6. docet primo, ad eum requiri ut de crimine utriusque liquido pateat. Nec enim sufficere si de uno constet, & de altero dubitetur. Itemque, ut utrumque crimen sit secundum antea dicta, sufficiens ad diuortium: cuius respectu alioqui non erunt paria: non esse autem necessarium ut utrumque crimen sit eiusdem speciei quia id non obstat utriusque æqualitati in ordine ad diuortium ipsum, quod ob utrumque illud conceditur.

Docet 2. concl. 2. & 3. Nihil referre ad eundem casum, quod unus coniugum prius, & alter posterius commiserit adulterium: aut quod unus plura adulteria, & alter unum tantum commiserit. Ratio est: quia in iuribus, quibus sulcitur propositus casus, ratio habetur tantum fractionis fidei; non uero prioritatis aut pluralitatis criminis, quo fracta est: quod quidem crimen in uno coniuge talem esse, puta quo diuisa est caro, non definit ex eo, quod alter simile antea aut pluries commiserit.

Docet tertio concl. 4. Eundem casum habere locum in foro penitentiali, etiamsi adulterium unius occultum sit ac soli Deo cognitum, & adulterium alterius sit publicum: quia in illo foro non desideratur probatio: sed sufficit sola rei ueritas cognita: ita ut coniugis cuius adulterium est occultum, nequeat in conscientia diuertere ab altero, cuius adulterium est publicum, perinde ac creditor non potest ad solutionem compellere eum cui nouit tantumdem se debere quidem, sed ita occulte, ut id contra ipsum in iudicio probari non possit.

320.

321.

Docet

Docet postremo consequenti disputa. 7. Si ambo coniuges in adulterium lapsi, reconciliati fuerint, & denuo alteruter in adulterium labatur: alterum posse ratione talis noui adulterij diuertere ab illo. Non enim obstabit alius commissum adulterium, quia illa reconciliatio, matrimonium restituit antiquo suo vigori. Quod etiam numero 4. multis citatis probabile iudicat locum habere, quando vnus coniux est emendatus & alter admonitus interpellatusque vt respiscat, ac simul habitent, persiluit in flagitio; vim enim reconciliationis habet talis interpellatio: quoadquidem nihil ad illam deest, quam vt ab interpellato admittatur.

322. Tertius casus est, Quando persona innocens in confortium maritale nocentem admittit, postquam adulterium ipsius nouit: cum enim diuortium sit in fauorem innocentis, is cedens iuri suo potest delictum condonare: & ita ius diuortij cessabit, quamdiu reconciliatus non relabatur in adulterium: quo relapsu interueniente, recurret idem ius; quoniam venia data respicit sola praterita. Videndus est Sanchez disput. 5. à num. 19.

Quartus casus est, Quando vna persona fuit in causa cur altera adulterium committeret, ex cap. Discretionem, De eo qui cognouit consang. Exemplum est, Si vir prostituit vxorem suam, etiam volentem, vel eam impedire valens, neglexit impedire. De quibus Sanchez ibid. num. 4. & 5. aliis citatis. Addens numero 6. non esse idem censendum, si vir aliud agens indirectam occasionem adulterij præbeat, verbi gratia domo vxorem expellendo, eamve deferendo, alimenta denegando, argumento cap. Significasti De diuortij, & cap. Ex literis eodem titulo. Numero autem 7. vult eandem esse rationem occasionis datæ negando debitum coniugale. Item numero 10. eandem quoque rationem esse seuidæ viri, ob quam vxor ab eo aufugit. Ratio est: quia in istiusmodi casibus, indirecta tantum occasio data est adulterij, tantumque remota, sicut in negatione alimentorum vel in expulsionem à domo. Excipe nisi vir talia faceret: ea intentione vt vxor adigeretur ad perpetrandum adulterium: quia tanquam in illud cõsentiens, non posset ob eam perpetrationem ab ea diuertere; cum illi tanquam volenti, non sit facta iniuria.

323. Quintus casus sit: Quando vxor fuit violenter cognita: quia tale adulterium caret culpa, ex cap. Itane & cap. Proposito 32. quæst. 5. Qui casus locum habet etiam si vxor causam dederit violentiæ; vt quia nõ obediuit viro ipsam monenti fugere, ne aduenientes hostes eam opprimant. Namque inobedientia ea non obstat, quin oppressio quâ nullo modo prohibere potuit vere violenta fuerit: neque dici potest oppressionem voluntariam fuisse in ipsa inobedientia: quoniam hæc ad illum effectum non fuit de se ordinata: prout requiretur vt ille, in eadem voluitus censeret valeat. Non esse vero idem si vxor consenserit compulsa metu cadente in constantem virum, quia non excusatur: vt idem communissimam sententiam esse ait numero 16. multos in eam referens: Ratio vero est, quia talis metus non obstat quin adulterium sit voluntarium, & inficiatur malitia & culpa, per quam ipsum intrinsece malum est: ita vt mori oporteat potius, quam illud committere, vt iam antea attingimus.

Sextus casus est. Quoties persona commisit adulterium tantummodo materialiter, seu absq; suo peccato: vt quia alter sub mariti specie latenter se ei commiscuit, admittens illum bona fide vt maritum: sicut Iacob Genes. 29. bona fide commixtus est Lia, quam putauit Rachelem: aut quia probabiliter credidit priorem maritum decessisse, nupsit alteri: neque enim idem maritus superueniens potest ab ea diuertere tanquam adultera, ex cap. Cum per bellicam 34. quæst. 2. nisi postquam facta est certior de mariti vita, reddiderit debitum in secundo illo matrimonio. Videndus est Sanchez numero 11. Qui in 12. extendit eundem casum ad illam quæ fornicatur, probabiliter existimans maritum suum vitam functum: quoniam iusta ignorantia matrimonij talem excusat à culpa adulterij formaliter: ac proinde & à pœna ob illam imposita.

Septimus casus est, Quando adulterium est incertum: alienum est enim à ratione vxorem dimittere ob leuem

suspicionem: non vero ob violentam: qualis est si solus fuit cum sola, nudus cum nuda iacens in eodem lecto: & hora, ac latebris secretis ad tale flagitium commodis, prout habet Palud. in 4. distict. 35. quæst. vnica artic. 1. conclus. 4. Per illud in cap. Dixit Dominus 32. quæst. 1. Vbicumque fornicatio est, vel fornicationis suspicio, libere vxor dimittitur. Et per textum magis expressum in cap. Literas tuæ fraternitatis, De præsumpt. Videndus est Sanchez libro 10. disp. 12. quæst. 3.

324. TERTIVM NOTANDVM. Modus obseruandus in diuortio (ad quem pertinent ea, quæ late Sanchez persequitur in præceden. quæst. 2.) est: vt si matrimonium sit occultum, vt esse potest clandestine contractum, vbi non est promulgatum decretum Concilij Trident. sess. 24. De reformat. matrimon. cap. 1. in fine: coniux innocens possit propria auctoritate adulterum deserere quoad habitationem: quoniam Ecclesia in casu occulto iudicare non potest. Sin matrimonium celebratum sit in facie Ecclesiæ, & coram testibus sufficientibus, coniux sine auctoritate Ecclesiæ nequit adulterum quoad habitationem deserere ob adulterium occultum: quia tunc scandalum nasceretur in illis qui diuortij causam ignorarent, atque Ecclesia talem ad coniugem dimissum redire cogeret, iuxta cap. Ex parte. De sponsal. illis verbis Quia nemini licet vxorem suam sine manifesta causâ fornicationis dimittere, &c.

Quod si non esset scandalum neque coactio Ecclesiæ, vir innocens quando adulterium est notorium, posset vxorem adulteram domo sua expellere priuata auctoritate iuxta cap. Significasti De diuortij, vbi vxori dimissa restitutio denegatur ob adulterium notorium: qua denegatione significatur potuisse licite dimitti: alioquin enim debuisset restitui tanquam ea quæ affecta fuisset iniuria. Pro qua re Sanchez multos auctores citat in eadem questione numero 12. & 13. Ratio autem illius hæc reddi potest: quod Christus Matth. 5. & 19. concesserit facultatem dimittendi vxorem ob fornicationem eius, neq; Ecclesia tale quid fieri prohibeat, nisi ob scandalum: aut quia fornicatio sæpe non est certa: quod vtrumque cessat quando ea est adeo notoria vt nulla tergiversatione celari possit. Id quod requiritur in tali re, sententia est multorum reatorum in memorato numero decimotertio. Nec immerito: quia vt idem Sanchez in sequenti numero 25. argumentatur; adulterium cohabitatione, in cuius est pacifica possessio, priuare sine restitutionis remedio, pœna est quasi publica: quam æquum non est inferri priuata auctoritate quando adulterium non est adeo notorium, quin tergiversatione celari possit: sed solum quando sic manifestum est, vt aperissime causam præbeat priuandi: vt quando adulter illud est confessus, & filij adulterini notorie extant.

Non obstat autem his, quod in cap. Porro De diuortij statuitur virum ob parentelam, etiam si publica esset & notoria, non potuisse absque Ecclesiæ iudicio separari ab vxore. In eo enim non est sermo de fornicatione sed de consanguinitate, cuius alia est quam fornicationis ratio in hac re. Consanguinitas enim impedimentum est Ecclesiasticum, & ideo cognosci debet ab Ecclesia: fornicatio vero iure diuino est sufficiens causa dimittendi coniugem. Vnde cum notoria est omnino, Ecclesiæ cognitione non eget. Qua de re Sanchez pluribus in eadem quæst. 2. num. 38.

325. QUARTVM NOTANDVM: Quamuis persona innocens possit dimittere adulteram: non possit tamen adultera dimittere innocentem, si hæc velit illi cohabitare: à qua & cogi potest ad cohabitationem, debijque redditionem, etiam si præcesserit diuortij sententia iudice lata. Pro quo auctores plurimos adfert Sanchez lib. 10. disputat. 10. numero 3. probatque hac maxime ratione, quod cum diuortij sententia sit prorsus in fauorem innocentis, & odium adulteri, non est in damnum innocentis & in fauorem adulteri trahenda, concedendo huic immunitatem à coniugali obligatione, & priuando illum pristino iure suo in corpus adulteri. Quod quidem absurdum est: quia cum solus adulter condemnatus sit, ius innocentis in-

tegrum ac illasum manere debet: nec adulter ex suo delicto commodum reportare.

326. Craterum questio est, An adulter post sententiam diuortij à Iudice datam, possit statum mutare per professionem in religione approbata, aut susceptionem sacrorum Ordinum, ita vt nequeat amplius ab innocente repeti. Quam prius relatis aliorum dictis Sanchez ibidem à num. 12. soluit aliquot conclusionibus. Prima est, non posse mutare, quamdiu innocens contradicit volens eum sibi reconciliare. Ratio est: quia non obstante diuortij sententia, adulter obligatur reconciliari innocenti id poscenti, iuxta paulo antedicta. Secunda est, nec id posse ignoranter & inconsulto innocente, sed licentiam eiusdem requiri. Ratio est: quia cum innocens ipse ius habeat cogendi adulterum ad reconciliationem, sane vt hic licite mutet statum, beneplacitum illius exigitur, ne contra suam voluntatem ledatur in iure sibi per matrimonium acquisito. Tertia est, adulterum valide mutare statum post diuortij sententiam, si innocens id fecit nec contradicat cum possit. Ratio est: quia sic licentia facta esse videtur. Quarta est, vt adulter de licentia innocentis ad religionem aut ad sacros Ordines transeat, non esse necessarium videntur innocens seruet quod precipitur in cap. Cnm sis, in cap. Sane & in cap. Significauit De conuers. coniugi nempe religionem ingrediatur, vel emittat votum castitatis: ratio est, quod ea iura intelligenda sint vbi matrimonium integrum & illasum perseuerat: non vbi intercessit diuortium, per quod innocens liber est à iugo debiti coniugalitatis. Quinta est, Si lata diuortij sententia innocens sapius monitus nolit adulterum sibi reconciliare, hunc posse statum mutare proficendo religionem, aut sacros ordines suscipiendo. Ratio est quia innocens reconciliationi non annuens, quando emendato adultero tam saepe rogatus est reconciliari, vt prudentis iudicio alienum sit à ratione ipsum non acquiescere reconciliationi; ceteri potest adultero licentiam concedere transeundi ad alium statum: praesertim cum lata diuortij sententia, retineat quidem adulterum per reconciliationem reuocandi ad pristinum matrimonij usum: nō habeat tamen ipsum sic obligatum vt is nequeat statum mutare, si ad reconciliationem minime admittatur, quantumcumque nihil ex sua parte appareat, quod obstat.

327. QUINTVM NOTANDVM. Innocenti coniugi licitum esse, ad religionem tranfire inuito adultero, ex cap. Agathosa 27. quest. 2. & ex cap. Constitutus, & ex cap. Veniens De conuers. coniug. Et ratio est quod adulter amittat omne ius coniugale. De hoc late Sanchez in sequenti disputatione 11. Quae ad forum externum spectant relinquimus apud eum videnda: cetera attingemus. Primum est in tali casu, adulterum teneri quidem continere (*manente saltem vinculo matrimonij consummati*) non tamen simul ingredi religionem, aut vouere castitatem: quia, vt paulo ante dictum est, iura tale quid iniungentia, intelliguntur, mariti iorio per diuortium minime laeso. Secundum est: eo modo quo vir innocens potest inuita vxore adultera religionem ingredi, posse & sacros Ordines suscipere: quod Sanchez probat numero 16. Quia ius coniugale aequè obstat Ordinum sacrorum susceptioni, ac ingressui religionis. Cum igitur adultera omni iure coniugali destituta sit, viro innocenti aequè licet ad sacros Ordines ad religionem transire. Tertium est. In foro conscientiae nō cenleri quidem illicitam de se propria auctoritate factam status mutationem ob occultum coniugis derelicti adulterium: quia per illud etiam cessat ius coniugale: ita vt derelicto iniuria minime fiat in eo. Atamen id ipsum posse aliunde rationem culpa inducere: nempe ex scandalo inde nascituro: & ex iniuria religioni aut sacro Ordini inde secutura: quia si talis à coniuge derelicto repetatur in foro externo, ei restituatur, in grauem iniuriam Religionis & Ordinis. Ob quam causam non licet propositam mutationem ante facere, quam obrenta sit diuortij sententia. Quamquam si fiat, non tantum ordinatio, sed etiam professio erit valida; vt idem pluribus docet num. 14.

328. NOTANDVM SEXTO, quod idem Sanchez tractat

in eodem libro 10. disput. 13. Virum non teneri quidem vxorem adulteram ad pristinam amicitiam ad se reuocare; id tamen fas illi esse. Quorum prius patet ex cap. Admonere 33. quest. 2. illis verbis. Post septem annos penitentia peccata dimittere eam per approbatam causam poterat, si voluisset. Posterius vero habetur ex cap. Si vir, De adulteriis, illis verbis. Quod si mulier dimissa egerit penitentiam, & voluerit ad virum suum reuerti, debet (*intellige cum glossa, debito honestatis*) sed non saepe recipere peccatorem. Vbi aduerte dici, non saepe, ad iudicandum, vt habet glossa, quod Ecclesia pro tali minime intercedat; nō item, quod non sit semper locus condonationi; iuxta illud Domini Matth. 8. Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies.

329. An autem sit viro licitum cohabitare vxori adulterae, non resipiscens difficultas est. Cuius explicationem pluribus persequitur memoratus author ibidem à num. 4. Nobis autem sufficit notare duos esse casus (*eos Caeter. am. in verbo Matrimonium versus suum tangit*) in quibus vir non tantum potest, sed etiam debet sub mortali vxorem adulteram dimittere. Prior est, quando dimittere potest illam corrigere, nec alio modo potest. Pro quo facit textus in cap. Si vir De adulteriis. Verum talis casus in praxi admodum rarus est, vt Sanchez num. 8. pluribus ostendit. Certe si tali peccata mulieri non sufficiat correctio fraterna, qua maritus illam admonet poenis inferni propositis ipsam deterrendo, modoque sibi permissio puniendi, nulla videtur superesse spes emenda: moraliter loquendo: imo credendum est fore, vt à viro dimissa, liberius vacet libidini, efficiaturque deterior. Posterior casus est: quando retinendo adulteram sequeatur scandalum, puta quia ipse aliis videretur adulterij patronus esse ac fautor: iuxta cap. 1. 32. quest. 1.

Porto tales casus non habent locum in vxore respectu viri. Non quidem prior: quia vxor non est caput viri vt illi incumbat huius instructio: nec cum subdita sit, potestatem habet eum cohibendi. Vnde ratio pro eodem casu respectu viri allata non potest vxori ipsi adaptari. Nec item posterior habet locum: quia experientia satis docet, omnibusque notum est, vxores aegerime ferre quod viri aliis commisscantur, zelotypiaeque exuri: ita vt temerarium iudicium sit (nisi de contrario aliunde aperte constaret) eas talis criminis participes existimare. Quinimo nec in iisdem casibus tenetur vir vxorem dimittere, si inde securum sit, maius malum: vt cum id erit illi occasio peius delinquendi potius quā emendationis: vel cum grauib. stimulis carnis impetibus, timeret sibi ab incontinentia: vel cum inter ipsum & vxoris parentes, pugnae, & caedes orientur, ratione quorum datur excausatio ab obligatione eam corrigendi. Adde nec videri obligationem esse dimittendi, si omne periculum scandali remoueat sufficienter, alio modo quam coniugis dimissione: qualis modus est manifestare vxoris crimen sibi minime placere: siue id ipsum protestando publice, siue verberando eam, aut aliter persequendo, aduertentibus vicinis. Alias enim durum nimis videretur, maritum propter delictum non suum priuari consortio vxoris, ac obsequiis illi per eam de iure exhibendis. Quod si scandalum vitandi nullus alius suppetat modus, omnino dimitrenda est in suo scelere obstinata.

330. NOTANDVM SEPTIMO. Grauem difficultatem esse, An si lata diuortij sententia contingat innocentem labi in adulterium, is cogi possit redire ad coniugem adulterij causa dimissam. Quam Sanchez fuse tractat lib. 10. disput. 9. quest. 3. Omittis autem aliis, quae adfert spectantia ad forum externum, contenti erimus responsione, quam dat pro interno in num. 32. Est enim, talem posse à Iudice compelli ad reconciliationem: sed ipsum in conscientia ad eam non teneri ante eiusmodi compulsionem. Cuius responsionis prior pars probatur per illud quod idem habet in precedenti numero 31. Iudicem seu Praelatum Ecclesiasticam, cum sit pastor animarum, debere ex officio occurrere coniugum periculo incontinentiae: saltem quando ipsum est manifestum, aut ex eo imminet

notabile scandalum aliorum. Im vero Platato ex officio iusta de causa procedenti parendum est in conscientia, iuxta illud ad Roman. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt ipsi sibi damnationem acquirunt. Pro posteriori parte autem faciunt rationes quas idem Sanchez ibidem affert num. 30. Nobis sufficere potest quarta, quae talis est. Diuortij sententia absoluit innocentem à debito conjugalis societatis, dissoluitque contractum matrimonij quoad ius thori & cohabitationis, manente vinculo. Quare innocens postea fornicans, reus erit quidem adulterij in ordine ad Deum, ob peccuerans matrimonij vinculum: non peccabit tamen aduersus coniugem dimissum nec inferet illi iniuriam (quandoquidem iure per matrimonium quæsito, spoliatus est per Iudicis sententiam) peinde ac coniux fornicans altero coniuente reus est adulterij in ordine ad Deum ob vinculum matrimonij: non tamen in ordine ad coniugem coniuentem: cuius iniuria cessat. Ita ille bene totidem pene verbis.

336. NOTANDVM POSTREMO, conciliationem coniugis adulteri cum innocente esse posse, nō modo expressam: quae expresse condonatur adulterium: sed etiam tacitam, per quam factō aliquo animus condonantis aperitur. De qua re Sanchez in sequenti disput. 4. inter cetera habet conclusiones has ad praxim conducentes.

Prima est. Coniugem innocentem habendo carnalem copulam cum coniuge adultero, censerī condonate ei iniuriam adulterij, nec deinceps liberum esse ei, ob id ipsum ab illo diuertere. Hanc ipse Sanchez habet num. 6. pro eaque plurimos citat præmissa hac ratione: quod per talem copulam caro adulteri diuisa, restituitur ad vnitam vnionem: iterumque ipse efficiatur vna caro cum carne innocentis: ita ut matrimonium quoad thorum & habitationem dissolutum, ob carnis diuisionem, instaretur carne de nouo effecta vna per copulam conjugalem: si quidem ad sint duæ conditiones. Prior est, de qua idem nu. 9. & tribus sequent. ut coniux innocens conscius sit adulterij alterius coniugis. Ratio est, quia nulla remissio datur vbi est ignorantia iniuria: nec enim actus agentium operantur ultra eorundem intentionem: nec intentio haberi potest vbi ignorantia adest.

Addit ille primo, innocentem sufficienter censerī conscientium, qui etsi non sit omnino certus, habet tamen probabiles adulterij rationes, ob quas iuste inducitur ad illud credendum: quo quidem est, ipsum habere moralem certitudinem, sufficientem ad mouendum in agendo vitium prudentem. Addit secundo, nihil referre, quod adulter adulterio adiunxerit Sodomiam aut bestialitatem: quorum innocens non sit conscius: quia cum, sicut adulterium, ob carnis diuisionem sint causa diuortij: id quod sufficit ad tollendum ipsammet diuisionem, sufficit etiam ad tollendum diuortium. Eadem diuisio autem ex quibuscumque causis nascatur, sufficienter tollitur per copulam conjugalem habitam animo efficiendi vnam carnem cum coniuge, qui suam diuisit. Addit tertio, ad validitatem propositionis condonationis non esse necessarium, ut adulter cognoscat suum adulterium notum esse innocenti, quia ad eam non requiritur eiusdem adulteri acceptatio: sed sufficit tolli impedimentū voluntatis, qua innocens iure suo vtens nolit adultero cohabitare: sicut ad videndum, manente potentia visua integra (prout matrimonium manet integrum adulterio non obitante) sufficit appositum obstaculum tollere. Posterior conditio requisita ut copula censeatur condonatio, est ut sponte habitata sit: nam donatio proficisci debet de se à liberali voluntate, cum nemo agens compulsus necessitate, liberalis praesumatur. Vnde idem bene colligit, non esse talem censendam, si vxor viro adultero debitum reddat, graui metu ipsius percussa: nec item si reddat falso persuasa se ad id teneri.

332. Secunda conclusio est. Innocentem sponte propria retinentem secum adulterum, censerī condonare illi adulterium. Ratio est, quod id sit manifestum amicitiae signū. Intellige autem, sicut in praecedenti conclusione, dummodo innocens ipse certo sciat adulterium commissum esse, aut violentam de eo suspicionem habeat ex coniecturis ad

moralem certitudinem sufficientibus. Deinde, ut idem adulterium ita sit publicum, vt nulla tergiversatione celari possit, quia non possit alioqui propria auctoritate adulterum repellere: sique repelleret, his ei intentaretur: & deficiens in probatione, cogeret ad Iudice repulsam patiens cuius incommodi timore, cum secum retinet, non est spontanea retentio, quae habeat rationem liberalis donationis. Denique si retineatur ad breue solum tempus, expectando opportunitatem perficendi diuortij.

Tertia conclusio est. Adulterium censerī condonatum, si innocens, scienter ac sponte, sit a nulla necessitate, ne quidem honestate intrinseca, compulsus, familiarem se exhibeat adultero, ludendo, ridendo, comedendo cum eo, osculando, amplexando. Ratio est: quia talia sunt signa amicitiae manifesta. Quae tamen, quia tantum faciunt condonationem praesumptam, si innocens cum eis animum habeat non condonandi adulterium: condonatio in foro interno erit nulla: etiamsi in externo, ideo iudicabitur valida, quod exterius gesta animum contrarium indicent: nec actus operentur ultra intentionem agentium, ex lege Non omnis ff. Si certum petatur. Vbi ergo in hac re contra intentionem, non erit condonatio. De qua re Sanchez plenius in ead. disp. 14. à num. 20.

TRACTATVS VI.

De iis que matrimonio annexa sunt consequenter.

NEXA matrimonio consequenter censentur, tum illius rectus vsus: de quo Apostolus in prioribus ad Thessalon. cap. 4. monet voluntatem Dei esse vt possideat vnusquisque vas suum in sanctificatione & honore, & non in passione desiderij, sicut gentes quae ignorant Deum. Tum etiam proles ex illo suscepta. Atque de recto vsu docendum occurrit quoniam ad eum requirantur.

CAPVT XLIII.

De iis que obseruanda sunt in matrimonij vsu, vt rectus sit: ac primum de modo.

SVMMARIVM.

- 333 Triplex modus, ex quo illicita esse possit conjugalis copula, & in particulari de eo quo intra vas non naturale exercetur.
 334 De secundo modo, quo conjugalis copula fit cum seminis effusione extra vas, conclusiones notanda.
 335 De tertio modo, quo illicita est conjugalis copula, ob varium naturalem situm coniugum.

VT rectus sit ac legitimus matrimonij vsus obseruanda sunt decem conditiones indicatae his verbis:

Sit modus, & finis sine damno, solus, coherere, sit locus & tempus, tactus, ne spernitur vatum.

De his D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. Syluester & reliqui Summularij in verbo Debitum, Caiet. in verbo Matrimonij peccata, Nauar. in Enchir. cap. 16. num. 23. & nonnullis sequentibus, Toletus in instruct. Sacerd. lib. 7. cap. 20. & 21. Gregor. à Valentia tomo 4. disput. 10. quæst. 6. puncto 2. & Sanchez alios abunde citans libro 9. disput. 8. & aliquot sequentibus.

331. QVOD AVTEM ad modum attinet, is constituitur triplex reddens illicitum matrimonij vsum. Primus est, quando contra naturam, id est, in vase non debito fit copula. Secundus, quando semen extra id ipsum vas voluntarie effunditur. Tertius, quando semen effunditur quidem in proprio vase, sed variatur situs modusque concumbendi naturalis, qui est vt scemina sit succuba & vir incubus.

De primo Sanchez disput. 17. cum quo, ac cum aliis quos ipse citat, tenenda sunt sequentes conclusiones. Prima est, Semper esse peccatū mortale coniuges vase naturali dimisso, abuti, aut abuti velle, non naturali. Ratio est:

quia

quia id omnino aduerfatur naturali fini copulae coniugalis, qui est proles generatio, estque; nefanda Sodomitica, quam aut aliam extra vas naturale feminis effusione vxoris fecerit exerceri nullo modo permittere debet, ne quidem ad mortem euadendam: non enim excusatur ex eo, quod vxor sit: quia ad solam copulam aptam generationi proles vxor est. Adde, quod talis copula, utpote habita contra naturam, deterior sit fornicatione; quae quoniam mala est intrinsece, nullo timore potest cohonestari.

Secunda conclusio est, Culpam esse mortalem si coniux in actu coniugali delectetur cogitatione tertiae personae carnaliter dilectae quasi illi copuletur. Ratio aperta est; quia talis delectatio est in orosa, de obiecto mortaliter malo.

Tertia est, Abusus in vxoris per copulam extra vas naturale esse peccatum grauius simili commisso cum soluta. Ratio est: quia talis abusus vxoris, ultra peccatum contra naturam, adulterium est duplici ex parte: hoc est, tum vxoris, tum etiam viri quod ad hunc neuter eorum corpus suum alteri caste seruat, contra bonum fidei coniugalis: nec enim coniugium ordinatum est ad aliam copulam, quam naturalem, generationi proles aptam. Similis vero abusus vxorati cum soluta, adulterium est tantummodo ex parte viri. Ita docet Sanchez disp. 18. duo addens. Alterum, non referre quod tale flagitium committatur de mutuo coniugum consensu. Id enim non excusat illud a mortali: ut nec vxoris consensus excusat adulterium mariti cum soluta: quia coniuges cedere nequeunt bono fidei, ad quod adstringuntur. Alterum, est in confessione eiusdem flagitij declaranda esse circumstantiam personae coniugis propriae. Nam si maritus dicat in genere se fecimam contra naturam cognouisse, cum id intelligi possit de femina soluta, grauitas peccati non satis aperiretur iuxta antedicta. Sin autem in genere dicat cum femina coniugata eiusmodi flagitium commisisse: id intelligi possit, tan de aliena quam de propria vxore: & per consequens intelligi, tale peccatum aggrauari malitia iniustitiae commissa contra virum talis vxoris quod mendacium esset. Neque; sufficeret addidisse commissum de consensu mariti talis feminae: quia id esset egere talem consensum esse suum: quandoquidem intelligeretur de consensu alterius viri, siquidem non conferretur sufficienter ad integritatem confessionis.

334. De secundo autem modo, sit quarta conclusio, Modum coeundi coniugum, ex quo sequitur voluntaria feminis effusio extra vas a natura destinatum ad generationem, peccatum esse mortale. Haec patet per illud, quod Genes. 38. dicitur De Onam filio Iudae, quem tale flagitium committentem occidit Dominus: eo quod, ut ibidem additur, rem detestandam faceret. Adde, quemcumque non modo in coniugio, sed etiam extra illud tali effusione se voluntarie contaminantem excludi a regno caelorum. Sunt enim illi molles; quos Apostolus inter eos qui id ipsum regnum non possidebunt, numerat in priori ad Corinth. cap. 6. vers. 9.

Quinta conclusio est, Procuracionem voluntariam effusionis feminis extra legitimum usum copulae coniugalis, sic esse illicitam, ut nulla circumstantia cohonestari valeat: ne quidem ad conseruandam vitam, medijs licitis, ut pharmacis eisdem procurandae adhibitis. Hanc ab omnibus admitti testis est Sanchez disput. 17. nu. 16. qui ad confirmationem supponit, quod Abulensis ad cap. 5. D. Matth. qu. 184. ad 1. notat in feminis emissionem sentiri delectationem adeo vehementem, ut homines illam tanquam summum bonum persequantur, illique, velut suae felicitati adhaereant. Inde enim intelligitur, quod cum talis effectus sit alienissimus a recta ratione, tanquam radix & fomes omnis turpitudinis ac peruersionis bonorum morum, iure ita esse obuiatum causae eiusdem effectus, ut feminis humani administratio extra concessum diuina ordinatione matrimonij usum legitimum, non sit relicta in arbitrio hominis, sed ei prohibita, ob periculum quod subesset euidentissimum, ne alioqui homo passione libidinis excaceratus; sibi passim persuadens iustam causam adesse eiusdem feminis effundendi, illud prodigeret: siquidem innumera luxuriae vitia pullularent in perniciem boni communis vitandam, etiam cum iactura vitae hominis priuati: ideoque ad eam seruandam, non est censenda licita praeter memorata effusio.

Sexta conclusio est, Non obstante matrimonij validitate, si ex superueniente ob morbum aliquem aut ablenitium imbecillitate viri, aut arctitudine feminae, nullatenus possit se-

men intra huius vas debitum effundi: copulam coniugalem non esse licitam. Pro qua Sanchez in sequenti nu. 20. aliquid auctoritates citat: praemissa hac ratione: quod coniugibus permessa sit solum copula ea, qua semine intra naturale vas effunditur: cuiusmodi si impossibilis esse inueniatur, non licet eam attentare. Addit nihilominus idem auctor talibus coniugibus si periculum pollutionis absit, licitos esse mutuos amplexus, oscula, aliosque; id genus tactus; quandoquidem sunt veri coniuges: nec obstat, quod nequeant eos referre ad copulam tanquam ipsi impossibilem: quia possunt eisdem referre ad sedationem concupiscentiae carnis: vel ex ad exhibitionem, signorum mutui amoris.

Septima conclusio est, Quando consideratis omnibus circumstantijs probabilis spes adfuerit seminandi intra vas, licitum esse coniugibus id ipsum per copulam attentare, etiam si per accidens & praeter eorum intentionem semine extra vas effundatur. Pro hac Sanchez num. 22. Caletanum, Nauarrum, aliquotque; alios citat & probat: quia in tali casu coniuges vacant rei licitae: utpote sibi possibili ac permessa: quodque; ex ea sequatur feminis extra vas effusio, accidit praeter ipsorum intentionem. Quo fit, ut ea excusetur a peccato, tanquam actus hominis: non quidem agentis, sed patientis illius. Quod si non obtaret, quin memorata copula sit illicita: oporteret plurimas actiones necessarias omittere tanquam illicitas ob periculum securitatis ex eis pollutionis contra agentis intentionem: quale contingere potest in audiendis confessionibus, in medendis morbis mulierum, aliisque multis. Videnda sunt dicta in praeced. libr. 22. cap. 3. sect. 9. Accedit, quod in cap. Laudabilem, De frigidis & maleficis triennalis experientia concedatur coniugibus dubitantibus an impotentia ipsorum sit perpetua, ut iudicari possit valuerit no matrimonium ipsorum. In qua sine dubio experientia, sepe fieri potest ut semen extra vas effundatur, cum quo nihilominus periculo ius eam approbat.

Octaua conclusio est, Culpam mortalem admittere feminae, quae statim post coitum mingit, aut quidquam aliud facit ut semen receptum expellat. Hanc Sanchez in eod. libr. 9. disp. 20. nu. 3. citatis alijs habet. Et probat: quia in eo sicut & in effusione extra vas, semen per se & ex intentione frustratur sine in quem a natura ordinatur.

De tertio denique modo, de quo iam egimus in cit. cap. 3. sect. 8. notandum est, grauius quidem increpandos esse coniuges qui commiscetur seruato quidem vase legitimo, sed variato situ naturali: quia graue peccatum veniale admittunt: etiam si possint excusari a mortali, tanquam non frustrantes semen sine suo: quod recipitur in matricem femineam non quidem per descensum, sed per attractionem: siquidem in illa incit virtus naturalis semen ipsum attrahens, sicut in stomacho est naturalis vis cibum attrahens.

CAP. XLIV.

De sine requisito ad licitum matrimonij usum.

SUMMARIVM.

- 336 De primo, secundo, & tertio sine matrimonij; qui sunt bonum prois, bonum fidei, & bonum Sacramenti.
- 337 De quarto, qui est corporis sanitas.
- 338 De quinto, qui est vitatio fornicationis.
- 339 De sexto, qui est carnalis delectatio.
- 340 Explicatio difficultatis, An peccet vrens matrimonio, solius delectationis gratia.

Multiplex finis esse potest vsus matrimonij: quorum primus est proles. 2. reddere debitum. 3. significatio vnionis Christi cum Ecclesia. 4. sanitas corporis. 5. vitatio fornicationis. 6. carnalis delectatio, de quibus in genere nihil occurrit addendum ad antedicta lib. 12.

DE PRIMO autem illorum in particulari notandum est; Licitum esse actum coniugalem, relatum bonum proles, aut in bonum fidei: seu dum si exercetur gratia proles habenda, aut seruandae fidei alteri coniugi, reddendo ei debitum. Quam esse omnium Theologorum & vtriusque iuris interpretum sententiam Sanchez testatur lib. 9. disp. 8. sub initium: ratione addens ex parte quidem boni proles: quod cum Deus nihil illicitum influere possit: influerit autem matrimonium

ad multiplicationem generis humani, & per consequens ad proles generationem certe coniuges in eum finem vententes coniugio non peccant nisi forte venialiter, vt idem addit nu. 2. cum in prole consistit eorum intentio, quæ licet mala tunc non sit, imperfecta est tamen, nisi ipsa ulterius ad Deum referatur, sicut exposit tertius finis ante propositus: nimirum bonum Sacramenti, seu significatio vnionis Christi cum Ecclesia. Quoad bonum vero fidei, probat: quia cum ex iustitia coniugum teneatur coniugi debitum coniugale reddere, vtens matrimonio in eum finem, non modo peccat, sed facit opus virtutis.

Circa eundem tertium finem, idem author *ibid.* nu. 14. & 15. notat vsum matrimonij ad eam significationem relatum, vacare quidem culpâ si intentione vententium, is includat bona proles & fidei: sed si eadem excludat esse veniale, tanquã deficiens in perfectione finis. Sacramentum enim matrimonij est, tum signum rei sacræ, & ita pro fine respicit memoratam significationem, quam coniugum vinculum indissolubile habet: tum etiam signum practicũ, seu relatum ad vsum: qui quidẽ vsus prolem & redditionem debiti coniugalis respicit, tanquam finem, quem si aliquis in eodem vsu excludat à sua intentione, contentus intendere significationem vnionis Christi cum Ecclesia, deficit in perfectione finis. Cuiusmodi defectus non videtur esse malum adeo grande, vt censeri debeat mortale. Aduerte vero idem Sanchez in præcedenti nu. 3. alijs citatis habet, non esse opus in actu ipso coniugali reminisci horum finium, vt in eos illic relatus esse censetur: sed sufficere si à principio coniuges matrimonium inierint ob tales fines, nec in eodem actu habuerint contrariam intentionem.

337. DE QUARTO fine, hoc est sanitate corporis, Sanchez agens *disp.* 10. rationi congruenter docet, nullam culpam esse coniugale debitum petere causa sanitatis corporis, vbi nulum aliud aptum medium inuenitur ad eam instaurandam tuendamve. Esse autem venialem vbi aliud conueniens medium occurrit. Pro cuius doctrinæ priore parte ratio facit: quia talis petitio cum sit licita ob bonum proles, multo magis erit ob necessitatem restaurandæ aut tuendæ propriæ salutis: cui plus quam bono proles, tanquam alieno, quilibet tenetur consulere. Adde intentionem sanitatis non excludere sed includere saltem remote, bona proles & fidei: hoc scilicet nomine, quod vtens bona valetudine sit aptior proli generandæ ac debito reddendo. Pro posteriore quoque parte facit ratio: quia peruersio debiti ordinis, nisi necessitas excuset, mala est, saltem venialiter. Qualẽ peruersionem contingere, quado absque necessitate coniugale debitum petitur causa sanitatis, patet; quia tunc actus suapte natura ordinatus ad bonum speciei, refertur ad bonum indiuidui: ac proinde peccatur ea ratione, quæ si baptisimus institutus ad remissionem peccatorum, suscipiatur intentione recuperandi sanitatem. Cæterum si nulla sit spes proles, sicut tunc cessat ratio peruersionis antedictæ, ita etiam cessat peccatum. Nec item peccatum erit, si debitum petatur intentione sanitatis minus principaliter; intendendo principaliter susceptionem proles cuius extat spes; tunc etiam debitus ordo intentionum seruatur.

Quod vero in casibus illis, in quibus coniugalis debiti petitio ob sanitatem, mala est, redditio similiter mala non sit; ex eo patet, quod circumstantia talem malitiam influens, teneat se tantum ex parte petentis, cuius intentio est indebita: non autem ex parte ipsius petitionis, quæ ob eandem intentionem non desinit esse bona suapte naturâ; ita vt coniugis cui sit, teneatur reddere quod petitur, tanquam debitum ex iustitia: atque adeo peccatũ quod in ea re cernitur, tantum sit ex parte petentis, nullo vero modo ex parte reddentis, quæ est actus iustitiæ: aut ex parte reddentis, debita intentione agens illud, ad quod tenetur. Videri possunt pro pleniore intelligentia, quæ ab eodem Sanchez late tractantur in eodem lib. 9. *disput.* 6.

338. DE QUINTO fine, qui est vitatio fornicationis, idem est statuendum ac de sanitate corporis: nimirum petitionẽ debiti factam causa talis finis peccato vacare in petente: qui nequit alijs medijs adhibitis, carnis stimulos sedare: peccatum autem esse veniale, si petens possit alio modo incontinentiæ obuiare. Prior pars probatur tum alijs rationibus quas adfert

Sanchez in sequenti *disput.* nona, num. tertio: tum quia lex diuina indulget accessum ad vxorem ob eum finem, dicente Apostolo in priori ad Corinth. cap. 7. Reuertimini in idipsum ne tentet vos Satanas: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Illum igitur exigere non est peccatum, vt nec est prohibitum; prout patet: quia hoc ipso, quod Deus indulget aliquid, id non aduersatur voluntati ipsius, nec censeri debet ab ipso prohibitum continere: offensam diuinam: nisi vitietur aliquã circumstantiã, quam necessitas non excuset. Tunc enim peccatum committi certum est. Atque inde posterior pars probatur. Namque in eo casu absque necessitate, vsui matrimonij finis vltimus indebite constituitur fornicationis vitatio: quæ tantum est finis medius, vt pote ordinatus in bonum fidei vt in vltiore finem. Enimvero talis finium peruersio non est adeo aliena à ratione, vt censeri debeat constituitur mortale. Porro sic peruerse petenti, debitum coniugale reddere nõ esse peccatum statuti potest eadem ratione, qua statutum est in numero præcedenti, de eadem redditione, facta debitum coniugale petenti principaliter ob corporis sanitatem.

DE SEXTO fine, hoc est, carnali delectatione: inter omnes constat prout Sanchez *disput.* 11. num. 3. restatur, mortaliter peccare coniugem qui ad alterum coniugem suum accedit cum eo excessu intentionis delectandi se, vt paratus sit ad accedendum, etiam si non esset suus. Ratio aperta est: quia talis vere habet animum fornicandi: nec quod is animus conditionalis sit obstat, quin vere sit contra sextum decalogi præceptum. Debet tamen actualis esse idem animus, vt Sanchez aliquot alijs citatis addit, quoniam habitualis (qualis est, nihil de accessu fornicario cogitantis, sic tamen dispositi, vt si alter non esset suus coniugis, nihilominus accederet) non sufficit: quia actibus, non autem habitibus meremur aut demeremur.

Difficultas est autem. An si absque transgressione limitum matrimonij, actus coniugalis exercetur tantum delectationis carnalis gratiã, peccetur. De qua videtur tenendum, in eo peccari quidem ob defectum debiti finis principalis, quem oportet esse bonum propter se expetendum, qualis non est proposita delectatio, quæ naturæ inlicitatione refertur ad bonum proles, tanquam incitamentum ad vacandum propagationi speciei: sicut delectatio in capiendi cibo, incitamentum est ad vacandum conseruationi indiuidui: ideoque expetenda est tantummodo propter aliud, tanquam medium: non autem propter se, tanquã finis. Non peccari autẽ mortaliter ex eo intelligitur, quod peruersio illa finis nõ appareat tantopere aliena à ratione: vt censeri debeat diuinam amicitiam dissoluere, quando est absque transgressione limitum matrimonij: prout censeri potest, quæ sit tantum vitatio vinculi matrimonij, nec amplius procurata, quam natura adiunxerit copulæ coniugali, vt esset incitamentum ad vacandum propagationi humanæ speciei.

Quæ cum ita sint, relinquatur vsus actus coniugalis, solius delectationis gratiã vsurpatum, si non transgrediatur matrimonij limites, esse quidem peccatum, non tamen plusquam veniale. Pro quo auctores plurimos Sanchez citat in sequenti num. 4. præmissis his verbis D. Augustini de bono coniugali cap. 6. tom. 6. Coniugalis concubitus generandi causa non habet culpam: concupiscentiæ vero satiantur, tamen cum coniuge venialem. Vide cap. Vir cum propria 33. quæstio. 4. Addit vero num. 7. aliquot alijs citatis: quæ ratione dictum est in præcedentibus, hic etiam dicendum esse: quod etiam si peccet is qui debitum exigit, ob solam delectationem: coniugem tamen à quo exigitur, posse & debere illud reddere.

CAP. XLV.

De vitiatione damni, ac nonnullis alijs requisitis ad rectum matrimonij vsum.

SUMMARIUM.

341 Triplex periculum damni, obstat rectitudini vsu matrimonij.

342 Expli-

- 342 Explicatio difficultatis, vtrum licet ad vxorem menſtruatam.
- 343 Reſponſio ad argumenta quibus videtur doceri peccatum eſſe mortale, accedere ad vxorem ſuam menſtruatam.
- 344 Rectus vſus matrimonij requirit, vt petenti coniugi non denegetur, ne quidem tacite; nolendo ei cohabitare.
- 345 Tempus requiſitum: & reſponſio ad difficultatem, An culpa ſit vti copula coniugali, quo die recipienda eſt, aut recepta eſt ſacroſancta Euchariftia.
- 346 Reſponſio ad aliam difficultatem, vtrum diebus feriatis ſit licita coniugalis copula.
- 347 Solutio dubij, An vſus matrimonij ſit licitus tempore furoris aut ebrietatis.
- 348 Quatenus tactus carnales aduerſentur recto vſui matrimonij.
- 349 De crimine obſtante rectitudini vſus matrimonij.
- 350 De voto obſtante rectitudini vſus, ac primo prout obſtat precedendo matrimonio.
- 351 De eodem prout obſtat ſequendo matrimonium, aut ante illius conſummationem, aut poſt eandem.
- 352 Quaedam notanda de voto non petendi coniugale debitum.

bus peccatis luxuria, memoratis in Leuitico, quibus ſe continentinare non erubuerint iuxta illud de eis dictum in citato cap. 20. verſ. 23. Omnia hæc fecerunt & abominatus ſum eas: Reſponſio autem ad rationem de damno prolis, hæc eſt: illud non eſſe tanti faciendum, vt culpam læthalem conſtituat, cum raro admodum contingere poſſit: ſiquidem ex Ariftotele in lib. 1. de generat. animalium cap. 19. rara eſt eo tempore conceptio fetus. Item tale damnum contingens proli, nõ faciat conditionem ipſius deteriore: quandoquidem melius illi eſſe cum eodem damno, quam nullo modo eſſe: vt contingeret ſi coitus tunc nõ haberetur; quia ex poſt habito poſſet non ſequi generatio: vel ſi ſequeretur; quia non eſſet eadem numero, cum ea quæ præcedere potuit, nec erit eadem numero proles: quia in non entibus nulla eſt vnitas, vt nec entitas. Ita Sanchez nu. 5.

344. QVARTO loco, in verſibus initio capituli memoratis ponitur verbum *ſolue*, indicans ad rectum vſum matrimonij requiri vt coniugale debitum coniugi petenti reddatur, iuxta illud Apoſtoli in priori ad Cor. cap. 7. Nolite fraudare inuicem] Sunt tamen aliquot cauſæ excuſantes à peccato in ea re; de quibus dictum eſt in præced. cap. 39.

QVINTO loco, ponitur verbum *Cohære*, quò ſignificatur vnum coniugem ſi alterum deſerat, peccare ſubtrahendo ei eam modicam vſus matrimonij, quam ex iuſtitia debet acceptare, nec obicem ei ponere. Sunt tamen aliquot cauſæ in quibus coniug potest coniugem deſerere, quoad habitationem. Illi ſatis intelliguntur ex dictis in præcedenti cap. 40. & duobus ſequentibus.

Subiungitur ſexto verbum *loco*, indicans ad licitum vſum matrimonij requiri vt copula coniugalis extra locum factum habeatur: quoniam habita in loco factum peccatum eſt mortale, niſi neceſſitas excuſet. Qua de re iam egimus in præced. lib. 22. cap. 3. ſectione 7.

345. Septimo loco, ponitur verbum *Tempus*, indicans in recto vſu matrimonij, habendam eſſe rationem temporis. Circa quod dubitatur, An culpa ſit vt copula coniugali eo die quo recipienda, aut iam recepta eſt ſacroſancta Euchariftia. Quæ dubitationem iam diſſoluimus in præced. lib. 29. nu. 117. Solutio autem ſumma eſt, ſi debito ſine, vt cauſa prolis, debitum coniugale petatur & reddatur, non eſſe culpam eodem die vti matrimonio, & ad Euchariftiam accedere: ſed ſolummodo conſilium eſſe ab hæc tunc abſtinere: ita vt relinquere poſſit iudicio coniugis: vt tunc communicet vel à communione abſtineat iuxta ſpiritualem affectum quem in ſe ſenſerit. Sin autem idem vſus vſurpetur tantum gratia delectationis carnalis, peccatum veniale committi accedendo ad Euchariftiam eodem die, niſi iuſta cauſa excuſet: vt in reddente excuſat, quod debuere ſatisfacere obligationi quam habuit debitum reddendi: & poſſunt excuſare certæ circumſtantiæ, quarum occurſu talis indecentiæ macula abſtergi cenſetur: Cuiusmodi circumſtantiæ ſunt ex communi doctorum conſenſu, prout num. 8. Sanchez teſtatur, tum magna ſolemnitas in qua decentiſſimum eſt Euchariftiam ſumere: tum dies Iubilæi communione exigentis vt acquiratur: tum ſpecialis deuotio præparatioq; ad communionem: tum demum nota aliqua infamiæ contrahenda ſi communio omittatur.

346. Mouetur præterea dubitatio de tempore feriato: vtrum ſi dies ſint feſti, proceſſionum aut ieiunij, licitus ſit matrimonij vſus. Quæ de re varias ſententias Sanchez refert in eod. lib. 9. diſput. 12. eamq; ſequitur vt probabiliorẽ, multis in eam citatis num. 5. qua aſſeritur eſſe tantum conſilium talibus diebus à copula abſtinere. Quia redditio debiti coniugalis non eſt de numero operum feruiliũ diebus feriatis prohibitorum: neq; circumſtantia temporis tanti momenti eſt, vt cenſeri debeat impedire ſolutionem debiti ex iuſtitia. Neque etiã poſſit in contrarium obijci, quod tales dies ſint inſtituti vt liberius Deo ſeruiatur orationiq; vacetur eique fini vſum matrimonij aduerſari prout ſatis indicauit D. Paulus in priori ad Corinth. cap. 7. inquiens nolite fraudare inuicem niſi forte ad tempus, vt vacetis orationi.] Id, inquam nihil obſtat: quia ſinis præcepti non cadit ſub præceptum ex D. Thoma 1. 2. queſt. 86. art. 3. ad 2. Et ratio eſt quia ſicut in medicina non dantur præcepta de ſanitate, ſed de medijs illius conſequenda; ita nec in morali diſciplina dantur præcepta de fine, ſed de medijs in eum inſtitutis. Quam communem opi-

341. Inter verba quibus ſub initium capituli 43. diximus indicari requiſita ad rectum matrimonij vſum, tertio loco ponitur *damnum*, indicans eſſe requiſitam vitiationem damni. Cuius conditionis defectu peccatum mortale poteſt in ipſo vſu matrimonij contingere. Primo cum inde periculum abortitionis probabiliter timetur: quia contra charitatẽ eſt, quod velit quis deleſtari cum perniciẽ prolis. Ita D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. §. 4. Qui addit tale periculum videri adeſſe maxime circa principium conceptus, in quo matrix aliquando ob delectationem aperitur, & materia nondum perfecte coagulata effunditur. Itemq; inſtante partu, in quo proles poteſt ſuffocari acceſſione ſeminis. Contingit præterea cum inde periculum eſt mortis, aut notabilis infirmitatis alterutrius coniugis. Vide antedicta in ca. 39. cauſa 12. Deniq; contingit cum eſt non ſit periculum abortitionis: eſt tamen aliquis alterius grauis detrimẽti prolis, quale eſt lepræ alteriusve cuiusmodi infectionis.

342. ID QVOD occasionem dat tractandi difficultatem; ſitne peccatum accedere ad vxorem menſtruatam. Quam copioſe tractat Sanchez lib. 9. diſput. 21. Contenti erimus notare pro parte affirmante (in quam ille numer. 2. multos citat) adferri quod Leuitici 18. & 20. talis acceſſus numeretur inter peccata ob quæ deletæ ſunt gentes in terra promiſſionis: atque ob illud nominatim, ſicut & ob quædam alia flagitia, in eod. cap. 20. tam vir quam fœmina iubeantur occidi: quæ pœna grauiſſima, argumentum eſt ſufficiens culpæ grauiſſimæ. Item quod Ezechiel 18. inter ea, quæ iuſtus ſeruare debet vt in ſua iuſtitia conſeruetur, ponatur: Et ad mulierem menſtruatam non acceſſerit: vnde ſequitur ad eam accedere peccatum eſſe mortale, vt pote quo iuſtitia iuſti perditur. Ad eundem quod detrimentum graue ex tali acceſſu prouenire poſſit proli: vt quod leproſa aut cum alia infirmitate naſcetur. Quæ quidẽ non ita vrgent quin pars negans, quæ mitior eſt, & pro qua Sanchez in ſeq. nu. 5. & 15. plures citat, teneri valeat: præſertim cum tunc quoque temporis in coniugibus vrgere poſſit neceſſitas euitandi fornicationem. Cuius rei gratia inſtitutum eſt matrimoniu, Apoſtolus indicat in priori ad Corinth. cap. 7. cum ait: Propter fornicationem autem vnuiſquiq; ſuam vxorem habeat, & vnaquæq; ſuum virum habeat.

343. Ad authoritates autem ſcripturæ reſponſio eſt, quam datam ab Alphonſo à Caſtro in lib. 1. de lege pœnali cap. vltimo Sanchez adfert in eadem diſput. num. 10. præceptum datum in illis, fuiſſe tum ceremoniale, quatenus ob immunditiam & horrorem interuenientem, prohibebat ipſum acceſſum ad menſtruatam: tum etiã iudiciale, quatenus imponebat pœnam mortis: ideoq; ipſum ceſſaſſe in lege Euangelica, ſicut cætera veteris legis, illius generis. Quamquam tamen negandũ non eſt, quin nunc quoq; iſi ipſe acceſſus, tanquam de ſe inhoneſtus ac indecens, merito iudicetur peccatum veniale. ſi ex nulla iuſta cauſa excuſetur: imo & mortale, ſi ſit cum affectu mortali: quem multiplicem excitare poteſt vehemens ætus libidinis. Cuiusmodi fuiſſe in gentibus quas Deus deleuit in cõſpectu filiorum Iſrael, probabiliter conijcitur ex grauiori-

nionem esse habet Couarr. ad cap. Alma mater, de sentent. excommunic. in 6. par. 1. §. 5. nu. 1.

347. Mouetur adhuc dubitatio, An vsus matrimonij sit licitus tempore furoris aut ebrietatis. De qua latius Sanchez in eodem lib. 9. disput. 23. Paucis autem dico, vsus matrimonij respectu agitati furoris & ebrii tanquam mentis impotem, sicut nullam habet rationem voluntariam, ita nec habere liciti vel illiciti. Respectu vero alterius coniugis compositis mente, licitum esse ex natura rei: quia matrimonium talium est verum: quo proles educari potest, si non ab utroque coniuge, saltem ab altero sanae mentis. Ita aliquot alijs citatis Sanchez nu. 7. Addens num. 10. mente sanum impotem non teneri ex natura rei debitum coniugale reddere, etiam si inde sibi nullum imminet periculum: quia talis petitio non est magis actus humanus, quam si fieret a dormiente. Dicitur est ex natura rei: quia ex accidenti potest esse obligatio acquiescendi petenti: vt cum alioqui is expleturus est libidinem illicita feminis effusione.

348. Octauo loco proponitur verbum, *Tactus*, indicans in iudicio de rectitudine vsus matrimonij habendam esse rationem tactuum lubricorum inter coniuges. De illis igitur notandum est, si fiant ante copulam cum intentione pertendi ad eam, nullum esse de se peccatum: si non fiant solius delectationis causa, & absque praedicta intentione, esse quidem peccatum, sed tantum veniale. Quod si fiant cum aliquo probabili periculo pollutionis, seu effusionis feminis extra vas, aut si quid eiusmodi intenderetur, peccatum esse mortale. Quae doctrinam ex Caetano & Syluestro Franciscus a Victor. De sacra nu. 274. tradens, addit omnium quoque bene sentientium eam esse opinionem. Videnda sunt antedicta lib. 22. cap. 3. sect. 2.

349. Nono loco ponitur verbum, *Sine crimine*, quo indicatur in vsu matrimonij cauendum esse illud ex quo rationem criminis inducit: vt ei contingere potest duobus modis. Prior est cum alter coniugum post contractum matrimonium intelligit impedimentum dirimens interuenisse in illo: tunc enim si certus sit de impedimento, debet omnino abstinere ab vsu matrimonij, non vero si leuiter tantum dubitet: quia tunc deponere debet dubium tanquam fundamento caris. Quod si dubitet probabiliter, sed non sit omnino certus, debet eundem reddere debitum coniugale, sed non potest exigere. Posterior modus est, cum post matrimonium oritur cogitatio spiritualis vel affinitas inter coniuges. Tunc autem illa oritur cum alter coniugum baptizat proprii filium, siue vt minister, siue vt patrinus: haec vero cum vnus coniugum committit adulterium cum consanguinea vel consanguineo alterius.

Qua posteriore ratione cum affinitas contingit, persona innocens iure suo exigendi debitum non priuatur, ex cap. penult. & vlt. De eo qui cognouit consanguineam vxoris suae. Persona vero nocens suo iure petenti priuatur. Est innocenti petenti id ipsum debitum, reddere teneatur. Priore ratione vero contingente distinguendum est. Nam si ob necessitatem tale factum contingat, nullum adfert impedimentum vsus matrimonij: vt nec si contingat ex errore vel ignorantia, ex cap. De cognat. spirit. Quod si proueniat ex malitia, persona innocens nullum impedimentum contrahit: argumento eiusdem cap. 2. Persona vero malitiose in eo versans, non potest quidem debitum exigere, tenetur tamen reddere. De his dictum est plenius in praecedenti cap. 39. parte posteriore.

350. Vltimo loco ponitur verbum, *ne spernitur votum*, indicans in vsu matrimonij cauendam esse voti violationem. Vbi obseruandum est votum perpetuae castitatis aut religionis, reddens illicitum matrimonij vsum, spectari posse tripliciter. Primo, vt praecedat matrimonium: secundo, vt illud sequitur quidem, sed praecedat consummationem, & tertio vt tam matrimonium quam consummationem sequitur. Atque dum praecedat, potest circa illud mortale peccatum committi quatuor modis. Primus est, quando matrimonium contrahitur cum intentione illud consummandi. Secundus, cum matrimonium consummatur, suntque actus qui in solis coniugibus mortali culpa vacat: etenim illud est voluntate: & istud, factum resilire a voto, quod nemini licet sine propriae salutis dispendio, cap. Licet: in principio, De voto. Tertius est, quando mortua vxore non obseruatur tale votum: vt contingit

ducenti secundam vxorem ex cap. Placet, De conuersi. coniug. Quartus est, quando vxore adhuc viuente, ille qui votum, debitum exigit; hoc enim non potest, licet teneatur reddere si petatur ex cap. Quidam, eodem titulo. De quare late Sanchez lib. 9. disp. 7. Cum quo, alios citante, nota nefas esse coniugi, qui voto castitatis adstrictus est, alterum non adstrictum incitare ad id ipsum debitum petendum: nam id esset idem, ac illud petere. Neque ipsum excusabit, quod patitur graues tentationes carnis, & quod post primorum partum lapsum, censetur matrimonium institutum vt talibus molestijs subueniatur. Nam inde tantum sequitur illas censeri posse causam in voto dispensandi: non autem infringendi illud sine dispensatione. Nec enim matrimonium liberat ab obseruatione voti castitatis, quando ea esse potest sine alterius iniuria: vt potest quoad petitionem debiti: respectu cuius coniuges per matrimonium non desinunt sui iuris esse: neque in illa, vnus dependet ab altero: nisi quod petitione ipsa, illi subueniendum sit, si obseruetur exponi periculo incontinentiae, neque per naturalem verecundiam, qualis solet in sca esse femina, adduci posse ad petendum: tunc enim charitas vrget offerre se ad obtinendum ruinae illius.

Iam cum votum sequitur matrimonium & praecedat consummationem, peccatum mortale committitur ijdem modis (excepto primo) quibus committitur, quando praecedat matrimonium: nimirum matrimonium ipsum consummando: non seruando votum eiusmodi post vxoris mortem, & exigendo debitum: sique votum sit solemne in religione approbata, dirimitur matrimonium, prout habitum est in praecedenti num. 123. & duobus sequentibus: non item si votum sit solemne per susceptionem sacri ordinis: non enim per illud dirimitur matrimonium non modo consummatum, sed nec ratum: habetur ex Extrauag. Ioannis 22. De voto: vide dicta in praeced. numer. 37. Denique cum votum sequitur consummationem matrimonij, si factum sit de mutuo consensu coniugum, transgressio illius per vsum matrimonij, peccatum est mortale: si vero factum sit sine consensu alterius coniugis, ipsum potest ab eodem irritari: quatenus praedicta iuri quod acquisiuit per contractum matrimonij: sicut praedicta iuratur quantum ad debiti redditionem. Quo fit, vt coniugum ipse votum de ea tanquam de re sita in eius potestate factum, valeat irritare.

An autem idem sit dicendum quoad debiti petitionem aliqua controuersia est. Sed videtur tenendum posse coniugem libere adstringere sed votum non petendi coniugale debitum. Ratio est, quod tale debitum petere, sit voluntatis: seu quid in arbitrio voluntatis positum: & non petere est per se rationis, de quo proinde vt de meliori bono, votum esse potest. Quamquam tale non videtur consulendum, quando matrimonium per illud redderetur alteri coniugi onerosum, vt maxime solet esse feminis ob naturalem verecundiam, per quam ipsis in sita experiuntur maximam repugnantiam in petendo. Vnde cum tale votum factum est, expedit ad eiusmodi incommodum vitandum, super illo dispensationem petere: quam Episcopus dare potest prout alijs citatis habet Nauarr. in Enchir. cap. 16. nu. 34.

Aduerte autem ex eodem in praeced. nu. 31. coniugem consentientem in votum alterius coniugis, quo se priuauit iure petendi debitum, manere in sua libertate petendi & reddendi debitum, quia per eum consensum non abdicauit se suo iure. Secus vero, si consenserit vt alter absolute voueret castitatem priuando se omni iure petendi & reddendi debitum: quia petere non posset, quod alter de ipsius consensu reddere non valet. Addit Nauarrus in eodem nu. 31. peccare reddentem debitum petenti, in cuius votum castitatis consenserit: non item si non consenserit. Ratio est, quod per illum consensum renunciarit suo iuri matrimoniali, apud ipsum alioqui per se uerato, si non consenserit: quae omnia plenius declarata videri possunt apud Thomam Sanch. li. 9. disp. 37.

CAP. VLTIMUM.

De prole, qua est matrimonij effectus.

SUMMARIUM.

353. Cauendum est damnum prolis existentis in vxore; & edita in lucem, sustentanda est & educanda.

354. Respectu

354 Respectu matrimonij veri proles censetur legitima: & explicatio difficultatis, Quatenus id sic limitandum aut extendendum.

155 Quatuor genera filiorum illegitimorum.

356 Illegitimorum inhabitas ad officia & beneficia Ecclesiastica.

357 Duo modi, quibus potissimum ex illegitimis, legitimi fiunt iure canonico.

353 DE obligatione non inferendi damnum proli existenti adhuc in matris utero videnda sunt dicta in lib. 21. nu. 36. De obligatione vero editam in lucem sustentandi & educandi, videnda sunt dicta in preced. lib. 20. cap. 3. per totum. Huius vero loci maxime proprium est eam considerare prout legitima est vel illegitima. Qua ratione consideratur in iure canonico titulo, Qui filij sint legitimi: De eaque agunt; tum Summularij in verbo legitimus, in verbo illegitimus, & verbo irregularitas: tum etiam quotquot de ipsa irregularitate tractant eam considerantes prout oritur ex defectu natalium: aliquot Georgius Sayrus commemorat in libro. 6. Th. sauri casuum conscientiae cap. 10. & 11. Mihi sufficit monere quod copiose materiam eam tractet, Ludouicus Molina in tractat. 2. De iustitia & iure disput. 165. & pluribus sequentibus. A quo tradita, ut spectantia maxime ad vsum fori externi, apud eundem relinquemus videnda ei qui volet, sequentibus contenti.

354 Primum est prolem legitimam aut illegitimam censeri respectu matrimonij. Nam illi filij censentur legitimi, qui nascuntur ex matrimonio vel vero, vel presunto, seu quod verum esse probabiliter putatur, etiam si non sit. An autem natos ex vero matrimonio legitimos esse, vniuersum verum sit, difficultas est, de qua Sanchez lib. 9. disput. 38. & Sayrus in memorato cap. 10. nu. 41.

Pro explicatione autem statuemus aliquot conclusiones. Prima est, Si quis post matrimonium ratum, nec consummatum professionem emittat in religione approbata: atque post emissam, copuletur carnaliter ei, cum qua contraxit; inde susceptos liberæ censeri, illegitimos. Ratio est, quod per talem professionem id ipsum matrimonium fuerit dissolutum, ut de fide esse habetur ex Concil. Trident. sess. 24. can. 9.

Secunda conclusio est, quam Sayrus habet responsione 3. Si coniuges post matrimonium consummatum, professionem in religione approbata de communi consensu emiserint, ac deinde sacrilege coierint, prolem inde susceptam esse illegitimam. Ratio esse potest, quod est professio non soluat vinculum matrimonij consummati, in tali casu tamen, sic illud afficit, ut coniugalem copulam impediatur honestari, tanquam essetiam circumstantia sic ei aduersante, ut cum illa sublatis omnino reliquis impedimentis, contrahi nequeat, ex capit. vnico De voto in 6.

Tertia conclusio est, Prolem susceptam ex parentibus mutuo consensu adstrictis voto simplici castitatis nullo modo illegitimam esse. Pro hac ratione & autores Sanchez ad-

feri in memorata disput. 38. num. 3. Illa nobis sufficere potest, quod in tali casu matrimonium relinquatur in suo vigore ex citato cap. vnico; nec obstat peccatum, quod tunc committitur in illius vtu: sicut nec peccatum insipientium ex fornicatione simplici liberos, obstat quia ijdem ex subsequente parentum matrimonio, sint legitimi, iuxta capitulum. Tanta Qui filij sint legitimi.

Quarta conclusio. Si post consummatum matrimonium alter coniux altero nesciente, aut sciente quidem, sed contradicente profiteatur: & postea ipsi coniunguntur, prole inde secutam legitimam esse. Hanc nu. 5. Sanchez bene probat ex eo, quod talis professio non fuerit valida, iuxta cap. Quidam & cap. Placet De conuersatione; ideoque matrimonium perseverauerit in suo vigore. Et adit esse idem dicendum, si maritus ad sacros ordines nesciente aut sciente quidem, sed contradicente vxore promouetur. Nam par ratio est in utroque casu.

Vltima conclusio est, Prolem natam ex matrimonio bona fide alterutrius parentis inito, etiam si cum impedimento dirimente, legitimam censeri, iuxta cap. Cum tenore Qui filij sint legitimi. Qua de re idem Sanchez in preced. lib. 8. disput. 34. nu. 46.

Secundum autem est, in cap. Nisi, De renunciat. §. Pro gratui, in fine: ponit quatuor genera filiorum illegitimorum. Quidam enim vocantur Nothi: quidam Manzeres: quidam naturales: & quidam Spurij. De quorum distinctione Couar. in Epi. ome quarti decret. par. 2. cap. 8. §. 5. nobis autem sufficiunt dicta in preced. lib. 30. tract. 2. nu. 67.

Sciendum secundo, illegitimos ob defectum quem patiuntur natalium esse iure Ecclesiastico inhabiles: tum ad Ecclesiastica beneficia: de quo egimus in eod. lib. 30. tract. 3. nu. 151. tum ad ordines Ecclesiasticos, hoc est, esse irregulares, de quo item egimus in prius memorato num. 67. Iure vero civili inhabiles esse ad officia & dignitates civiles. Quo tamen non obstante Tabelliones & decuriones esse posse notat Couar. in pract. quest. cap. 19. nu. 6. Nec parentibus succedunt in hereditate. De quo Molina tract. 2. disp. 166. & 167. Teneri autem parentes alere filios, quantumuis illegitimos, habetur ex cap. Cum haberet in fine, De eo qui duxit in matrimonium, & c. De quare Couar. in memorato cap. octavo §. 6. & Molina in sequenti disp. 168.

Sciendum demum est, iure canonico duobus potissimum modis qui illegitimi sunt, legitimos fieri. Prior est per subsequens matrimonium: cuius ea est vis, ut filios ante susceptos, quoad successionem & reliqua omnia, legitimos faciat ex capit. 1. & cap. Tanta, Qui filij sint legitimi. De quare plurib. in preced. lib. 30. tract. 2. nu. 69. & 70.

Alter modus est per dispensationem, de qua iam alias egimus cum de beneficijs & cum de irregularitate. Videri possunt Couar. in cit. capit. 8. §. 2. & Molina in eod. tractat. 2. disput. 171. & aliquos sequentibus.

LAYS DEO.